

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI

ECONOMICA

Revistă științifico-didactică

An. XXII, nr.4 (90), decembrie 2014

© Departamentul Editorial-Poligrafic al ASE M

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof. univ. dr. hab. Ion BOLUN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. Vasile BUCUR, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. Piotr BULA, Academia de Economie din Kracowia, Polonia
Prof. univ. dr. hab. Eugenia FEURAS, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. hab. Iurii MACAGON, Universitatea Națională, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. Vitalii MACAROV, Academia de Științe, Rusia
Prof. univ. dr., acad. Anatolie MAZARACHI, Universitatea Națională de Comerț și Economie din Kiev, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. acad. Gheorghe MIȘCOI, Academia de Științe a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM, Dumitru MOLDOVAN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Ion PETRESCU, Universitatea „Spiru Haret”, Brașov, România
Prof. dr. Alban RICHARD, Universitatea „Pierre Mendès France de Grenoble”, Franța
Prof. dr. Agop SARKISYAN, Academia de Economie „Dm. Țenov” din Sviștov, Bulgaria
Prof. univ. dr. Ioan-Franc N. VALERIU, Institutul de Cercetări Economice al Academiei Române
Prof. univ. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c. al Academiei Române, Institutul de Economie Națională
Prof. univ. dr. hab. Rodica HÎNCU, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Oleg STRATULAT, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. cercet. dr. Corneliu GUȚU, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Nadejda BOTNARI, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Oxana SAVCIUC, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Liubomir SCORIC, Universitatea de Comerț, Economie și Cooperare de Consum, Gomel, Belarus

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

Redactor-șef: **Grigore BELOSTECINIC**,
prof. univ. dr. hab., academician al AȘM
Redactor șef-adjunct: **Valentina NAMOLOVAN**
Redactor literar: **Constantin CRĂCIUN**
Operatori: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Redactor tehnic: **Feofan BELICOV**
Designer copertă: **Maria BUDAN**

ADRESA REDACȚIEI:

Str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 59,
ASEM, bloc B, b.501,
tel: 402-936; 402-886
Cod: MD 2005, Chișinău,
Republica Moldova
E-mail: economica@ase.md

**Revista este acreditată de Consiliul Național
pentru Acreditare și Atestare al RM, categoria „B”**

Certificat de înregistrare nr.270 din 31.10.2013
Index poștal: PM-31627
ISSN 1810-9136

Editura ASEM, Chișinău-2014
Redacția nu este responsabilă pentru conținutul articolelor publicate

ACADEMY OF ECONOMIC STUDIES OF MOLDOVA

ECONOMICA

Scientific and didactic journal

Year XXII, nr.4 (90), December 2014

© Editorial-Polygraphic Department of ASEM

EDITORIAL BOARD:

Univ. Professor Dr. hab. Ion BOLUN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor Dr. hab. Vasile BUCUR, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. PhD. Piotr BULA, Krakow Academy of Economy, Poland
Univ. Professor Dr. hab. Eugenia FEURAS, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. Dr. Hab. Iurii MACAGON, National University, Ukraine
Univ. Professor Dr. hab. Vitalii MACAROV, Academy of Science, Russia
Univ. Professor PhD, Acad. Anatolie MAZARACHI, Kyiv State University of Commerce and Economics, Ukraine
Univ. Professor Dr. hab. Acad. Gheorghe MISCOI, Academy of Science of Moldova
Univ. Professor Dr. hab. c.m. of ASM Dumitru MOLDOVAN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Ion PETRESCU, „Spiru Haret” University, Brasov, Romania
Prof. PhD. Alban RICHARD, „Pierre Mendès France de Grenoble” University, France
Prof. PhD. Agop SARKISYAN, D. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria
Univ. Professor PhD. Ioan-Franc N. VALERIU, National Institute of Economic Research of Romanian Academy
Prof. PhD. Gheorghe ZAMAN, c. m. of Romanian Academy, Institute of National Economy
Univ. Professor Dr. hab. Rodica HINCUI, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Oleg STRATULAT, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor Researcher PhD. Corneliu GUTU, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Nadejda BOTNARI, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Oxana SAVCIUC, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Liubomir SCORIC, Belarusian Trade-Economic University of Consumer’s Cooperation, Gomel, Belarus

EDITORIAL STAFF:

Editor-in-chief: **Grigore BELOSTECINIC**,
Univ. Professor Dr. hab., Academician
Vice-Editor-in-chief: **Valentina NAMOLOVAN**
Editor (English): **Ludmila RURAC**
Operators: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Technical editor: **Feofan BELICOV**
Designer of cover: **Maria BUDAN**

ADDRESS OF PUBLISHING DEPARTMENT:

59, Mitropolit G. Banulescu-Bodoni street
ASEM, block B, office 501,
tel: 402-936; 402-886
Postcode: MD 2005, Chisinau,
Republic of Moldova
E-mail: economica@ase.md

**The journal is accredited by the National Certification
and Accreditation Council of RM, Category „B”**

Registration certificate nr.270 of 31.10.2013
Postcode: PM-31627
ISSN 1810-9136

Publishing department ASEM, Chisinau-2014
The editorial is not responsible for the content of the published articles

SUMAR

BUSINESS ȘI ADMINISTRARE

Probleme actuale ale dezvoltării turismului cultural religios	9
<i>Prof. univ. dr. hab. Elena Turcov, ASEM</i>	
<i>Drd. Niculina Apetri, ASEM</i>	
Aspecte de marketing ale esenței politicii mărfurilor a întreprinderii vinicole	20
<i>Prof. univ. dr. Zinaida Aricova,</i>	
<i>Prof. univ. dr. Svetlana Ghenova, Universitatea de Stat din Comrat</i>	
Noile tendințe și abordări ale managementului turismului	28
<i>Drd. Irina Roitman, ASEM, Directorul Agenției turistice „Racurs-Tur”</i>	
Indicatorii de performanță – între tradiționalism și modernism	35
<i>Conf. univ. dr. Ada Ștahovschi, ASEM</i>	
<i>Drd. Vasiliana Mircea-Dafinescu, ULIM</i>	
<i>Lect. univ. Olesia Bucuci, UPSM „Ion Creangă”</i>	
Stabilirea condițiilor și a posibilităților de aplicare a metodelor moderne de management	42
<i>Conf. univ. dr. Ada Ștahovschi, ASEM</i>	
<i>Drd. Nicolae Demidov, ULIM</i>	
Determinarea tarifului de distribuție și furnizare a gazelor naturale în baza utilizării teoriei rețelelor Petri	51
<i>Drd. Pantelemon Frasinianu, UTM</i>	

ECONOMIE FUNDAMENTALĂ ȘI APLICATIVĂ

Rolul brevetării invențiilor în străinătate în contextul mondializării economiei Republicii Moldova	60
<i>Conf. univ. dr. Iurie Badâr, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI)</i>	
<i>A. Gușan, A. Mihai, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI)</i>	
Problemele reformării taxelor pentru utilizarea resurselor funciare în Republica Moldova	68
<i>Conf. univ. dr. Petru Bacal, ASEM</i>	

FINANȚE, CONTABILITATE ȘI ANALIZĂ FINANCIARĂ

Unele aspecte privind conceptul contabilității de gestiune	74
<i>Lect. sup. dr. Svetlana Mihaila, ASEM</i>	
Politici contabile: principii de bază și caracteristici calitative ale informațiilor	80
<i>Lect. sup. Galina Bădicu, ASEM</i>	
<i>Lect. sup. dr. Svetlana Mihaila, ASEM</i>	
Riscul de lichitate și supravegherea bancară prudențială eficientă	87
<i>Drd. Elena Mărgărint, ASEM</i>	
<i>Prof. univ. dr. hab. Angela Secrieru, ASEM</i>	

INTEGRARE EUROPEANĂ ȘI POLITICI SOCIALE

Politica fiscală aplicabilă în cazul finanțărilor externe nerambursabile	94
<i>Conf. univ. dr. Ada Ștahovschi, ASEM</i>	
<i>Drd. Gheorghiza Dima, ULIM</i>	
Implementarea sistemului Eurosur în R. Moldova	98
<i>Drd. Alexandru Boeșu, ASEM</i>	
Liberalizarea pieței europene a gazului natural	106
<i>Drd. Iulian Viță, ASEM</i>	

INFORMATICĂ, STATISTICĂ ȘI CIBERNETICĂ ECONOMICĂ	
Modele de analiză a inflației	116
<i>Prof. univ. dr. Ion Pârțachi, ASEM</i>	
<i>Prof. univ. dr. Constantin Anghelache, ASE București</i>	
<i>Universitatea „Artifex” din București</i>	
Ierarhizarea orașelor din Republica Moldova în noile condiții social-economice și demografice	124
<i>Drd. Vadim Cujbă, ASEM</i>	
RECENZIE	
Recenzie la manualul „Moneda și Credit”,	129
autor prof. univ. dr. Oleg Stratulat, ASEM	
<i>Prof. univ. dr. Teodora Cristina Barbu, Departamentul Monedă-Bănci,</i>	
<i>Facultatea FABBV, ASE-București</i>	

CONTENT

BUSINESS AND ADMINISTRATION

Actual Problems in Developing Religious Tourism	9
<i>Professor, Dr. Hab. Elena Turcov, ASEM</i>	
<i>PhD candidate Niculina Apetri, ASEM</i>	
Marketing Aspect of the Product Policy Content of Wineries	20
<i>Professor, PhD Zinaida Aricova,</i>	
<i>Professor, PhD Svetlana Ghenova, Comrat State University atea de Stat din Comrat</i>	
New Trends and Approaches in Tourism Management	28
<i>PhD candidate Irina Roitman, ASEM,</i>	
<i>Director of "Racurs-Tour" Agency</i>	
Performance Indicators - between Traditionalism and Modernism	35
<i>Assoc. Prof., PhD Ada Stahovschi, ASEM</i>	
<i>PhD candidate Vasiliana Mircea-Dafinescu, ULIM</i>	
<i>University lecturer Olesea Bucuci, PSUM, „Ion Creanga”</i>	
Establishing Conditions and Possibilities for Implementing Modern Management Methods	42
<i>Assoc. Prof., PhD Ada Stahovschi, ASEM</i>	
<i>PhD candidate Nicolae Demidov, ULIM</i>	
Determination of Natural Gas Distribution and Supply Tariffs Based on Petri Nets Theory	51
<i>PhD candidate Pantelemon Frasineanu, TUM</i>	

FUNDAMENTAL AND APPLIED ECONOMICS

The Role of Inventions Patenting Overseas in the Context of Moldovan Economy Globalization	60
<i>Assoc. Prof., Ph.D. Iu. Badar, State Agency for Intellectual Property (AGEPI)</i>	
<i>A. Gusan, A. Mihai, State Agency for Intellectual Property (AGEPI)</i>	
Problems of Land Tax Reforming in Moldova	68
<i>Assoc. Prof., PhD Petru Bacal, ASEM</i>	

FINANCE, ACCOUNTING AND FINANCIAL ANALYSIS

Some Aspects of Management Accounting Concept	74
<i>Senior Lecturer, PhD Svetlana Mihaila, ASEM</i>	
Accounting Policies: Basic Principles and Qualitative Characteristics of Information	80
<i>Senior Lecturer Galina Badicu, ASEM</i>	
<i>Senior Lecturer PhD Svetlana Mihaila, ASEM</i>	
Liquidity Risk and Effective Prudential Banking Supervision	87
<i>PhD candidate Elena Margarint, ASEM</i>	
<i>Professor, Dr. Hab. Angela Secrieru, ASEM</i>	

EUROPEAN INTEGRATION AND SOCIAL POLICIES

Tax Policy Applicable in Case of External Non - Reimbursable Financing	94
<i>Assoc. Prof., PhD Ada Stahovschi ASEM</i>	
<i>PhD candidate Gheorghita Dima, ULIM</i>	
Eurosur Implementation in the Republic of Moldova	98
<i>PhD candidate, Alexandru Boesu, ASEM</i>	
The Liberalization of the European Natural Gas Market	106
<i>PhD candidate Iulian Vita, ASEM</i>	

INFORMATICS, STATISTICS AND ECONOMIC CIBERNETICS	
Inflation Analysis Models	116
<i>Professor, PhD Ion Partachi, ASEM</i>	
<i>Professor, PhD Constantin Anghelache, Bucharest Academy of Economic Studies</i>	
<i>„Artifex” University of Bucharest</i>	
The Cities’ Hierarchy in the Republic of Moldova within the New Socio-Economic and Demographic Conditions	124
<i>PhD candidate Vadim Cujbă, ASEM</i>	
REVIEWS	
Review to the book “Currency and Credit”,	129
author Professor, PhD Oleg Stratulat, ASEM	
<i>Professor, PhD Teodora Cristina Barbu, Department Money-Banking.</i>	
<i>Faculty of FABBV, Bucharest Academy of Economic Studies</i>	

PROBLEME ACTUALE ALE DEZVOLTĂRII TURISMULUI CULTURAL RELIGIOS

*Prof. univ. dr. hab. Elena TURCOV, ASEM
Drd. Niculina APETRI, ASEM*

În ultimele decenii, turismul, o adevărată industrie a vacanțelor și loisir-ului, a căutat să atragă în dezvoltarea activității sale cât mai multe zone geografice. Aceste spații geografice de excepție, prin valențele lor recreative, estetice, educaționale, științifice, se constituie ca obiective turistice de importanță deosebită, unele cu caracter unicat pe plan național și internațional.

Impactul turismului asupra mediului în județul Suceava, este deosebit de puternic, resimțindu-se, în special, în domeniul economic și social.

Cuvinte-cheie: turism cultural religios, management, marketing, piață.

JEL: C40

Introducere. Justificarea pentru această temă este determinată, în primul rând, de importanța resurselor turistice ale județului Suceava, precum și de posibilitatea valorificării superioare a acestora prin turism, respectiv turism religios, astfel, încât să devină o destinație preferată în turismul intern și internațional. Astfel, dezvoltarea turismului a condus la crearea a numeroase pensiuni în mediul urban și rural, ce atrag anual atât turiști români, cât și străini. Dezvoltarea turismului a condus la crearea a noi locuri de muncă, la dezvoltarea micilor investiții și a artizanatului, comerțului, transporturilor etc.

În bogăția culturală și civilizația românească, numele cu rezonanță de cronică al Sucevei se încorporează firesc și necesar, sporind temeiul frumuseții morale și al demnității poporului român. Județul Suceava, cu sutele sale de mărturii ale trecutului, este asemenea unei file de istorie, în care a rămas înscrisă în piatră, lemn, ceramică, culoare și cuvânt o însemnată parte din frământările, din visurile, din străduințele strămoșilor noștri. Ca într-un uriaș muzeu, la fiecare pas, prin această parte a României, sunt prezente urmele cetăților, turlele unei vechi ctitorii, așezări omenești cu bogat trecut istoric. Pe lângă măreție, aceste comori ale arhivei istorice și culturale a poporului român impresionează prin frumusețea simplității și armoniei, așezate într-un cadru natural unic, cum rar se poate întâlni, care încântă văzul și mângâie sufletul.

Având în vedere tema lucrării, aceasta permite atât o analiză atentă a obiectivelor turistice religioase, ca ofertă turistică de excepție a județului Suceava, cât și protecția fiecărei componente a acesteia, conturarea reală de dezvoltare în perioada următoare. În acest context, în

ACTUAL PROBLEMS IN DEVELOPING RELIGIOUS TOURISM

*Professor, Dr.Hab. Elena TURCOV,
PhD candidate Niculina APETRI, ASEM*

During the past two decades tourism has become a real industry for holidays and leisure; it has been trying to attract in its sphere of action as many geographical areas as possible. These exceptional geographical areas, through their recreational, aesthetic, educational and scientific valences, are tourist attractions of special importance, some of them unique in the country and also in the world.

The impact of tourism on the environment in the Suceava County is particularly strong, letting itself be felt in the economic and social field of activity.

Key-words: cultural religious tourism, management, marketing, market.

JEL: C40

Introduction. The choice for this subject is determined by the fact that we want to emphasize the importance of the tourism resources in the Suceava County, as well as the possibility of putting them to superior use through tourism and religious tourism respectively so that they could become a favourite destination in the national and international tourism. Thus, the development of tourism has led to the creation of numerous pensions, both in the countryside and in towns, that attract Romanian and foreign tourists every year. The development of the tourism has also led to the creation of new working places, the development of small investments and crafts, trade, transport, etc.

In the Romanian civilization and cultural heritage, the name, with the resonance of a chronicle of Suceava, is naturally and necessarily integrated, enhancing the foundation of moral beauty and dignity of the Romanian people. Suceava County, with its hundreds of testimonies of the past, is similar to a history page on which a significant part of the turmoil, dreams, endeavour of our ancestors has remained carved in stone, ceramics, wood, colour and words. As in a huge museum, at every step one takes in this part of Romania can be found ruins of old fortresses, the spires of an old foundation, human settlements with a rich historical past. Apart from greatness, these treasures of the historic and cultural archives of the Romanian people leave an unforgettable impression on us through the beauty of their simplicity and harmony set in a unique natural environment that is rarely to be seen, which delights the sight and caresses the soul.

Taking into account the topic of the paper, this allows both, a careful analysis of the religious touristic

lucrare, sunt analizate aspectele care au condus la dezvoltarea turismului religios în această zonă.

Resursele turistice antropice, în primul rând, contribuie esențial la dezvoltarea turismului religios.

Concluziile formulate, se referă la impactul turismului religios în județul Suceava, precum și la dezvoltarea pensiunilor și infrastructurii specifice în zona mănăstirilor. Drumul străbătut de omenire pe calea progresului a fost întotdeauna sprijinit, dar, de cele mai multe ori, devansat de victoriile obținute în cucerirea spațiului.

Exploratori, comercianți, oameni de știință și cultură, care au deschis calea spre cunoaștere, au trimis contemporanilor lor posibilitatea și dorința impusă până la necesitatea de a călători. În Antichitate, apare călătoria turistică; vechii greci, în călătoriile dintre statele grecești, antrenau mase relativ mari de oameni pentru băile curative, jocurile festive organizate la perioade regulate și alte ocazii. Odată cu serbările olimpice se constată și primele manifestări de propagandă și de organizare a călătoriilor. Data jocurilor și programul lor erau anunțate populației orașelor grecești de către mesageri călători.

Așa cum factorul demografic reprezintă pentru cererea turistică sursa sau suportul acesteia, tot la fel, teritoriul, spațiul, se constituie ca o condiție esențială pentru existența ofertei turistice. Spațiul este definit în turism pe plan cantitativ prin capacitatea de primire a teritoriului și pe plan calitativ prin atractivitatea sa, sau valoarea turistică a teritoriului care poate fi naturală sau creată.

Capitolul 1. Mediul înconjurător, considerat, în prezent, o prioritate politică pe plan internațional, nu poate fi exclus din preocupările privind înscrierea economiei românești în coordonatele unei economii de piață. Dezvoltarea economică implică externalități suportate de mediul înconjurător, a cărui considerare condiționează chiar viabilitatea pe termen lung a procesului în sine; interacțiunea mediu-economie având caracter de feed-back.

Turismul religios constă în deplasarea persoanelor către obiective turistice religioase: biserici, mănăstiri, morminte sfinte, fără alte scopuri decât rugăciunea și penitența de bună voie.

Pelerinajul reprezintă deplasarea persoanelor către obiective turistice religioase, locuri sfinte, având ca motivație principală rugăciunea și asumarea penitenței în unitățile administrative aparținând acestora, cazare și masă sărăcicioase. Turismul religios capătă un sens restrictiv, se include în pelerinaj, sensul acestuia fiind mult mai larg. Turistul religios sau vizitatorul obiectivelor turistice religioase este, de fapt, același lucru.

Pelerinul este un vizitator al obiectivelor religioase, persoana care se deplasează către obiectivele turistice religioase, locuri sfinte, având ca motivație principală rugăciunea și asumarea de bună voie a penitenței, servicii de cazare și masă în unitățile administrate de mănăstiri, tip arhondaric sau trapeză.

Începutul pelerinajului este din cele mai vechi

attractions as an outstanding tourist offer of Suceava County, and the protection of each of its components, the real sketching of its development in the following period. In this context, in this paper we analyse the aspects that have led to the development of tourism in this area.

First of all the anthropic touristic resources have an essential contribution to the development of religious tourism. At the end of the paper we draw conclusions about the impact of religious tourism on Suceava County as well as on the development of pensions and specific infrastructure in the area of the monasteries. The long road to progress has always been supported but also very often outrun by the victories obtained in the conquest of space.

Explorers, merchants, scientists and scholars, who opened the road to knowledge, sent to their contemporaries the possibility and the desire or even the necessity to travel. The tourist journeys appeared in ancient times; when traveling between the Greek states, the ancient Greeks gathered relatively large crowds of people for curative spas, festive games regularly organized and other occasions. At the same time with the Olympics we come across the first manifestations of propaganda and organization of the travels. The date of the games and their program were announced to the population of the Greek cities by traveling messengers.

In the same way in which the demographic factor represents the source or the support for the tourist offer, the territory, the space constitutes an essential condition for the existence of the tourist offer. In tourism, the space is defined quantitatively by the capacity of the territory to receive (accommodate) and qualitatively by its attractiveness, or the touristic value of the territory which can be natural or developed.

Chapter 1. The environment, considered at present a political priority internationally, cannot be excluded from the concerns of placing Romanian economy within the coordinates of a market economy. The economic development involves externalities tolerated by the environment, whose taking into consideration conditions even the long-term viability of the process itself, the inter-action environment-economy having a feed-back character.

Religious tourism consists in persons traveling to religious touristic objectives: churches, monasteries, holy graves with purposes other than praying or self-imposed repentance.

A pilgrimage represents the traveling of the persons to religious touristic attractions, holy places having as main motivation the prayer and assuming repentance in the administrative units belonging to these, frugal food and accommodation. Religious tourist or visitors of religious tourist attractions are in fact the same thing.

A pilgrim is a visitor of religious attractions, the person who travels to religious touristic objectives,

timperi, când oamenii se deplasau pe jos sau cu poștalioane spre diverse locuri sfinte, evoluând spre turismul religios, acum deplasarea efectuându-se cu mijloace moderne și rapide, iar cazarea și masa se oferă fie în unități modernizate ce aparțin unităților de cult, fie în hoteluri și restaurante mai moderne și bine dotate.

Activitatea de turism religios în contextul turismului mondial, reprezintă o parte a industriei turistice aflate în plină dezvoltare atât ca fenomen, cât și ca o consecință a crizei economice mondiale.

Turismul este singura și cea mai dezvoltată ramură economică care aduce profit tuturor țărilor, iar turismul religios aduce venituri lăcașurilor de cult și deopotrivă conduce la dezvoltarea localităților ce dețin astfel de obiective.

În acest sens, tema demersului de a studia, cerceta, aprofunda această formă de turism, de a stabili dimensiunile circulației turistice și implicațiile asupra dezvoltării economice a unei zone, regiuni, țări este justificată și de numărul mare de potențiali turiști.

Turismul religios în România a cunoscut o dezvoltare amplă în ultimii ani, astfel că Patriarhia și mitropoliile din subordine și-au creat agenții proprii de turism care efectuează pelerinaje și care folosesc comisionul pentru propriul beneficiu, fiind scutite de virarea impozitului la stat, ceea ce conduce la o diminuare a activității agențiilor de turism, conform președintelui ANAT. Cererea este însă mult mai mare pentru agențiile de pelerinaje ale mitropoliilor și bisericilor, deoarece turiștii beneficiază și de îndrumare duhovnicească sau educație religioasă. Pelerinii au un comportament mai civilizată decât alte categorii de turiști, iar amplasarea mănăstirilor și obiectivelor religioase într-un cadru natural deosebit impune anumite măsuri de protejare a resurselor pentru crearea unui turism durabil.

Conceptul dezvoltării durabile, definit ca un „proces de transformare în care exploatarea resurselor, direcția investițiilor, orientarea tehnicilor și schimbărilor instituționale se desfășoară în mod armonios” reprezintă criteriul de selecție a politicilor economice și de ajustare structurală în general și a politicii mediului și de sănătate în special.

În aplicarea conceptului dezvoltării durabile, guvernul poate influența comportamentul autorităților, agenților economici și populației ca subiecți ai instrumentelor politicii de mediu, care au menirea să realizeze consolidarea legăturilor dintre creșterea economică și protecția mediului. Acesta va însemna mutarea accentului de la cantitate la calitate cu toate efectele pozitive ce decurg din aceasta. Introducerea politicii de mediu este nu numai necesară dar și oportună în această perioadă în care economia navighează în căutarea unui echilibru.¹

holy places, having as a main motivation prayer and self-assumed penitence, services of accommodation and meals in units run by monasteries, of the type guest chamber or refectory.

Pilgrimages began in the oldest of times, when people travelled on foot or by mail coaches towards various holy places, and have evolved into religious tourism; now people travel using modern and faster means of transport, accommodation and meals are provided either in modernized facilities belonging to the worshipping places or in more modern and well-equipped hotels and restaurants in the area.

The activity of religious tourism in the context of the world-wide tourism represents a part of the tourist industry in full development both as a phenomenon and as a consequence of the economic world crisis.

Tourism is the only and the most developed branch of economy that brings profit to all the countries and the religious tourism brings income to the worshipping places and also leads to the development of the localities that possess such attractions.

In this respect, the purpose of our approach is to study, research, consider thoroughly this form of tourism, to establish the dimensions of the touristic traffic, and the implications on the economic development of an area, region or country.

The religious tourism has known a process of ample development lately, the Patriarchate and the subordinate metropolitan churches have developed their own travel agencies that organize pilgrimages and use the commission for their own benefit, being exempted from the transfer of taxes to the state, which, according to the president of ANAT, diminishes the activity of the travel agencies.

The concept of sustainable development, defined as “a process of transformation in which the exploitation of resources, the direction of the investments, the orientation of techniques and institutional changes grow harmoniously” represents the criterion of selecting the economic policies and structurally adjusting them in general and the policy of health care and environment in particular.

When applying the concept of sustainable development, the government can influence the behaviour of the authorities, that of the economic agents and of the population as subjects to the instruments of the environment policy, who have the mission of achieving the consolidation of the connections between economic growth and the protection of the environment. This will mean displacing the accent from quantity to quality with all the positive effects that unfold from it. The introduction of the environment policy is not only necessary but also timely in this period in which the economy is navigating in search of balance.¹

¹ Georgescu G., coordonator – *Reforma economică și dezvoltarea durabilă*, Ed. Economică, București, 1995, pag.29 / Georgescu G. coordonator – *Economic Reform and sustainable development*, Ed. Economica, Bucharest, 1995, p.29

Nu se poate vorbi despre o intensificare a circulației turistice, fără a avea în vedere factorii care conduc la degradarea mediului ambiant, cu toate componentele sale și chiar deteriorarea unor obiective religioase prin supraaglomerarea zonei sau, uneori, comportament necivilizat al turiștilor.

Pornind de la necesitatea ca obiectivele și eşalonarea măsurilor privind protecția mediului să fie conectate la evoluția economiei de piață în scopul asigurării unei dezvoltări durabile, este evident că ajustările macroeconomice trebuie să țină seama de restricțiile energetice și ecologice.

La nivel macroeconomic, problema tranziției și a ajustărilor structurale implicate de obiectivul dezvoltării durabile a unei economii de piață poate fi rezumată la atingerea capacității de producere a bunurilor și serviciilor care susțin concurența și piețele internaționale și, în consecință, la mărirea avantajelor comparative și a competitivității, astfel, încât să asigure populației un standard ridicat de viață, susceptibil a fi menținut pe termen lung.

În acești termeni, reforma economică are ca principală coordonare eliminarea distorsiunilor ce afectează funcționalitatea mecanismelor pieței și, în acest context, restabilirea legăturii dintre criza resurselor și prețul resurselor¹.

Rolul acesta revine guvernului care, în aplicarea conceptului dezvoltării durabile, poate influența comportamentul autorităților, agenților economici și al populației, ca subiecți ai instrumentului politicii de mediu.

Capitolul 2. În țara noastră, reformularea restricțiilor de utilizare a funcțiilor mediului și/sau introducerea altora, unde este cazul prin intermediul diferitelor tipuri de instrumente ale politicii de mediu, are un caracter de necesitate și de urgență conferit de caracterul limitat și de deteriorarea gravă a factorilor de mediu.

Aceste instrumente sunt menite să realizeze consolidarea legăturilor pozitive dintre dezvoltare și mediu și să rupă legăturile negative dintre creșterea economică și deteriorarea mediului.

Aceasta nu înseamnă oprirea creșterii economice și nici perturbarea funcționării sistemului economic. Ea va însemna mutarea accentului de la cantitate la calitate cu toate efectele pozitive de decurg din aceasta.

Măsurile de introducere a restricțiilor privind folosirea funcțiilor mediului se concretizează în politicile de mediu sub forma instrumentelor. Rolul lor este ca, prin stabilirea unor prețuri corespunzătoare factorilor de mediu, să reprezinte stimulii necesari modificării comportamentului agenților economici.

We cannot talk about an intensification of the tourist circulation, without having in view the factors that lead to the degradation of the environment with all its components and even the deterioration of some tourist attractions because of overcrowding and sometimes uncivilized behaviour of the tourists.

Starting from the necessity that the objectives and the phasing of the measures regarding the protection of the environment be connected to the evolution of the market economy with the purpose of ensuring a lasting development, it is obvious that macro-economic adjustments must take into account the energy and ecological constraints/ limitations.

At macro-economic level, the problem of the transition and of the structural adjustments involved by the objective of the long lasting economy of a market economy can be summarized to the attainment of the capacity of producing goods and services that support competition and international markets and, consequently, to the increase of comparative advantages and competitiveness, so that it might ensure a high living standard, liable to being maintained over a long period of time.

In these terms, the economic reform has as its main coordination the elimination of the distortions regarding the functionality of market mechanisms and, in this context, the reestablishment of the connection between the crisis of the resources and the price of the resources.¹

This role is assumed by the government that can influence the behaviour of the authorities, economic agents and population as subjects for the environmental policy when applying the concept of sustainable development,

Chapter 2. In our country, the reformulation of the restrictions on the use of the environment functions and/ or the introduction of others wherever the case might be through the different types of instruments of environment policy have the character of necessity and urgency given by the limited character and serious deterioration of the environment factors.

These instruments have the purpose of achieving the consolidation of positive links between development and environment and break any negative links between economic growth and environment deterioration.

This does not mean to stop economic growth or any perturbation in the way the economic system is functioning. It will signify displacing the accent from quantity to quality with all the positive effects that this brings.

The actions to be taken when introducing restrictions in how to use the environment materialize in environment policies under the form of instruments. Their role is to represent the stimuli necessary to modify the behaviour of economic units.

¹ *Economic Instruments for Environmental Management in Developing Countries, OECD, 1993, p. 24.*

Sunt numeroase tipuri (și combinații) de reglementări și instrumente pentru a obține evaluarea corectă a resurselor naturale și a bunurilor de mediu¹. Măsurile restrictive ale politicii mediului se concretizează în două categorii principale de instrumente de reglementare și control.

Instrumentele de reglementare pot fi descrise ca măsuri instituționale ce urmăresc să influențeze direct performanțele de mediu ale subiecților prin reglementarea proceselor sau produselor folosite, prin interzicerea depunerilor sau emisiunilor anumitor poluanți și/sau prin restrângerea activității în anumite zone, perioade etc., în conformitate cu criteriul prevenirii îmbolnăvirii.

Principala lor trăsătură este că nu lasă alternative poluatorului: el trebuie să se conformeze sau să plătească penalități.

Se disting două tipuri de controale directe:

- stabilirea nivelelor permise a activităților poluatoare, reglementări ce reclamă folosirea procedeelelor și proceselor ce reduc poluarea;
- tipul de control direct, prin care se poate evita măsurarea, dar trebuie să se asigure instalarea și funcționarea corectă a tehnologiei.

Cea mai răspândită formă a instrumentelor de reglementare sunt standardele de mediu.

Instrumentele politicii de mediu pot fi etichetate ca economice atât timp, cât ele afectează costurile și beneficiile acțiunilor alternative ale agenților economici, influențând astfel deciziile și comportamentul acestora, iar alternativa aleasă conduce la situații mai favorabile mediului decât în absența instrumentului.

Având în vedere alte aspecte, se consideră că un instrument este economic dacă aplicarea sa implică componente financiare directe sau dacă stimulează mecanisme de piață. Contrar reglementărilor directe, instrumentele economice lasă subiecților libertatea de a răspunde la anumiți stimuli într-un mod pe care îl consideră cel mai avantajos.

Preocupările dezvoltării durabile, pentru a preîntâmpina apariția eventualelor probleme socio-economice și a unor distorsiuni importante în comerțul internațional și în investiții, precum și opiniile diferite privind includerea costurilor administrative, acceptarea sistemelor de taxe însoțite de subsidii și asupra primordialității funcției de eficiență sau a celei de echitate au condus la o variație de interpretări sau a modului în care este folosit.

Politicele guvernamentale desemnate să sprijine sectoarele productive din economie pentru a se conforma obiectivelor de protecția mediului nu pot fi considerate subsidii care să intre sub incidența reglementărilor internaționale, dacă prin aceste acțiuni nu rezultă avantaje competitive.

There are numerous types (and combinations) of regulations and instruments to obtain the right evaluation of natural resources and environmental goods¹. The restrictive measures of the environment policy materialize in two main categories of instruments for regulation and control.

The instruments for regulation can be described as institutional measures that have in view influencing directly the environment performances of the subjects by regulating the processes and the products used, by banning deposits or emissions of certain polluting substances and/ or limiting the activity in certain areas, periods, etc. in accordance with the criterion of preventing an illness.

Their main characteristic is that they do not leave any alternative to the polluting agent: this has to comply or pay penalties.

Two types of direct controls stand out:

- establishing levels allowed for polluting activities, regulations that require the utilization of processes and procedures that cut down pollution
- type of direct control, through which measurement can be avoided, but the installation and correct functioning of technology must be ensured.

The most widespread form of regulatory instruments is the environmental standards.

The instruments of the environment policy may be labelled as economic as long as they influence the costs and benefits of the alternative actions of economic units, thus influencing their decisions and behaviour, and the chosen alternative leads to more favourable situations than in the absence of such an instrument.

Taking into consideration other aspects, an instrument is thought to be economic if its application involves direct financial components or if it stimulates market mechanisms. Contrary to direct regulations, the economic instruments leave the subjects the freedom to react to certain stimuli in a way that they consider more advantageous.

The concerns for sustainable development, averting the appearance of possible socio-economic problems and important distortions in international trade and investments, as well as various opinions regarding including administrative costs, accepting tax systems accompanied with subsidies and the importance of efficiency or equity function has led to various interpretations and the way it is used.

The governmental policies designated to support the economy's productive sectors to comply with the environmental protection objectives cannot be considered grants under the liability of international laws, if through these actions there will be no competitive results.

¹ *Economic Instrument for Environmental Protection, OECD, Paris, 1989, p.62*

La fel, este considerată și asistența tehnică și financiară acordată de țările dezvoltate celor în curs de dezvoltare pentru a le ajuta să se conformeze acordurilor internaționale în domeniu (*de ex. Protocolul de la Montreal*), acțiuni ce se realizează prin operațiuni bugetare normale și nu prin taxe speciale asupra investițiilor străine.

Dinamismul, profunzimea și amploarea transformărilor din toate sectoarele vieții economice și sociale – ca trăsături definitorii ale evoluției contemporane – se reflectă între altele, în modificarea structurii economice, în concordanță cu cerințele progresului tehnico-științific, cu exploatarea rațională a întregului potențial de resurse, cu sporirea eficienței și cu exigențele îmbunătățirii calității vieții. În acest context, turismul se manifestă ca o componentă distinctă a economiei, cu o prezență tot mai activă în viața economică și socială, cu o participare semnificativă la progresul general și, nu în ultimul rând, ca promotor al globalizării și factor al dezvoltării durabile. După ce au fost mult ignorate, considerate – *non-productive* – rolul serviciilor începe să fie tot mai mult recunoscut, ele substituindu-se, din ce în ce mai mult, industriei în rolul de motor al creșterii economice¹.

Turismul reprezintă un fenomen economico-social propriu civilizației moderne, puternic ancorat în viața societății. Astfel, tendințele înregistrate în evoluția economiei mondiale, atât cele pozitive exprimate în sporirea producției și, pe această bază, a prosperității generale, în intensificarea schimburilor internaționale și în lărgirea cooperării dintre state, cât și cele negative, precum crizele sau perioadele de recesiune economică, extinderea sărăciei și a șomajului, inflația, deteriorarea mediului au influențat cantitativ și structural activitatea turistică, stimulând călătoriile și diversitatea lor spațială.

De asemenea, faptul că turismul se adresează unor segmente largi ale populației, că răspunde pe deplin nevoilor materiale și spirituale ale acesteia, s-a reflectat în intensificarea circulației turistice, imprimând fenomenului unul din cele mai înalte ritmuri de creștere. Pe de altă parte, prin amploarea și conținutul său complex, turismul antrenează un vast potențial natural, material și uman, având implicații profunde asupra dinamicii economice și sociale, asupra relațiilor internaționale.

Rezultat al acestor interdependențe și tendințe, turismul se situează, în prezent, printre cele mai de seamă componente ale economiei mondiale, participând cu aproape 12% la realizarea produsului mondial brut, cu circa 8% la ocuparea forței de muncă, fiind cel mai important capital al comerțului internațional și mobilizând circa 11% din cheltuielile de consum ale populației. Cu toate acestea, nu pot fi

It is equally considered the technical and financial assistance given by developed countries to developing ones in order to help them to comply with international agreements (*like Montreal Protocol*) actions which are realized through normal budgetary operations and not through special taxes on foreign investments.

Dynamism, depth and amplitude of transformations of all sectors within economic and social life – as defining characteristics of contemporary evolution – are reflected amongst others in the modification of the economic structure, in agreement with the requirements of the technical and scientific development, with the rational exploitation of the whole resource potential, with the increase in the efficiency and together with the requirements of improving quality of life. In this context, tourism is manifested as a different component of economy, with a more and more active presence in the economic and social life, with a significant participation in the general process and last but not least, as a promoter of globalization and factor of sustainable development. After being ignored for long time, considered – *non-productive* – the role of services is beginning to be more recognized, replacing more and more the industry in its role of engine of the economic development¹.

Tourism represents an economic and social phenomenon characteristic to the modern civilization, strongly anchored in the society's life. Therefore, the tendencies registered in the evolution of the world economy, both the positive ones, expressed in the increase of production and on the basis of the general prosperity in the intensification of international exchanges and in the increase of cooperation between countries, and the negative ones such as crisis or periods of economic recession, extension of poverty and unemployment, inflation, environment deterioration, have influenced the tourist activity from a quantitative and structural point of view, stimulating travels and their spatial diversity.

Moreover, the fact that tourism is addressed to some wide segments of population, that it responds completely to its material and spiritual needs was reflected in the intensification of tourist circulation, giving the phenomena one of the highest rhythms of increase. On the other hand, through its ampleness and complex content, tourism carries a wide natural, material and human potential, having profound implications on the economic and social dynamics and the international relations.

As a result of these interdependencies and tendencies, tourism is presently situated amongst the most important components of the world economy, participating with almost 12% to the gross world product, with almost 18% to the employment, being the most important asset of the

¹ Maria Ionciă, *Economia serviciilor. Abordări teoretice și implicații practice*, Ed. Uranus, București, 2006, p. 57. / Maria Ionciă, *Service Economy. Theoretical Approach and Practical Implications*, Ed. Uranus, Bucharest, 2006, p. 57

neglijate efectele negative generate de dezvoltarea sa necontrolată, mai ales asupra palierele socio-culturale și de mediu.

La nivelul economiei unei țări sau regiuni, efectele turismului trebuie analizate, în general, plecând de la relația lor cu obiectivele fundamentale ale întregului sistem economic; se poate determina astfel contribuția turismului la creșterea economică, la stabilirea prețurilor, la echilibrul balanței de plăți, la distribuția echitabilă a venitului național și la utilizarea deplină a forței de muncă¹.

Studiile realizate de Organizația Mondială a Turismului, în această direcție, identifică și grupează efectele turismului în trei categorii:

- a) efecte asupra strategiei globale a dezvoltării unei țări (sau zone) sau efecte globale;
- b) efecte parțiale asupra economiei naționale, respectiv asupra agenților, sectoarelor și macrodimensiunilor fundamentale ale economiei;
- c) efecte externe în domeniul socio-cultural, fizic, și cel al resurselor umane, cu rezultate.

Evoluția turismului internațional, ca rezultat al acțiunii conjugate a factorilor economici, demografici, psiho-sociali, politici etc., a marcat de-a lungul timpului un curs ascendent. Se poate vorbi astfel de dezvoltarea activității turistice, concretizată.

Experiența internațională a dovedit că țările care nu au o politică turistică și nu depun eforturi pentru dezvoltarea turismului își pierd cu timpul poziția de pe piața internațională, în favoarea concurenței, iar soluțiile miraculoase ulterioare de politică turistică, necesare recuceririi pieței, sunt greu de găsit.

Luând în considerare avantajele turismului ca mobilizator al forței de muncă, cea mai importantă contribuție, pe care statul o poate aduce pentru încurajarea creșterii numărului de locuri de muncă în turism, este aceea de a crea un mediu favorabil dezvoltării sectorului turistic pe piețele pe care acesta poate opera efectiv cu o puternică focalizare de liberalizare, de reglementare și pe posibilitatea industriei turistice de a investi și de a inova.

În țara noastră, turismul a început să se dezvolte în adevăratul sens al cuvântului abia după revoluția din 1989.

Importanța turismului în economie și societate derivă din următoarele argumente:

- Turismul este unul din sectoarele economice cu valențe reale de dezvoltare pe termen lung;
- Turismul este un mijloc de creare și îmbunătățire a imaginii României în lume. Este o sursă de sporire a încasărilor valutare ale statului. Este o piață sigură a forței de

international commerce and involving about 11% of the disposable income of the population. Nevertheless, negative effects generated by its uncontrolled development cannot be neglected, especially on the social, cultural and environmental areas.

At the level of the economy of one country or region, the effects of tourism must be generally analysed starting from its relation to the fundamental objectives of the whole economic system; thus it can be determined the tourism's contribution to the economic growth, establishing prices, balancing payments, equally distributing the national income and full use of labour force¹.

Studies made by World Tourism Organization in this respect identify and group the effects of tourism into three categories:

- a) Effects on global development strategy of a country (or region) or global effects;
- b) Partial effects on national economy, that is on agents, sectors and fundamental macro-dimensions of economy;
- c) External effects in the social, cultural, physical and human resources department, with results;

The evolution of international tourism, as a result of the joined actions of economic, demographic, psychological, social, political and so on factors has marked throughout time an ascending course. One can speak therefore about the development of a concretized tourist activity.

The international experience has proved that countries which do not have a tourist policy and do not make efforts in developing tourism lose in time their position on the international market, in favour of the competition, and the later tourist policy miraculous solutions necessary to conquer again the market are hard to find.

Taking into consideration the advantages of tourism as inspiring to manpower, the most important contribution that state can bring in order to increase the number of jobs in tourism is that of creating a favourable environment for the development of the tourist industry on the markets on which this can effectively operate with a strong focus on liberalization, regulation and making possible for the tourist industry to invest and innovate.

In our country tourism really started to develop after the 1989 revolution.

The importance of tourism within the economy and society derives from the following:

- Tourism is one of the economic sectors with real possibilities for long term development;
- Tourism is a way of creating and improving Romania's image in the world. It's a source of increasing the state's income in foreign currency. It's a safe market of labour force

¹ Minciu Rodica – *Economia turismului, ediția a III-a revăzută*, Ed. Uranus București, 2004. / Minciu Rodica – *Tourism Economy, III revised edition*, Ed. Uranus Bucharest, 2004

muncă și de redistribuire a celei disponibilizate din sectorul puternic restructurat;

- Este un mijloc de asigurare temporară a locurilor de muncă și a veniturilor populației;
- Este un mijloc de dezvoltare economico-socială, atât prin veniturile create, cât și prin schimburile interumane și culturale pe care acesta le realizează;
- Este o modalitate unică de valorificare a potențialului natural bogat și variat al țării, care nu poate fi exportat în stare brută, dar poate constitui o sursă importantă de export prin valorificarea sa la fața locului;
- Este un mijloc de păstrare și valorificare a potențialului istoric, cultural și etno-folcloric al țării, prin care putem fi apreciați și cunoscuți în lume.

Concluzii. Turismul este o activitate complexă, capabil să determine mutații și în dezvoltarea în profil teritorial; din acest punct de vedere, el este considerat o pârghie de atenuare a dezechilibrărilor interregionale, privite la scară națională sau mondială. Pe lângă incidențele asupra economiei regiunilor și zonelor turistice, rezultate din atragerea lor în circuitul de valori, dezvoltarea turismului are consecințe asupra geografiei acestora, asupra urbanizării și construcției de locuințe, amenajării de drumuri, realizării de servicii publice, industrializării etc. El favorizează, de asemenea, utilizarea, pe plan local, a diferitelor resurse, a disponibilităților de forță de muncă. Tot așa trebuie menționată și vocația **ecologică a turismului**. În strategia dezvoltării turistice, se impun măsuri de protejare a mediului, a valorilor fundamentale ale existenței umane: peisaj, apă, aer, floră, faună.

Pe plan social, turismul se manifestă ca mijloc activ de educare, de ridicare a nivelului de instruire, cultură și civilizație ai oamenilor. Prin stimularea schimbului de valori, dezvoltarea turismului facilitează îmbogățirea orizontului cultural, informațional atât pentru turiști, cât și pentru populația locală, contribuind la formarea lor intelectuală. Turismul se caracterizează astăzi și printr-o largă penetrare în rândul tuturor categoriilor sociale, transformându-se într-un fenomen de masă, cu profunde semnificații umane. El creează condiții de accesibilitate la valorile culturale ale civilizației pentru un număr sporit de oameni.

Puternice nucleu de cultură și creație artistică de la începuturile existenței lor, lăcașurile Bucovinei își continuă menirea prin grija restauratorilor și a obștilor călugărești ce le gospodăresc. Este și motivul pentru care frescele exterioare ale bisericilor Humor (1535), Moldovița (1537), Arbore (1541), Voroneț (1547), Sucevița (1596), arhitectura și pictura mănăstirilor Putna, Dragomirna, Râșca, Slatina, ale bisericilor Pătrăuți, Bălinești, Probota, Bogdana, bogatele muzee de artă medievală, frumusețea peisajului și a creației

and of redistributing the unemployment coming from the strongly restructured industry;

- It's a way of temporarily ensuring working places and population income;
- It's a way of social and economic development both through the created income and the inter-human and cultural exchanges that it creates;
- It's a unique way of capitalizing the rich and varied natural potential of the country, which cannot be exploited in gross estate, but can constitute an important source of export through its capitalization on the spot;
- It's a way of maintaining and capitalizing the historic, cultural, ethnic and folkloric potential of the country, through which we can be appreciated and known in the world.

Conclusions. Tourism is a complex activity, capable of determining mutations also in the territorial development; in this area it is considered a way of reducing the inter-regional unbalances, considered from a national or international point of view. Besides the influence on the economy of the tourist regions and areas, resulting from their inclusion in the value circuit, tourism development has consequences on their geography, urbanization and dwellings construction, road building, public service providing, industrialization, etc. It also encourages the local use of various resources and labour force redundancy. The **ecological tourism** vocation also needs to be mentioned. In the tourism development strategy environmental protection measures are imposed and also the protection of fundamental values of the human existence: landscape, water, air, flora, fauna.

At a social level, tourism is an active mean of education, elevation of the education level, of the people's culture and civilization. Through the stimulation of the value exchange, tourism development enables the enrichment of the cultural and informational horizon both for tourists and for the local population, contributing to their intellectual education. Tourism is characterized today also through a large spreading amongst all social categories, becoming a mass phenomenon, with deep human meaning. It creates accessibility conditions to the cultural values of civilization for an increased number of people.

Bukovina's sanctuaries, strong cultural and artistic creation nucleus even from their creation, continue their purpose by the care of restaurateurs and monastic community that administrates them. It is also the reason for which the exterior frescoes of churches from Humor (1535), Moldovița (1537), Arbore (1541), Voroneț (1547), Sucevița (1596), the architecture and paintings of monasterios like Putna, Dragomirna, Râșca, Slatina, of churches like Pătrăuți, Bălinești, Probota, Bogdana, rich museums of medieval art, the beauty of landscapes and of traditional artistic creation

artistice populare (arhitectură, port, datini), au concurat la decernarea distincției Mărul de Aur (Pomme d'Or) Bucovinei de către Federația Internațională a Jurnaliștilor și Scriitorilor de Turism, au determinat înscrierea tezaurului bucovinean în catalogul UNESCO – Mari monumente ale lumii.

În cadrul turismului românesc, turismul sucevean ocupă un loc aparte, ținând cont de faptul că județul Suceava dispune de un potențial variat și deosebit de complex, cuprinzând în alcătuirea sa componente naturale și cultural istorice de mare varietate și atractivitate turistică.

Potențialul economic și uman de care dispune județul Suceava, inclusiv o seamă de avantaje comparative, nu au fost suficient și eficient utilizate pentru dezvoltarea cu prioritate a turismului, factorul cel mai important de promovare a imaginii unei țări sau zone în lume.

Reforma economică – pe fondul unei grele moșteniri culturale, al dezvoltării umane insuficiente, al gestionării tensionate, deficitare a patrimoniului local de resurse – a fost permanent marcată, pe de o parte, de șocurile induse de procesul de tranziție, iar pe de altă parte, de un anumit grad de vulnerabilitate, de fragilitate în planul realizării obiectivelor programate.

Schimbările din economie au avut un impact negativ asupra dezvoltării umane: ocuparea forței de muncă s-a precarizat, gradul de dependență socială a crescut, au scăzut puterea de cumpărare, veniturile populației și nivelul consumului de bunuri și servicii, iar asigurările de locuințe tind să se plaseze în topul problemelor sociale.

Un număr crescând de cetățeni se confruntă cu privațiuni, care le restricționează accesul la serviciile publice, în special la învățământ și sănătate. Calitatea vieții se situează la nivele nesatisfăcătoare, cu consecințe nefavorabile asupra condițiilor de viață și de muncă ale populației. Toate aceste realități ale vieții economice și sociale a județului Suceava se reflectă și în domeniul turismului, acesta înregistrând un grad redus de utilizare, și dezvoltare a structurilor de cazare și servicii și având un nivel destul de scăzut de modernitate și diversitate.

Județul concentrează, de asemenea, importante obiective de patrimoniu natural și cultural, care necesită măsuri de protecție și conservare. Dezvoltarea potențialului turistic al județului, pe termen mediu și lung, este garantată de promovarea unor proiecte, privind reabilitarea și echiparea edilitară a zonelor turistice, stimularea inițiativelor private în turism, îmbunătățirea structurilor informaționale privind oportunitățile turistice, conștientizarea populației privind protecția mediului și a resurselor turistice.

Județul Suceava, prin poziția sa geografică și bogatul potențial natural și antropoc, va putea deveni o zonă de mare atracție turistică, în condițiile în care se

(architecture, traditional costumes, customs), have been nominated and given the award of Golden Apple (Pomme d'Or) by the International Federation of Tourism Journalists and Writers, and determined the registration of the Bukovina's thesaurus in the UNESCO Catalogue – Great world monuments.

Within the Romanian tourism, Suceava tourism has a special place, taking into account the fact that Suceava County has a varied and extremely complex potential, enclosing natural and historical and cultural components of great variety and tourist attractiveness.

The economic and human potential of Suceava County, including a series of comparative advantages, have not been sufficiently and efficiently used to develop tourism with priority, this being the most important factor in the promotion of one country's or area's image in the world.

The economic reform – based on a difficult cultural heritage, of insufficient human development, tensioned and defective administration of the local patrimony of resources – has been permanently marked, on the one hand, by shocks caused to the transition process and on the other hand by a certain degree of vulnerability, fragility in the plan of achieving planned aims.

Economic changes have had a negative impact on human development: employment has become weaker, the degree of social dependency has grown, the disposable income, population's income and the level of goods and service consumption have diminished, and dwelling insurances tend to be coming first in the top of social problems.

An increasing number of citizens are confronted with shortcomings which restrict access to public services, especially health and education. Quality of life is situated at unsatisfactory levels with unfavourable consequences on life and work conditions of the population. All these qualities of the economic and social life in Suceava County are also reflected in tourism, this registering a reduced degree of use and development of the tourist accommodation premises and services and having a quite low level of modernity and diversity.

The county concentrates also important natural patrimony and cultural objectives which need protection and preservation measures. The development of the tourist patrimony of the county on a medium and long term is guaranteed by the promotion of some projects, regarding the rehabilitation and premises building of tourist areas, the stimulation of private initiatives in tourism, the improvement of the information structures regarding tourist opportunities, make the population aware of the environmental protection and tourist resources.

Suceava County, through its geographical position and the rich natural and anthropic potential can become an area of high tourist attraction, in the conditions in which it can be conceived, the

pot concepe, implementa și promova o serie de strategii de dezvoltare turistică, atât la nivel județean, cât și regional.

Strategia de dezvoltare a turismului trebuie să respecte următoarele cerințe:

- Dezvoltarea va fi planificată rațional, pe criterii economico-sociale riguros fundamentate;
- La actuala dezvoltare va participa societatea civilă și comunitatea locală;
- Dezvoltarea se va realiza prin stimularea sectorului public și privat;
- Politicile și criteriile de dezvoltare vor respecta principiul durabilității.

Procesul planificării dezvoltării durabile are implicații importante în mai multe domenii:

- Economic, prin creșterea gradului de exploatare și valorificare a resurselor;
- Ecologic, prin evitarea degradării mediului;
- Social, prin creșterea numărului locurilor de muncă, practicarea unor meserii tradiționale și atragerea populației în practicarea turismului;
- Creșterea nivelului de trai al comunității locale;
- Consumul resurselor turistice naturale și antropice;
- Cunoașterea și conștientizarea ideii de conservare de către populația locală și vizitatori;
- Pregătirea unor consilieri locali în probleme de turism;
- Realizarea unor forme de instruire locală pentru practicarea unor meserii specifice turismului.

De altfel, obiectivul strategic al Programului de guvernare pe perioada următoare îl reprezintă relansarea rapidă și durabilă a turismului în cadrul economiei naționale, astfel, încât acesta să devină sector prioritar prin acțiunea concentrată a organismelor legislative guvernamentale și ale administrației publice locale.

implementation and promotion of a series of strategies for the tourist development both at county and regional level. The tourism developing strategy must comply with the following:

- Development shall be rational, on economic and social criteria, rigorously underpinned.
- Civil society and local community shall participate to the present development.
- The development shall be made through the stimulation of private and public sector
- Development policies and criteria shall comply with the sustainability principle.

The process of the sustainable development planning has important consequences in many areas:

- Economically, through the increase of the degree of exploitation and capitalization of human resources.
- Ecologically, through avoiding environmental degradation;
- Socially, through the increase of number of jobs, practicing some traditional jobs and attracting the population in practicing tourism.
- The increase in the life quality of the local community;
- Consumption of natural and anthropic natural tourist resources;
- Knowing and becoming aware of the idea of preservation involving the local population and visitors;
- Preparing a number of local counsellors in tourism issues;
- Setting up some forms of local training for practicing jobs specific to tourism;

Actually, the strategic aim of the Governmental Programme for the next period is represented by the rapid and sustainable re-launching of tourism within national economy so that it becomes a main sector through the concentrated action of legal and governmental organizations and local public administration.

Bibliografie / Bibliography:

1. IONCICĂ, Măria, *Economia serviciilor*, Editura Uranus, București, 2003, pag. 10
2. IONCICĂ, Măria, *Economia serviciilor*, Editura Uranus, București, 2003, pag. 13
3. GHIBUȚIU, Agnes, *Serviciile și dezvoltarea*, Editura Expert, București, 2000, pag. 60
4. OLTEANU, Valerică, *Marketingul serviciilor*, Editura Ecomar, București, 2003, pag. 64
5. IONCICĂ, Măria, *Economia serviciilor teorie și practică*, Ed. Uranus, București, 2003, p.70
6. SELLIN, Johan T., *Recreation in the Age of Automation*, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, vol.313, Philadelphia, 1991, p.208,
7. COSMESCU, I., *Turismul, fenomen complex contemporan*, Editura Economică, București, 1998, p.16
8. MILLER, N., ROBINSON, D., *The Leisure Age. Its Challenge to Recreation*, Woodsworth Publ. Comp., Blemont Calif., 1963, p.497, op. cit. de Ioan Cosmescu, *Turismul, fenomen complex contemporan*, Ed. Economică. București, 1998 p.16
9. COSMESCU, Ioan. *Turismul, fenomen complex contemporan*, Editura Economică, București, 1998, p.22-23
10. IONCICĂ, Măria, *Economia serviciilor teorie și practică*, Editura Uranus, București, 2003, p.70

11. ANGELESCU, Coralia, JULA, Dorin, *Timpul liber: condiționări și implicații economice*, Editura Economică, București, 1997, p.26
12. DUMAZEDIER, Joffre M., *Sociologie empirique du loisir – critique et contre critique de la civilisation du loisir*, Editions du Seuil, Paris, 1974, p.24 op. cit. de Coralia Angelescu, Dorin Jula, *Timpul liber: condiționări și implicații economice*, Editura Economică, București, 1997, p.28
13. DUMAZEDIER, Joffre M., op. cit, p. 24
14. FOURASTIE, Françoise J., *Histoire du confort*, Paris, Ed. Presses Universitaires de France, 1962 op.cit. de Coralia Angelescu, Dorin Jula în *Timpul liber: condiționări și implicații economice*, Editura Economică, București, 1997, p. 31
15. SNACK, Oscar, BARON, Petre, NEACSU, Nicolae, *Economia turismului*, Ed. Expert, București, 2001, p. 148
16. TURCOV, Elena, *Direcții de dezvoltare și promovare a turismului în Republica Moldova*, Ed. ASEM, Chișinău, 2002
17. TURCOV, Elena, *Tehnologia și organizarea comerțului*, Ed. ASEM, Chișinău, 2004

ASPECTE DE MARKETING ALE ESENȚEI POLITICII DE PRODUS A ÎNȚREPRINDERII VINICOLE

*Prof. univ. dr. Zinovia ARICOVA,
Universitatea de Stat din Comrat
Prof. univ. dr. Svetlana GHENOVA,
Universitatea de Stat din Comrat*

Acest articol științific are ca obiective relevarea importanței și determinarea interrelației logice a elementelor constitutive ale unei politici eficiente a producției, promovată de întreprinderile vinicole moderne. Este prezentată analiza comparativă a definițiilor politicii de produs a întreprinderii, elaborată de știința contemporană a marketingului. Principala idee a prezentei publicații constă în cercetarea și dezvoltarea esenței marketingului politicii de promovare a producției ca instrument-cheie a managementului întreprinderii vinicole moderne. A fost construit un model structural al componentelor marketingului politicii de produs. Implementarea în activitatea întreprinderilor vinicole din Republica Moldova a metodelor de abordare prezentate în articol va permite efectuarea analizei juste a eficienței politicii de produs.

***Cuvinte-cheie:** politica de produs, componente structurale ale politicii de produs, eficiența politicii de produs, mix-marketingul, politica stocurilor de producție a întreprinderilor vinicole, adoptarea deciziilor manageriale, competitivitatea întreprinderii.*

JEL: M31

Introducere. În condițiile actuale de promovare a businessului, în fața întreprinderilor vinicole din Republica Moldova se deschid largi perspective de extindere a hotarelor piețelor de desfacere a producției vinicole. Drept dovadă poate fi invocat faptul că în anul 2013, în pofida introducerii de către Federația Rusă a restricțiilor la vânzarea vinurilor moldovenești, ramura vinicolă a Republicii Moldova și-a sporit exportul produselor de alcool cu 7,6%, atingând valoarea de 226,75 milioane USD (tabelul 1).

Conform datelor din Balanța de plăți a Republicii Moldova întocmită pe anul 2013, cel mai mare consumator de vinuri și coniacuri moldovenești a devenit, în ultimul timp, Republica Belarus, în care a fost exportată producție vinicolă în sumă de 52,96 milioane USD, sau cu 15% mai mult decât în 2012.

Federația Rusă a ocupat al doilea loc, cumpărând vinuri și coniacuri moldovenești în sumă de 45,33 milioane USD (înainte de introducerea restricțiilor din septembrie 2012 la livrarea acestor produse), sau cu 25,7% mai puțin decât în 2012). Exportul producției alcoolice din Moldova în Ucraina, în 2013, a sporit cu 39,6% (atingând suma de 18,98 milioane USD), în SUA – cu 15,5% (în sumă de 14,29 milioane USD), iar în Georgia livrările au crescut cu 75,6% (de 11,03 milioane USD).

MARKETING ASPECT OF THE PRODUCT POLICY CONTENT OF WINERIES

*Assoc. Prof., PhD Zinovia ARICOVA,
Comrat State University
Assoc. Prof., PhD Svetlana GHENOVA,
Comrat State University*

The scientific publication is devoted to revealing the importance and definition of the logical relationship of components related to an effective product policy of modern winery. The article presents a comparative analysis of modern marketing definitions of product policy of the enterprise. The main idea of the scientific publication is the research and the marketing disclosure of the nature of the product policy as one of the key management tools of a modern winery. A structural model of the marketing product policy components has been developed. The approaches proposed for implementation to the Moldovan wineries would allow the analysis of the product policy effectiveness.

***Key-words:** trade policy, structural components of product policy, product policy efficiency, marketing mix, product policy of wineries, management decisions, competitiveness.*

JEL: M31

Introduction. Under the current business environment, Moldovan wineries are offered a great potential in extending the markets for wine production. Evidence of this is that in 2013 the domestic wine industry has reported increase the total exports of alcoholic beverages by 7.6% - up to USD 226.75 million, despite the embargo against our country introduced by the Russian Federation (table 1):

According to the Balance of Payments of the Republic of Moldova, in 2013, the largest consumer of Moldovan wine and cognac became Belarus; Moldova exported in the amount of USD 52,96 million or 15% more than the previous year.

Russia ranked second; it bought Moldovan wines and cognacs (before the embargo against Moldova in September 2013) in the amount of USD 45,330 million or 25.7% less than in 2012. The export of Moldovan alcoholic beverages to Ukraine increased in 2013 by 39.6% (to USD 40.9 million.). Supplies of Moldovan wines and cognacs in Kazakhstan decreased by 2.6% (up to USD 18,980 million), in the USA – increased by 15.5% (up to USD 14,290million), Georgia - increased by 75.6% (up to USD 11,030million).

Tabelul 1/ Table 1

**Dinamica volumului și structurii exportului producției de alcool a Republicii Moldova în perioada 2005-2013 /
Dynamics of the volume and structure of exports of alcoholic beverages of the Republic
of Moldova during 2005-2013**

	2005	2009	2010	2011	2012	2013	Structura / Structure						2013/ 2012	Influența statului asupra creșterii (+) / scăderii (-) exportului (p.p*) / Country's influence on growth (+) / decrease (-) of exports (pp *)
							2005	2009	2010	2011	2012	2013		
	Milioane USD / Million USD						%							
Total / Total	314.26	157.26	175.84	177.81	210.65	226.75	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	107.6	7.6
Belarus / Belarus	36.56	44.02	41.33	38.54	46.04	52.96	11.6	28.0	23.5	21.7	21.9	23.4	115.0	3.3
Rusia / Russia	234.92	52.15	62.20	47.90	61.02	45.33	74.8	33.2	35.4	26.9	29.0	20.0	74.3	-7.4
Ucraina / Ukraine	18.40	13.56	23.98	31.93	29.29	40.90	5.9	8.6	13.6	18.0	13.9	18.0	139.6	5.5
Kazahstan / Kazakhstan	7.47	14.37	13.44	16.81	19.49	18.98	2.4	9.1	7.6	9.5	9.3	8.4	97.4	-0.2
SUA / USA	0.79	1.81	2.56	5.96	12.37	14.29	0.3	1.2	1.5	3.4	5.9	6.3	115.5	0.9
Georgia / Georgia	1.76	3.67	4.90	3.99	6.28	11.03	0.6	2.3	2.8	2.2	3.0	4.9	175.6	2.3
Polonia / Poland	2.39	9.39	7.97	6.83	7.85	9.14	0.8	6.0	4.5	3.8	3.7	4.0	116.4	0.6
Cehia / Czech Republic	1.27	3.50	4.13	5.60	4.84	8.18	0.4	2.2	2.3	3.1	2.3	3.6	169.0	1.6
România / Romania	1.59	3.23	2.41	3.38	4.26	4.90	0.5	2.1	1.4	1.9	2.0	2.2	115.0	0.3
China ** / China **		0.37	2.10	3.09	5.75	3.85	0.0	0.2	1.2	1.7	2.7	1.7	67.0	-0.9
Germania / Germany	1.37	4.22	2.52	3.03	1.95	2.63	0.4	2.7	1.4	1.7	0.9	1.2	134.9	0.3
Slovacia / Slovakia	0.01	0.24	0.48	0.74	1.04	1.96	0.0	0.2	0.3	0.4	0.5	0.9	188.5	0.4
Lituania / Lithuania	0.71	0.72	1.02	1.01	1.06	1.73	0.2	0.5	0.6	0.6	0.5	0.8	163.2	0.3
Kârgâzstan / Kyrgyzstan	1.21	1.99	1.41	1.57	1.67	1.61	0.4	1.3	0.8	0.9	0.8	0.7	96.4	0.0
Azerbaidjan / Azerbaijan	1.02	0.17	0.89	0.98	0.99	1.27	0.3	0.1	0.5	0.6	0.5	0.6	128.3	0.1
Nigeria / Nigeria		0.01	0.28	0.95	1.12	1.24	0.0	0.0	0.2	0.5	0.5	0.5	110.7	0.1
Letonia / Latvia	1.20	0.63	0.58	0.56	0.96	1.17	0.4	0.4	0.3	0.3	0.5	0.5	121.9	0.1
Estonia / Estonia	0.85	0.55	0.72	0.95	0.98	1.16	0.3	0.3	0.4	0.5	0.5	0.5	118.4	0.1
Alte țări / Other countries	2.74	2.66	2.92	3.99	3.69	4.42	0.9	1.7	1.7	2.2	1.8	1.9	119.8	0.2

Sursa: [6] / Source: [6]

* puncte procentuale; ** China continentală / * Percentage points; ** Mainland China

Exportul produselor alcoolice din Republica Moldova în Polonia a sporit cu 16,4% (sporind până la suma de 9,14 milioane USD), iar în Cehia – de 1,7 ori (până la 8,18 milioane), în România – cu 15% (până la 4,9 milioane). Livrările în China au scăzut cu 33,3% (până la 3,85 milioane), în Germania, au crescut cu 34,9% (până la 2,63 milioane USD). Exportul producției alcoolice în Slovacia a sporit de 1,9 ori (până la 1,9 milioane USD), în Lituania cu 63,2% (până la 1,73 milioane), în Kârgâzstan, a scăzut cu 3,6% (până la 1,61 milioane USD).

Actualmente, ramura industriei de prelucrare a Complexului Agroindustrial (CAI) ocupă un loc de frunte în structura sectorului industrial al Republicii Moldova, alcătuind peste 50% din volumul global al producției industriale. Viticultura și vinificația asigură 55-65% de venituri din CAI intrate în Bugetul Național Public al Republicii Moldova [4]. Deci, există destule temeiuri pentru a susține că prepararea vinurilor va fi și de acum înainte una din principalele ramuri ale structurii economice a țării. Dezvoltarea ei intensă rămâne una din direcțiile prioritare ale dezvoltării Republicii Moldova. Dată fiind această situație, întreprinderile noastre vinicole, în condițiile actuale de extindere a pieței, este oportun să țină cont de tendințele globale de modificare și transformare ale economiei, ce determină capacitatea de concurență a întreprinderilor – unul din factorii-cheie ai inițierii și administrării afacerilor (businessului) [1].

Totodată, extrem de actuală devine studiarea, apoi implementarea energetică în activitatea economică a întreprinderii, inclusiv în politica de produs, a aspectelor marketingului. Raționalitatea acesteia constă în faptul că politica de produs reprezintă unul dintre factorii-cheie în complexul de marketing (mix-marketing). Argumentul incontestabil în favoarea acestei opinii constă în faptul că menirea esențială a celorlalți factori depinde nemijlocit de modul în care este edificată strategia evoluției ulterioare a politicii de produs a întreprinderii. „Întreprinderile moderne, care funcționează în condițiile unui mediu de acerbă concurență și de dezvoltare dinamică a pieței, nu-și vor putea realiza nivelul necesar de competitivitate decât printr-un management adecvat al politicii de produs. Acesta deține un rol deosebit în marketing ca sistem de administrare a activității de producție și desfacere a producției întreprinderii [5].

Premisele cercetării. În literatura economică, pe lângă noțiunea de „politică a asortimentului de produs”, figurează și noțiunea de „politică de produs”. De menționat că politica asortimentului presupune o noțiune ceva mai restrânsă și reprezintă un element al politicii produselor [3].

Analizând fondul conținutului de marketing al noțiunii „politică de produs” în cadrul „mix-marketingului”, se poate trage concluzia că autorii definiției încă nu au ajuns la o părere comună. Definind noțiunea de „politică de produs”, diferiți autori abordează în mod diferit această problemă (figura 1). Analiza diverselor interpretări a permis relevarea a patru categorii de abordări privind definirea noțiunii de „politică de produs” [5]:

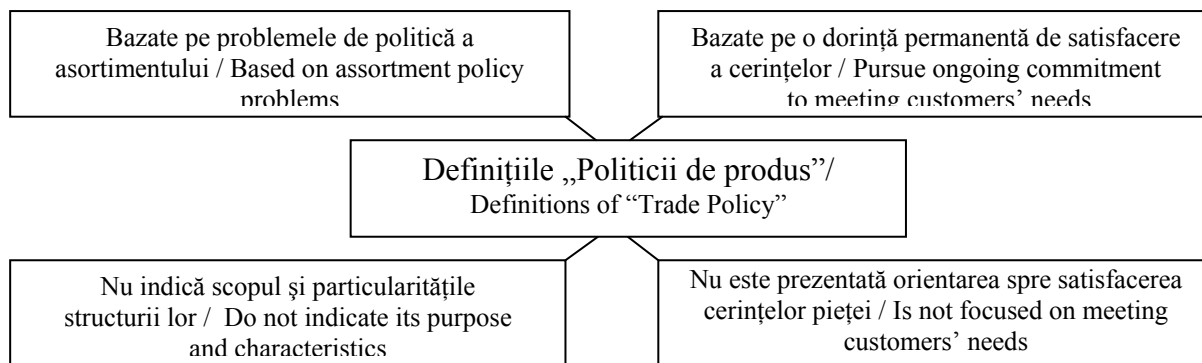
Moldovan exports of alcohol in Poland increased by 16.4% (up to USD 9.14 million), the Czech Republic – 1.7 times (up to USD 8.18 million.), Romania – 15% (up to USD 4.9 million). Shipments to China fell by 33.3% (up to USD 3.85 million), Germany – grew by 34.9% (up to USD 2.63 million). Moldovan wine exports to Slovakia increased by 1.9 times (up to USD 1.96 million), to Lithuania – grew by 63.2% (up to USD 1.73 million), to Kyrgyzstan – decreased by 3.6% (up to USD 1.61 million).

Processing industries in agriculture of the Republic of Moldova today holds a leading position in the structure of industrial production: more than 50% of total industrial production. Viticulture and winemaking in Moldova gives 55-65% of revenues from agriculture to the national public budget of Moldova [4]. Thus, there is enough evidence to suggest that the wine industry is one of the leading industries of the country's economic structure. Its intensive development remains one of the Moldova's priorities. Under the circumstances of expanding market boundaries, it is important for domestic wineries to take into account the global trends in the world economy, determining competitiveness, as one of the key factors for successful business [1]

At the same time, particularly relevant has become the study and active implementation of enterprise management, including product policy of marketing aspects. The explanation for this reason is that trade policy is a key factor in the marketing mix (mix-marketing). Incontestable proof of this is the fact that all meaningful purposes of other factors depend on how to build the product development strategy of the enterprise policy. “Modern enterprises, operating in a highly competitive and dynamic market environment, in order to ensure and maintain the necessary level of competitiveness, can only achieve this with proper management of trade policy. It has a special place in the marketing management system as production and marketing activities of the enterprise” [5].

Research prerequisites: The economic literature, along with the concept of “assortment policy”, uses the term “trade policy”. It is worth mentioning that the assortment policy is a narrower concept and is part of the product policy [3].

The analysis of the semantic content of the “trade policy” marketing definition in the framework of “marketing mix” allows us to conclude that the authors have not reached so far a consensus. Defining the concept of “trade policy”, various authors have different approaches to this problem (figure 1). Analysis of different interpretations allows us to distinguish four groups of approaches related to the definition of “trade policy” [5]:

Figura 1. Moduri de abordare a definiției noțiunii de „politică de produs” /

Figure 1. Approaches to the definition of “trade policy”

Sursa: Elaborată în baza propriilor cercetări /

Source: Developed by the authors based on the conducted research

Așadar, ținând seama de lipsa câtorva „componente logice” din definițiile analizate ale „politicii de produs”, apare nevoia nemijlocită de formare a unei definiții în care să se arate clar componenta de marketing, ce ar orienta întreprinderea spre obținerea unor avantaje concurențiale.

În acest sens, pare a fi logic contextul formulării definiției ce urmează: *Politica de produs a întreprinderii reprezintă totalitatea deciziilor sale de marketing privind: politica asortimentului, politica mărcii comerciale, politica ambalării produselor, politica service-ului înainte/după vânzarea mărfii, al căror scop constă în îmbunătățirea calității producției și menținerea competitivității întreprinderii.*

Deci, pornind de la cele expuse anterior, este important ca, în contextul componentelor structurale ale politicii de produs, întreprinderea să fie orientată în direcția aplicării unei abordări complexe, logice, dat fiind faptul că esența acestui proces nu presupune doar o singură direcție.

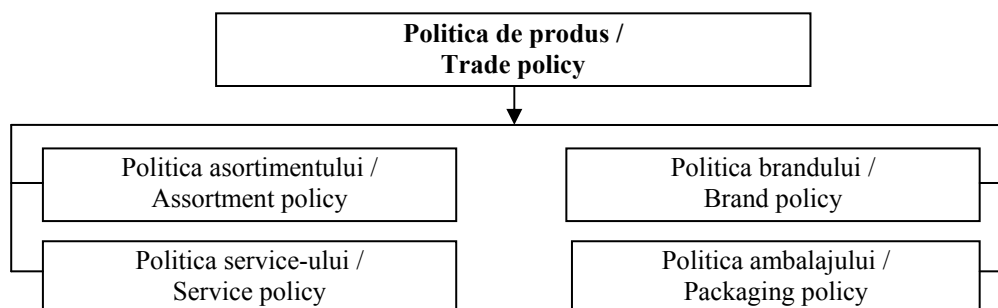
Rezultatele cercetării și analiza lor. După cum s-a menționat ceva mai sus, creșterea posibilităților și lărgirea perspectivelor pieței pentru întreprinderile Republicii Moldova, orientează vectorul spre promovarea unei politici eficiente a producției. Unul din „reperele de bază” constă în necesitatea elaborării planului de realizare a politicii produselor întreprinderii în conformitate cu aplicarea abordării complexe a problemei (figura 2).

Therefore, given the absence of a number of “semantic components” in the studied definitions of “trade policy”, there arises a direct need in formulating a definition that would clearly outline the marketing component, which orients the company to achieving the competitive advantage.

In this sense, the following context of formulation seems to be logical: *Trade policy of a company – is a set of marketing decisions related to: assortment policy, brand policy, packaging policy, before / after-sale policy, aimed at improving (maintaining) high quality of product and company competitiveness.*

Thus, taking into account the above mentioned, in the context of the structural components of the company’s trade policy, it is important to focus on the need for an integrated, coherent approach, due to the fact that the content of this process is not limited to only one direction.

Research results and their analysis. As mentioned above, the expansion of market opportunities for Moldovan wineries, directs the management vector in favor of conducting an effective product policy. One of the “basic guidelines” is the need to develop a plan of implementing the product policy, guided by an integrated approach (Figure 2).

Figura 2. Componentele structurale ale politicii de produs întreprinderii în domeniul marketingului /

Figure 2. Structural components of the company’s marketing trade policy

Sursa: Elaborată de autori în baza propriilor cercetări /

Source: Developed by the authors of publications based on the conducted research

În continuare, în tabelul 2, sunt prezentate repererele generice privind câteva căi de formare a politicii de produs a întreprinderilor vinicole din Republica Moldova, în actuala situație economică. Table 2 summarizes a number of directions regarding various ways of elaborating an effective product policy for wineries of the Republic of Moldova under in the current economic conditions:

Tabelul 2 / Table 2

Conținutul componentelor de marketing ale politicii de produs a întreprinderilor vinicole ale Republicii Moldova / The content of the marketing components of product policy of wineries of the Republic of Moldova

Denumirea componentei de marketing a politicii de produs / Name of the marketing component of commodity product	Elemente prioritare / Priority elements	Direcții ale dezvoltării / Development Trends
<i>Politica asortimentelor / Assortment policy</i>	1. Baza de materii prime / Source of raw materials; 2. Procesul de producție / Production process; 3. Procesul tehnologic / Technological process; 4. Nomenclatorul producției / Product range;	1. Folosirea materialului săditor de soiuri din categorii biologice de elită / Using high biological categories of planting material; 2. Crearea unui ciclu de producție închis, ce ar garanta stabilitatea procesului de producție și calitatea superioară a produselor vinicole / Creating a complete and closed production cycle, which guarantees the stability of production and high quality varieties of wine production; 3. Implementarea unor scheme tehnologice moderne începând cu recepționarea automată a strugurilor și încheind cu expedierea (livrarea) producției vinicole finite; / Introducing new technological schemes of starting with automatic acceptance of grapes and ending with shipment of finished wine production; 4. Crearea unor produse vinicole cu calități noi / Creating wine products with new properties.
<i>Politica brandului / Brand policy</i>	1. Identificarea producției / Product identification; 2. Protecția producției / Product protection 3. Poziționarea producției / Product positioning;	1. Folosirea unei denumiri unice a mărcii, simbolului; imaginii / Using of a single brand name, symbol, image; 2. Efectuarea controlului sistemic al calității produselor vinicole / Implementing a quality control system of wine production; 3. Relevarea avantajelor concurențiale ale producției vinicole / Highlighting competitive advantages of wine production.
<i>Politica service-ului / Service policy</i>	1. Promovarea (circulația) producției / Product promotion; 2. Logistica producției / Product logistics;	1. Diversificarea piețelor de export și extinderea celor existente / Diversifying the export markets and the expansion of existing ones; 2. Asigurarea supravegherii mișcării producției vinicole / Ensuring traceability of wine products.
<i>Politica ambalării / Packaging policy</i>	1. Ambalajul interior/exterior al produselor / Inner/outer cover of products; 2. Eticheta/colereta pentru producție / Product label/ bottle collar.	1. Elaborarea unui ambalaj adecvat cerințelor, cu un înalt grad de eficiență economică a rulajului / Developing a product packaging that would meet the requirements of high economic efficiency turnover; 2. Informarea privind originea, tipul și caracteristicile producției vinicole / Informing the origin, type and properties of wine production.

Sursa: Elaborată în baza propriilor investigații, inclusiv cu folosirea unui larg spectru de rezultate ale cercetărilor [2] / Source: Developed by the authors the basis of conducted research, including the use of a wide range of research results [2]

Vom analiza câteva exemple de realizare a componentelor de marketing ale politicii de produs în cadrul întreprinderilor de vinificație (tabelul 3). As follows we will consider some examples of marketing components of the product policy in the activities of Moldovan wineries (table 3).

Tabelul 3 / Table 3

Implementarea componentelor de marketing ale politicii de produs în activitatea întreprinderilor viticole ale Republicii Moldova / Implementing marketing components of product policy in the activities of Moldova wineries

Elementele prioritare ale componentelor politicii de produs / Priority elements of the product policy components	Exemple de dezvoltare / Examples of development
<p><i>Politica asortimentului / Assortment policy</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Baza de materii prime / Source of raw materials; 2. Procesul de producție / Production process; 3. Procesul tehnologic / Technological process; 4. Nomenclatorul produselor / Product range 	<ol style="list-style-type: none"> 1. În condițiile țării noastre, au fost supuse experiențelor 156 de soiuri de struguri ale Companiei „Sauron” (Republica Moldova) / 156 table grapes of “Sauron” company (Republic of Moldova) have been tested; 2. Au fost elaborate și solicitate să fie respectate punctele (cerințele) incluse în Caietul de Sarcini pentru Producția de Vinuri (cu indicatori geografici protejați) de către membrii Asociației de viticultură și vinificație „Codru” (Republica Moldova) / The members of the Wine Association “Codru” (Republic of Moldova) have developed and demanded to be followed the scope statement for the production of wines (with protected geographical indicators); 3. Au fost implementate tehnologiile Institutului de Viticultură și Vinificație „Alto Adige” (Italia) la întreprinderile viticole „Agrosolid-Vin” (UTA Găgăuzia, Republica Moldova) / The winery “Agrosolid-Vin” (ATO Ggauziya, Republic of Moldova) has implemented the technology of the viticulture and wine institute “Alto Adige” (Italy); 4. Au fost valorificate tehnologiile de producție Grappa de către Compania „MoldStandart” (Republica Moldova) în colaborare cu partenerul străin „Marino Domatti” (Italia) / The Grappa technology of production has been implemented by the company “MoldStandart” (Republic of Moldova) together with its foreign partner “Marino Domatti” (Italy);
<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Politica brandului / Brand policy</i> 2. Identificarea producției / Product identification; 3. Protecția producției / Product protection; 4. Poziționarea producției / Product positioning 	<ol style="list-style-type: none"> 1. A fost emis brandul unic național de vinificație (vinuri) „Wine of Moldova” și emblema de firmă a ramurii de viticultură și vinificație, ce reprezintă un cocor care cuprinde cu aripile un strugure de poamă, ce simbolizează conturul Republicii Moldova / Has been developed a single national wine brand “Wine of Moldova” and the trademark of grape and wine industry, representing a stork with a bunch of grapes symbolizing the contours of the territory of the Republic of Moldova; 2. Legislația Republicii Moldova în domeniul viticulturii și vinificației este adusă în conformitate cu standardele din cadrul Legislației Europene – certificarea conform sistemului ISO 9001 (dovadă că întreprinderea poate asigura calitatea stabilă a produselor sale), iar certificarea conform sistemului ISO 22000 (garantează siguranța (inofensivitatea) produselor / Moldovan legislation on wine-growing and wine-making has been adjusted to the European standards – certification according ISO 9001 (a prove that the company is able to maintain consistent quality) and ISO 22000 certification ensures product safety; 3. Principalele elemente ale poziționării sunt rezumate într-un singur enunț, împărțit în cinci segmente: „Vinurile noastre sunt create / de mai multe generații de vinificatori / în cele mai mari pivnițe din lume / sunt apreciate atât în Est, cât și în Vest / sunt susținute de legende pe care le putem compune pentru fiecare vin în parte”. Fiecărui vin moldovenesc îi sunt proprii aceste elemente / The main elements of positioning are gathered in one sentence, divided into five parts – “Our wines are created / by generations of winemakers / in the largest wine cellars of the world / appreciated by consumers both in the East and in the West / supported by legends that can be created for each and every wine”. Each Moldovan wine has these elements;

<p><i>Politica service-ului / Service policy</i></p> <p>1. Promovarea (circulația) producției / Product promotion; 2. Logistica producției / Product logistics;</p>	<p>1. S-a elaborat un program special pentru diversificarea piețelor externe de vânzare a vinului lor și a altor produse vinicole din Republica Moldova: în Belarus, Rusia, Kazahstan, Ucraina (cu scopul majorării prețului la vinuri – datorită îmbunătățirii imaginii și creșterii valorii produsului); în Polonia, Cehia, Slovacia, România, Țările Baltice și Țările Scandinave (în vederea lărgirii ariei prezenței produselor vinicole); în SUA, Canada, China (studierea posibilităților și perspectivelor exportatorilor moldoveni pe aceste piețe, care sunt dificile pentru toți exportatorii mondiali) / Has been elaborated a diversification program of external markets for wine and wine products: Belarus, Russia, Kazakhstan, Ukraine (aimed at increasing the value of wines by improving their image and increasing the value of the product), Poland, the Czech Republic, Slovakia, Romania, the Baltic States and the Scandinavian countries (for expanding its presence), USA, Canada, China (Moldovan exporters explore opportunities in these markets difficult for world exporters);</p> <p>2. A fost realizată prima etapă de asigurare a „supravegherii logistice”, fiind delimitate patru zone geografice viti-vinicole ale Moldovei în vederea creării ulterioare a câtorva asociații de viticultură și vinificație: în sudul Republicii Moldova – „Valul lui Traian”, în Sud-Vestul Republicii Moldova – „Ștefan-Vodă”, în Centrul Republicii Moldova – „Codru”, în Nordul Republicii Moldova – „Bălți” / Has been fulfilled the first stage of providing “logistical traceability”; have been delimited four winery geographical regions of Moldova, followed by the creation of corresponding Wine Association: in the South of the Republic of Moldova “Valul lui Traian”, in South-West – “Ștefan-Vodă”, in the Center – “Codru”, in the North – “Bălți”.</p>
<p><i>Politica ambalării / Packaging policy</i></p> <p>1. Ambalajul interior/exterior al producției; / Inner/outer cover of products; 2. Eticheta/colereta producției / Product label/ bottle collar</p>	<p>1. A fost inclus în asortimentul ambalajelor interioare un nou tip de ambalaj comod și viu colorat, ce corespunde tuturor cerințelor actuale – „Bag-in-box” (holdingul „Imperial Vin” (Republica Moldova)) / A new type of inner packaging has been introduced, “Bag-in-box” which is handy and visual, that meets all modern requirements (holding “Imperial Vin” (Republic of Moldova));</p> <p>2. Folosirea etichetei tricompoziționale: fiecare din cele trei fațete egale ca dimensiune are propria încărcătură semantică: prima reprezintă Marca Comercială, a doua – denumirea vinului și a treia – caracteristicile sale (compania de vinificație „Albastrele Wines” (Republica Moldova)) / Has been implemented a three composite label: each of equal fields carries its own meaning: the first – brand name, the second – the name of the wine, and the third – its characteristics (winery “Albastrele Wines” (Republic of Moldova)).</p>

În baza exemplurilor expuse anterior privind implementarea componentelor de marketing ale politicii de produs în activitatea întreprinderilor vinicole din Republica Moldova, se poate constata cu certitudine că ramura de vinificație a țării noastre și-a determinat câteva repere clare pentru abordarea logică a formulării componentelor structurale ale politicii de produs. Însă, în condițiile actuale, e important ca formarea și implementarea acestui proces să fie gestionat sistemic, în contextul principiilor marketingului ce vor sta la baza eficacității lui.

Concluzii. Așadar, analiza eficienței politicii de produs, efectuată în baza modelului componentelor structurale ale politicii de produs, promovată de întreprindere în domeniul marketingului, cuprinde cele mai importante elemente, exceptând repetările și confuziile și asigurând, astfel, obținerea sistemică și obiectivă a informației necesare cu privire la prioritățile dezvoltării și realizării sale.

Taking into account the given examples, implementation of marketing components of product policy in the activities of Moldovan wineries, we can confidently state that the country’s wine industry has determined some clear guidelines of logical approaches in the formation of structural components of product policy. However, under the current environment, it is important to develop and implement the process systematically, in the context of marketing fundamentals proving their effectiveness.

Conclusions. Therefore, the analysis of the product policy effectiveness, based on the proposed model of the structural components of the company’s product policy, covers the most important elements, excluding repeat and confusion, thereby obtaining the information in a systematic and objective way regarding the priorities of its development and fulfillment.

Modelul structural propus al componentelor politicii de produs a întreprinderii în domeniul marketingului, în condițiile actuale de gospodărire a întreprinderilor viticole din Republica Moldova, va permite optimizarea procesului de planificare a părților componente și a direcțiilor sale prioritare de dezvoltare.

The proposed structural model of the product policy components in the current economic conditions of Moldovan wineries will optimize the planning of its constituents and its priorities.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. BELOSTECINIC, Gr., *Конкурентоспособность как фактор экономического роста в условиях глобализации*. Материалы международной научно-практической конференции „Трансформация национальных моделей экономического развития в условиях глобализации”. Киев, 20-22 ноября 2013, с. 528-530
2. GAINA, B., ARICOVA, Z., ROTARU, A., TARASOV, A., *Менеджмент качества винодельческой продукции*. Монография, Комрат, Комратский Государственный Университет (Издательство „Safin-Grup”), 2013, 160 с.
3. GHENOVA, Sv., *Оптимизация процесса планирования ассортимента продукции в рамках маркетинговой деятельности предприятия* -Диссертация доктора экономики, МЭА, Кишинев, 2006, с.22
4. Raportul privind executarea bugetului de stat în anul 2012 (Republica Moldova) (http://www.gov.md/public/files/ordinea_de_zi/15.05.2013/Intr02.pdf)
5. БАРАМЫКО, Л., *Методические подходы к формированию и оценке эффективности товарной политики предприятия*// Управление экономическими системами (электронный научный журнал) (48) УЭКС, 12, 2012 (<http://uecs.ru/uecs48-482012/item/1912-2012-12-27-06-39-39>)
6. Платежный Баланс Республики Молдова в 2013 году ([file:///C:/Users/Admin/Downloads/index_27423%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/index_27423%20(1).pdf))

NOILE TENDINȚE ȘI ABORDĂRI ALE MANAGEMENTULUI TURISMULUI

**Drd. Irina ROITMAN, ASEM,
Directorul Agenției turistice „Racurs-Tur”**

*„Lumea este o Carte și cei care nu călătoresc, citesc
doar o pagină”*

Sf. Augustin din Hippo, filosof și teolog (354-430)

În articol, se argumentează faptul că noile tendințe din industria turismului schimbă caracterul managementului turismului condiționând apariția noilor trenduri în cadrul acestuia și determinând necesitatea implementării unor noi abordări manageriale ale afacerilor turistice.

Cuvinte-cheie: industria turismului, noile tendințe și abordări, informatizare, globalizare, localizare, abordare hermeneutică, abordare sinergetică, abordare cross-culturală.

JEL: M21

Introducere

Domeniul turistic este foarte complex și dinamic, aflându-se în permanentă dezvoltare. „De-a lungul timpului, civilizația a plecat de la pelerinaje către locuri sfinte, călătorii în Asia în scopuri comerciale – schimburi de mărfuri sau expediții pentru descoperirea unor noi teritorii, ajungând, în zilele noastre, la călătorii, din ce în ce mai variate, atât din punct de vedere al scopului, cât și al destinației și al mijloacelor utilizate” [1].

Domeniul turistic este și o ramură economică în creștere, ceea ce denotă importanța sa în afacerile economice naționale și internaționale. „La începutul secolului XXI, ponderea turismului internațional constituie circa 8% din volumul exportului mondial și 30-35% din comerțul mondial al serviciilor” [2]. Se observă dinamica pozitivă cu privire la numărul turiștilor în lume și circuitul industriei turismului. „Dacă, în anul 1950, numărul turiștilor, în toată lumea constituia 25 mln. de persoane, iar circuitul industriei turistice – circa 2,1 mld. dol. SUA, atunci, ...conform datelor Organizației Mondiale a Turismului, în anul 2003, în lume, au fost înregistrate 694 mln. de sosiri ale turiștilor, iar veniturile sumare din partea turismului internațional au ajuns până la 470 mld. dol. SUA” [2]. Tendința pozitivă s-a păstrat și-n următorii ani, astfel, încât, în 2008, OMT a înregistrat, deja, 700 mln. de turiști. Deși o scădere bruscă, până la 640 mln., a avut loc în anul 2009, din cauza Crizei mondiale, o învioreare s-a înregistrat în anul 2011 (până la 710 mln. de persoane) [3]. Cu toate acestea, se observă că, începând cu secolul XXI, numărul total al turiștilor în lume nu se schimbă esențial. Ținând

NEW TRENDS AND APPROACHES TO TOURISM MANAGEMENT

**PhD candidate Irina ROITMAN, AESM,
Director of “Racurs-Tour” Agency**

*“The World is a Book and those who do not travel
read just one page”*

*St. Augustine of Hippo, philosopher and theologian
(354-430 A.D.)*

In the article is argued the fact that new trends in tourism industry have changed its character, conditioning the appearance of new trends, as well as the necessity of implementing new managerial approaches to the business.

Key-words: tourism industry, new trends and approaches, informatization, globalization, localization, hermeneutic approach, synergetic approach, cross-cultural approach.

JEL: M21

Introduction

The domain of tourism is highly complex and dynamic, being in permanent development.

“Throughout time, the civilization has been passing from pilgrimage to the sacred places, travelling to Asia for commercial purposes – exchange of goods or expedition for discovering new territories, to the travels more or less diverse from the standpoint of aim, destination and the used means today” [1].

Tourism is also a growing economic branch, which shows its importance for the international and national business. “At the beginning of the XXI century, the share of international tourism constitutes around 8% of total volume of the world export and 30-35% of the world trade in services” [2]. A positive dynamics, related to the number of world tourists as well as to the circuit of tourism industry, has been lately observed. “If in 1950 the number of tourists in the whole world constituted 25 million people, and the circuit of tourism industry – about 2,1 billion USD, then according to the data of the World Tourism Organization, in 2003, in the world there have been registered 694 million of tourists’ arrivals, and the accumulated incomes, due to the international tourism, reached 470 billion USD” [2]. The positive trend has been maintaining the next years, so that in 2008 the WTO registered 700 million tourists. Although, in 2009 it was a sharp drop up to 640 million because of the World Crisis, a revival was registered in 2011 (up to 710 million people) [3]. At the same time, we can observe that, beginning with the XXI century, the total number of tourists in the world has not significantly changed. Taking into account the fact that the total population of the Planet is in growth, as well as the level of standards for living,

cont de faptul că populația totală a planetei este în creștere, precum și nivelul de trai, inclusiv al țărilor în curs de dezvoltare, în opinia mea, există rezerve enorme pentru a majora numărul turiștilor în lume și, respectiv, veniturile din acest sector.

Această tendință actuală și pentru Republica Moldova, deoarece industria turistică, aici, dispune de un potențial considerabil, a cărui dezvoltare poate contribui esențial la competitivitatea economiei naționale în întregime. Acest fapt a fost subliniat și în cadrul videoconferinței din 17 septembrie 2014, organizate de către Agenția Națională a Turismului cu Secretarul General al Organizației Mondiale a Turismului, Taleb Rifai, în vederea semnării unui Acord de Cooperare între OMT și RM. În acest context, pare extrem de actuală majorarea eficacității activităților de gestionare a domeniului turistic, și anume, urmărirea tendințelor actuale și aplicarea abordărilor noi în domeniul dat.

1. *Informatizarea activităților turistice și a managementului turismului* poate fi considerată drept una din cele mai semnificative tendințe contemporane din domeniu.

Trecerea de la societatea industrială la cea postindustrială, informațională, se efectuează în baza implementării tehnologiilor informaționale și telecomunicaționale (TIC), inclusiv în sectorul turistic, ceea ce schimbă esențial natura activităților de turism, contribuind la apariția noilor forme de prestare a serviciilor turistice (booking, ticketing on-line), noile pachete de servicii și noile ramuri în domeniu (e-turism) etc. Astfel, de ex., „circa 30% din totalul operațiunilor privind rezervarea tichetelor la rutele feroviare și de avion, precum și rezervarea hotelurilor, alegerea unor pachete de servicii turistice optime și multe altele sunt efectuate, în prezent, în regim on-line în cadrul Internetului” [2].

Ceea ce privește e-turismul, așa distinge două dimensiuni de perspectivă. Prima se bazează pe utilizarea TIC-urilor de către agenții de turism și de elementele infrastructurii turistice, în calitate de ofertă turistică, pe de-o parte, și de către utilizatorii regulari în calitate de cerere turistică, pe de altă parte, dezvoltându-se o piață virtuală, ale cărei servicii sunt asociate, în final, cu călătoriile reale. Cea de-a doua dimensiune, de asemenea, se întemeiază pe cereri și oferte virtuale, însă, serviciile turistice sunt consumate în cadrul pieței virtuale, nefiind transformate ulterior în călătorii reale. Rostul constă în plăcerea călătoriei virtuale, pe care o pot avea consumatorii invalizi, vârstnici, cei din familiile cu mulți copii, cu venituri scăzute sau cei care sunt tare limitați în timp pentru a întreprinde călătoriile fizice [vezi și 4].

Pentru a asigura competitivitatea firmă, sub impactul informatizării, managementul turismului ar trebui să instaleze și dezvolte *sisteme informatice*. „Sistemul informatic al unei firme de turism este un ansamblu interconectat de echipamente hardware și

including the developing countries, we may notice that there are great reserves for increasing the number of tourists in the world and, respectively, the incomes from this sector.

This is the actual tendency for the Republic of Moldova also, since the tourism industry has a considerable potential. Its development can essentially contribute to the national economic competitiveness, in general. This fact has been emphasized within a videoconference that took place on October 17, 2014 and was organized by the National Agency of Tourism of the Republic of Moldova with the General Secretary of the World Organization of Tourism Mr. Taleb Rifai, regarding the signing of the Cooperation Agreement between the WTO and the Republic of Moldova. In this context, it is highly actual to raise the effectiveness of management activities in the tourism field and, namely, to get the awareness of the new trends and implementation of new approaches in to this domain.

1. *Informatization of tourism activities and tourism management* can be regarded as one of the most considerable contemporary trends for tourism.

Passing from the industrial society to the post-industrial (informational) one has been taking place due to the implementation of informational and telecommunication technologies (ITT), including the tourism sector. This fact produces essential shifts in the very nature of tourism activities and contributes to the appearance of new forms of tourism services (booking, ticketing on-line), new packages of services and new branches of tourism (*e-tourism*). Thus, for example, “about 30% of all operations related to the reservation of tickets for the rail-way or airplane routes, as well as the booking hotels, the choice of an optimal tourism package and many others are done, at present, in on-line regime via Internet” [2].

As far as the e-tourism is concerned, we distinguish two perspective dimensions. The first is based on the usage of the ITT by the tourism agencies and the elements of tourism infrastructure as a tourism supply, on the one hand, and by the regular users, as a tourism demand, on the other hand, developing a virtual market, whose services are ultimately resulting in real travelling. The second dimension is based on the virtual demand and supply too. The tourism services are, however, consumed within the virtual market, and are not further transformed in real travels. The sense is in the pleasure received due to a virtual travel which can be enjoyed by such consumers as disabled and aged people, families with many children or/and low income, or those who are highly limited in time, because of a work overload [see also 4].

In order to ensure competitiveness at company's level under the impact of informatization, tourism management should install and develop the *informatics systems*. “An informatics system of a tourism firm is an interconnected unity of hardware and software, methods and techniques, models and tools which have

programe software, de metode și tehnici, modele și instrumente, având ca obiectiv procesarea informației, și care își exercită funcțiile de interdependență atât cu sistemele informatice profesionale, cât și cu sistemele de comunicații, între care se creează un ansamblu de legături comunicaționale” [5].

O agenție de turism contemporană, pentru a fi competitivă pe piața regională și globală, ar trebui să dispună și de un sistem informațional dezvoltat. Elementele principale ale unui astfel de sistem, în funcție de complexitatea și performanțele lui, sunt: sistemele de prelucrare a datelor, sistemele de informare a managerilor, sistemele suport pentru decizii, sistemele de birotică și sistemele de expert. După altă clasificare, conform funcțiilor manageriale, putem considera un sistem informațional, precum cel care cuprinde subsistemele de programare și urmărire a activității; subsistemul pentru compartimentul financiar-contabil; subsistemul managementului resurselor umane; subsistemul de marketing; subsistemul de activitate comercială și de cercetare-dezvoltare [vezi și 6].

În contextul dat, aș atrage atenția asupra faptului că toate acestea aparțin, după esența lor, unui concept cuprinzător al managementului contemporan, în general, și al managementului turismului, în particular – *inteligenta economică*. Conceptul a fost lansat de către savantul român Ion Dijmărescu [7], pe parcursul cercetării lui asupra schimbărilor manageriale sub impactul constituirii unei economii noi – neteonomii, structurate în rețele. Generalizând ideile principale și aplicându-le în domeniul managementului turismului, aș menționa următoarele.

În primul rând, managerii și subordonații ar trebui să posede niște cunoștințe specializate pentru a fi capabili să utilizeze TIC și softurile respective. Mai mult decât atât, niște traininguri de perfecționare ar trebui să fie incluse în planurile manageriale ale unei agenții turistice de performanță. În al doilea rând, inteligența economică implică abilitatea managerială de planificare, organizare și controlul asupra fluxurilor informaționale și comunicaționale, precum și canalelor de distribuire a informațiilor atât în cadrul agenției turistice, cât și în afara acesteia, ținând seama de mediul ei de afaceri specific, concurențial și general. În contextul dat, inteligența economică este legată de crearea și dirijarea *Intranetului*, ce accelerează și eficientizează fluxurile comunicaționale și informaționale în cadrul unei firme turistice; a *Extranetului*, prin intermediul căruia se organizează fluxurile respective cu mediul specific al firmei; a *Internetului*, ce permite orientarea și implicarea agenției în procesele globale fizice și virtuale ale afacerilor economice. În al treilea rând, inteligența economică, în opinia mea, presupune abilitatea managerială de a filtra informația astfel, încât să fie posibilă selectarea unor sisteme și softuri nu doar avansate, ci și efective pentru a ridica competitivitatea unei anumite agenții turistice.

as objective the information processing and which performs functions of interdependence with the professional informatics systems and the communication systems alike, having established the totality of communication links between them” [5].

In order to be competitive at regional and global markets, a tourism agency should develop an informational system. The key elements of such a system, by its complexity and performance, are: the data processing systems, management information systems, decision – making support systems, bureau systems and expert systems. According to another classification, in accordance with managerial functions, we may regard as an information system that includes the subsystems for programming and monitoring activities; a subsystem for finance and accounting; human resources management subsystem; marketing subsystem and that for commercial activity and R&D [see also 6].

In this context, we emphasise the fact that all these belong, by their essence, to a comprehensive concept of the contemporary management, in general, and management of tourism, in particular – *economic intelligence*. The concept was launched by a Romanian scientist Ion Dijmărescu [7], while conducting a research on management changes under the impact of the constitution of a new economy – neteconomy, structured in nets. Having generalized the principle ideas and having applied them in management of tourism, we would sustain the following considerations.

First of all, managers and subordinates should possess some specialized knowledge, being able to use the ITT and the respective software. More than that, some training should be included in the management plan of a tourism company which tends to performance. Secondly, economic intelligence implies the managerial ability for planning, organizing and controlling of informational and communication fluxes also the channels of informational distribution both, inside a tourism agency and beyond it, taking into account its specific, competitive and general environment. In this context, the economic intelligence is linked with the creation and running an *Intranet* which accelerates and makes more efficient the communication and informational fluxes within a certain tourism agency; an *Extranet* by the means of which the respective fluxes between the agency and its specific environment are arranged; an *Internet* which allows the agency to be implied in global physical and virtual processes of the economic affairs. Thirdly, economic intelligence, we believe, presupposes also the management ability to filter the information in such a way to make it possible the selection of not just advanced systems and software but also those effective for increasing the competitiveness of a certain tourism agency which has chosen them.

In the very context, it is worthy to mention, for instance, the SABRE system which “processes more

În acest context, merită menționat faptul că sistemul „SABRE”, ce „procesează peste 4.500 de mesaje și peste 65.000 de date pe secundă, are terminale în peste 33.000 de agenții din 184 de țări situate pe șase continente, asigură servicii de informare și rezervare pentru 750 de linii aeriene și 200 de lanțuri hoteliere” [8].

2. Referindu-mă la celelalte tendințe contemporane din industria turismului, de care ar trebui să țină cont managementul unei agenții turistice contemporane, aș remarca următoarele: globalizarea, localizarea, dezvoltarea antreprenoriatului verde. Nu pretind la lista completă a tendințelor, deoarece acestea pot fi evidențiate și clasificate din diferite puncte de vedere. Investigând esența celor menționate, aș nota că globalizarea în industria turismului se manifestă prin mai multe și la faptul că piața mondială a turismului, actualmente, este dominată de corporații transnaționale, precum „TVT” (Germany), „Calson” (SUA), „Cuca” (Great Britain), „Voyage” (France), „Interhome” (Sweden), implicând în circuitul său miliarde de dolari SUA. Majoritatea celor mai mari sisteme hoteliere în lume îi aparțin businessului nord-american, spre exemplu, „Sheraton”, „Holiday Inn”, „Mriott”, „Ramada”. La fel sunt cunoscute pe larg „Transthouse Fort” (Great Britain), „Accor” și „Club Meditrans” (France), „Gionp Sol” (Spania) [2].

Tendința de localizare în industria turismului se manifestă prin faptul că firmele mici și mijlocii, inclusiv businessul de familie, în continuare joacă, începând cu vremurile străvechi și până în prezent, un rol foarte important pe piața turistică. Aceasta este legat, după părerea mea, mai întâi de toate de faptul că tot mai mulți turiști, fiind oboșiți de mediu urban zgomotos și de viteză accelerată a activităților, precum și de mâncarea în baza semifabricatelor, aerul poluant etc., preferă să-și beneficieze de servicii turistice, prestate de IMM-urile turistice, care asigură odihnă în locurile liniștite, pitorești, cu mâncarea după rețete tradiționale și ingrediente naturale etc. Prin urmare, se dezvoltă și antreprenoriatul turistic verde, precum și *turismul ecologic*, ca o ramură deosebită a turismului contemporan, care are drept scop menținerea resurselor naturale și minimalizarea daunei mediului înconjurător.

O tendință de perspectivă în industria turistică este legată și de acordarea unor servicii exotice, solicitate de cei cu venituri extrem de ridicate. În contextul dat, se dezvoltă, de exemplu, începând cu secolul XXI, o asemenea ramură, precum *turismul cosmic*. Acesta a pornit în anul 2002 cu un tur cosmic efectuat de omul de afaceri american Denis Tito. Turul a durat o săptămână și a costat 20 mln. dol. SUA. Din anul 2003, astfel de companii turistice mari, de origine nord-americană, precum „Space Adventures” și „Red Letter Days”, au oferit pe piața turistică mondială rezervarea locurilor la Stațiunea Cosmică Internațională pentru viitoarele zboruri [2].

than 4.500 messages and more than 65.000 data per second, has terminals at more than 33.000 agencies of 184 countries on six continents, ensures the information and booking services for 750 airlines and 200 hotel chains” [8].

2. Having referred to some other contemporary trends in the industry of tourism which the management of a contemporary tourism agency should take into account, we would like to mention globalization, localization, the development of green entrepreneurship. We do not pretend to the exhausting list of the trends as they can be revealed and grouped from different points of view. Having investigated the essence of those mentioned above, we sustain that globalization in the industry of tourism manifests itself in many aspects, among which there is one that refers to the fact that the world tourism market today is determined by the transnational corporations like “TVT” (Germany), “Carlson” (USA), “Cuca” (Great Britain), “Voyage” (France), “Interhome” (Sweden). The TNCs have implied milliards of US dollars in their circuit. The majority of the biggest hotel systems of the world belong to the North-American business, for instance, “Sheraton”, “Holiday-Inn”, “Mriott”, “Ramada”. Similarly, famous are “Transthouse Fort” (Great Britain), “Accor” and “Club Meditrans” (France), “Gionp Sol” (Spain) [2].

The localization megatrend in the industry of tourism manifests itself by the fact that the small and medium size companies, including family businesses, beginning with old times and till the present, continue playing very important role at the tourism market. This is related, to our mind, first of all, to the fact that a growing number of tourists, being tired of the urban noise environment, the increasing speed of activities, as well as of the polluted air, the nutrition on the basis of semi-fabricates etc., prefer to be benefited by the tourism services, provided by the tourism SMEs. The latter ensures leisure in calm, marvellous places, associated with food, cooked after traditional recipes, using natural ingredients. As an outcome, the green entrepreneurship is being developed, including *ecologic tourism* as a special branch of a contemporary tourism which has as a goal maintaining natural resources and minimizing harm for the natural environment.

A perspective tendency in tourism industry relates to the provision of some exotic services, demanded by those clients whose incomes are extremely high. In this context, there has been developing, since the beginning of the XXI century, for example, such a branch as *cosmic tourism*. Its starting point is considered to be 2002 when a cosmic tour of an American businessman Denis Tito was undertaken. Beginning with 2003, some big North American tourism Companies like “Space Adventures” and “Red Letter Days” launched on the world tourism market an offer for booking places at the International Cosmic Station for future flights [2].

În genere, se observă nu doar creșterea față de toate ramurile variate ale industriei turismului (turismul cognitiv, balnear și de tratament, de afaceri și congres-turism, sportiv, ecologic, religios, științific, de studiu și studentesc, shopping turism), dar, spre atenția managementului turismului, sunt, îndeosebi, solicitate pachetele turistice combinate.

3. Pentru managerii firmelor turistice din Republica Moldova, în afară de tendințele menționate, merită de ținut cont de următoarele. Pe calea integrării Republicii Moldova în spațiul Uniunii Europene, ar trebui să găsească căile de integrare și în rețele formate în cadrul industriei turistice. „Regiunea europeană asigură până la 60% din sosirile turistice internaționale și până la 50% din toate veniturile industriei turistice mondiale”. Prin urmare, „circa 90% dintre cei sosiți în țările europene sunt chiar europenii” [2]. Aceasta se întâmplă din cauza că, pe de-o parte, europenii au fonduri cultural-istorice bogate, resurse naturale variate și infrastructură turistică dezvoltată; pe de altă parte, majoritatea lor preferă să-și petreacă timpul liber în străinătatea nu prea îndepărtată. De acest fapt ar trebui ținut cont pentru a dezvolta posibilitățile turismului din Republica Moldova.

Regiunea americană, deși ocupă locul trei pe piața serviciilor turistice mondiale cu ponderea 17%, nu este mai puțin semnificativă și pe piața mondială și pentru Republica Moldova, devierea cu locul doi fiind doar 1% (locul doi aparținând regiunii asiatice cu ponderea 18%). 3/4 obținute din sosirile internaționale în regiunea americană sunt generate de SUA, Canada și Mexic. Prin urmare, SUA dispune de rețeaua cea mai dezvoltată în lume a hotelurilor și una din cele mai avansate industrii de transport.

Tururile turistice cu destinație europeană, tradițional, sunt solicitate de către americani. Deci, Republica Moldova ar trebui să întreprindă măsuri și eforturi pentru a-și include, în listele locurilor, care merită să fie vizitate în spațiul european. Din partea Moldovei, în ultimii ani, s-a dezvoltat, printre altele, turismul studentesc cu destinația SUA, mai ales prin intermediul firmelor „Work and Travel”. Mii de studenți anual petrec vara în Statele Unite ale Americii îmbinând activitățile turistice cu cele de lucru și acumulând o experiență bogată de viață, dar, uneori, și profesională.

Alături de toate cele menționate, o tendință de perspectivă, specifică industriei turismului moldovenesc, o reprezintă *turismul nupțial*. Alături de tururi în Europa, tot mai solicitate devin tururile în țările mai exotice pentru Moldova, deci cele din regiunile Orientului Mijlociu, asiatice și africane. Formând ofertele specializate turismului nupțial, managementul ar trebui să țină cont de tendințele și ofertele atât pe piața mondială, cât și pe cea locală, îmbinând mai multe posibilități ce reies din diferitele ramuri ale industriei turistice și formând, astfel, pachetele mai flexibile și mai variate.

In general, not only the growth of all various branches of tourism industry is observed (cognitive tourism; watering and treatment tourism; business and congress tourism; sport, ecologic, religious, scientific, shopping tourism, student tourism and that for studies) but also the combined packages are of increasing demand, and to this point we would like to attract a special attention of the managers of tourism services.

3. For the managers of tourism companies of the Republic of Moldova, besides the trends mentioned above, it is worthy to consider those as follows. In the course of integration of the Republic of Moldova in the European Union, it is necessary to find the ways of integration into the networks formed within the tourism industry. “European region ensures up to 60% of the international tourist arrivals and up to 50% of all the incomes of the world tourist heritage”. In doing so, “about 90% of those arrived to the European countries are Europeans themselves” [2]. This happens because of the fact that the Europeans have rich cultural and historical heritage, diverse natural resources and a developed tourist infrastructure, on the one hand and on the other hand, the majority of them prefer to spend their free time not so far from their Motherland. This should be taken into consideration for developing the possibilities of tourism in the Republic of Moldova.

The American region, although, occupies the third position at the world market of tourism services, having a share of 17%, is not of less importance for the world market and for the Republic of Moldova alike. Its deviation from the second position is just 1%. The second position belongs to Asian region, the share being 18% of the world market of tourist services. ¾ of incomes got from the international arrivals to the American region are generated by the USA, Canada and Mexico. More than that, the USA has got the most developed hotel network in the world and one of the most advanced transport industry.

Tourist tours with European destination are traditionally demanded by the Americans. The Republic of Moldova, hence, should undertake the efforts and measures for being included in the list of places which are worthy to be visited in the European space. From Moldova’s side, during the last years, there has been evolving a trend, among the others, of the student tourism to the USA, mostly by the help of the companies “Work and Travel”. Thousands of students annually spend their summer time in the United States of America, combining tourist activities with those of work and accumulating, so far, a rich experience of life and, often, professional as well.

Alongside with those mentioned above, a perspective tendency which is specific to the Moldovan tourism industry is *wedding tourism*. Along with tours to Europe, an increasing demand is observed for the tours to more exotic for Moldova countries which belong to the regions of the Middle East, Asia and Africa. While making up the special offers of wedding

4. Noile tendințe din industria turismului condiționează noile tendințe în managementul turismului, ceea ce, la rândul său, determină necesitatea noilor abordări ale celui din urmă. Printre noile abordări ale managementului strategic, în general, în literatura de specialitate, sunt specificate abordarea hermeneutică, cros-culturală și sinergetică [9].

Abordarea *hermeneutică* a managementului turismului poate fi reliefată în felul următor:

1. Asigurarea înțelegerii adecvate a mesajelor (de ex., cu privire la serviciile turistice ș.a.) care circulă prin intermediul fluxurilor comunicaționale și informaționale în cadrul sistemelor Intranet, Extranet și Internet. În aspectul dat, aplicarea abordării hermeneutice este strâns legată de conceptul de inteligența economică.
2. Asigurarea participării pe larg și transparente a tuturor părților co-interesate în elaborarea unor legi și regulamente naționale, tratative internaționale referitor la industria turistică pentru a asigura corelarea adecvată dintre nevoile și interesele părților participante și normativele adoptate. În cele din urmă, astfel, vor prelua un caracter mai „organic”. Tehnologiile informaționale permit asigurarea acestui aspect al abordării hermeneutice.
3. Înțelegerea adecvată a partenerilor, pe parcursul negocierilor, interpretarea adecvată a contractelor și acordurilor. Acest aspect devine tot mai actual în condiții de globalizare a industriei turistice și este legat de cealaltă abordare nouă a managementului turismului – *cros-culturală*. În afara cunoștințelor mai tradiționale, solicitate pentru activitatea cât de cât reușită în domeniul turismului internațional, adică cunoașterea particularităților geografice, politice, economice și culturale ale țărilor piețelor-țintă, abordarea cros-culturală presupune pătrunderea în mentalitatea partenerilor, consumatorilor, clienților, studiind modul lor de gândire și de percepere a afacerilor, timpului, lucrului, naturii etc., determinat cultural [9].
4. Alături de particularitățile mintale cros-culturale, de care trebuie ținut cont în timpul dirijării companiilor contemporane turistice multinaționale, precum și pe parcursul formării pachetelor de servicii pe piețele locale, abordarea hermeneutică cuprinde și aspectul formării unei mentalități globale, care permite înțelegerea reciprocă a oamenilor de afaceri și consumatorilor din diferitele continente, țări, colțuri ale planetei noastre. Această mentalitate se bazează pe

tourism, management should take into account the trends and supply at world market and the local one, combining, so far, more possibilities which proceed from various branches of tourism industry and, as an outcome, compose the flexible and diverse packages.

4. New tendencies in the industry of tourism determine new trends in the management of tourism that, in turn, conditions the necessity of new approaches to the latter. Among those new approaches to the strategic management, in general, in the specialized literature are emphasized such approaches as hermeneutical, cross-cultural and synergetic ones [9].

The *hermeneutical* approach to the management of tourism can be outlined as follows:

1. Insurance of an adequate understanding of messages (for example, those related to the tourism services) which circulate by the means of the communication and informational fluxes within the systems of Intranet, Extranet and Internet. In this respect, the application of hermeneutical approach is closely related to the concept of economic intelligence.
2. Insurance of wide and transparent participation of all co-interested parties in the elaboration of some national laws and regulations as well as the international treaties regarding the touristic industry for ensuring the adequate correlation between needs and interests of participant parties and the adopted normative acts. The latter, hence, will be of more “organic” character. The informational technologies allow ensuring this aspect of hermeneutical approach.
3. The adequate understanding of the stake holders during negotiations, adequate interpretation of contracts and agreements. This aspect gets the growing actuality under the conditions of globalization of touristic industry and refers to another new approach to the management of tourism – the *cross-cultural* one. Besides more traditional knowledge, demanded for more or less successful activity in the domain of international tourism that is knowledge related to the geographical, political, economic and cultural peculiarities of the countries of the target markets, the cross-cultural approach presupposes penetration to the mentality of partners, consumers, clients, investigation of their mode of thinking, their perception of economic affairs, time, work, nature etc. which are culturally conditioned [9].
4. Alongside with the cross-cultural mental peculiarities which should be taken into consideration while managing contemporary tourism multinational companies as well as in time of composing the service packages at local markets, the hermeneutical approach implies also such an aspect as shaping a global mentality. The latter allows mutual understanding of businessmen and

standardizarea proceselor de afaceri, precum și a gusturilor consumatorilor pe piața globală.

Abordarea sinergetică a managementului turismului condiționează aspirația către atingerea unui efect sinergic pozitiv în timpul creării alianțelor strategice cu alte firme turistice, agenții guvernamentale, structuri internaționale. În afara de aceasta, abordarea sinergetică presupune organizarea unei agenții turistice ca un sistem deschis, transparent pentru consumatori, ceea ce ridică nivelul lor de încredere, deschis pentru fluxul informațional, ceea ce îi permite agenției să fie în cursul situației curente pe piața locală și globală, precum și să efectueze prognoze în vederea tendințelor de perspectivă. Totodată, managementul agenției turistice ar trebui să stabilească în sistemul său unele „filtre” informaționale pentru a fi capabil să-și obțină doar informații utile și valide, primindu-le din exterior, precum și unele „filtre” comunicaționale, ca să nu permită ieșirea informațiilor confidențiale din interiorul sistemului.

Concluzie

Cunoașterea tendințelor contemporane în industria turismului, precum și implementarea noilor abordări manageriale, pot ajuta managementul unei agenții turistice să devină mai competitivă atât pe piața locală, cât și pe cea regională și globală.

consumers of different continents, countries, corners of our Planet. This mentality is based on the standardization of business processes as well as the consumer tastes at global market.

Synergetic approach to the management of tourism determines the aspiration of attaining a positive synergy effect while constituting strategic alliances with other tourism companies, governmental agencies, and international structures. Besides, the synergetic approach presupposes the organization of a tourism agency as an open system, transparent for consumers, the fact that raises the level of their trust. It is open for informational fluxes that permit the agency to be in the picture of actual local and global market situations as well as to make a prognosis regarding the perspective trends. At the same time, the management of a tourism agency should install in its system some informational “filters” for being able to obtain only useful and valid information for it while getting it from outside as well as some communication “filters” for not letting the confidential information to leave the system.

Conclusion

Knowledge of the contemporary tendencies in the industry of tourism, as well as the implementation of new managerial approaches, can help the management of a tourism agency to become more competitive at the local market and at the regional and global markets alike.

Bibliografie / Bibliography:

1. STĂNCIULESCU, G., STATE, O. *Tehnica operațiunilor de turism intern și internațional*. București: Ed. C.H. Beck, 2013.
2. *Мировая экономика и международный бизнес* / под ред. Полякова В.В. и Щекина Р.К. Москва: КНОРУС, 2006.
3. ХАСБУЛЯТОВ, Р.И. *Международные экономические отношения*. Москва: Бакалавр, 2012.
4. ROITMAN, I. *The Impact of Informatization upon the Management of Touristic Services*. / In: *Management Science in Transition Period in Moldova and Poland*. Cracov-Chișinău, 2014, p.139-144.
5. ORZAN, Gh. *Sisteme informatice de marketing*. București: Ed. Uranus, 2002.
6. GLĂVAN, V., NICULA, V. *Agenția de turism*. București: Ed. Pro Universitaria, 2011.
7. DIJMĂRESCU, I. *Managementul inteligenței economice*. București, 1998.
8. MIHĂIESCU, L. *Managementul informațional al activității de turism*. Sibiu: Univ. „Lucian Blaga”, 2004.
9. ȘIȘCAN, Z. *Fundamentarea de noi abordări metodologice ale managementului strategic și cros-cultural în contextul megatendințelor socio-economice*. Chișinău: Ed. ASEM, 2009.

INDICATORII DE PERFORMANȚĂ – ÎNTRE TRADIȚIONALISM ȘI MODERNISM

Conf. univ. dr. Ada STAHOVSKI,
ASEM
Drd. Vasiliana MIRCEA-DAFINESCU,
ULIM
Lect. univ. Olesca BUCUCI,
UPSM „Ion Creangă”

Reevaluarea conceptului de performanță implică indicatori de constatare, care să reflecte mai bine agenții economice care funcționează. De ce este atât de important de a alege, într-un mod corect, indicatorii de performanță? Pentru că acești indicatori oferă o imagine de ansamblu asupra performanțelor entității și evaluează măsura în care strategia de entitate a contribuit la creșterea valorii, prin punerea în aplicare și executare.

Cuvinte-cheie: performanță, indicatori de performanță, management de performanță.

JEL: M1

Reevaluarea noțiunii de performanță presupune și găsirea unor indicatori care să reflecte cât mai fidel funcționarea entităților economice. De ce este atât de importantă alegerea corectă a indicatorilor de performanță? Deoarece acești indicatori oferă o viziune de sinteză asupra performanței entității și evaluează măsura în care strategia entității, prin implementarea și execuția sa, a contribuit la creșterea valorii acesteia.

Identificarea și utilizarea indicatorilor adecvați pentru aprecierea performanței entităților economice presupun corelarea lor cu obiectivele pe termen lung ale acestora, respectiv cu strategia definită. Deoarece performanța reprezintă ansamblul etapelor logice elementare ale acțiunii, de la intenție la rezultat nu putem separa rezultatul, și anume performanța obținută, de mijloacele și activitățile prin care aceasta s-a realizat, de obiectivele stabilite a se atinge, întrucât un rezultat nu reprezintă nimic, dacă acesta este analizat de unul singur [2, p.23-25]. În plus, dacă nu poți măsura, nu poți controla. Dacă nu poți controla, nu poți gestiona. Dacă nu poți gestiona, nu poți îmbunătăți și nu poți fi performant [1, p.41].

Instrumentele consacrate de măsurare a performanțelor sunt *indicatorii*. În literatura economică, putem contabiliza zeci de definiții ale indicatorilor. În opinia unor autori, indicatorii reprezintă „*date obiective care descriu un fenomen dintr-un punct de vedere strict cantitativ*”. Pentru alții, „*indicatorii sunt cifre care exprimă fidel fenomenul controlat*” sau „*date cifrice, izvorâte dintr-o activitate sau o acțiune, care pot contribui eficace la îmbogățirea deciziilor de progres sau la punerea lor în aplicare*” [3, p.47].

PERFORMANCE INDICATORS – BETWEEN TRADITIONALISM AND MODERNISM

Assoc. Prof., PhD Ada STAHOVSKI,
ASEM
PhD candidate Vasiliana
MIRCEA-DAFINESCU, ULIM
University lecture Olesca BUCUCI,
PSUM „Ion Creanga”

The reassessment of the performance concept involves finding indicators that better reflect economic entities functioning. Why is it so important to choose the performance indicators correctly? Because these indicators provide an overview on the performance of the entity and evaluate the measure in which the strategy of the entity has contributed to increase the value, through implementation and execution.

Key-words: performance, performance indicators, performance management

JEL: M1

The reassessment of the concept of performance involves finding indicators that better reflect economic entities functioning. Why is it so important to choose in a correct way the performance indicators? Because these indicators provide an overview on the performance of the entity and evaluate the measure in which the strategy of the entity has contributed to increase the value, through implementation and execution.

Identifying and using the appropriate indicators for performance assessment of the economic entities involves the correlation with their long term goals, namely with the defined strategy. Due to the fact that performance represents the cumulus of the logical stages of any action, from intent to result, we cannot separate the result, and namely the achieved performance from the resources and the activities through which it has been achieved, from the objectives set to be achieved, because a result is nothing if it is analysed alone [2, p.23-25]. Moreover, if you cannot measure you cannot control. If you cannot control, you cannot manage. If you cannot manage, you cannot improve and you cannot be efficient [1, p.41].

The performance measurement tools are the indicators. The economic literature can count dozens of definitions of indicators. According to some authors, the indicators represent “*objective data which describe a phenomenon from a purely quantitative point of view*”. For others, “*indicators are figures that express the phenomenon controlled*” or “*figures, arising from an activity or an action that can contribute effectively*”

Majoritatea definițiilor date indicatorilor sunt restrictive, neluând în considerare, într-o măsură suficientă, rolul lor în decizia managerială. În opinia noastră, spectrul performanței întreprinderii este mult mai larg; el trebuie să cuprindă și alte *performanțe* cuantificabile sau nu, din punct de vedere economic, tehnico-economic, de protecție a mediului, manageriale etc.

Complexitatea fenomenelor și proceselor economice și varietatea situațiilor particulare, în care se desfășoară activitatea diferitelor întreprinderi, fac imposibilă folosirea unui indicator unic de măsurare a performanței. Atunci, care este numărul „suficient” de indicatori pentru a putea aprecia starea de performanță a entității?

Pentru obținerea unei imagini pertinente și coerente referitoare la performanța unei entități economice este necesară folosirea unui sistem de indicatori. Indicatorii de performanță din structura acestuia trebuie să surprindă, în același timp, cel puțin următoarele aspecte: obiectivele entității, strategia acesteia, eficacitatea și eficiența activităților derulate, capacitatea entității de adaptare la cerințele pieței în care operează.

Constatăm că, de regulă, un set de indicatori utilizat în evaluarea performanței globale cuprinde, în măsura în care sunt relevanți pentru entitatea economică în cauză, cele două mari categorii de indicatori: financiari și non-financiari. Deoarece, la nivel global, asistăm la o accentuare a tendinței de raportare a celor trei dimensiuni ale performanței globale, considerăm că, în viitorul apropiat, aceasta fie va fi impusă prin intermediul reglementărilor legale, fie va fi solicitată de partenerii entităților economice. Cel mai mediatizat proiect al tendinței de standardizare îl constituie Inițiativa Globală de Raportare (GRI), având ca obiectiv principal dezvoltarea unui Ghid de Raportare în domeniul sustenabilității. Inițiativa Globală de Raportare a fost inițiată în 1997, iar din 2002 a devenit independentă, fiind un centru oficial de colaborare a Programului de Mediu al Națiunilor Unite (UNEP). Misiunea GRI este de a dezvolta și de a răspândi principiile de raportare durabilă, care sunt aplicabile la nivel global.

Pentru aprecierea pertinentă a performanței entităților economice, se impune ca evaluarea performanței să se realizeze cu ajutorul unui sistem multidimensional echilibrat, care să includă atât indicatori financiari, cât și indicatori non-financiari cu scopul diminuării limitelor celor două categorii de indicatori.

Folosirea indicatorilor economico-financiari pentru măsurarea succeselor întreprinderii constituie, de fapt, *modalitatea de reflectare* a performanței economico-financiare. Indicatorii de măsurare a performanței oferă informații care trebuie să ajute un actor individual sau, în termeni mai generali, colectiv să conducă cursul unei acțiuni spre atingerea obiectivului său, să-i permită evaluarea unui rezultat. Agenții economici operează cu o varietate de indicatori. Unii sunt folosiți din necesitate, alții din constrângere (impuși de reglementări), alții pentru că sunt la modă etc.

Prezentăm, în continuare, câteva *criterii de structurare a indicatorilor*:

to enrich the progress decisions or their implementation” [3, p.47].

Most definitions are restrictive, not taking into account, their role in the management decision. In our opinion, the spectrum of the enterprise performance is much higher, it should include other *performances* quantified or not, from the economic, technical, environmental, managerial, etc. point of view.

The complexity of the economic phenomena and processes and the variety of the particular situations in which different companies are acting make it impossible to use a single indicator for the performance measurement. So which can be considered the "right" number of indicators in order to evaluate the performance of the company?

To obtain an appropriate and consistent view on the performance of an economic entity it is necessary to use a system of indicators. The performance indicators included in this system must be linked at least with the following figures: the entity's objectives, its strategy, efficiency and effectiveness of the activity, the entity's ability to adapt to the market in which it operates.

We find that, typically, a set of indicators used to assess the overall performance include, if they are relevant to the economic entity concerned, the two broad categories of indicators: financial and non-financial. As at a global level we are witnessing of an increase in the reporting of the three dimensions of overall performance, we believe that in the near future it will either be imposed by legal regulations or will be required by the partners of the economic entities. The most publicized project of standardization trends is Global Reporting Initiative (GRI), with the main objective to develop a sustainability reporting guide. Global Reporting Initiative was launched in 1997, and in 2002 became independent, being the official centre of UNEP. GRI's mission is to develop and disseminate sustainable reporting principles that are applicable globally.

A relevant evaluation of the performance of the economic entities requires that the performance evaluation to be done with the help of a balanced multidimensional, including both financial ratios and non-financial indicators in order to diminish the boundaries of the two categories.

The use of financial indicators to measure the success of the enterprise is actually the *reflection of economic* performance. The performance *measurement* tools provide information that should help an individual actor or, in more general terms, a collective, to lead the course of action to achieve its objective, to allow assessment of results. Business operates with a variety of indicators. Some are used by necessity, others from constraint (imposed by regulations) and others because they are trendy, etc.

Below are some *criteria to structure the indicators*:

- după poziționarea lor în raport cu acțiunea:
  - ✓ indicatori ai activității;
  - ✓ indicatori de pilotaj.
- după structura ierarhică căreia îi sunt destinați:
  - ✓ indicatori ai activității;
  - ✓ indicatori de reporting.
- după conținutul lor:
  - ✓ indicatori ai resurselor (materiale, umane, financiare, informaționale, naturale);
  - ✓ indicatori ai consumului de resurse (indicatorii costurilor și cheltuielilor);
  - ✓ indicatori ai activității;
  - ✓ indicatori de rezultate;
  - ✓ indicatori de eficiență;
  - ✓ indicatori de eficacitate.

Sistemul de indicatori ai performanțelor economico-financiare oferă managerilor și terților informații cu privire la eficiența activității de producție și comercializare, la eficiența gestionării resurselor materiale și umane, la creșterea valorii întreprinderii, în perioada supusă analizei. Acest sistem de indicatori permite descoperirea punctelor tari și slabe ale activității desfășurate, pe baza cărora se adoptă măsurile pentru îmbunătățirea performanțelor în viitor, și stă la baza elaborării previziunilor referitoare la evoluția rezultatelor întreprinderii în viitor.

Pentru ca un indicator să fie pertinent și, totodată, util procesului decizional la orice nivel, construirea lui trebuie să se facă prin respectarea unor reguli stricte. Aceasta este premisa respectării exigențelor de calitate impuse oricărui indicator și concretizate în:

- utilitate,
- accesibilitate,
- pertinență,
- fiabilitate,
- simplitate,
- credibilitate,
- neutralitate,
- reactivitate,
- coerență.

În practica măsurării performanțelor, trebuie să se țină seama de *caracteristicile indicatorilor*, precizându-se pentru fiecare:

- denumirea;
- centrul de decizie;
- formula de calcul;
- frecvența de calcul;
- motivul alegerii indicatorului;
- aportul informațional;
- sursele de date necesare calculului;
- evoluția normală a indicatorului;
- interacțiuni posibile;
- avantajul de decizie ce se pot lua pe baza indicatorului respectiv;
- modul de prezentare a indicatorului (rată, mărimi absolute etc.).

- after their positioning in relation to the action:
  - ✓ activity indicators;
  - ✓ pilot indicators.
- after hierarchical structure which they are intended:
  - ✓ activity indicators;
  - ✓ reporting indicators.
- following content:
  - ✓ indicators of resources (material, human, financial, informational, natural);
  - ✓ resource-consumption indicators (indicators costs and expenses);
  - ✓ activity indicators;
  - ✓ outcome indicators;
  - ✓ efficiency indicators;
  - ✓ effectiveness indicators.

The economic and financial performance indicators provide managers and others, information on the efficiency of production and marketing, on the efficient management of human and material resources to increase the company during the period under review. This system of indicators allows to discover the strengths and the weaknesses of the activity carried out, in order to take measures to improve performance in the future, and is the basis for forecasts on the evolution of firm performance in the future.

For an indicator to be relevant and also helpful in the decision-making process, at every level, its construction should be done by respecting some strict rules. This is the premise of compliance with quality requirements imposed to any indicator and materialized in:

- usability,
- accessibility,
- relevance,
- reliability,
- simplicity,
- reliability,
- neutrality,
- responsiveness,
- consistency.

In the practice of the performance measurement, is mandatory to take into account the *characteristics of indicators*, specifying for each:

- name;
- decision centre;
- formula;
- frequency calculation;
- the reason for choosing the indicator;
- input information;
- sources of data required for calculation;
- the normal evolution of the indicator;
- possible interactions;
- the range of decisions that can be taken on the basis of the indicator;

Satisfacerea acestor exigențe metodologice constituie premisa pertinței sistemului de indicatori, a fiabilității măsurării performanțelor și a utilității lor în procesul decizional. Cu toate acestea (în absența unui referențial unanim recunoscut), proliferarea indicatorilor de măsurare a performanțelor ridică două **probleme** practice ce vizează:

- alegerea indicatorilor și a metodei lor de calcul;
- semnificația reală a acestor indicatori pentru întreprindere și pentru partenerii acesteia.

Pentru a crea o viziune globală asupra variantelor posibile, ne vom opri, în continuare, la trei *criterii de alegere a indicatorilor de performanță*:

- sensibilitatea la refinanțare (care exprimă variabilitatea nevoilor de resurse financiare în raport cu cele disponibile la un moment dat);
- rata de creștere;
- gradul de capitalizare.

Indicatorii financiari utilizați pentru măsurarea performanțelor întreprinderii au o mare diversitate, clasificarea cea mai largă constând în **indicatori clasici și moderni** (dintre care un rol deosebit, pentru comunicarea noastră, îl au indicatorii de creare de valoare). Calitățile de bază ale *indicatorilor financiari de analiză* sunt următoarele [5, p. 57]:

- ❖ reflectarea sintetică și dinamică a situației economico-financiare a firmei;
- ❖ asigurarea interdependenței dintre fenomenele economice, sociale și naturale, în scopul prevenirii și încetării degradării mediului natural;
- ❖ reflectarea corelației dintre toate funcțiile întreprinderii (cercetare-dezvoltare, producție, comercială, personal, financiar-contabilă);
- ❖ oferirea posibilității realizării de comparații în timp, spațiu și mixte, pe baza utilizării de rate financiare standardizate utilizate atât pe plan național, cât și internațional.

Cei mai reprezentativi indicatori utilizați în cadrul diagnosticului financiar sunt ratele financiare. În literatura de specialitate, se pot identifica, peste 150 de rate financiare.

Managementul tradițional, bazat pe interpretarea datelor contabile, se vede pus în incapacitate de a exprima corect performanțele firmei, deoarece *indicatorii clasici*:

- nu încorporează strategia, obiectivele constând în minimizarea costului și-n creșterea eficienței forței de muncă și a utilajelor;
- cuantifică performanța și alte eforturi de îmbunătățire, însă, marea majoritate a eforturilor de îmbunătățire sunt dificil de cuantificat utilizând unități monetare (calitate, satisfacția clientului, promptitudine în livrare etc.);
- sunt inflexibili, adică au un format predeterminat, care se folosește în toate departamentele, cu toate că departamentele, chiar din cadrul aceleiași organizații, au propriile caracteristici, astfel indicatorii folosiți de un departament nu sunt neapărat relevanți pentru altul;

- the presentation of indicator (rate, absolute values, etc.).

Meeting these requirements is a mandatory for the methodological system of indicators, for measuring the performance and reliability of their usefulness in the decision making. However (in the absence of a referential widely recognized), the proliferation of performance measurement indicators raises two practical **issues** aimed at:

- choice of indicators and their method of calculation;
- the real significance of these indicators for the company and its partners.

To give an overall vision of the possible options, we will focus on three *criteria used for performance indicators selection*:

- sensitivity to refinancing (which expresses the variability of the financial needs in relation to the ones available at any given time);
- growth rate;
- degree of capitalization.

The financial indicators used to measure the company performance have great diversity, the most popular classification being in **classical and modern indicators** (a special role have the value added indicators). The basic qualities of the financial indicators are as follows [5, p. 57]:

- ❖ synthetic and dynamic reflection of the economic and financial situation of the company;
- ❖ to ensure the interdependence of economic phenomena, social, natural, in order to prevent the degradation of the natural environment;
- ❖ to reflect the correlation between all company functions (research, development, production, trade, personal, financial accounting);
- ❖ providing comparisons in time, space and mixed, using the standard financial ratios both on nationally and internationally base.

The most representative indicators used in the financial diagnosis rates are the financial ones. Over 150 financial ratios can be identified in literature.

The traditional management, based on interpretation of accounting data, finds himself unable to properly express the company's performance because the *classic indicators*:

- are not incorporating the strategy, their objectives being to minimize the cost and to increase the efficiency of labour and machinery;
- quantify the performance and other improvement efforts, however, the most improvement efforts are difficult to be quantified using money (quality, customer satisfaction, timeliness in delivery, etc.);

- presupun un cost ridicat, deoarece necesită un volum mare de informații.

Datorită lipsurilor sistemelor tradiționale de măsurare a performanței, practicienii, consultanții și cercetătorii încearcă identificarea acelor categorii de indicatori considerați critici pentru determinarea situației firmei. În multe situații, din lipsă de timp sau informații insuficiente, organizațiile se mulțumesc să apeleze la indicatori cu caracter general. Fiecare organizație, însă, trebuie să identifice propriul set de indicatori de performanță, care să reflecte cât mai bine viziunea, misiunea, valorile și obiectivele acesteia.

Ideală ar fi asigurarea unei balanțe între indicatorii financiari și nefinanciari, între cei care vizează trecutul și cei orientați spre viitor. De obicei, managerii sunt tentați să evalueze organizația prin prisma rezultatelor financiare. Însă, așa cum se arată în acest capitol, datorită numeroaselor neajunsuri ale indicatorilor financiari este recomandată utilizarea combinată a mai multor categorii de indicatori, atât financiari, cât și nefinanciari, deoarece, în contextual actual, există posibilitatea ca validitatea rezultatelor în privința performanței, cuantificată prin prisma evoluției indicatorilor de performanță, să fie afectată de actuala criză economică.

Astfel, pe lângă ratele menționate anterior, considerate clasice în analiza financiară, practica a dezvoltat anumiți indicatori moderni, care se încadrează în viziunea acționarială a firmei, așa-numiții indicatori de creare de valoare. Dintre aceștia amintim Valoarea Economică Adăugată (EVA, proprietate a firmei de consultanță Stern Stewart), Valoarea de Piață Adăugată, Valoarea Lichidă Adăugată, Rentabilitatea Lichidă a Investițiilor, Rentabilitatea Totală a Acționarilor. Acești indicatori confirmă logica deja amintită, a orientării gestiunii întreprinderii în funcție de nevoile acționarului. Orientarea primordială a strategiei întreprinderii rezidă în crearea de valoare pentru acționari, impactul asupra managementului companiei fiind crucial, prin dezvoltarea unor metode de gestiune și pilotaj orientate către crearea de valoare pentru acționari [4, p. 334].

Criticile aduse puterii de informare a indicatorilor financiari, fie că sunt clasici sau moderni, sunt dintre cele mai diverse, pornind de la calitatea informației folosite ca sursă și ajungând la utilitatea sau, mai bine zis, lipsa de utilitate practică pentru luarea deciziei, așa cum o demonstrează unele studii empirice.

Totuși, deși din ce în ce mai mulți analiști apelează la un nou tip de indicatori, nonfinanciari, care caracterizează mai bine performanțele întreprinderii, pentru că ating direct puncte sensibile ale organizației (cum ar fi calitatea managementului și a capitalului intelectual în general), indicatorii financiari își păstrează un loc istoric privilegiat în fundamentarea deciziei de investiții.

Ideală ar fi asigurarea unei balanțe între indicatorii financiari și nefinanciari, între cei care vizează trecutul și cei orientați spre viitor. De obicei, managerii sunt tentați să evalueze organizația prin prisma rezultatelor financiare. Însă, așa cum s-a menționat mai sus, datorită numeroaselor neajunsuri ale

- are inflexible, having a predetermined format that is used in all departments although the departments within the same organization have their own characteristics, so the indicators used by the department are not necessarily relevant to another;
- involve a high cost because it requires a large amount of information.

Due to the gaps of the traditional performance measurement systems, the practitioners, the consultants and the researchers are trying to identify those categories of indicators considered critical for determining the company statement. In many cases, due the lack of time or insufficient information, organizations are content to appeal to general indicators. Each organization, however, must identify its own set of performance indicators that better reflect the vision, mission, values and objectives.

Ideal would be to ensure a balance between financial and non-financial indicators, between the ones orientated to past and the ones orientated to future. Usually managers are tempted to evaluate the organization in terms of financial results. However, because of the many gaps of the financial indicators is recommended a combined use of several categories of indicators, both financial and non-financial, as in the current context, there is the possibility that the validity of the results in terms of performance to be affected by the current economic crisis.

Thus, besides the above mentioned rates which are considered classics in the financial analysis, the practice has developed modern indicators that fit into the vision of the company shareholders, the so-called indicators of value creation. These include economic value added (EVA, property consulting firm Stern Stewart), market value added, value added liquid, Return On Investment, Return on total shareholder. These indicators confirm the logic already mentioned the orientation according to the needs of the enterprise management. The primordial orientation of any business strategy is to create value for shareholders, the impact on the company's management is crucial in the development of management and operation methods geared towards creating value for shareholders [4, p. 334].

The critics brought to the financial indicators' power of information, whether classical or modern, are the most diverse, from the quality of information used as source and reaching the utility or, rather, lack of practical utility for decision as demonstrated by some empirical studies.

However, although many analysts are calling for a new type of indicators, non-financial, to better characterize the performance of the enterprise, because they direct touch sensitive points of the organization (such as quality of management and

indicatorilor financiari este recomandată utilizarea combinată a mai multor categorii de indicatori, atât financiari, cât și nefinanciari, întrucât, în contextul actual, există posibilitatea ca validitatea rezultatelor în privința performanței, cuantificată prin prisma evoluției indicatorilor de performanță, să fie afectată de actuala criză economică.

În privința abordării moderne a evaluării entităților, se poate preciza că, deși unii sunt indicatori a căror naștere nu e de dată foarte recentă, punerea lor în practică a început doar în urmă cu câțiva ani, fapt ce îi încadrează în tendințele actuale de apreciere a performanței:

- ❖ *Valoarea economică adăugată* (EVA), care motivează managerii să creeze valoare pentru acționari, datorită faptului că se utilizează un sistem compensatoriu direct proporțional cu rezultatele obținute, dovedind că utilizarea sistemelor bazate pe măsurarea valorii prezintă multe avantaje practice. Astfel, EVA îi poate ajuta pe manageri să adopte cele mai bune decizii investiționale, să identifice oportunitățile pentru îmbunătățire și să ia în considerare atât beneficiile pe termen scurt, cât și cele pe termen lung ale acestora.

Este definit conceptul acestui indicator și ca o măsură eficientă a calității deciziilor manageriale, precum și ca un indicator al viitoarei creșteri a companiei. Valoarea adăugată este unul dintre cei mai importanți indicatori ai performanțelor economico-financiare ale întreprinderii și o primă marjă de profitabilitate a întreprinderii; exprimă valoarea nou-creată în activitatea productivă și comercială a unei firme în decursul unei anumite perioade de timp.

- ❖ *Tabloul de bord* și îmbunătățirea performanțelor întreprinderilor cu ajutorul indicatorilor de pilotaj, reprezentând o modalitate de încadrare, selecționare, aranjare și prezentare a indicatorilor, care permite vizualizarea unei tendințe de ansamblu în evoluția urmărită.
- ❖ *Indicatorii de mediu* – eticheta ecologică. Modelul de „dezvoltare durabilă” este definit drept acea dezvoltare, care îndeplinește necesitățile prezentului, fără a compromite abilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi. Protecția mediului constituie o condiție fundamentală a dezvoltării durabile a societății, un obiectiv prioritar, de interes național și se realizează printr-un cadru instituțional-administrativ în care, pe baza normelor legale, se autorizează desfășurarea activităților cu impact asupra mediului și se exercită controlul asupra acestora.

Eficiența politicilor de reformă economică poate fi evaluată prin compararea indicatorilor sintetici tradiționali cu cei rezultați prin integrarea datelor de mediu. Simpla comparație a acestor indicatori nu poate furniza o înțelegere adecvată a introducerii parametrilor de mediu într-un sistem economic.

- ❖ *Indicatori non-financiari*. Conform noului concept de eficiență, se arată că, în economia modernă, au prioritate indicatorii care au legătură cu

intellectual capital in general), the financial indicators retain a privileged historical place in foundation the investment decision.

Regarding the modern approach of evaluation the enterprises, although some are indicators whose birth is not very recent, their implementation began only a few years ago, which fit them into current trends performance assessment:

- ❖ *Economic value added* (EVA), which motivates managers to create value for shareholders, because a compensatory system is used directly proportional to the results, proving that the usage of the systems based on value measurement have many practical advantages. EVA can help managers to adopt the best investment decisions, to identify the opportunities for improvement and to take into account both short-term benefits and long-term ones.

This concept is defined as an effective way of measure the quality of the managerial decisions and as an indicator of future growth of the company. Value added is one of the most important indicators of economic and financial performance of the enterprise and a first enterprise profitability margin; express the newly created value in the productive and commercial activities of a company during a specific period of time.

- ❖ *Dashboard and improving* the performance of companies with steering indicators, represent a way of employment, selection, arrangement and presentation of indicators, that allows the visualization of the overall trends in the evolution tracked
- ❖ *Environmental indicators*. The model of "sustainable development" is defined as that kind of development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs. Environmental protection is a fundamental prerequisite for sustainable development of society, a priority of national interest and is achieved through institutional and administrative framework, on the basis of legal rules, is authorized activities impact the environment and exercise control over thereof.

The efficiency of the economic reform policies can be assessed by comparing with the traditional synthetic indicators resulted from the integration of the environment. Simple comparison of these indicators cannot provide an adequate understanding of the introduction of environmental parameters in an economic system.

- ❖ *Nonfinancial indicators*. Under the new concept of efficiency, it is shown that, in the modern economy priority indicators related to customer / consumer and performance

<p>clientul/consumatorul, iar indicatorii de performanță, fără a fi neglijați, sunt puși pe un alt plan.</p> <p>Experiența țărilor dezvoltate din ultimele decenii, evidențiază rolul tot mai important al factorului uman în restructurarea economică. Baza oricărei restructurări o constituie oamenii, atitudinea lor față de viață, de muncă și autoritate, motivarea și antrenarea lor în amplificarea și accelerarea schimbărilor. În procesul de restructurare, personalul reprezintă principala resursă și trebuie astfel gestionată, încât să devină un „factor motor” al restructurării, și nu unul perturbator al acesteia.</p>	<p>indicators without being neglected, are placed on another plane.</p> <p>The experience of developed countries in recent decades highlights the increasing role of human factor in economic restructuring. Under any restructuring are the people, their attitude towards life, work and authority, motivation and their involvement in enhancing and accelerating change. In the restructuring process staff is the main resource and must be managed as to become a “key driver” of restructuring its rather disturbing one.</p>
---	---

Bibliografie / Bibliography:

1. ALBU, N., ALBU, C., *Instrumente de management al performanței*, vol. I. București: Editura Economică. 2003. 272 p.
2. LEBAS, Michael J., *Performance measurement and performance management*, 12-th International Conference on Production Research, vol. 41, Oct. 1995. p. 23-25
3. NICULESCU, M., *Diagnostic global strategic*, vol. II, Diagnostic financiar. București: Editura Economică, 2005. 314 p.
4. VÂLCEANU, Gh. și alții., *Analiză economico-financiară*. București: Editura Economică, 2005. 448 p.
5. VASILESCU, C., *Analiza conexiunilor dintre activitatea financiară a firmei și piața de capital*. Teza de doctorat. București. 2003, 360 p.

STABILIREA CONDIȚIILOR ȘI A POSIBILITĂȚILOR DE APLICARE A METODELOR MODERNE DE MANAGEMENT

**Conf. univ. dr. Ada ȘTAHOVSCHI, ASEM
Drd. Nicolae DEMIDOV, ULIM**

Instituțiile publice din România au o configurație structurală de tip clasic vertical, unde lucrătorii încearcă să-și mulțumească șeful, și nu clienții organizației.

Organizarea activității instituțiilor publice se bazează, mai degrabă, pe ierarhie decât pe organizare orizontală. O prea mare rigoare în raporturile umane în interiorul organizației antrenează blocaje prin lipsa comunicării (dificultăți, frustrări, tensiune). Ele pot fi depășite, dacă se decide ca sistemul să devină suplu, favorizând comunicarea internă și externă, implicit raporturile raționale dintre indivizi.

Cuvinte-cheie: management, metode moderne de management, costuri, rentabilitate, performanțe economico-sociale, organizații publice.

JEL: M1

Reducerea frecvenței de personal administrativ n-au contribuit suficient la aplatizarea structurilor organizatorice și la accelerarea procesului de luare a deciziilor și la diminuarea costurilor de coordonare. Reducerea numărului de personal nu schimbă prea multe din modul în care se desfășoară activitățile în întreaga organizație. Pentru a putea, într-adevăr, schimba ceva este nevoie de un model total diferit de organizare.

Problemele administrative pot fi soluționate în bune condiții, dacă structurile organizatorice sunt cât mai simple și suficient de flexibile. Instituțiile publice nu sunt organizații închise, izolate de prefăcerile din cadrul comunității, pe care, de fapt, o servesc.

Organizațiile nu se mai pot baza pe vechile structuri, produse, servicii și metode. Nevoia constantă de schimbare și managementul eficient al acestei schimbări constituie, fără îndoială, cea mai grea încercare prin care trec organizațiile publice [2, p. 82].

Schimbarea organizațională presupune și antrenează schimbarea la nivel general, de grup și individual, în ultimă instanță, instituțiile publice nu se vor putea adapta la o situație nouă, dacă nu pot influența comportamentul membrilor lor. Ori de câte ori se admite necesitatea schimbării în cadrul unei organizații și se formulează natura exactă a acestei schimbări, este de datoria managerilor să creeze mediul potrivit pentru schimbarea organizațională.

Tipic funcționării instituțiilor publice este fenomenul deplasării obiectivelor. Aceasta evidențiază contradicțiile dintre comportamentul reglementat,

ESTABLISHING CONDITIONS AND POSSIBILITIES FOR IMPLEMENTING MODERN MANAGEMENT METHODS

**Assoc. Prof., PhD Ada ȘTAHOVSCHI, ASEM
PhD candidate Nicolae DEMIDOV, ULIM**

Romanian public institutions have a classical vertical structural configuration, where the employees try to satisfy their manager and not the customers of the organization.

The organization of the public institutions activity is based rather on hierarchy than on horizontal organizing. A too high rigor in the human relations within the organization triggers blockades due to the lack of communication (difficulties, frustrations, stress). They may be overcome if it is decided for the system to become supple, favoring the internal and external communication and, implicitly, the relational connections between the individuals.

Key-words: management, modern management methods, costs, profitability, social and economic performance, public organizations.

JEL: M1

The frequent reductions of administrative personnel have not sufficiently contributed to the flattening of the organizational structures and to the acceleration of decisions taking process and reducing the coordination costs. The reduction of personal has not changed very much the way in which the activities are developed in the entire organization. In order to change something it is really necessary a totally different way of organizing.

The administrative problems may be settled in the best conditions if the organizational structures are as simple and flexible as possible. The public institutions are not closed organizations, isolated from the transformations within the community that they actually serve.

The organizations are no longer based on the old structures, products, services and methods. The constant need for change and the efficient management of this change represents undoubtedly the most difficult attempt experienced by the public institutions [2, p. 82].

The organizational change implies and triggers the change at the general level, of the group and individual; ultimately the public institutions will not be able to adjust to a new situation if they cannot influence the behavior of their members. Whenever it is admitted the need of change within an organization and it is formulated the exact nature of this change, the managers are liable to create the proper environment for the organizational change.

The phenomenon of objectives postponing is specific for public institutions. This outlines the contradictions among the regulated, formal and

formal și cel neformal, ceea ce contribuie la accentuarea impersonalității și centralizarea deciziilor la nivelul cel mai înalt al organizației.

Lipsa supleței este o caracteristică negativă a managementului public și explică dificultatea și riscul de a institui această formă de conducere, care nu este capabilă să introducă forme organizatorice mai dinamice. Fără îndoială că există o doză de birocrăție în orice tip de management îndreptat spre performanță, dar, dacă acesta depășește un anumit prag, performanța se reduce.

informal behavior, which leads to the increase of impersonal character and the focus of the decisions from the highest level of the organization.

The lack of suppleness is a negative characteristic of the public management and explains the difficulty and risk of instituting this form of management that is not capable to introduce more dynamic organizational forms. There is undoubtedly a dose of bureaucracy in any type of management oriented to performance, but, if a certain point is overcome, the performance is reduced.

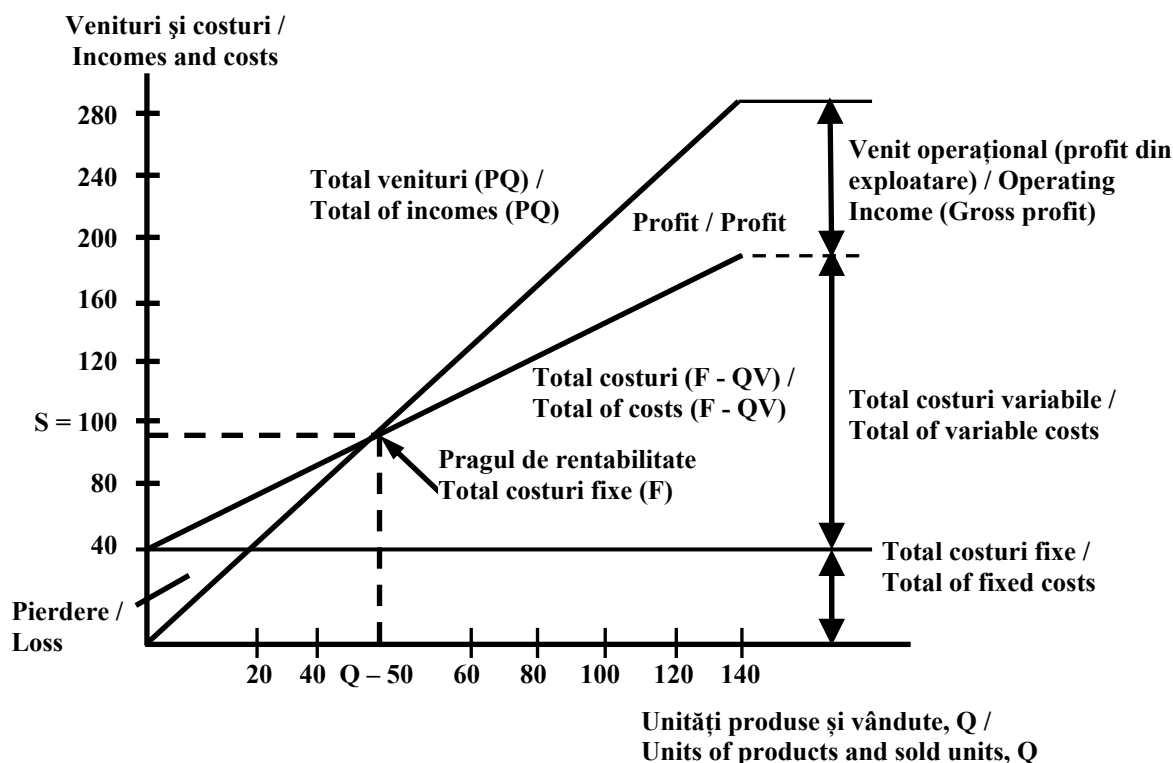

Figura 1. Diagrama pragului de rentabilitate /
Figure 1. The chart of the breakeven point

Elementele esențiale ale analizei pragului de rentabilitate sunt prezentate grafic în figura 1, care este diagrama de bază a pragului de rentabilitate. Numărul de unități produse și vândute apar pe abscisă, iar costurile și veniturile se măsoară pe ordonată. Presupunem că numărul de unități vândute este egal cu numărul de unități produse. Costurile fixe, în valoare de 40 \$, sunt reprezentate cu o linie orizontală, deoarece ele rămân fixe indiferent de numărul de unități produse. Costurile variabile se consideră a fi de 1,20 \$ pe unitatea de produs astfel, încât:

- Totalul costurilor variabile se determină prin multiplicarea valorii de 1,20 \$ pe unitatea de produs cu numărul de unități produse,
- Linia costurilor totale are o pantă ascendentă de 1,2 \$ unități pe ordonată la o unitate produsă și vândută pe abscisă. De aceea,

The essential elements of the analysis of the breakeven point are represented in figure 1 which is the basic chart of the breakeven point. The number of the units of products and sold units appears on the abscissa and the costs and incomes are measured on the ordinate. We assume that the number of sold units is equal with the number of units of products. The fixed costs in amount of \$ 40 are represented with a horizontal line as they remain fixed regardless the number of units of products. The variable costs are considered as \$ 1,20 on the unit of product thus:

- The total of variable costs is determined by the multiplication of the value of \$ 1,20 per unit of products with the number of units of products,
- The line of total costs has an ascendant slope of \$ 1,2 units on the ordinate at a unit produced and sold on the abscissa. Therefore, the total costs,

costurile totale, adică suma dintre costurile fixe și variabile, este reprezentată grafic ca o linie dreaptă cu punctul de intersecție al ordonatei la valoarea de 40 \$ și până de 1,2 \$.

Costuri de operare fixe și variabile:

Costurile fixe de operare sunt: amortizarea utilajelor și echipamentelor; chirii; salariile personalului din cercetare; salariile personalului executiv; cheltuielile administrative generale.

Costurile variabile directe de operare sunt: forța de muncă direct productivă; materiile prime și materialele; comisioanele din vânzări.

Unele dintre aceste costuri, de exemplu, salariile și cheltuielile administrative generale pot varia într-o anumită măsură, totuși, firmele nu prea sunt dispuse să reducă aceste cheltuieli, ca răspuns la fluctuațiile cifrei de afaceri. Astfel de costuri sunt, deseori, numite costuri semivariabile. În plus, costurile, care sunt fixe pe termen scurt, devin variabile pe măsură ce extindem perioada de timp pe care se realizează analiza. Deoarece analiza pragului de rentabilitate analizează relațiile dintre venituri și vânzări, pe baza costurilor considerate ca fixe și variabile, aceasta este o analiză pe termen scurt.

S = cifra de afaceri în dolari corespunzătoare pragului de rentabilitate;

Q = cifra de afaceri în unități corespunzătoare pragului de rentabilitate;

F = costuri fixe = 40 \$;

V = costuri variabile unitare = 1,20 \$;

P = preț unitar = 2,00 \$;

$F + QV$ = costuri totale.

Fiecare unitate de produs se vinde la un preț de 2,00 \$. Pentru reprezentarea acestui lucru, vom utiliza o a doua linie dreaptă cu o pantă de 2,00 \$. Panta liniei veniturilor este mai abruptă decât cea a liniei costurilor, deoarece firma câștigă 2,00 \$ venituri pentru fiecare 1,20 \$, pe care îi plătește pentru forța de muncă și materiile prime folosite pentru fiecare unitate de produs. Punctul de intersecție dintre cele 2 linii, cea lină a costurilor totale și cea abruptă a veniturilor totale, reprezintă punctul unde costurile totale sunt egale cu veniturile totale și volumul de vânzări pentru care firma devine rentabilă. Atâta vreme cât volumul vânzărilor este mai mic decât cel al pragului de rentabilitate, firma lucrează în pierdere, dar la volume ale vânzărilor mai mari, firma are un profit din ce în ce mai mare.

Volumul de vânzări corespunzător pragului de rentabilitate

Figura arată ca volumul vânzărilor corespunzător pragului de rentabilitate este de 50 de unități; la acest volum, atât costurile, cât și veniturile sunt de 100 \$. Putem calcula și algebric pragul de rentabilitate, nu numai grafic. Din datele din care dispunem, veniturile totale ale firmei, care sunt în funcție de vânzări, pot fi exprimate ca:

$$S = PQ = 2,00 \$ * Q,$$

meaning the amount between the fixed and variable costs, is represented graphically as a straight line with the cross point of the ordinate at the value of \$ 40 until \$1,2.

Operating fixed and variable costs:

The *fixed operating costs* are: depreciation of the machines and equipment; rentals; salaries of the personnel from the research department; salaries of the executive personnel; general administrative expenses.

The direct *variable operating costs* are: productive manpower; raw materials and materials; sales commissions.

Some of these costs, for instance the salaries and the general administrative expenses, may vary in a certain regard, although the companies are not ready to reduce these expenses, as a response at the fluctuations of the turnover. Such costs are often called semi-variable costs. Moreover, the costs that are fixed on short term become variable as we extend the period of time in which the analysis is performed. As the analysis of the break-even point analyzes the relations between incomes and sales, based on the costs considered as fixed and variable, this is a short term analysis.

S = the turnover in dollars according to the break-even point;

Q = the turnover in units according to the break-even point;

F = fixed cost = 40 \$;

V = unitary variable costs = 1,20 \$;

P = unit price = 2,00 \$;

$F + QV$ = total costs.

Each unit of product is sold at a price of \$ 2,00 for the representation of this thing we will use a second straight line with a slope of \$ 2,00. The slope of the line of incomes is sharper than the line of costs, as the company earns \$ 2,00 income for each \$ 1,20 that it pays for the manpower and the raw materials used for each unit of product. The cross point between the two lines, the smooth line of the total costs and the sharp line of the total incomes, represents the point in which the total costs are equal with the total incomes and the volume of sales for which the company becomes profitable. As long as the volume of sales is lower than the breakeven point, the company works with losses, but at higher volumes of sales, the company has a bigger and bigger profit.

The volume of sales according to the breakeven point

The figure shows that the volume of sales according to the breakeven point is of 50 units; at this volume, both the costs and the incomes are of \$ 100. We can algebraically calculate the breakeven point not only graphically. From the data that we have, the total incomes of the company, which are based on sales, may be expressed as:

$$S = PQ = 2,00 \$ * Q,$$

unde S reprezintă valoarea cifrei de afaceri în dolari, P – prețul unitar, Q – volumul în unități de produse. Costurile totale pot fi exprimate sub forma următoarei funcții:

$$CT = F + QV = 40 \$ + 1,20\$ * Q,$$

unde F exprimă costurile fixe totale, V – costul variabil unitar.

La pragul de rentabilitate Q, veniturile totale și costurile totale sunt egale. Astfel, punând semnul egal între ecuația vânzării și ecuația costurilor, găsim:

$$2,00 \$ * Q = 40 \$ + 1,20 \$ * Q$$

$$Q = 50 \text{ de unități de produs.}$$

Ca o generalizare, putem utiliza următoarea formulă pentru a afla volumul vânzării în unități de produs, corespunzător pragului de rentabilitate:

Ecuația $Q = F / (P-V)$, rezultă după cum urmează. La pragul de rentabilitate, veniturile totale, VT, sunt egale cu costurile totale, CT, adică $VT = CT$

VT este egal cu PQ, în timp ce CT este egal cu costurile fixe F, plus costurile variabile VQ, astfel, încât: $PQ = F + VQ$

$$\text{Rezolvând ecuația, pentru Q avem: } Q = F / (P-V)$$

Astfel, în exemplul nostru:

$$Q = 40 \$ / (2,00 \$ - 1,20 \$) = 40 \$ / 0,80 \$ = 50 \text{ de}$$

unități

Dacă se cunosc atât volumul vânzării în unități de produs corespunzător pragului de rentabilitate, cât și prețul unitar se poate calcula volumul valorii (în dolari) al vânzării corespunzător pragului de rentabilitate S,

$$S = P * Q$$

Astfel :

$$S = 2,00 \$ * 50 \text{ unități} = 100 \$$$

Deci, se poate calcula fie volumul vânzării în unități de produs corespunzător pragului de rentabilitate, fie volumul valoric (în dolari) al vânzării corespunzător pragului de rentabilitate prin alegerea uneia dintre ecuațiile $Q = F / (P-V)$ sau $S = P * Q$.

Determinarea volumului valoric (în dolari) al vânzării corespunzător pragului de rentabilitate este utilă, mai ales pentru o firmă care vinde diferite produse la prețuri variate. Această analiză necesită doar cunoașterea volumului total al vânzării (S), a costurilor fixe totale (CF) și a costurilor variabile (CV) la nivelul respectiv de vânzări. Volumul valoric (în dolari) al vânzării, corespunzător pragului de rentabilitate, se determină apoi cu formula:

$$S = CF / (1 - CV / S).$$

Analiza rezultatelor. Acest tip de structură nu favorizează independența creativă, ci generează, de multe ori, o mișcare reglată fără schimbări evidente, care asigură conservarea organizației. El permite o configurație managerială care caută să evite schimbarea, conflictele, împotmolirile diverse și variate în dependențele relaționale care pun în joc subiectivitatea și arbitrarul fiecăruia.

where S represents the value of the turnover in dollars, P is the unit price, and Q is the volume in units of products. The total costs may be expressed under the form of the following function:

$$CT = F + QV = 40 \$ + 1,20\$ * Q,$$

where F represents the total fixed costs and V represents the unitary variable cost.

At the breakeven point Q, the total incomes and the total costs are equal. Thus, if we put the even sign between the equation of sales and the equation of costs we find:

$$2,00 \$ * Q = 40 \$ + 1,20 \$ * Q$$

$$Q = 50 \text{ units of product,}$$

As a generalization, we can use the following formula for finding out the volume of sales in units of product, according to the breakeven point:

The equation $Q = F / (P-V)$, results as it follows.

At the breakeven point, the total incomes VT are equal with the total costs CT, which is $VT = CT$

VT equals PQ, while CT equals the fixed costs F, plus the variable costs VQ, so that: $PQ = F + VQ$

$$\text{Solving the equation for Q we have: } Q = F / (P-V)$$

Thus, in our example:

$$Q = 40 \$ / (2,00 \$ - 1,20 \$) = 40 \$ / 0,80 \$ = 50 \text{ units,}$$

If both the volume of sales in units of product according to the breakeven point and the price unit are known, it may be calculated the volume of the value (in dollars) of sales according to the breakeven point S,

$$S = P * Q$$

Thus:

$$S = 2,00 \$ * 50 \text{ units} = 100 \$$$

Thus it may be calculated either the volume of sales in units of product according to the breakeven point, or the value volume (in dollars) of the sales according to the breakeven point by choosing one of the equations $Q = F / (P-V)$ or $S = P * Q$.

The determination of the value volume (in dollars) of the sales according to the breakeven point is useful especially for a company which sells different products at different prices. This analysis requires only the total volume of sales (S), of the total fixed costs (CF) and of the variable costs (CV) at the respective level of sales. The value volume (in dollars) of the sales according to the breakeven point is then determined with the formula:

$$S = CF / (1 - CV / S).$$

The analysis of results. This type of structure does not favor the creative independence, rather generating most of the times a regulated movement without evident changes that assure the maintenance of the organization. It allows a managerial configuration that looks for avoiding change, conflicts, different blockages in the relational dependences that stake the subjectivity and arbitrary of each.

Basically, the consequences of the bureaucratic coordination are:

În esență, consecințele coordonării birocratice sunt:

- ❖ legăturile individuale sunt reduse și se focalizează în jurul drepturilor și îndatoririlor fiecăruia;
- ❖ importanța acordată statutelor permite fixarea avantajelor individuale fără a exclude arbitrarul personal;
- ❖ regulile organizației sunt interiorizate, condiție a funcționării rolurilor reglementate;
- ❖ impersonalitatea regulilor încurajează arbitrarul ierarhic;
- ❖ suprainformarea care rezultă nu face decât să sterilizeze cunoașterea și comunicarea empirică concretă.

În acest context, se observă peste tot eforturi de acaparare a puterii la vârf, dar care generează, în bună măsură, eschivarea de răspundere. În plus, a apărut fenomenul demotivării. Simptomele ei sunt evidente: nerespectarea programului de lucru, pasivitate crescândă la orice decizie venită de sus, nerespectarea legilor, reducerea dramatică a discuțiilor și sugestiilor. Pe scurt, o stare de demotivare profundă. Problema imediată constă în crearea unui suflu nou pentru a explora noile oportunități, în acest sens, guvernele vor trebui să prevadă: stabilirea unor structuri-cadru de organizare suple și eficiente privind organizarea și funcționarea ministerelor și a agențiilor guvernamentale, a prefecturilor, a consiliilor județene și locale, a primăriilor, precum și reducerea numărului departamentelor, al direcțiilor generale, al direcțiilor, al oficiilor, al serviciilor și birourilor din instituțiile publice, administrația publică centrală și locală.

În aceste condiții, căutarea și elaborarea celei mai bune structuri a organizației, ca mărime, ierarhie și funcționalitate, trebuie să fie o preocupare a tuturor managerilor instituțiilor publice. Structurile sunt importante întrucât ele sunt, în mod real, o expresie a proceselor de management, mai ales a celor de coordonare și control, care reflectă și relațiile dintre indivizi, grupuri și funcții. Există faze ale centralizării și descentralizării, care sunt specifice organizațiilor, sarcinilor și mediului lor, dar și ca urmare a acțiunilor întreprinse de manageri de diferite niveluri organizatorice. Indivizii pot fi conduși în diverse feluri, așa că modurile în care organizațiile administrative sunt coordonate și controlate pot devia de la o ierarhie foarte rigidă către o libertate a coordonării și controlului fiecărei persoane [1, p. 94].

Tendența actuală din țările dezvoltate este spre o organizare cât mai plană în care administrarea de-a lungul unui proces ce străbate organizația este mult mai importantă decât administrarea în sus și în jos, într-o formă ierarhică convențională.

Organizarea pe orizontală elimină, în mare parte, atât ierarhia, cât și limitele departamentale sau funcționale, în starea sa cea mai pură, organizarea

- ❖ The individual connection is reduced and focused around the rights and liabilities of each;
- ❖ The importance given to the statutes allows the establishing of individual advantages without excluding the personal arbitrary;
- ❖ The rules of the organization are internal based on the functioning of the regulated roles;
- ❖ The impersonal character of the rules encourage the hierarchic arbitrary;
- ❖ The surplus of information only destroys the knowledge and concrete empirical communication.

In this context, efforts of seizure of power can be observed but, they generate, in a great extent, avoidance of responsibility. Moreover, there appeared the phenomenon of demotivation. Its symptoms are evident: non compliance of the work program, increased passivity at each decisions coming from the superiors, the non compliance of laws, the dramatic reduction of discussions and suggestions, briefly, a state of profound demotivation. The immediate problem is to create a new blast for exploring the new opportunities; in this regard the governments will have to estimate: the establishing of some frame structures of organization, supple and efficient regarding the organizing and functioning of the ministries and governmental agencies, the prefectures, the county and local councils, the city halls, as well as the reduction of the number of departments, general directions, directions, offices, services and bureaus from the public institutions, the central and local public administration.

Under these conditions, the searching and drawing of the best structure of the organization in point of size, hierarchy and functionality must be a concern of all the managers of the public institutions. The structures are important as they are an expression of the management processes, especially of coordination and control, which reflect the relations among individuals, groups and functions.

There are stages of centralization and decentralization which are specific for the organizations, its tasks and environment, but also due to the actions started by the managers from different organizational levels. The individuals may be led in different ways, so the modalities in which the administrative organizations are coordinated and controls may vary from a very rigid hierarchy to a freedom of the coordination and control of each person [1, p. 94].

The actual tendency from the developed countries is to have a flat organization in which the administration crosses along the organization, being more important than the up-down administration, in a conventional hierarchic form.

The horizontal organizing eliminates mostly both the hierarchy and the limits of the departments or the functional limits, in its most pure condition, though the horizontal organizing may keep the management structure in classical positions regarding personnel and

orizontală s-ar putea să păstreze structura de conducere în funcții clasice ca personal și finanțe. Dar, practic, tot restul angajaților urmează să lucreze împreună în echipe multidisciplinare care execută procesele de bază. În consecință, organizația mai are numai trei sau patru niveluri administrative între angajați și președinte, pentru orice proces. Echipele autonome, care se vor autoconduce, vor deveni pietrele de temelie ale noilor organizații. Criteriile de performanță vor fi elaborate în funcție de gradul de satisfacere a clienților, iar personalul va fi răsplătit pentru performanța întregii echipe.

Trebuie schimbate procesele și eliminată munca de prisos, care nu este necesară. Aceste schimbări radicale poartă cu ele promisiunea unei creșteri semnificative a calității și productivității. Organizația tradițională cheltuiește mari cantități de energie pentru a opera funcții interne pentru administrarea relațiilor dintre departamente sau pentru circulația informației în susul și în josul ierarhiei. Desigur, desființarea pătratelor frumos ordonate din organigrama instituției pentru a introduce o structură orizontală este, de cele mai multe ori, o sarcină complexă și dureroasă. În acest domeniu, managerii trebuie să elaboreze și să propună instituțiilor publice pe care le conduc spre aprobare organigrama, statul de funcții, numărul de personal și regulamentul de organizare și funcționare a aparatului propriu de specialitate.

La elaborarea și implementarea unor structuri simple și suficient de flexibile, ar trebui antrenați specialiști din interiorul și mai ales din organizațiile de consultanță. O condiție deosebit de importantă pentru ridicarea performanțelor economico-sociale ale organizațiilor publice o constituie modernizarea managementului acestora. Modernizarea managementului organizațiilor publice trebuie să contribuie la întărirea capacității acestora în elaborarea și implementarea măsurilor de reformă economică și socială.

Guvernul poate să crească eficacitatea și eficiența administrației publice prin ridicarea substanțială a calității managementului public. Prin reforma administrației publice se urmărește și perfecționarea managementului prin eficientizarea raporturilor dintre administrația publică centrală și locală; dintre autoritățile publice județene și cele din orașe și comune; aplicarea unitară și eficientă a sistemului de norme și reglementări în administrația publică centrală și locală: crearea unui sistem informațional integrat al administrației publice centrale și locale.

Mult timp, însă, scopul multor organizații publice a fost văzut deasupra oricărei considerații de eficacitate și eficiență. Managementul public a fost neglijat și adesea șovăielnic în ridicarea eficacității sale. În acest context, au fost numite într-o funcție sau promovate în posturi persoane cu o pregătire slabă în management sau fără nicio pregătire în domeniul managementului, cărora li s-a cerut să conducă

finance. Thus, the rest of the employees have to work together in multidisciplinary teams that perform the basic processes. In fact the organization has only three or four administrative levels among the employees and president, for any process. The autonomous teams that will be self-managed will become the headstones of the new organizations. The performance criteria will be drawn based on the degree of satisfying the customers, and the personnel will be rewarded for the performance of the entire team.

The processes must be changed and the unnecessary work must be eliminated. These radical changes carry with them the promise of a significant increase of quality and productivity. The traditional organization spends big amounts of energy for operating the internal functions, the administration of the relations among the departments, or for the circulation of the information up and down the hierarchy. Of course, the dissolving of the neatly ordered squares from the flow chart of the institution in order to introduce a horizontal structure is most of the times a complex and painful task. In this domain, managers must draw and suggest public institutions they run to approve a flow chart, a list of positions and number of personnel and organizational regulation of their own specialized body.

Trained specialists within the company and consulting organizations should be involved in the elaboration and implementation of some simple and flexible structures. A highly important condition for the improvement of the economic-social performances of the public organizations is represented by the modernization of their management. The modernization of the public organizations management must contribute at the consolidation of their capacity in drawing and implementing the measures of economic and social reform.

The government may increase the effectiveness and efficiency of the public administration for the substantial increase of the public management. By the reform of the public administration is followed the improvement of its management by the increase of efficiency in the relations between the central and local public administration; between the county public authorities and those from the towns and communes; the unitary and efficient application of the system of norms and regulations in the central and local public administration: creating an integrated informational system of the central and local public administration.

Though many times, the purpose of many public organizations was seen beyond any consideration of effectiveness and efficiency. The public management was neglected and often indecisive in improving its efficiency. In this context, there were appointed in a position or promoted persons that had a poor training in management or with no training in the domain of management, who were required to run

organizații publice și subdiviziuni organizatorice ale acestora.

Totodată, cea mai mare parte a managerilor și a personalităților publice de marcă își concentrează atenția spre arena luptei politice. Astfel, economicul și politicul nu intră în gândirea și preocuparea lor ca un tot indisolubil, a căror condiționare reciprocă este vitală pentru o economie sănătoasă și durabilă.

Indisolubila legătură dintre economic și politic nu poate fi înfăptuită decât de conducători cu înaltă ținută morală, cu un grad ridicat de profesionalism și perspicacitate, cu un simț deosebit al datoriei și al respectului atât față de cei mulți. Managementul acestor organizații n-are dreptul de a fi ineficace, de a ignora productivitatea managerială care motivează profitul, de a nu se preocupa de asimilarea de noi metode și tehnici. El n-ar trebui să fie imun la responsabilitatea strictă față de cei pe care îi servesc, aceia de care depind pentru fondurile și sprijinul lor. De aceea, el trebuie să realizeze profit operând cu conceptele de eficacitate și eficiență, pe cât posibil mai mult, pentru a obține performanțe evidente.

Dacă natura profitului poate da naștere unor denumiri diferite, motivația profitului trebuie să existe, dacă managerii vor evita practicile risipitoare economic și social. Ridicarea performanțelor managementului public este impulsionată de două forțe. *Prima forță este cererea tot mai, presantă pentru o responsabilitate mai precisă.* Proprietarii, contribuabilii, colaboratorii și alții, de care aceste organizații depind pentru întreținerea și existența lor, cer dovada rezultatelor pe care managerii publici le obțin. Contribuabilii sunt critici în privința eficacității discutabile a organizațiilor publice la toate nivelurile. De exemplu, agențiile sociale sunt solicitate să demonstreze căile concrete prin care își întâmpină o nevoie. Spitalele și școlile sunt, de asemenea, locul cererii pentru o responsabilitate mai strictă etc.

A doua forță, care solicită un management mai bun, este transparența dimensională și funcțională a organizațiilor publice. Dezvoltarea puternică a serviciilor și creșterea cheltuielilor publice implică adoptarea unor măsuri de raționalizare și remodelare a structurii administrației publice și de reducere sau de menținere în limite optime a cheltuielilor publice și îmbunătățirea calității serviciilor. Managerii organizațiilor publice pot câștiga mult prin examinarea metodelor de management mai de succes din organizațiile private și a posibilităților lor de aplicare în organizațiile publice. Managementul public trebuie să caute soluții raționale ale rezervării problemelor moderne complexe și asigurarea mijloacelor necesare realizării, în bune condiții, a obiectivelor urmărite.

Mediul în care își desfășoară activitatea organizațiile publice este caracterizat prin schimbare. Tehnologia avansează, necesitățile clienților se schimbă, cresc presiunile din partea guvernului, a sindicatelor, a patronatelor și a concurenței, în

public organizations and their organizational sub-units.

Similarly, the greatest number of managers and outstanding public personalities focus their attention towards the arena of the political fight. Thus, the economy and politics do not come into their thinking and concern as an indissoluble whole whose reciprocal conditioning is vital for a healthy and durable economy.

The indissoluble connection between economy and politics may be done only by managers with a high moral behaviour, with a high degree of professionalism and perspicacity, with a special feeling of duty and respect for the others. The management of these organizations is not entitled to be inefficient, to ignore managerial productivity that motivates the profit, not to care for the assimilation of new methods and techniques. It should not be immune at strict responsibility towards those whom it serves, those who depend for its funds and their support. This is why it must make profit operating with the concepts of effectiveness and efficiency, as much as possible for obtaining evident performances.

If the nature of profit may create different names, the motivation of the profit must exist if the managers avoid the wasteful economic and social practices. The improvement of the performances of the public management is triggered by two forces. *The first force is the more urgent demand for a more precise responsibility.* The owners, the taxpayers, the collaborators and others whom these organizations depend on for their maintenance and existence require the proof of the results obtained by the public managers. The taxpayers are critical upon the debatable efficiency of the public organizations at all the levels. For instance, social agencies are required to prove the concrete modalities through which they meet a need. Hospitals and schools are also the place of demand for a stricter responsibility, etc.

The second force that requires a better management is the dimensional and functional transparency of the public organizations. The powerful development of the services and the increase of the public expenses imply adopting some measures of rationalizing and remodelling in the structure of the public administration and reducing or maintaining in optimum limits the public expenses and the improvement of the quality of services. Managers of the public organizations may win a lot by examining the more successful methods of management from the private organizations and the possibility of their application in the public organizations. Public management must search for rational solutions of solving the modern, complex problems and assuring the necessary means of accomplishing in good conditions the objective followed.

The environment in which public organizations develop their activity is characterized by change. Technology advances, customers' needs

interiorul organizațiilor, necesitățile și țelurile angajaților sunt și ele în schimbare. Schimbarea este inevitabilă. Managerii trebuie să se pregătească pentru a o întâmpina și a o gestiona din mers. Ei trebuie:

- ❖ să cunoască și să înțeleagă procesele schimbării, factorii și forțele care produc schimbarea;
- ❖ să anticipeze consecințele înfăptuirii schimbării planificate și să aprecieze impactul asupra indivizilor și a organizației în ansamblu;
- ❖ să țină cont de dificultatea cu care va fi acceptată schimbarea, de rezistența pe care o întâmpină noul;
- ❖ să aibă capacitatea să gestioneze (planifice, implementeze și să mențină) schimbarea.

Acest lucru înseamnă că, în organizațiile publice, oamenii joacă un rol-cheie în managementul schimbării. Managerii trebuie să fie capabili să inițieze și să gestioneze schimbarea și să obțină angajamentul echipelor lor. Actul conducerii cere nu numai pregătire complexă, dar și dăruire, concentrare și responsabilitate maximă și, nu în ultimul rând, atenție și respect față de subordonații și colaboratorii lor. Știința și arta managementului conțin în ele o multitudine de reguli, metode și proceduri, pe care cei ce se consideră chemați să asigure desfășurarea eficientă a activității unei organizații trebuie nu doar să le cunoască în profunzime, ci și să le aplice.

Concluzii. *Ridicarea performanțelor unei organizații publice presupune stabilirea posibilităților de aplicare a noilor metode și a efectelor acestora asupra eficacității organizațiilor publice.* Managementul organizațiilor publice ar trebui să-și lărgască gama de metode aplicate.

Cum am putea afla dacă o nouă metodă, o idee nouă sau o nouă formă organizatorică corespunde specificului organizației și poate contribui la ridicarea performanțelor ei economico-sociale? Trebuie apreciat, *în primul rând*, dacă metoda poate fi aplicată în activitatea proprie, eventual, trecând printr-o experimentare.

Trebuie să adoptăm, *în al doilea rând*, o atitudine pozitivă, dar analitică față de problema aprecierii metodelor și anume:

- să recunoaștem în ce constă metoda și dacă a fost aplicată de alții;
- să vedem dacă metoda e aplicabilă în organizația noastră, examinând aplicarea ei la o organizație similară;
- dacă este posibil planul de introducere a unei noi metode, va fi supus experimentării. Un alt mod de verificare constă în experimentarea metodei într-un singur departament înainte de a o aplica la întreaga organizație;
- dacă admitem o metodă, este necesar să o adaptăm cerințelor organizației noastre;
- să avem în vedere că fiecare persoană care este implicată în introducerea unei noi metode să fie bine informată;

change; pressure from the government, trade unions, employer's association and competition increases; employees' needs and goals are also changing. Change is inevitable. Managers must get ready to meet and manage it under way. They must:

- ❖ know and understand the processes of change, the factors and forces that produce the change;
- ❖ anticipate the consequences of making the planned change and appreciate the impact upon the individuals and upon the organization on the whole;
- ❖ take into account the difficulty with which the change will be accepted, the resistance in encountering the new;
- ❖ being able to manage (plan, implement and maintain) the change.

This means that in the public organizations the people have a key-role in the management of change. Managers must be able to initiate and manage the change and to obtain the commitment of their team. The act of management requires not only complex training but also commitment, focus and maximum responsibility and, not ultimately, attention and respect towards the subordinates and colleagues. The science and the art of management contain many rules, methods and procedures that should be considered by those appointed to assure the efficient development of the activity of an organization and must not only know thoroughly but also implement them.

Conclusions. *The increase of the performances of a public organization assumes the establishing of the possibility of applying the new methods and their effects upon the efficiency of the public organizations.* Management of the public organizations should enlarge the range of methods applied.

How could we find out if a new method, a new idea or a new organizational form corresponds to the specific of the organization and may lead to the improvement of the economic and social performances? Firstly it must be estimated if the method may be applied in its own activity, being eventually examined.

Secondly, we must adopt a positive and analytical attitude towards the problem of appreciating the methods, namely:

- to recognize what the method consists of and if it was applied by others;
- to see if the method is applied in our organization, examining its application at a similar organization;
- if possible, to make an experiment before introducing a new method. Another way of verifying consists in experimenting the method in a single department before applying it at the entire organization;
- if we admit a method, it is necessary to adjust it to the requirements of our organization;
- to make sure that each person, involved in the introduction of a new method, is well informed;

- pentru ca procesul de introducere a noii metode să se desfășoare în bune condiții, cadrele superioare de conducere trebuie să acorde echipei respective un sprijin temeinic, instruind personalul în ceea ce privește modul de aplicare. Fără participarea directă a conducerii superioare, aplicarea unei noi metode nu este posibilă;
- să se analizeze cu atenție pentru a putea aprecia riguros eficiența ei răspunzând la o serie de întrebări, cum ar fi: realizează ceea ce se dorește? Cât costă? Ce economie produce? Ce efecte secundare are? Metoda poate da rezultate bune, dar poate provoca în altă parte apariția unor probleme neprevăzute.

Fazele procesului de alegere a celor mai bune metode și tehnici sunt, în general, următoarele:

- *faza de definire* a obiectivelor urmărite și de stabilire a activităților necesare realizării acestora în bune condiții. În această fază, are loc precizarea exactă a obiectivului urmărit, a cărei realizare urmează să se desfășoare anumite activități și să fie găsită metoda cea mai adecvată, mai eficientă. Fără o stabilire clară a obiectivelor, activitățile desfășurate nu au sens. Acolo unde obiectivele conțin neclarități și elemente contradictorii, activitățile pot fi realizate fără un scop precis și fără a fi utile, deoarece lipsește criteriul de măsură a eficienței activității;
- *faza de culegere* a informațiilor referitoare la metodele și tehnicile existente și stabilirea condițiilor (posibilităților) de aplicare a acestora;
- *faza de investigare* a diferitelor metode, tehnici, procedee de realizare eficiente a scopului propus;
- *faza de proiecție*, în care urmează să fie stabilite condițiile de aplicare și eficacitatea fiecărei metode posibile de a fi aplicată, ținând seama de situația concretă existentă în organizația respectivă și de posibilitățile de îmbunătățire a acestora în perioada următoare;
- *faza de evaluare* cantitativă și calitativă a aplicării diferitelor modalități pornind de la consecințele pe care le comportă și care au fost stabilite în faza de proiecție, în scopul de a calcula un rezultat comparabil pentru fiecare metodă;
- *faza de aplicare*, unde vor fi comparate între ele metodele deja evaluate, alegând dintre ele metoda cea mai bună de realizare a activităților respective.

Aplicarea metodelor moderne de conducere poate contribui substanțial la creșterea capacității de soluționare a problemelor, la ridicarea calității serviciilor și a performanțelor economico-sociale ale organizațiilor publice.

- to offer proper support and training to the personnel in the process of introducing the new method under good conditions. Without the direct participation of the executive management the application of a new method is not possible;
- to carefully analyse, in order to rigorously appreciate its efficiency, answering a series of questions, such as: Does he accomplish what is wanted? How much does it cost? What economy should be produced? Which are the secondary effects? The method may give good results, but it may also cause some unexpected problems.

The stages in the process of choosing the best methods and techniques are generally the following:

- the stage of defining the objectives and establishing the necessary activities for their accomplishment in good conditions. At this stage takes place the exact setting of the objective, the accomplishment which must consider certain activities and find the most adequate and efficient method. Without a clear setting of objectives, the developed activities do not make sense. Unclear objectives and contradictory elements make activities being accomplished without a precise scope and without being useful, as it lacks the criterion of measuring the efficiency of the activity;
- *the stage of gathering* the information regarding the existing methods and techniques, and establishing the conditions (possibilities) of their application;
- *the stage of investigating* different methods, techniques, proceedings of efficient achievement of the set purpose;
- *the projection stage*, at this stage are established the conditions of applying and the efficiency of each method which is possible to be applied, keeping into account the concrete situation, the existence in the respective organization and the possibilities of their improvement in the following period;
- the qualitative and quantitative *assessment stage* of the implementation of different ways starting from its consequences revealed during the projection stage, for calculating a comparable result for each method;
- *the application stage*, at this stage will be compared the already assessed methods, choosing among them the best method for accomplishing the respective activities.

The implementation of the modern management methods may substantially lead to the increase of the capacity of problems for solving, improvement of the quality of services and the economic and social performances of the public organizations.

Bibliografie / Bibliography:

1. MOȘTEANU, T., *Buget și trezorerie publică*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997. 335 p.
2. VĂCĂREL, I., *Finanțe publice*. Ediția a IV-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2004. 291 p.

DETERMINAREA TARIFULUI DE DISTRIBUȚIE ȘI FURNIZARE A GAZELOR NATURALE ÎN BAZA UTILIZĂRII TEORIEI REȚELELOR PETRI

Drd. Pantelemon FRASINEANU, UTM

În articol, este propus modelul matematic rețelele Petri pentru analiza tarifului de distribuție și furnizare la gazele naturale și determinarea lui pe viitor. Modelul rețelele Petri asigură un puternic mediu de comunicare între furnizorul de energie și client. Monitorizarea, prin modelarea proceselor de formare și ajustare a tarifelor, cu ajutorul rețelelor Petri, permite modelarea prețurilor de distribuție a gazelor, pe termen lung, având la bază multitudinea de factori de influență. Cu cât mai mulți factori de influență sunt incluși în model, cu cât mai corect sunt selectați și determinați, cu atât mai corect pot fi luate deciziile manageriale privind argumentarea tarifului de distribuție și furnizare a gazelor naturale. Modelul poate fi utilizat cu succes la corectitudinea altor decizii, ca oportunitate de investiție, număr de clienți, cheltuieli de distribuție etc. Utilizarea modelului rețele Petri este o metodă oportună de a fi folosită de managementul de vârf, la orice companie de distribuție și furnizare a energiei, la luarea deciziilor manageriale strategice.

Cuvinte-cheie: gaze naturale, tarif, rețelele Petri
JEL: C02, Q41

Politicile tarifare în Sectorul gaze din R.Moldova GN, în ultimii 15 ani, au fost foarte deformate, ca urmare a intervenției statului în procedura de determinare a tarifelor. În condițiile alinierii Republicii Moldova la principiile pieței energetice europene, pe prim-plan, apare problema modificării metodologiei de calculare, aprobare și ajustare a tarifelor pentru activitățile reglementate, desfășurate pe piața GN. Actualmente, în SGN, se aplică Metodologia de calculare, aprobare și aplicare a tarifelor la GN, aprobată prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRE, nr. 352 din 01.10.2009, care nu permite, însă, calcularea tarifelor pentru distribuția și pentru furnizarea GN la tarife reglementate, separat, pe tip de activitate.

Deși, potrivit Legii nr. 123/23.12.2009, orice consumator final este în drept să aleagă orice producător ca furnizor de GN, de facto, în lipsa unui tarif separat de distribuție al GN, este dificilă schimbarea furnizorului de către consumatorii finali.

Totodată, este necesară și efectuarea unor modificări ce țin de principiile de calculare a tarifelor astfel, încât operatorul rețelei de transport, operatorii rețelelor de distribuție și furnizorii de GN să optimizeze costurile la tarife reglementate și să fie asigurate premise pentru efectuarea investițiilor necesare pentru dezvoltarea, renovarea și modernizarea rețelelor de GN.

DETERMINATION OF NATURAL GAS DISTRIBUTION AND SUPPLY TARRIFS BASED ON PETRI NETS THEORY

PhD candidate Pantelemon FRASINEANU, TUM

The article proposes utilization of the Petri nets mathematical model for the analysis of the tariffs for natural gas distribution and supplying and its determination for the future. The Petri nets provide a powerful communication method between the energy supplier and the customer. The monitoring through creating and adjusting the modelling of natural gas tariffs using Petri nets allows the modelling of distribution prices for the long term, based on many influencing factors. The more influential factors are included in the model, the more accurate they are selected and determined and the more accurate are the management decisions taken for argumentation of the natural gas distribution and supplying tariffs. The model can be used successfully in justifying other decisions, as the investment opportunity, the number of customers, distribution costs, etc. Using Petri nets model is an appropriate approach to be used by top management for strategic managerial decision making in any company specialised in distribution and supplying.

Key-words: natural gas, tariff, Petri nets.
JEL: C 02, Q 41

The tariff policies of the gas sector of the Republic of Moldova have been very much deformed during the last 15 years, as a result of state intervention in the procedure of tariffs determination. Given the alignment of the Republic of Moldova to the European energy market principles, there appears the problem of modifying the tariffs' calculation, approval and adjustment methodology for the regulated activities, developed on the natural gas market. Currently, the natural gas companies are applying the Methodology on the calculation, approval and application of tariffs for NG, approved by the Decision of the Administration Board of NAER no. 352 of 01.10.2009, that doesn't allow the calculation of tariffs for the distribution and supply of the natural gas at the regulated tariffs, separately, based on activity types.

Though according to Law no. 123/23.12.2009 every final consumer has the right to choose any producer as a natural gas supplier, in fact, in the absence of a separate tariff on natural gas distribution it is difficult for the final consumers to change the supplier.

In the same time, it is necessary to undertake certain modifications related to principles of tariffs' calculation, so that the operator of the transport network and the operators of the distribution networks and natural gas suppliers optimise the costs to the regulated tariffs and assure premises for the performance of the necessary

De asemenea, în contextul Planului de Acțiuni UE – RM, este necesară transpunerea principiilor comunitare la nivelul legislației interne. Astfel, directivele UE stipulează că autoritățile de reglementare ar trebui să elaboreze și să aprobe metodologiile de calcul și de aplicare a tarifelor reglementate separat, pentru fiecare tip de activitate, precum și pe categorii de consumatori și să aprobe tarifele calculate în baza metodologiilor menționate.

În legătură cu primul aspect, Metodologia în vigoare permite calculul unui tarif mediu pentru fiecare întreprindere, pentru cele două activități de distribuție și de furnizare a GN la tarife reglementate, dar nu stabilește principii clare și o modalitate corectă de alocare separată a costurilor pe tipuri de activități. Cu privire la tarifele diferențiate, în Metodologia în vigoare, nu este prevăzut, în mod neechivoc, un principiu și o metodă de determinare a acestora, inclusiv pe categorii de consumatori finali. În practică, diferențierea se efectua de către întreprinderi și ANRE, reieșind din unele aspecte generale, iar, în unele cazuri, chiar ținând cont de aspecte sociale, aprobă tarifele. Metoda de calcul nu prevede includerea în tarif a costurilor legate de acoperirea consumului tehnologic și a pierderilor în rețelele de GN. Acoperirea acestor pierderi este pusă pe seama furnizorilor, principiu care nu corespunde prevederilor Directivelor UE. Întrucât, în ultimii ani, majoritatea indicilor de calcul al costului mediu ponderat al capitalului (WACC) au suferit modificări esențiale, se impune efectuarea unor modificări și, în legătură cu calculul rentabilității, investițiile în rețelele de GN trebuie să urmărească respectarea principiului eficienței.

Pentru modelarea proceselor de formare, stabilirea și ajustarea prețului de distribuție al GN se propune instrumentul rețelelor „Petri”, prin care se va executa modelarea prețurilor de distribuție pe termen lung, având la bază factorii ce-l influențează. Rețelele Petri, ca tehnică managerială, se utilizează de metoda economico-matematică de prognozare/modelare a sistemelor economice. În același timp, rețelele Petri constituie un graf bipartit, ale cărui noduri sunt locuri sau tranziții.

Într-un sistem de producție, o activitate este considerată a fi un set parțial ordonat de operații specifice executate. Activitățile sunt efectuate de entități de producție și pot transforma o mărime de intrare, caracterizată prin anumiți parametri, într-o mărime de ieșire cu parametri modificați. Rețeaua Petri poate fi identificată cu un tip particular de grafuri orientate bipartite populate cu trei tipuri de obiecte. Aceste obiecte sunt locuri, tranziții și arce orientate, care conectează locuri cu tranziții sau tranziții cu locuri. Din punct de vedere grafic, locurile sunt reprezentate prin cercuri, iar tranzițiile prin bare sau dreptunghiuri. Un loc este intrare pentru o tranziție, dacă există un arc orientat de la acel loc la tranziție, iar un loc este ieșire pentru o tranziție, dacă există un arc orientat de la tranziție la loc. În forma sa cea mai simplă, o rețea Petri poate fi reprezentată printr-o tranziție împreună cu locurile sale de intrare și de

investments for the development, renovation and modernization of the natural gas networks. Besides, in the context of the EU-Republic of Moldova Action Plan, it is necessary to convert the community principles to the level of internal legislation. Thus, the EU directives stipulate that regulatory authorities should develop and approve the calculation and application methodologies of the regulated tariffs separately, for each type of activity, as well as on consumer categories and to approve the calculated tariffs based on the above-mentioned methodologies.

As it refers to the first aspect, the acting methodology permits the calculation of an average tariff for each enterprise, for the activities of natural gas distribution and supply at the regulated tariffs, but it doesn't establish clear principles and a correct modality of separate allotment of costs on types of activity. Regarding the differentiated tariffs, the acting methodology doesn't provide in an unequivocal way a principle and a method of their determination, including on final consumers categories. In practice, the differentiation was undertaken based on enterprises, and the NAER, proceeding from some general aspects and in some cases even taking into consideration the social aspects, approves the tariffs. The calculation method does not provide the inclusion in the tariff of the costs related to the coverage of the technologic consumption and the loss in the natural gas networks. The coverage of this loss is attributed to the suppliers, which is a principle that does not correspond to the provisions of the EU directives. As during the last years most of the calculation indicators of the weighted average cost of the capital (WACC) has suffered significant changes, it is necessary to undertake certain modifications related to the profitability calculation and the investments in the NG networks should respect the efficiency principle.

For the modelling of the training processes, the setting and adjustment of the NG price distribution the Petri nets instrument is proposed. It will help executing long-term prices' distribution modelling, based on factors that influence it. Petri nets, as management techniques, are used by the mathematical and economic method for forecasting / modelling the economic systems. Meanwhile, Petri nets are a bipartite graph whose nodes are places and transitions.

In a production system, an activity is considered to be a partially ordered set of specific performed operations. Activities are carried out by production entities and may transform a certain amount of characterized incoming parameters to an out coming size with modified parameters. The Petri nets can be identified with a particular kind of bipartite oriented graphs populated with three types of objects. These objects are places, transitions and directed arcs connecting places to transitions or transitions to places.

In terms of graphics, places are represented by circles and transitions by bars or rectangles. A place is the input for a transition if there is a directed arc from the place to the transition, and a place is an output for the transition if there is a directed arc from the transition to the place. In its simplest form, a Petri nets can be represented by a transition with its input and output places. These basic nets may be used to represent different aspects of the modelled systems. For

ieșire. Această rețea elementară poate fi folosită pentru reprezentarea unor aspecte diverse ale sistemelor modelate. Spre exemplu, locurile de intrare/ ieșire pot reprezenta precondiții sau postcondiții, iar tranzițiile – evenimente. Locurile de intrare semnifică disponibilitatea resurselor, tranziția – utilizarea lor, iar locurile de ieșire – eliberarea resurselor. Avantajele acestei metode sunt:

- simplitatea generării și înțelegerii regulilor de producție;
- ușurința cu care pot fi realizate modificările asupra modelului;
- simplitatea mecanismelor de analiză și rezolvare a blocajelor.

Pentru SRL „Bălți-gaz”, s-a propus utilizarea aplicației, elaborate, în 2005, în cadrul Universității Tehnice din Moldova – **Visual Petri Net**. Aplicația permite crearea, simularea și analiza rețelelor Petri hibride. La formarea tarifelor de distribuție cu aplicarea rețelelor Petri, s-au luat în calcul datele S.R.L. „Bălți-gaz” pentru perioada 2010-2012.

Pentru analiza datelor la întreprinderea SRL „Bălți-gaz”, a fost utilizată o aplicație elaborată la Universitatea Tehnică din Moldova – Visual Petri Net. Aplicația permite crearea, simularea și analiza rețelelor Petri hibride (discrete și continue). Pentru o analiză mai amplă, s-au executat diferite scenarii cu anumiți factori de influență asupra tarifului de livrare a gazelor.

example, places of entry / exit may represent preconditions or post conditions, and transitions may represent events. The entry places signify the availability of resources, the transition signify their use and the output places – the release of resources.

The advantages of this method are the following:

- the simplicity of generating and understanding the production rules;
- the easiness model modifications can be made with;
- the simplicity of the analysis and blockage solving mechanisms.

For the LTD „Bălți Gaz” it was suggested to use the application, elaborated in 2005 within the Technical University of Moldova – **Visual Petri Net**. The application permits the creation, simulation and analysis of the hybrid Petri networks. At the formation of the distribution tariffs by applying Petri nets „Bălți-gaz” data for the period within 2010-2012 was taken into consideration.

For the analysis of the data of the enterprise LTD „Bălți Gaz” the Visual Petri Net application, created at the Technical University of Moldova, has been used. The application permits the creation, simulation and analysis of the hybrid Petri networks (discrete and continuous). For a more ample analysis, there have been performed different scenarios with certain influence factors on the tariff of gas delivery.

Table 1 / Tabelul 1

Ponderea volumului de gaze livrat util consumatorilor în anul 2012 și costul de achiziționare / The share of the useful gas volume supplied to consumers in 2012 and purchase costs

	Indicatori/ Indicators	Scen. 1	Scen. 2	Scen. 3	Scen. 4
1	Volumul de gaze naturale procurat de la conductele de gaze magistrale, mil. m ³ / The volume of gas purchased from main gas pipelines, million m ³	99,6	104,6	99,5	99,6
2	Consumul tehnologic și pierderile de gaze în rețelele de distribuție gaze, mil. m ³ / Technological consumption and gas loss in gas distribution networks, million. m ³	6,2	6,2	6,1	6,2
3	Ponderea în totalul volumului achiziționat, % / Share within the total purchased volume, %	6,22	5,93	6,11	6,22
4	Costul consumului tehnologic și pierderi tehnice, mii lei / Expenditure on the technological consumption and technical loss, thousands lei	30157	30157	29554	28721
5	Ponderea în costul total, % / Share within the total cost, %	5,4	5,17	5,3	5,36
6	Volumul de gaze naturale furnizat consumatorilor finali, mil. m ³ / The volume of NG delivered to the final consumers, million. m ³	93,4	98,4	99,4	93,4
7	Ponderea în totalul volumului achiziționat, % / Share within the total purchased volume, %	93,78	94,07	93,89	93,78
8	Costul gazelor achiziționate pentru consumatorii finali, mii lei / The cost of the purchased gas for the final consumer, thousands MDL	454516	478750	454516	432873
9	Ponderea în costul total, % / Share within the total cost, %	81,32	82,1	81,6	80,8

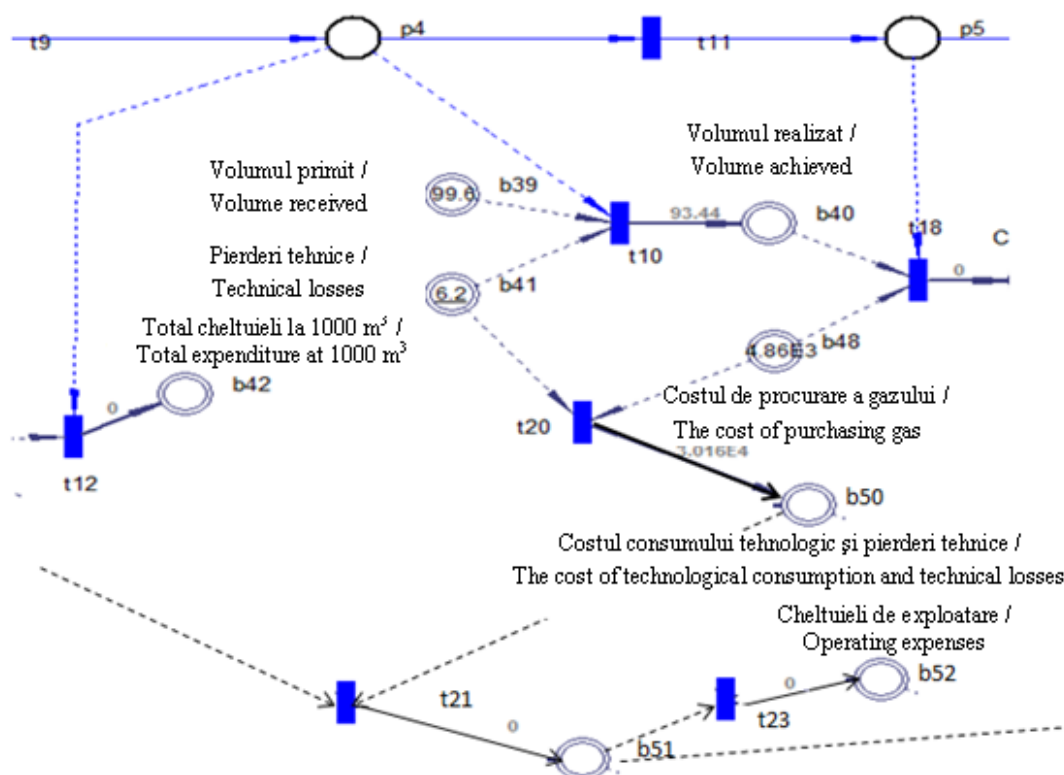

Figura 1. Modelarea datelor din tabelul 1 în rețele Petri /
Figure 1. Modelling of data from table 1 within Petri networks

Consumurile și cheltuielile întreprinderii
sumează:

- Cheltuielile legate de achiziția gazelor naturale;
- Cheltuielile necesare pentru activitatea de distribuție și furnizare, care includ:
  - o Costul consumului pentru necesități tehnologice și pierderi tehnice
  - o Consumuri și cheltuieli operaționale

The consumption and expenses of the enterprise
comprise:

- Expenses related to the purchase of the natural gas;
- Expenses necessary for the distribution and delivery activities, which include:
  - o Expenses on the consumption for technological needs and technical loss
  - o Operational consumption and expenses

Tabelul 2 / Table 2

Costurile operaționale materiale / Material operational costs

Indicatori / Indicators	Scen. 1	Scen. 2	Scen. 3	Scen. 4
Costuri și cheltuieli operaționale, mii lei / Operational costs and expenses, thousands MDL	74235	74235	73114	74235
Costuri și cheltuieli operaționale, lei/ 1000 m ³ / Operational costs and expenses, lei/ 1000 m ³	794,44	754,33	782,45	794,44
Pondere în costul total, % / Share in the total cost, %	13,28	12,73	13,12	13,85
Costuri și cheltuieli materiale, mii lei / Material costs and expenses, thousands MDL	7495,0	7495	7345,1	7495
Costuri și cheltuieli materiale, lei/ 1000 m ³ / Material costs and expenses, MDL/1000 m ³	80,21	76,15	78,61	80,21
Pondere în costul total % / Share in the total cost %	1,3%	1,3%	1,3%	1,4%

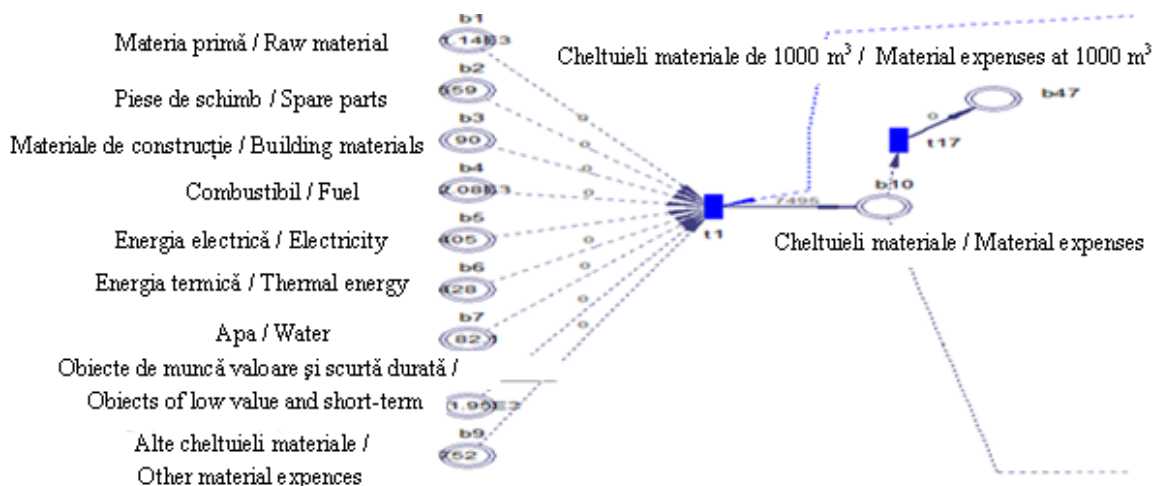

Figura 2. Modelarea calculului cheltuielilor materiale /
 Figure 2. Modelling of material costs' calculation

Tabelul 3 / Table 3

Consumurile și cheltuielile aferente serviciilor prestate de terți prezintă a doua grupă de costuri /
 Consumption and expenses additional to services delivered by third parties represent the second group of costs

Indicatori / Indicators	Sc. 1	Sc. 2	Sc. 3	Sc. 4
Costurile și cheltuielile aferente serviciilor prestate de terți, mii lei / Costs and expenses additional to services delivered by third parties, thousands MDL	3412	3412	3343,8	3412
Costurile și cheltuielile aferente serviciilor prestate de terți, lei/ 1000 m³ / Costs and expenses additional to services delivered by third parties / 1000 m³	36,51	34,67	35,78	36,51
Ponderea în costul total % / Share in the total cost %	0,61%	0,59%	0,60%	0,64%

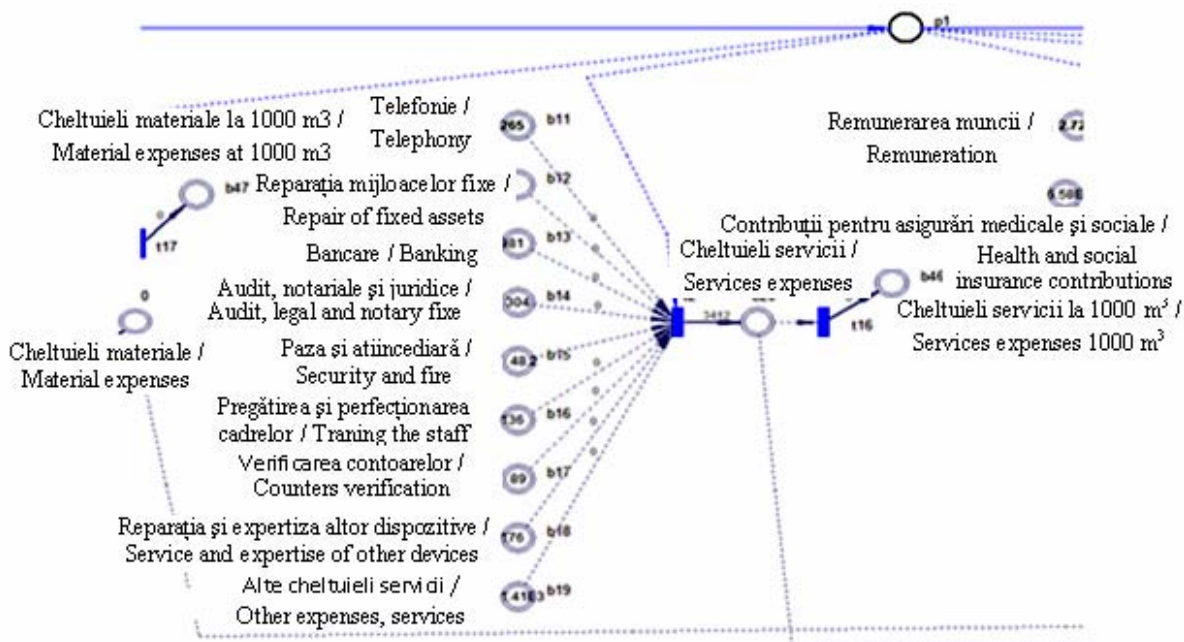

Figura 3. Modelarea calculului cheltuielilor pentru servicii /
 Figure 3. Modelling the calculation of services' costs

Tabelul 4 / Table 4

Cheltuielile privind retribuirea muncii / Wages expenses

Indicatori / Indicators	Sc. 1	Sc. 2	Sc. 3	Sc. 4
Cheltuieli privind retribuirea muncii, mii lei / Wages expenses, thousands MDL	27238,2	27238,2	26693,4	27238,2
Cheltuieli privind retribuirea muncii, lei/ 1000 m ³ / Wages expenses, MDL/ 1000 m ³	291,5	276,74	285,69	291,5
Ponderea în costul total % / Share in the total cost %	4,87%	4,67%	4,79%	5,08%

Tabelul 5 / Table 5

Uzura mijloacelor fixe / Depreciation of fixed assets

Indicatori / Indicators	Sc. 1	Sc. 2	Sc. 3	Sc. 4
Uzura mijloacelor fixe, mii lei / Depreciation of fixed assets, thousands MDL	18190,2	18190,2	18190,2	18190,2
Uzura mijloacelor fixe, lei/ 1000 m ³ / Depreciation of fixed assets, MDL/ 1000 m ³	194,67	184,81	194,67	194,67
Ponderea în costul total % / Share in the total cost %	3,25%	3,12%	3,26%	3,39%

Uzura mijloacelor fixe reprezintă o pondere destul de majoră în totalul cheltuielilor întreprinderii. Depreciation of fixed assets is a pretty major share within the total of a company's expenses.

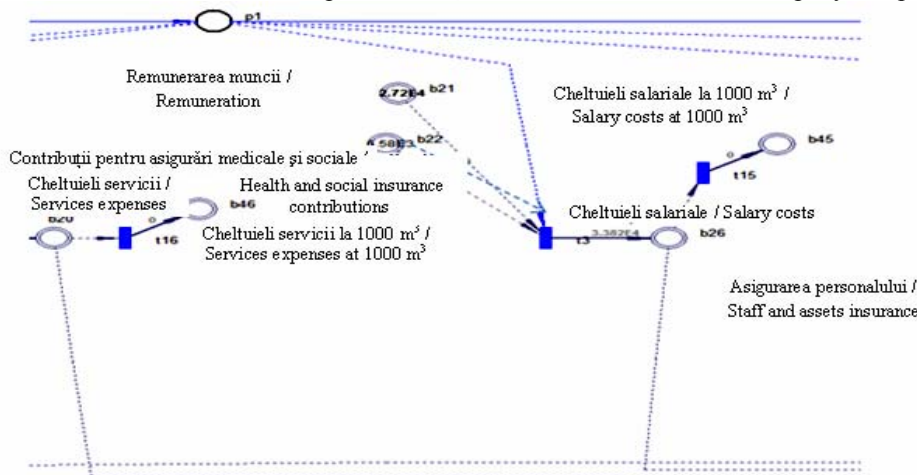

Figura 4. Modelarea calculului cheltuielilor privind retribuirea muncii / Figure 4. Modelling of expenses' calculation of wages

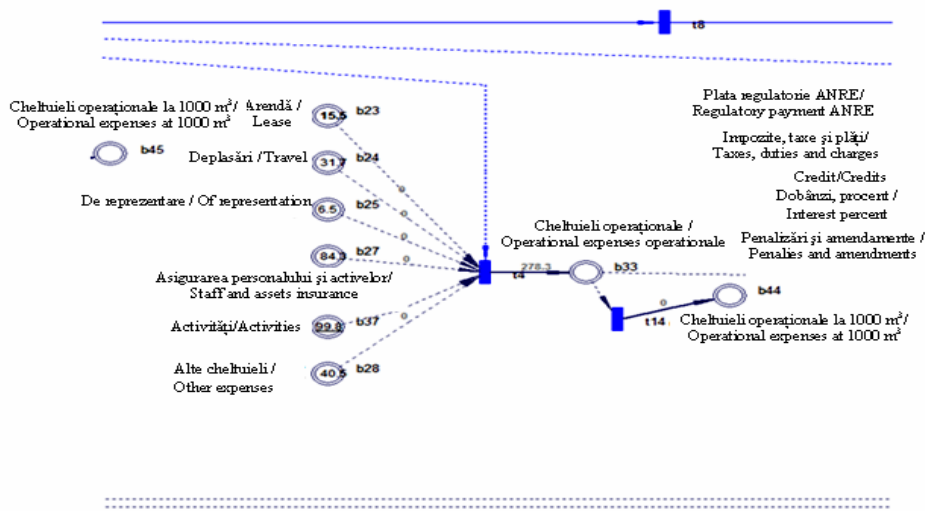

Figura 5. Modelarea calculului cheltuielilor operaționale / Figure 5. Modelling of operational costs' calculation

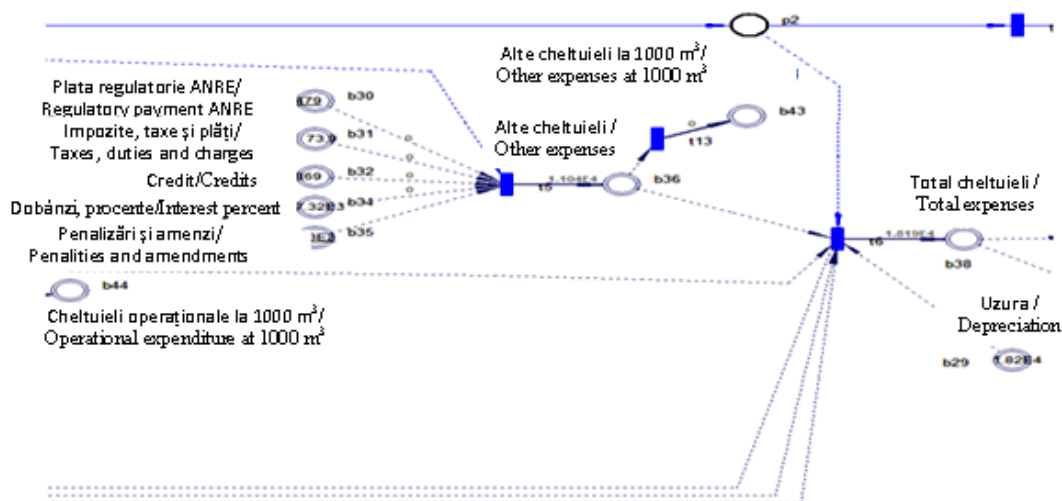

Figura 6. Modelarea calculului altor cheltuieli /
Figure 6. Modelling of other costs' calculation

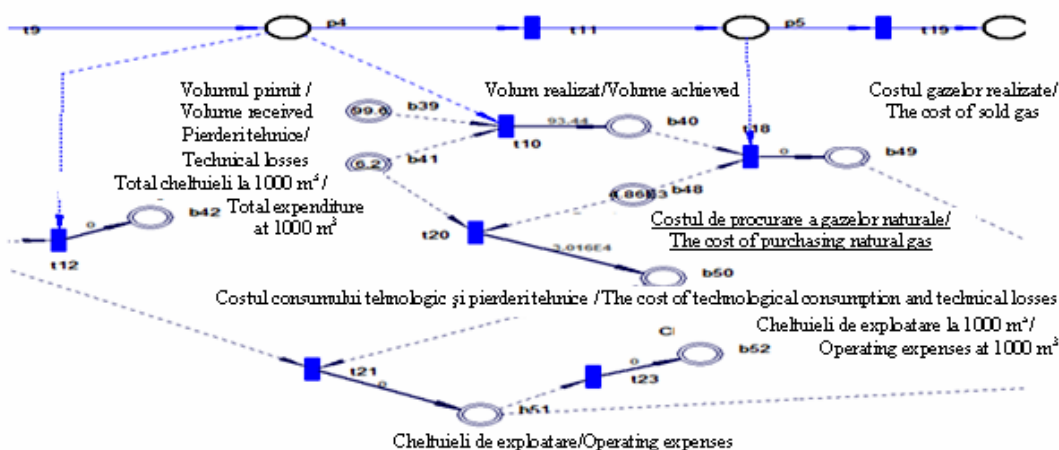

Figura 7. Modelarea calculului costului gazelor realizate de SRL „Bălți-gaz” /
Figure 7. Modelling of the cost of the gas calculation supplied by LTD „Baltsi-gas”

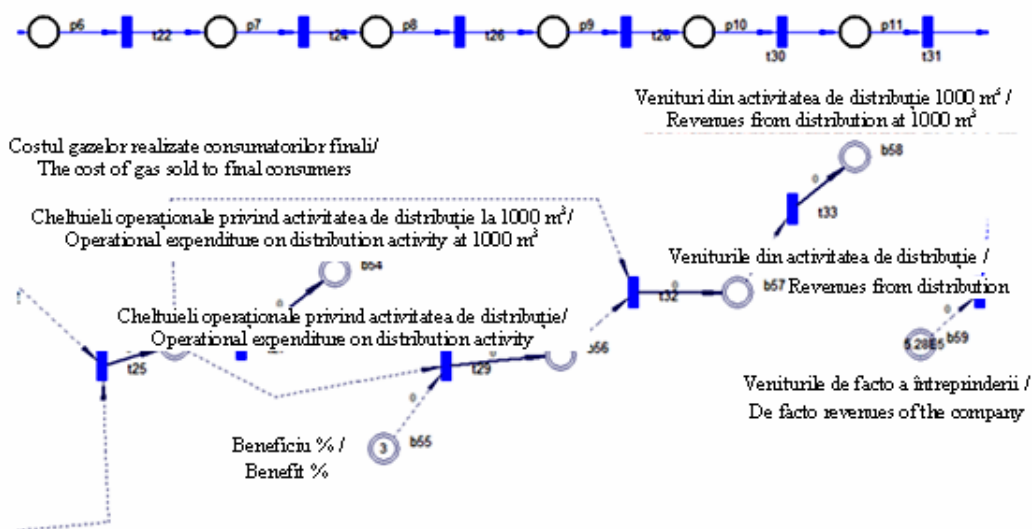

Figura 8. Modelarea calculului tarifului de distribuție și furnizare de SRL „Bălți-gaz” /
Figure 8. Modelling of the calculation of the distribution and supply tariffs of LTD „Baltsi-gas”

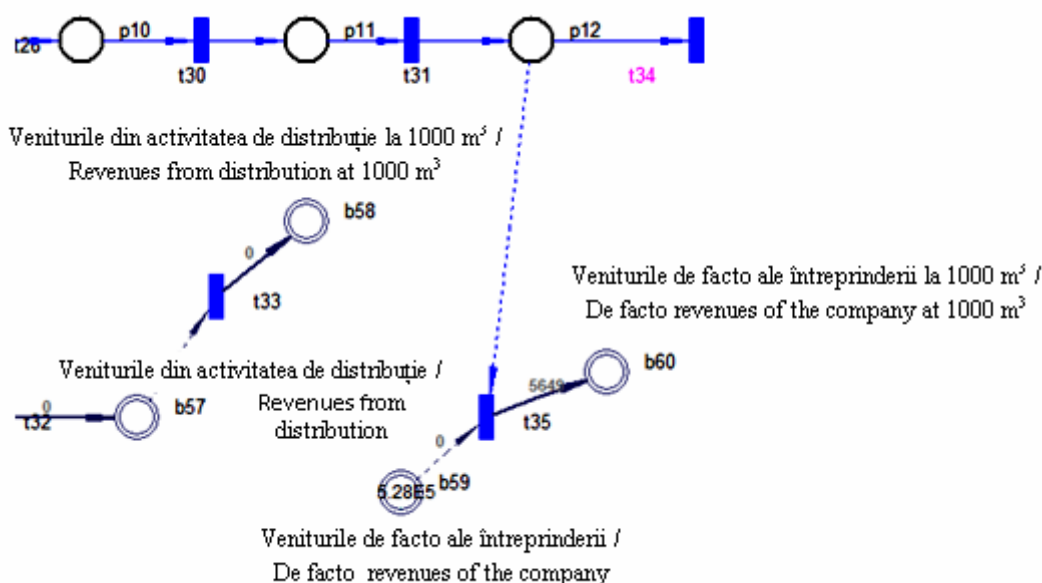

Figura 9. Tariful aprobat de ANRE și prețul de livrare SRL „Bălți-gaz” /
Figure 9. The tariff approved by NAER and the supply price of LTD „Balti-gaz”

Concluzie

Rezultatele obținute cu privire la aplicarea rețelelor Petri la modelarea procesului de determinare a tarifelor de distribuție și furnizare a gazelor naturale, permit formularea următoarelor concluzii:

- Condiția esențială de performanță a modelului aplicat se referă la continuitatea în alimentarea cu gaze naturale a consumatorilor finali la tarife rezonabile.
- Metodele topologice de tip rețea Petri sunt utilizate pentru analiza sistemelor complexe. Cu ajutorul acestora modelarea unui sistem se realizează atât din punct de vedere al elementelor componente și al relațiilor dintre ele (modelare statică), cât și al succesiunii stărilor în timp (modelare dinamică) prin intermediul marcajului. Simularea rețelei Petri permite evaluarea costurilor atât ca valori absolute, cât și valori raportate la volum.
- Principalele dezavantaje ale acestei metode rezidă în timpul mare de simulare și de stabilirea numărului de simulări care trebuie efectuate pentru obținerea unor valori suficient de precise.
- Rezultatele obținute analitic prin utilizarea metodei rețelei Petri sunt foarte apropiate de rezultatele obținute prin simulare numerică.
- În vederea obținerii unor date credibile privind comportarea în dinamică a costurilor, este necesară o monitorizare și înregistrare continuă și atentă a tuturor datelor ce țin de activitatea întreprinderii.
- În comparație cu metodele tradiționale de calculare a costurilor, rețelele Petri prezintă o serie de avantaje, care permit aplicarea lor în planificarea, pe termen lung, a costurilor.

Conclusions

The results on the application of Petri nets in the modelling process of determining the distribution tariffs and natural gas supply bring to the following conclusions: - The essential condition for the applied model's performance refers to the continuity in the supply of natural gas to final consumers at reasonable rates.

- Petri nets topology methods are used to analyse complex systems. With this model a system is done both in terms of components and relations between them (static modelling) and the succession of states in time (dynamic modelling) via the bookmark. Petri net simulation allows the assessment of costs both as absolute values and values reported to the volume.
- The main disadvantages of this method are related to the high time needed for the simulation and determination of the number of simulations to be performed to obtain sufficiently accurate values.
- Analytical results obtained by using Petri nets method are very close to the results obtained by numerical simulation.
- In order to obtain reliable data on the dynamic behaviour of costs a continuous and close monitoring and recording of all data related to the enterprise's activity is required.
- Compared with traditional methods of costs' calculation Petri nets have a number of advantages that enable their application in

minimizarea costurilor pe tipuri de activități și
modelarea costurilor prin modificarea
coeficienților de regularizare.

long-term costs' planning, as well as in
minimizing costs by type of activity and
modelling them by changing the
regularization coefficients.

Bibliografie / Bibliography:

1. Natural Gas development Strategy. Report No. 192/96, Energy Management Assistance Programme, ESMAP, 192, <http://goo.gl/IFGOEI>
2. PĂSTRĂVANU, Octavian, MATCOVSCHI, Manuela, *Aplicații ale rețelelor Petri în studierea sistemelor cu evenimente discrete*, Editura Gh. Asachi, 2002
3. Study on Regulation of Tariffs and Quality of the Gas Distribution Service in the Energy Community, Final Report, KEMA Consulting GmbH, August 2010. <http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/2584180.PDF>

ROLUL BREVETĂRII INVENȚIILOR ÎN STRĂINĂTATE ÎN CONTEXTUL MONDIALIZĂRII ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

*Conf. univ. dr. Iu. BADĂR,
Ala GUȘAN, Adela MIHAI,
Agenția de Stat pentru Proprietatea
Intelectuală (AGEPI)*

În articol, se argumentează necesitatea brevetării invențiilor în străinătate în legătură cu intensificarea proceselor de internaționalizare și liberalizare în economia mondială, în general, și mondializarea economiei Republicii Moldova, în particular. În contextul dat, se dezvăluie rolul semnificativ al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală din RM, se analizează experiența internațională de brevetare, se revelează problemele aferente procesului de brevetare a invențiilor în străinătate pentru țările în tranziție, se înaintează niște recomandări concrete pentru R. Moldova.

Cuvinte-cheie: brevetarea invențiilor în străinătate, politica inovațională, AGEPI, Convenția de la Paris, Tratatul de Cooperare în domeniul brevetelor (PCT).

JEL: M 21

În condițiile tranziției la modelul inovațional al creșterii economice, bazat pe valorificarea invențiilor, sporește semnificativ rolul protecției juridice a acestora, inclusiv prin brevetarea lor, atât în țara de origine, cât și în străinătate. Caracterul transnațional al cunoașterii și inovării, de asemenea, impune necesitatea asigurării unei protecții cât mai extinse, sub aspect teritorial, a creațiilor intelectuale, inclusiv a invențiilor.

În această ordine de idei, în Strategia Națională de Proprietate Intelectuală, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 880 din 22.11.2012, a fost trasată o sarcină extrem de importantă pentru promovarea științei și inovării în Republica Moldova și încadrarea în circuitul inovațional mondial, privind încurajarea brevetării invențiilor moldovenești în străinătate.

Realizarea prevederii menționate presupune elaborarea unui mecanism funcțional de susținere a brevetării invențiilor în străinătate. Crearea acestuia impune necesitatea unei generalizări a experienței acumulate de alte țări în susținerea brevetării invențiilor în străinătate.

Brevetarea în străinătate la nivel macroeconomic servește drept indicator al potențialului tehnico-științific național, iar la cel microeconomic se manifestă ca o modalitate de

THE ROLE OF INVENTIONS PATENTING OVERSEAS IN THE CONTEXT OF MOLDOVAN ECONOMY GLOBALIZATION

*Assoc. Prof., Ph.D. Iu. BADAR,
Ala GUSAN, Adela MIHAI,
State Agency for Intellectual Property
(AGEPI)*

In the article is argued the necessity of patenting the inventions abroad with regard to the intensification of the internationalization and liberalization processes in the world economy, in general, and globalization of the economy of the Republic of Moldova, in particular. In this context, has been revealed the significant role of the State Agency for Intellectual Property of the RM for the inventions patenting; has been analyzed the international patenting experience; have been exposed the problems associated with the patenting inventions abroad for the countries in transition and some distinct; have been suggested recommendations for the R. of Moldova.

Key-words: patenting inventions abroad, innovation policy, AGEPI (State Agency for Intellectual Property), Paris Convention, Patent Cooperation Treaty (PCT).

JEL: M 21

Under the conditions of transition of the contemporary world economy to an innovation model of economic growth, based on the accelerated implementation of inventions, the role of the legal protection for inventions, including their patenting, has considerably been increasing in the countries of the inventions' origin as well as overseas. The transnational character of knowledge and innovation has also been determining the necessity of the protection as large as possible of the intellectual products, inventions being included.

In this context, the National Strategy on Intellectual Property, which was adopted by the Governmental Decision No.880 of the 22nd of November, 2012, has stipulated an objective of extreme importance for science and innovation promotion in the Republic of Moldova and for its integration, so far, in the world innovation circuit. The objective referred to the encouragement of the Moldovan inventions patenting and licensing overseas.

The implementation of this provision presupposes the elaboration of a functional mechanism for supporting the inventions patenting and licensing abroad. The creation of the mechanism determines the necessity of the generalization of experience which has been accumulated by other countries regarding the support of the patenting inventions abroad.

Patenting and licensing overseas at macroeconomic level serve as the indicators of a national scientific and

promovare peste hotare a produselor, serviciilor și tehnologiilor noi. Prin urmare, brevetarea în străinătate, în epoca modernă, devine un instrument efectiv al transferului tehnologic și al luptei concurențiale de cucerire a unor piețe noi și menținere a celor tradiționale. Un rol deosebit îi revine acesteia în condițiile globalizării și constituirii societății bazate pe cunoaștere.

Doar obținerea unor brevete în străinătate acordă titularilor drepturi exclusive asupra invențiilor lor în spațiile economice ale țărilor respective. În caz contrar, invenția poate fi utilizată de oricine fără posibilitatea legală de aplicarea de către titulari, în cazul încălcării drepturilor lor, a unor sancțiuni de ordin juridic.

Totodată, din punct de vedere practic, brevetarea în străinătate reprezintă un proces extrem de complex, dificil și costisitor.

Activitatea de brevetare a invențiilor în străinătate, în mai multe țări, este încurajată și susținută, inclusiv prin intervenția statului. Mecanismele respective constituie un element al infrastructurii proprietății intelectuale și al internaționalizării procesului inovațional. În țările în tranziție, aceste activități sunt doar la început de cale. În promovarea și aplicarea lor, deseori, persistă lipsa de profesionalism și experiență.

Oportunitatea brevetării invențiilor în străinătate provine din caracterul teritorial al protecției juridice a acestora, oferit de sistemele naționale de protecție a invențiilor, care este limitat la spațiul teritorial al țării ce eliberează titlul inițial de protecție. Necesitatea stringentă a brevetării peste hotare a fost sesizată de inventatori și antreprenori, devenind extrem de actuală, odată cu intensificarea schimburilor internaționale de mărfuri/servicii, aprofundarea și accelerarea mondializării dezvoltării economice și tehnologice în cea de a doua jumătate a sec. XIX.

Cel mai evident, necesitatea protecției în străinătate a invențiilor s-a manifestat în preajma Expoziției Internaționale de Invenții desfășurate la Viena, în 1873. O mare parte dintre inventatorii străini au refuzat să participe la această expoziție, urmare a temerilor ca elaborările lor, fiind dezvăluite, pot fi aplicate în scopuri comerciale în alte țări, fără permisiunea titularilor. Acest incident a accelerat adoptarea, în 1883, a Convenției de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale, care, practic, a fost primul tratat internațional de acest gen menit să reglementeze protecția creațiilor intelectuale, inclusiv a invențiilor în străinătate.

În conformitate cu prevederile Convenției de la Paris, tuturor persoanelor fizice și juridice din orice țară membră, în protecția obiectelor proprietății industriale, li se acordă drepturi egale cu cele stipulate pentru rezidenți. Extrem de importante sunt, de asemenea, prevederile ce țin de prioritatea convențională. Conform acestora, persoana ce a depus

technical potential; at microeconomic level they display a mode of promotion of new goods, services and technologies abroad. More than that, in modern economy licensing overseas becomes an effective instrument of a technological transfer, competition gain in the struggle for new markets as well as for maintaining position at the existing ones. A special role belongs to the patenting and licensing inventions abroad under the conditions of globalization and constitution of the society based on knowledge.

Only getting some patents abroad will provide the holders with their exclusive rights on their inventions in economic spaces of the respective countries. Otherwise, an invention can be used by everyone without being afraid of any legal sanctions applied by an entitled in case of the violation of its rights.

Alongside with mentioned above, patenting overseas is an extremely complex, difficult and expensive process.

The patenting inventions abroad is encouraged is supported in many countries, including by the means of the state interference. The respective mechanism constitutes an element of the intellectual property infrastructure as well as of the internationalization of the innovation process. In the transition economies this activity is just at the beginning of its way. Its promotion and implementation is often lacking professionalism and experience.

The opportunity of the patenting inventions abroad proceeds from the territorial character of their juridical protection, offered by the national systems of inventions protection and limited by the territory of the country which issues initial right for protection. The pressing need for patenting abroad has been perceived by the inventors and entrepreneurs when it had become an extremely actual because of the intensification of the international trade in goods and services as well as of deepening and acceleration of the globalization of the economic and technological development in the second half of the XIXth century.

The necessity of the protection of inventions abroad became the most evident on the eve of the International Exposition of Inventions in Vienna, 1873. The majority of foreign inventors refused to participate at the Exposition being afraid of the fact that their elaborations, shown at the Exposition, would be implemented in commercial purposes in other countries without their permission. The incident accelerated the adoption of Paris Convention for the Industrial Property Protection in 1883. The Convention, in fact, has become the first international treaty of such kind which purpose was to regulate the protection of intellectual creations, including the inventions overseas.

In accordance with the provisions of Paris Convention, all physical and juridical persons of any member-state can benefit of the same rights to protection of their objects of industrial property as the residents. The provisions regarding the conventional priority are of

cererea de brevetare, într-una din țările membre, deține dreptul de depunere a acesteia în alte țări pe parcursul unui an cu aceeași dată de prioritate.

Ignorarea brevetării în străinătate inevitabil conduce la pierderea priorității asupra invenției respective. În cazul în care, pe parcursul a 12 luni, de la brevetarea în țara de origine, titularul nu înaintează o cerere de brevetare în străinătate, prioritatea asupra invenției este pierdută, fapt ce echivalează cu trecerea proprietății asupra invenției în aceste țări în domeniul public. Astfel, ea rămâne protejată doar în țara de origine în care, inițial, a fost brevetată fără dreptul de a fi brevetată în alte țări. Prin urmare, această stare a lucrurilor conduce la irosirea resurselor intelectuale ale societății, împiedicând posibilitatea obținerii unor eventuale venituri din utilizarea invenției în străinătate, deoarece ea, în aceste condiții, este accesibilă pentru aplicare, în mod gratuit, de către rezidenți persoane fizice sau juridice. Această oportunitate de utilizare a invenției a dat naștere opiniei precum că protecția doar în țara de origine dezvăluind, conform cerințelor brevetării esența invenției, aduce mai multe daune decât beneficii.

Totodată, vom menționa că protecția în străinătate a brevetelor autohtone se încadrează pe deplin în interesele economice ale statului, deoarece este parte componentă a procesului de globalizare și integrare economică internațională, iar într-o conjunctură favorabilă, poate contribui substanțial la îmbunătățirea balanței de plăți.

În practica mondială, există diverse abordări ale reglementării de către stat a procedurilor de brevetare a invențiilor în străinătate, care reiese din prioritățile politicii tehnologice ale țării. Astfel, în țările ce promovează politici tehnico-științifice foarte rigide, pentru brevetarea invențiilor în străinătate urmează a fi obținute permisiuni speciale, eliberate de instanțele abilitate. Ignorarea acestor restricții este, de obicei, sancționată. În alte țări, brevetarea în străinătate este admisă în cazul în care, după o anumită perioadă de la brevetarea în țara de origine, solicitantul n-a fost înștiințat de către oficiul național de brevetare despre faptul că invenția întrunește informații ce constituie secrete de stat. De obicei, cu cât mai deschise sunt politicile tehnologice ale țării, cu atât mai puține restricții se stabilesc în brevetarea invențiilor în străinătate. Mai mult decât atât, în tendința de a obține anumite beneficii economice, multe țări încurajează, la nivel de stat, procesul de brevetare a invențiilor peste hotare.

În Republica Moldova, brevetarea în străinătate poate fi efectuată doar după depunerea cererii de acordare a brevetului național în termen de o lună de la înaintarea acesteia la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (în continuare, AGEPI).

Încorporarea sistemului C-D național în spațiul științific, informațional și inovațional mondial este imposibilă fără elaborarea și promovarea unui

extreme importance as well. According to them, a person who submits an application for patenting in one of the member-state keeps the right to application in other states in time of one year with the same date of priority.

The result of ignoring patenting abroad will inevitably bring to the loss of priority over the respective invention. In case the holder of an invention does not submit an application for patenting abroad during 12 month after he has got a patent in a home country, the priority over the invention will be lost what, in fact, is equal to passing the property of invention to the public domain overseas. Thus, it remains to be protected just in the country of origin, in which it has initially been patented, lacking the right to be patented in other countries. This state of affairs leads to squandering the intellectual resources of the society as well as to rendering difficulties for getting occasional incomes due to the usage of an invention overseas, because the invention, under the conditions pointed out above, becomes accessible for a free of charge usage by the non-resident physical or juridical persons. Such mode of usage of an invention called forth an opinion, according to which a protection of the invention just in the country of origin brings more harm than benefits because of revealing the essence of the invention when patenting it.

In this context, it is important to emphasize that the protection of native patents abroad is in complete correspondence with the economic interests of a state as it is a constituent part of the globalization and international economic integration processes, and can significantly contribute to the improvement of the balance of payments in case of a favorable market situation.

In world practice there are various approaches to the state regulations for the procedures of patenting inventions abroad. All of them proceeded from the priorities of a Technological Policy of the state. Thus, in the countries which promote very rigid scientific and technical policies, it is necessary to obtain a special permission, issued by the empowered institutions, for making the patenting inventions abroad real. Ignoring the restrictions, as a rule, results in sanctions. In other countries, patenting overseas becomes admissible when in a certain period of time after patenting in the country of origin the holder has not received a note from the national patent office related to the fact that the invention contains some information which is the part of the state secret. Usually, more open the technological policies of a country are, less limits there put to the patenting inventions abroad. More than that, in the purpose of getting some economic benefits, many countries encourage the process of patenting the inventions abroad at the state level.

In the Republic of Moldova patenting abroad can be realized only as a result of submitting an application for a national patent granting and during a month after its submission to the State Agency for Intellectual Property (AGEPI).

The integration of the R&D national system in the scientific, informational, innovational world space

mecanism de susținere a brevetării în străinătate. Actualmente, brevetarea invențiilor în străinătate se efectuează doar de structurile comerciale și persoanele fizice, preponderent de ultimele. Sectorul academic, știința ramurală și cea universitară ce generează mai mult de 50% din invențiile brevetate la nivel național, practic, nu participă la procesul de brevetare a invențiilor în străinătate.

Principalele obiective ale brevetării în străinătate sunt:

- Asigurarea protecției juridice a produselor noi destinate exportului, prin neadmiterea producerii acestora de către concurenții ce practică activități economice similare în alte țări;
- Crearea unor condiții favorabile pentru licențierea în străinătate a invențiilor brevetate;
- Obținerea beneficiilor economice din promovarea în străinătate a tehnologiilor brevetate prin licențierea sau cesiunea acestora;
- Pătrunderea pe piețele inovatoare străine cu încadrarea în transferul tehnologic internațional;
- Invențiile brevetate în străinătate pot servi în calitate de cotă de participare în cadrul creării în aceste țări a unor întreprinderi mixte;
- În urma aprofundării cooperării tehnico-științifice internaționale, un obiectiv specific al brevetării în străinătate devine protecția eficientă a rezultatelor cercetărilor comune cu instituțiile și cercetătorii din alte țări;
- Brevetarea invențiilor în străinătate creează condiții favorabile pentru atragerea investitorilor, deoarece protecția juridică este, totodată, o promovare și o reclamă a priorităților acestora prin modalități transparente și destul de eficiente.

În condițiile actuale, producătorii unor produse noi, de obicei, nu mai riscă să le exporte în țările în care acestea nu sunt protejate.

În prezent, există trei căi de brevetare a invențiilor în străinătate: calea clasică, conform Convenției de la Paris, calea PCT și calea regională.

Calea clasică de brevetare în străinătate se efectuează în baza prevederilor Convenției de la Paris. În decurs de cca 90 de ani (până în 1978), aceasta a fost unica modalitate de acordare a protecției brevetelor în alte țări. Obținerea protecției pe această cale este condiționată de depunerea cererilor la fiecare oficiu național în parte. Această modalitate provoacă costuri majore și eforturi suplimentare ce țin de remunerarea mandatarilor străini, cheltuieli de traducere etc. De menționat, în acest context, faptul că

becomes impossible without the elaboration and promotion of a mechanism for supporting patenting overseas. At present, the patenting of inventions abroad is performed just by the commercial structures and physical persons. The latter are in majority. The academic sector, applied science and university science which generate more than 50% of the patenting inventions at national level, in fact, do not participate in the patenting inventions abroad process.

The main objectives of patenting abroad are:

- Insurance of juridical protection for new exporting goods by the means of prohibiting the production of such goods by the competitors that practice similar economic activities in other countries.
- Creation of some favorable conditions for the licensing abroad of the patented inventions.
- Getting economic benefits due to the promotion of patented technologies overseas by the means of their licensing or cession.
- Penetration in to the foreign innovation markets due to the framing in international technological transfer.
- The inventions patented abroad can serve as a participation share for some mixed enterprises when created in those countries.
- Owing to the deepening the international scientific and technical cooperation, a special objective for patenting abroad becomes the efficient protection of joint research results got due to the collaboration with the institutions and researchers of other countries.
- Patenting the inventions abroad creates the favorable conditions for the attraction of investors, because the juridical protection represents both the promotion and advertising of its priorities by the means of the transparent and efficient enough modes.

Under actual conditions, the producers of new goods, as a rule, do not take risk to export them in the countries in which they are not protected. At present, there are three ways of patenting the inventions abroad: the classic ways with accordance to the Convention of Paris, the PCT way and a regional one.

The classic way of patenting overseas is performed on the basis of the provisions of Paris Convention. Throughout 90 years (up to 1978), it was the only way of granting the patent protection in foreign countries. In order to get the protection in this way, one should apply for each national office apart. The mode provokes high costs and supplementary efforts related to the remuneration of foreign attorneys, expenditures for translation etc. It is important to mention here that submission of an application for patenting by the foreign

depunerea de către solicitanții străini a cererilor de brevetare, în legislațiile națională în domeniu, se admite, de obicei, doar prin intermediul mandatarilor autorizați.

Dificultățile menționate au fost depășite de prevederile Tratatului de cooperare în domeniul brevetelor (PCT), încheiat la Washington în 1970, și semnarea unor acorduri regionale privind protecția invențiilor (Convenția privind brevetul european, Convenția euroasiatică privind brevetarea invențiilor etc.). Acestea admit înaintarea unei singuri cereri, într-o singură limbă, în oficiul receptor (oficiul țării de origine a invenției) pentru brevetarea în mai multe țări. Taxele pentru protecția în mai multe țări sunt mai mici decât cele cumulate, dacă invenția ar fi protejată pe cale clasică în mod separat în fiecare țară. Astfel, sistemul PCT și cele regionale simplifică procedurile de brevetare în străinătate, apropiind activitățile aferente de titulari, contribuind, totodată, la diminuarea costurilor aferente.

Datorită faptului că, actualmente, prioritatea în lupta concurențială aparține celor ce asigură procesului inovațional o continuitate dinamică, brevetarea în străinătate manifestă, la nivel mondial, o tendință generală de permanentă extindere.

Astfel, conform informației OMPI, în 2012, protecția brevetelor în străinătate a înregistrat cifra de 194,4 mii cereri, asigurând o creștere de 6,6%, comparativ cu indicatorul anului precedent. De menționat că cca 80% din brevetarea în străinătate prin sistemul PCT este efectuată de 8 țări: SUA, Japonia, Germania, Republica Coreea, Franța, China, Marea Britanie și Olanda, care dețin pozițiile lider în transferul tehnologic mondial. Cele mai multe cereri de brevetare în străinătate, în 2012, au fost depuse de SUA (51207), urmate de Japonia (43600), Germania (18855) etc. Corporațiile lider, în această ordine de idei, sunt: ZTE Corporation (China) – 3906 cereri; Panasonic Corporation (Japonia) – 2951; Sharp Kabushiki Kaisha (Japonia) – 2001; Huawei Technologies (China) – 1801; Robert Bosch Corporation (Germania) – 1775. Cele mai rezultative universități, în acest sens, au fost: Institutul Tehnologic Massachusetts – 168 de cereri, Universitatea Harvard – 146, Universitatea Johns Hopkins – 141.

În Republica Moldova, de altfel, ca și în alte țări în tranziție, brevetarea invențiilor în străinătate se află într-o stare incipientă. În ciuda faptului că, pe parcursul ultimelor două decenii, s-a edificat un sistem de protecție a invențiilor analogic celui din țările occidentale, iar brevetarea la nivel național a atins o stare de stabilitate, aspectul internațional al acesteia nu este conștientizat de inventatori și antreprenori ca un atribut indispensabil al procesului inovațional și al relațiilor economice externe.

Generalizarea informațiilor selectate din bazele de date AGEPI privind brevetarea în străinătate a invențiilor moldovenești, pe parcursul anilor 1993-2012, efectuată prin intermediul AGEPI în calitate de

petitioners is permitted, in accordance with the national legislation, usually, only by means of the authorized agents.

The difficulties mentioned above were overcome by the means of provisions of the Patent Cooperation Treaty (PCT) concluded in Washington in 1970 as well as by signing some regional agreements with respect to the protection of inventions (Convention on European Patent, Eurasian Convention on Patenting Inventions etc.). These admit the submission of just one application, in one language, for a reception office (it is the office of an invention's country of origin) for patenting the invention in many countries.

The taxes for protecting in many states are lower than those summed up, in case of the invention's protecting by the use of a classic mode in each country apart. Therefore, the PCT system as well as the regional ones simplify the procedures of patenting abroad, bringing the associated activities closer to the holder, and contribute to diminishing the due costs.

Owing to the fact that nowadays the priority in competition struggle belongs to those who provide an innovation process with a dynamic continuity, patenting abroad displays a world trend to permanent extension.

Thus, in correspondence with the information of the WOIP, in 2012 the protection of patents abroad constituted 194,4 thousand of applications, having shown a growth of 6,6% compared with the indicator of the previous year. It is worthy to mention that around 80% of patenting abroad by the use of the PCT system is done by 8 countries: the USA, Japan, Germany, the Republic of Korea, France, China, Great Britain and the Netherlands which maintain the leading positions in the world technological transfer. The most of the applications for patenting abroad in 2012 were submitted by the USA (51207), followed by Japan (43600), Germany (18855) etc. The leading corporations in this respect are: ZTE Corporation (China) – 3906 applications; Panasonic Corporation (Japan) – 2951; Sharp Kabushiki Kaisha (Japan) – 2001; Huawei Technologies (China) – 1801; Robert Bosch Corporation (Germany) – 1775.

The most productive universities in this context have become: Massachusetts Technological Institute – 168 applications; Harvard University – 146; John Hopkins University – 141.

In the Republic of Moldova as well as the other countries in transition, the patenting invention abroad is at the beginning of its way. In spite of the fact that during the last two decades there has been constituted a system of the inventions protection similar to that of the Western countries, and the patenting at the national level has attained some stability, the inventors and entrepreneurs are still not aware of appreciating the international aspect of patenting as an indispensable for innovation process and external economic relations.

Having generalized the information selected in the data base of the State Agency for Intellectual Property (AGEPI) related to the patenting abroad of Moldavian

oficiu-receptor, denotă faptul că, în perioada menționată, brevetarea în străinătate s-a efectuat prin sistemul Tratatului PCT, Convenției Euroasiatice și, de asemenea, cu depunerea nemijlocită la oficiile altor țări sau la cele ale organizațiilor internaționale. Informațiile registrului și bazelor de date AGEPI se referă doar la cererile depuse. Numărul brevetelor obținute nu este reflectat în informațiile deținute, deoarece AGEPI, în acest proces, îndeplinește doar funcția de recepționare a cererilor, deciziile privind brevetarea invențiilor fiind comunicate nemijlocit solicitanților.

În conformitate cu datele registrelor cererilor depuse pentru brevetare în străinătate, ținute de AGEPI, pe parcursul a două decenii, solicitanții din RM au înaintat pentru brevetare 105 cereri, dintre care 42 prin sistemul PCT și 63 prin cel Euroasiatic. Generalizarea informației incluse în registrul menționat indică faptul că, din totalul de 105 cereri, 14 au fost depuse de către societățile comerciale, 6 de către instituțiile de cercetare, inclusiv 2 de către cele ale AȘM, iar 85 de persoanele fizice. De menționat că întreprinderile de stat și universitățile din RM, până în prezent, nu au depus nicio cerere și n-au brevetat în străinătate nicio invenție.

Faptul că mai mult de 80% din cereri sunt depuse de către persoanele fizice demonstrează prezența în RM a unui potențial inovativ valoros. Totodată, vom menționa că ponderea enormă a acestora în invențiile brevetate în străinătate este cauzată de înlesnirile semnificative acordate la achitarea taxelor aferente persoanelor fizice prin sistemul PCT. Acestea constituie pentru țările cu un PIB per capita mai mic de 3000 USD cca 90% din cuantumul lor total.

Consultarea bazelor de date ale Oficiului European de Brevete și USPTO (Oficiul de brevete din SUA) confirmă prezența a 11 cereri depuse și 3 brevete eliberate de către OEB, de asemenea, 7 cereri înaintate la USPTO (informația valabilă pentru 24 septembrie 2013). Urmare a faptului că acestea au fost înaintate prin intermediul mandatarilor din străinătate, ele nu au fost incluse în Registrul ținut de AGEPI.

Din bazele de date ale oficiilor din străinătate, au mai fost selectate 5 cereri de invenții PCT, în care sunt nominalizați inventatorii moldoveni – persoane fizice. Acestea au fost depuse spre brevetare de partenerii lor din străinătate la oficiile de brevete din țările respective: Germania (2), Israel (2), Coreea (1).

Principalele dificultăți ale brevetării invențiilor în străinătate, caracteristice, în linii mari, tuturor țărilor în tranziție, se reduc la următoarele:

- lipsa cunoștințelor și experienței privind brevetarea și comercializarea invențiilor în străinătate;
- capacitățile financiare limitate ale titularilor de brevet din Republica Moldova, vizavi de

inventions throughout 1993-2012, done by the AGEPI as a receiving office, one may notice that the patenting abroad has been performed by the means of the PCT system, the Eurasian Convention as well as by the means of applying directly for the offices in other countries or those of international organizations. The information of a Register and the data-bases of the AGEPI refer only to the submitted applications. The number of the obtained patents is not reflected there as the AGEPI plays just a role of a receiver of applications. All the decisions regarding the patenting of inventions are transmitted immediate to the applicants.

With accordance to the data of registers related to the applications submitted for patenting abroad, which are held by the AGEPI, in the course of two decades, the applicants of the Republic of Moldova have submitted for patenting 105 applications, among which 42 – by the means of the PCT system and 63 – by the use of that Euro Asiatic. The generalization of the information included in the registers mentioned above shows that from the total of 105 applications, 14 of them were submitted by the commercial societies, 6 – by the research institutions, including 2 of the Academy of Sciences of Moldova (ASM), but 85 – by the physical persons. It is important to mention that the state enterprises as well as the universities of the RM have not submitted till the present time any application for patenting at least an invention abroad.

The fact that more than 80% of applications have been submitted by the physical persons reveals the existence of a valuable innovation potential in Moldova. At the same time, one can notice that a big share of such applications in the total of inventions patented abroad has been caused by the considerable facilities offered for physical persons when paying the associated taxes by the means of the PCT system. For the countries in which the per capita GDP is lower than 3000 USD, they constitute around 90% of their total amount.

Having consulted the data-base of the European Patent Office and the USA Patent Office (USPTO), one may notice that 11 applications were submitted and 3 patents delivered by the EPO, and 7 applications submitted to the USPTO (as for September 24, 2013). The point here is that all these applications have been submitted by the means of the foreign authorized agents and have not been included in the AGEPI Register.

From the information of the foreign offices data bases there have also been selected 5 applications for registering inventions by the use of the PCT system, in which the Moldovan inventors – physical persons – have been nominated. Those applications have been submitted by their partners abroad at the respective country patenting office: Germany (2), Israel (2), and Korea (1).

The main difficulties of the patenting inventions abroad which are characteristic to all countries in transition are as follows:

- lack of knowledge and experience regarding the patenting and commercializing inventions

taxele impunătoare pentru brevetare și serviciile mandatarilor autorizați din țările dezvoltate;

- extrem de costisitoare sunt serviciile mandatarilor, traducătorilor, de asemenea, soluționarea în străinătate a eventualelor litigii privind utilizarea ilicită a brevetelor;
- problemă specifică și extrem de responsabilă este selectarea invențiilor cu un potențial tehnologic aplicativ avansat ce merită a fi brevetate în străinătate;
- în sfârșit, anumite dificultăți provoacă și determinarea țărilor în care urmează a fi protejate invențiile respective.

Desigur, cel mai mult împiedică brevetarea invențiilor în străinătate insuficiența mijloacelor financiare necesare pentru achitarea taxelor aferente protecției. Taxele respective constituie cca 7-8 mii euro pentru brevetarea unei invenții doar într-o singură țară din Occident.

Urmare a costurilor semnificative, efectelor majore ale protecției brevetelor în străinătate, complexității activităților respective, ea se prezintă extrem de anevoioasă și dificilă. Acest fapt, în mare măsură, condiționează numărul extrem de mic al invențiilor moldovenești brevetate în străinătate. Și mai dificilă această sarcină devine în cazul unei eventuale utilizări, în aceste scopuri, a banilor publici sau ai unor donatori, destinați susținerii brevetării în străinătate.

În acest context, extrem de importante sunt procedeele de selectare a invențiilor pentru brevetare în străinătate, determinarea țărilor în care este oportună protecția lor, alegerea celor mai optimale căi și modalități de protecție care urmează a fi efectuate pentru fiecare invenție în parte ce va a fi depusă pentru brevetare în alte țări.

Generalizarea experienței acumulate în diferite țări în susținerea brevetării invențiilor în străinătate impune următoarele concluzii:

- la nivel internațional nu există o schemă unică de sprijinire a brevetării în străinătate, fiind prezente diverse modalități și surse de constituire a fondurilor de asistență financiară;
- în majoritatea cazurilor, sprijinul este acordat întreprinderilor mici și mijlocii, instituțiilor de cercetare și persoanelor fizice;
- susținerea financiară, de obicei, se acordă post-factum, după obținerea brevetului sau după efectuarea de către solicitant a plăților respective pentru procedurile de obținere a protecției;
- în majoritatea cazurilor, sprijinul financiar acoperă doar o parte din cheltuielile suportate pentru brevetare (de la 35% la 90%), care nu includ plățile pentru menținerea în vigoare a brevetelor.

abroad;

- limited financial capabilities of the patent holders of the Republic of Moldova related to the required taxes for patenting and services of the authorized agents of the developed countries;
- the services of attorneys, translators as well as the resolution of eventual litigations regarding the illegal use of patents abroad are extremely expensive;
- a specific and highly responsible issue concerns the right selection of inventions with applicative technological potential which are worthy to be patented overseas;
- some difficulties are brought about and determined by the countries in which the inventions are to be protected.

Certainly, the most challenging to patent inventions abroad is the lack of financial resources which are necessary to pay taxes associated the protection. The respective taxes constitute about 7-8 thousand euro for patenting an invention in just one country of the West.

As an outcome of the significant costs, major effects of the patent protection abroad, complicated character of the respective activities; it is considered to be the extremely hard and difficult. This fact, most of all, conditions that extremely small number of Moldovan inventions patented abroad. Even more complicated this task becomes in case of an occasional use of public financial resources or those of other donors for the purpose of supporting the patenting overseas.

In this context, the selection procedures for patenting inventions abroad are of high importance as well as the identification of the countries worthy for the invention's protection, choice of the ways and modes of protection which are the most propitious for each invention submitted for patenting abroad.

Having summed up the experience accumulated in different countries as far as the support for the patenting inventions abroad is concerned, one may draw the conclusions as follows:

- at the international level there is no the only scheme of support for patenting abroad; the various modes are practiced as well as the different sources are used to establish the funds for financial assistance;
- in majority of the cases the support is offered to the small and medium enterprises, research institutions and physical persons;
- financial support, as a rule, is given post-factum, after a patent has been received or after an applicant has made the respective payments for the procedures to get a protection;
- in majority of the cases the financial support covers just a part of the expenditure needed for the patenting (from 35% to 90%) and does not include spending for the maintenance of the patent validity;

- în ceea ce privește criteriile de selectare a invențiilor pentru brevetarea în străinătate, acestea urmează să cuprindă raportul de documentare în care se argumentează oportunitatea brevetării invenției în străinătate, se justifică căile de brevetare optime, precum și se depistează posibilitățile de comercializare a invenției în țările în care se preconizează brevetarea.

În baza analizei diferitelor modalități de sprijinire a brevetării în străinătate, ar putea fi recomandată crearea, în RM, a unui mecanism axat pe utilizarea surselor alocate de donatori, care urmează a fi identificați, și crearea unei comisii din specialiști din cadrul organizațiilor finanțatoare și al celor de profil (AGEPI, AITT etc.), care ar examina și selecta solicitările de acordare a sprijinului respectiv.

Acesta ar putea fi acordat întreprinderilor mici și mijlocii, instituțiilor universitare și de cercetare, persoanelor fizice pentru acoperirea costurilor legate de brevetarea în străinătate. El poate fi constituit dintr-o sumă, în prealabil, prestabilită sau ca pondere în costurile finale ale brevetării în străinătate cu stabilirea unor limite.

- as for the criteria for selection of the inventions in order to patent them abroad, they include: the documentary report in which the opportunity of patenting an invention abroad should be substantiated, the justification of the most propitious ways of patenting as well as the outlining the possibilities of commercialization of the invention in the countries in which the patenting is planned.

On the basis of the analysis of different modes of support for patenting abroad, one may recommend the constitution in the Republic of Moldova of a mechanism focused on the use of resources allocated by the donors, who have to be identified, and then the creation of a Commission of specialists of the financial institutions as well as the profiled ones (AGEPI, AITT etc.), that is supposed to examine and select the requirements for the offering the respective support.

The support can be offered to the small and medium enterprises, university and research institutions as well as physical persons for covering the costs associated with patenting abroad. It can be constituted by a pre-established sum or be shaped as a share of the final costs of patenting abroad, setting certain limits.

Bibliografie / Bibliography:

1. CONSTANTIN, I. *Brevetarea invențiilor în străinătate*. București: Editura ALL, 1993.
2. *China to Provide Financial Incentives For Filing Patent Applications Abroad*, <http://chinaipr.com/2012/06/12/china-to-provide-financial-incentives-for-filing-patent-applications-abroad/#more-427>
3. Department of Electronics and Information Technology, Ministry of Communication and Information Technology, Government of India Support International Patent Protection in Electronics & IT (SIP-EIT) Scheme, <http://deity.gov.in/content/about-scheme>
4. Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, Norma nr. 242 din 15 ianuarie 1999 privind sprijinirea brevetării în străinătate a invențiilor românești, Monitorul Oficial nr. 67 din 18 februarie 1999, [http://www.lege-online.ro/lr-NORMA-242-1999-\(16973\).html](http://www.lege-online.ro/lr-NORMA-242-1999-(16973).html)
5. International Patent Protections for Small Businesses. United States Patent and Trademark Office. Report to Congress, January 2012, http://www.uspto.gov/aia_implementation/20120113-ipp_r_report.pdf
6. Распращение Президиума Российской академии наук № 10109-1120 от 16.12.2010 О Комиссии по отбору изобретений научных учреждений Российской академии наук для патентования за границей, <http://www.ras.ru/presidium/documents/directionsp.aspx?ID=3ddc299c-865d-4fd0-9dbf-ac5164176c42>
7. Государственный патентный фонд заработает в 2014 году, http://www.borovic.ru/index_p_11.html?id=560
8. ПОЛОНСКАЯ, И.В., МОТЫЛЁВА, В.Я. *Патентование изобретений за рубежом*. Москва: ОАО ИНИЦ «ПАТЕНТ», 2006.

PROBLEMELE REFORMĂRII TAXELOR PENTRU UTILIZAREA RESURSELOR FUNCIARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Conf. univ. dr. Petru BACAL, ASEM

În prezenta lucrare, este efectuată o analiză complexă a metodologiei și practicii de aplicare a taxelor pentru utilizarea resurselor funciare. Sunt identificate principalele realizări și probleme ale reformării taxelor funciare și propuse recomandări de optimizare. În Republica Moldova, cuantumul taxelor pentru utilizarea resurselor funciare variază în funcție de destinația terenurilor, de categoria ierarhică a localităților și de fertilitatea naturală a solurilor. Totodată, metodologia actuală nu ține cont de rata inflației, rentabilitatea gospodăriilor agricole, de starea ecologică a terenurilor și solurilor, de poziția economico-geografică și de costurile de restabilire și conservare. Pentru realizarea măsurilor de protecție a resurselor funciare se alocă o parte neînsemnată (10%) din încasări, iar efectele ecologice și economice ale impozitului funciar sunt reduse.

Cuvinte-cheie: taxe, încasări, resurse funciare, terenuri, soluri.

JEL: Q15, Q57

Introducere

La baza implementării taxelor pentru utilizarea resurselor naturale, stau principiile economiei resurselor naturale, în special, „utilizarea contra plată”, „primatul și socializarea Naturii”, „diferențierea spațială” a resurselor naturale supuse valorificării. Astfel, taxele pentru utilizarea resurselor naturale trebuie să includă, în primul rând, taxa pentru dreptul de utilizare a resurselor naturale și costurile sociale necesare autoreproducerii, conservării și ameliorării aspectelor cantitative și calitative ale componentelor naturale, incluse, direct sau indirect, în circuitul economic [1, p. 29-35, 243-246]. Taxele pentru utilizarea resurselor funciare reflectă diferența dintre beneficiile private și sociale marginale, rezultate din folosirea fondului funciar al unui anumit teritoriu, precum și costurile sociale destinate conservării și ameliorării elementelor genetice și indestructibile ale solului [2, p. 112]. Similar prețului, taxa pentru utilizarea resurselor funciare variază, în funcție de indicii cantitativi (suprafața și structura fondului funciar și componentelor acestuia) și calitativi, precum caracteristicile reliefului, fertilitatea solurilor, gradul de degradare a acestora (eroziuni, alunecări de teren, salinizări și poluări), de rata și costurile restaurării terenurilor agricole. De asemenea, taxa funciară mai poate fi condiționată și de structura sistemului fiscal și mărimea altor categorii de taxe, de rata medie a profitului în agricultură, de rata dobânzii bancare, de rata inflației, de poziția economico-geografică a terenului, precum și de alte criterii economice, politice, ecologice sau juridice.

PROBLEMS OF LAND TAX REFORMING IN MOLDOVA

Assoc. prof. PhD Petru BACAL, ASEM

The present paper presents a comprehensive analysis of the methodology and implementation practice of tax for the use of land resources. We have identified the main achievements and problems of land tax reform and proposed recommendations for optimization. The size of land use taxes in the Republic of Moldova depends on the destination of the land, the hierarchal category of localities and the natural fertility of soil. In the same time, the current methodology does not account inflation, farms' profitability, ecological status of land and soil, geographical position and the restoring and conservation costs. In order to achieve the protection measures of the land resources, a small part (10%) of revenue has been allotted and the environmental and economic effects of land tax have been reduced.

Key-words: taxes, revenues, land resources, land, soil

JEL: Q15, Q57

Introduction

In basis of implementation of charges for the use of natural resources are the principles of economy of natural resources, especially „the beneficiaries paid”, „primacy and socialization of Nature”, „spatial differentiation” of natural resources subject to exploitation. Thus, payment for the use of natural resources should include, first, the fee for the right to use natural resources and social costs required for restoration, conservation and improvement of quantitative and qualitative aspects of natural components, directly or indirectly included in the economic circuit [1, p. 29-35, 243-246]. The payments for use of land resources reflects the difference between private and social marginal benefits, resulting from land use of the land fund of a given territory, as well as social costs for preserving and improving the genetic and indestructible elements of soil [2, p. 112]. Similar price, the fee for use of land varies, depending on the quantitative (surface and the structure of land fund and its components) and quantitative indexes, as well as the characteristics of relief (vertical and horizontal differentiation, inclination and exhibition slopes etc.), soil fertility, their degradation (erosion, landslides, salinization and pollution), the possibility and the costs of restoration of agricultural land. Also, land tax may be conditioned by structure of the tax system and the size of other categories of taxes, by average profit rate in agriculture, by inflation rate, by geographical location of land and by other economic, political, environmental and juridical criteria's.

1. Cadrul juridic al implementării taxelor funciare

În Republica Moldova, baza normativă pentru aplicarea taxelor funciare o constituie Legea pentru aplicarea Titlului VI al Codului Fiscal [7] cu privire la impozitarea bunurilor imobiliare, Codul Funciar [5] și Cadastrul Funciar de Stat anual. Până la intrarea în vigoare (2000) a Titlului VI al Codului Fiscal, mecanismul de aplicare a taxelor pentru utilizarea resurselor funciare era stipulat în Legea nr. 1245 din 22.12.1992 cu privire la impozitul funciar [6]. Cotele anuale atât ale impozitului funciar, cât și ale celorlate categorii de resurse naturale supuse utilizării contra plată (apă, subsol, masă lemnoasă) erau indicate în anexele Legilor Bugetului de Stat. Conform Legii din 22.12.1992 cu privire la impozitul funciar, cota de impozit funciar nu depinde de rezultatul activității gospodărești a deținătorilor de terenuri, ci se stabilește pentru o unitate de teren de o anumită calitate (bonitate, exprimată în grade/ha), în funcție de destinația acestora. Cotele impozitului funciar pentru terenurile cu destinație agricolă din extravilan se stabilesc în funcție de suprafața și așezarea lor geografică, de structura și calitatea solurilor. De asemenea, conform articolului 3 al acestei legi, cotele impozitului funciar sunt aprobate prin Hotărârea Parlamentului și sunt valabile pe un termen de 3 ani. Cotele respective pot fi reexaminat de către Parlament, în funcție de rata inflației, de schimbările condițiilor de gospodărire a deținătorilor de terenuri și de indicii cadastrali. Impozitul funciar este transferat în bugetele locale (art. 14) și reprezintă principala sursă de venituri în mediul rural. În pofida stipulărilor Legii cu privire la impozitul funciar cu privire la valabilitatea timp de 3 ani, cotele impozitului funciar erau modificate în fiecare an și indicate în anexele Legii Bugetului de Stat pentru anii respectivi [10].

Începând cu anul 2000, cotele medii (normative) ale impozitului funciar sunt indicate în anexele Legii nr. 1056 din 16.06.2000 privind punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal și modificările ulterioare ale acesteia, în special, din anii 2010 [8] și 2012 [9].

2. Dinamica și cuantumul impozitului funciar

Pe parcursul anilor 90, se constată o evoluție oscilantă a cotelor impozitului funciar, în special a terenurilor agricole din extravilan (tabelul 1). Modificarea cotelor a fost condiționată atât de factori obiectivi (rata inflației, calamități naturale, rata profitului în agricultură sau a dobânzilor bancare pentru acest sector), cât și de factori subiectivi, tipici realității moldovenești, în perioada de tranziție. În anii 1995-1997, majoritatea parlamentară agrariană a optat permanent pentru reducerea cotei de impozitare și extinderea categoriilor de beneficiari funciari scutiți, în proporție de 100% și 50% de plata impozitului funciar. Astfel, în anii 1995-1997, conform anexelor respective ale Legii Bugetului de Stat, se constată o reducere dublă a cotei impozitului funciar pentru terenurile agricole și pășunile din extravilan (tabelul 1).

Cuantumul impozitului funciar variază în funcție de destinația terenurilor, de bonitatea, localizarea (intravilan sau extravilan) și de suprafața acestora [4], [7]. Cotele concrete ale impozitului funciar se stabilesc anual de către autoritățile administrației publice locale la aprobarea bugetelor respective, însă nu mai mici decât 50% din cota maximă.

1. Legal framework of the implementation of land tax

In Moldova, the normative basis for land charges is shown the Law for the application of Title VI of the Tax Fiscal Code [7] on the taxation of real estate, the Land Code [5] and the years State Land Cadaster. Until the entry into force (2000) of Title VI of the Tax Code, the charging mechanism for the use of land was stipulated in Law no. 1245 of 22.12.1992 on land tax [6]. Annual rates both the land tax and all of the others categories of natural resources subject to use for payment (water, subsoil, wood mass) were indicates in Annexes of State Budget Laws. According to the Law of 22.12.1992 on land tax, land tax rate does not depend on result of the landowner's activity, but is set for a field unit of a certain quality (by solvability, expressed in degrees/ha), depending on their destination. Land tax rates for agricultural land from outside of localities is determined in functions on the area and their geographical location, structure and soil quality. Also, according to Article 3 of this law, land tax rates are approved by the Parliament Decision and are valid for 3 years. Respective quotas may be reviewed by the Parliament, accordingly to inflation rate, changes management conditions of landowners and the cadastral indices. Land tax is transferred to local budgets (art. 14) and represents the main source of income in rural areas. Despite the stipulations of the law on land tax on the validity for 3 years, land tax rates were changed every year and indicated in Annexes of the State Budget Law for the respective years [10]. Since 2000, the average rates (normative) of land tax are indicated in Annexes of Law no. 1056 from 16.06.2000 on the implementation of Title VI of the Fiscal Code and its subsequent amendments, especially in 2010 [8] and 2012 [9].

2. Dynamics of the payment normative of land tax

During the 90's was founded an oscillating trend of the tax rates for use land, especially for agricultural land from outside of localities (Table 1). Rate change was conditioned by objective factors (inflation, natural disasters, rate of profit in agriculture or bank interest rates for this sector) and subjective factors typical of the Moldovan reality in the transition period. In the 1995-1997 years, the agrarian parliamentary majority permanently opted to reduce the tax rate and extending the categories of landowners who are exempt, in 100% and 50% of the land tax. Thus, according to the respective Annexes to the State Budget Law, in these years, was found a double reduction of the tax rate for the agricultural fields and pasture land from outside of localities (Table 1).

Tabelul 1 / Table 1

**Dinamica cotelor impozitului funciar din extravilan¹ /
Dynamics of land tax rates from outside of localities¹**

Categoria de folosință / The category of land use	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Terenuri agricole cu indici cadastrali / Agricultural lands with cadastral indices	2,17	1,53	1,0	1,5	1,5	1,5
Terenuri agricole fără indici cadastrali / Agricultural lands without cadastral indexes	154	110	75	75	110	110
Pășuni și fânețe cu indici cadastrali / pastures and meadows with cadastral indexes	1,08	1,0	0,65	0,65	0,75	0,75
Pășuni și fânețe fără indici cadastrali / Pastures and meadows without cadastral indexes	77	50	50	50	55	55
Terenurile destinate industriei, transporturilor / The land for industry and transport	70	70	70	70	70	70
Terenurile pe care sunt amplasate edificii, cariere, terenurile distruse în urma activităților de producție / The land on which are located buildings and quarries, lands destroyed in production activities	350	350	350	350	350	350

Surse: elaborat de autor după anexele respective ale Legilor Bugetului de Stat (1993-1999) și ale Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal /

Source: elaborated by author after respective annexes of the State Budget Law (1993-1999) and the Law for the implementation of the Title VI of the Fiscal Code.

3. Metodologia actuală de calcul și aplicare a impozitului funciar

Astfel, conform anexei 1 a variantei inițiale (2000) a Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI al Codului Fiscal, cota maximă a impozitului funciar pentru terenurile cu destinație agricolă (cu excepția pășunilor și fânețelor) este de 1,5 lei pentru 1 grad/hectar. În cazul lipsei fișei cadastrale, se achită 110 lei/ha. Cota maximă a impozitului funciar pentru terenurile ocupate de pășuni și fânețe este de 0,75 lei, pentru 1 grad/ha, iar în cazul lipsei fișei cadastrale – 55 lei/ha. Pentru terenurile ocupate de obiecte acvatice se achită 115 lei pentru 1 ha din suprafața respectivă. Pentru terenurile atribuite întovărășirilor pomicole, cota maximă a impozitului funciar este de până la 10 lei/100 m² pentru municipiile Chișinău și Bălți și de 1 leu/100 m² pentru restul localităților. Pentru terenurile din extravilan destinate industriei, transporturilor, telecomunicațiilor și cele cu o altă destinație specială, cota maximă a impozitului respectiv este de 70 lei/ha. De asemenea, cota maximă a impozitului funciar pentru terenurile din extravilan, pe care sunt amplasate construcții, cariere și pământuri deteriorate în urma activității de producție este de 350 lei/ha.

Conform modificărilor recente ale Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal, de la 1 ianuarie 2012, se schimbă modalitatea tradițională de impozitare a ultimelor 2 categorii de terenuri [8], [9]. Spre deosebire de prevederile legislative anterioare, cuantumul impozitului funciar (imobiliar) nu este racordat la destinația terenului și suprafața

3. The calculation and application methodology of land tax

The rate of land tax varies according to destination land, the productivity, location (inside and outside) and, of course, these surface [4], [7]. Concrete rates of land tax rates are set annually by local authorities at approve those budgets, but not less than 50% of the maximal rates. Thus, according to Annex 1 of the initial version (2000) of *Law for the application of the VI Title of the Fiscal Code*, the maximum tax rate for land with agricultural land (excluding pastures and meadows) is 1,5 MDL for 1 degree/ha. In the absence of cadastral indexes, shall be paid 110 MDL/ha. The maximum of land tax for land occupied by pastures and meadows is 0,75 MDL for 1 degree/ha, and in the absence of cadastral indexes – 55 MDL/ha. The land occupied by water surface is paid 115 MDL for 1 ha of water surface.

For land allocated for fruit accompanying, the maximum land tax rate is up to 10 MDL/100 m² – for Chisinau and Balti municipalities and 1 MDL/100 m² for other localities. For land outside of localities, which are destined for industry, transport, telecommunications and other special destination, the maximum rate of this tax is 70 MDL/ha. Also, the maximum rate of land tax from outside of localities on which are located construction, careers and land destroyed after production activity is 350 MDL/ha.

According to the recent modifications of *Law for the application of Title VI of the Tax Code*, from 1 January 2012, it changes the traditional method of taxing the last 2 categories of land [8], [9]. Unlike the previous legislative provisions, the amount of the land tax (real estate) is not connected to land use and its surface, but to the value of real

¹ Pentru terenurile, care au indici cadastrali – în lei la grad/ha, iar pentru terenurile care nu au – în lei. / For lands that have the cadastral indexes – in MDL for 1 degree per ha, and for lands that have not its – in MDL.

acestui, ci la valoarea imobilului (0,1%) și statutul juridico-economic al beneficiarilor funciari. Această modalitate de calculare a impozitului funciar se aplică, de la 1 ianuarie 2010, pentru terenurile ocupate de garaje, întovărășiri pomicole și bunurilor imobiliare cu altă destinație decât cea locativă sau agricolă.

Suma impozitului funciar este inclusă în costurile de producție ale beneficiarilor, indiferent de destinația terenurilor. Impozitul funciar este transferat în bugetele locale și reprezintă principala sursă de venituri în spațiul rural. Încasările impozitului funciar sunt folosite, cvasi-exclusiv, pentru soluționarea diverselor probleme sociale stringente ale populației rurale.

În cazul când beneficiarii funciari, care desfășoară sau nu activități de antreprenariat, gospodăriile țărănești (de fermier) achită suma integrală a impozitului funciar până la data de 30 iunie a anului respectiv, aceste persoane beneficiază de dreptul la o reducere cu 15%.

Se scutesc de impozitul funciar: ariile naturale protejate de stat, terenurile fondului silvic și al apelor, care nu sunt antrenate în activitatea de producție; instituțiile de cercetări științifice; instituțiile de cultură, educație și de ocrotire a sănătății; complexurile sportive și de agrement; terenurile agricole deteriorate și restabilite, în primii cinci ani de folosință; terenurile primăriilor și ale căilor ferate de folosință generală.

În ultimii ani, suma încasărilor impozitului funciar pe Republică variază între 180 și 200 mln. lei (figura 1). Sumele încasate variază în funcție de numărul și dimensiunile localităților, în special a centrelor urbane, de suprafața terenurilor, în special cu funcții neagricole.

estate (0,1%) and to juridical-economic status of land beneficiaries. This method of calculating land tax applies, from 1 January 2010, for land occupied by garages, fruit-growing associations and real estate with a other destination than that housing or agricultural designation.

The amount of land tax is included in the production costs of the beneficiaries, regardless of land use. Land tax is transferred to local budgets and is the main source of income in rural areas. Also, these revenues are used almost exclusively for social problems of rural habitants.

In the event, in which performing property beneficiaries or entrepreneurial activities, peasant farms pay the full amount of the land tax till 30 June of that year, these persons have the right to a 15% reduction.

It is exempt from land tax: natural areas protected by state, forest and waters lands, which are not involved in the production activity, agricultural land damaged, restored and improved, in the first five years of operation; lands of common use of villages; railways land for general use; scientific research institutions; institutions of culture, education and health care, sports and leisure complexes.

In recent years, the amount of land tax revenues on Republic varies between 180 and 200 million MDL (Fig. 1). The amounts collected will vary depending on the number and size of localities, particularly of urban centres, by surface of lands, especially with non-agricultural functions. In 2013, the total land tax revenues was 185,4 million MDL. Over 50% (93,3 million MDL) from amount of revenue derived from beneficiaries of agricultural land, especially from large farms. Second position is held by individual peasant farms, with 31% (55,7 million MDL). Individuals, especially the owners of the house lots, contribute over 10% (18,8 million MDL) and about 10 million MDL (6%) are receipts from non-agricultural land owners.

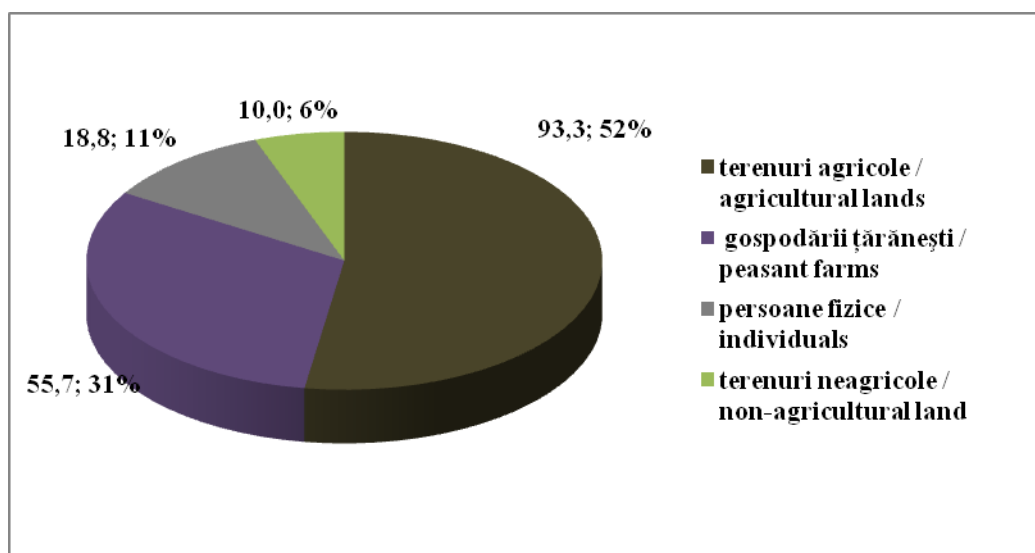

Figura 1. Ponderea categoriilor de terenuri din suma încasărilor impozitului funciar (anul 2013) / Figure 1. Share of categories of land from the amount of land tax revenues (2013 year)

În anul 2013, suma totală a încasărilor impozitului funciar a fost de 185,4 mln. lei. Peste 50% (93,3 mln. lei) din suma încasărilor provin de la beneficiarii terenurilor agricole, în special de la gospodăriile agricole mari. Poziția secundă este deținută de gospodăriile țărănești individuale, cu 31% (55,7 mln. lei). Persoanele fizice, în special proprietarii loturilor de lângă casă, contribuie cu peste 10% (18,8 mln. lei), iar circa 10 milioane lei (6%) constituie încasările de la posesorii terenurilor neagricole.

Încasările impozitului funciar pe unități administrativ-teritoriale depind de suprafața acestora, de mărimea, numărul și categoria ierarhică a localităților urbane în aceste unități, precum și de suprafața terenurilor cu funcții economice neagricole (industrie, transporturi, comerț). Astfel, sumele maxime sunt încasate în municipiul Chișinău, UTA Găgăuzia, în raioanele Edineț, Drochia, Florești, Soroca, Orhei, Hâncești, Ungheni, Cahul, Căușeni și Ștefan Vodă. Sumele minime se atestă în raioanele Dubăsari, Basarabeasca și Nisporeni

4. Problemele metodologice și manageriale ale aplicării impozitului funciar

Cuantumul și modalitatea de plată a impozitului funciar, în Republica Moldova, au fost stabilite încă la începutul anilor '90. Aplicarea normativului redus de plată pentru utilizarea resurselor funciare a fost condiționată, într-o mare măsură, de dificultățile tranziției la economia de piață, penuria financiară și situația dezastruoasă din agricultură și mediul rural. Ulterior, cuantumul de plată n-a suferit majorări substanțiale, nefiind ajustat la rata inflației și la condițiile actuale ale economiei. Conform Legii cu privire la bugetul de stat și Legii privind protecția mediului înconjurător, circa 30% din sumele încasate trebuie folosite pentru supravegherea impactului și ameliorarea calității solurilor. În realitate, în aceste scopuri, sunt alocate mai puțin de 10 la sută. Această situație se datorează, pe de o parte, veniturilor insuficiente și cheltuielilor prioritare ale bugetelor locale în domeniile educației, asigurării medicale și sociale, iar, pe de altă parte, neglijenței și amânării conștiente a soluționării problemelor celor mai valoroase resurse ale republicii noastre [3, p. 112].

În pofida aplicării reducerii cuantumulului de plată în cazul achitării până la 30 iunie anul curent, sunt încasate doar 50-60% din sumele calculate pentru anul curent. Cele mai mari restanțe se constată la gospodăriile mici de fermier, întovărășirile pomicole, precum și la gospodăriile agricole mari, care se află în proces de insolvabilitate sau de reorganizare juridică.

Similar prețului normativ, la calcularea impozitului funciar, nu se ține cont de unii factori, precum: economici (rata inflației, renta funciară, rentabilitatea medie în agricultură); economico-geografici (poziția față de piețele de desfacere a centrelor mai urbane, față de magistralele de transport și centrele de prelucrare a producției agricole); ecologici, precum intensitatea și scara proceselor erozionale, ale alunecărilor de teren, salinizării, poluării chimice, biologice sau radioactive a solurilor. Totodată, prin esența sa, impozitul funciar constituie principalul suport al realizării măsurilor de ameliorare a solurilor și restabilire a terenurilor degradate. Prin urmare, beneficiul social, rezultat din utilizarea resurselor funciare, nu este mobilizat corect, în funcție de cerințele economice, sociale și

The revenues sum of land tax on administrative units depends on their surface, surface, number and category hierarchy of urban settlements in these units, as well as land surface with non-agricultural economic functions (industry, transport, trade). Such, cashed amounts found are in the municipality Chisinau, UTA Gagauzia, in the districts Edinet, Drochia, Florești, Soroca, Orhei, Hâncești, Ungheni, Cahul, Căușeni and Ștefan Vodă. Minimum sum are attested to the Dubasari, Basarabeasca and Nisporeni districts.

4. Methodological and managerial problems of the application of land tax

The amount and method of payment of land tax in the Republic of Moldova have been established since the early 90's. Applying reduced payment norm for the use of land resources has been conditioned, to a large extent, by difficulties of transition to a market economy, financial shortages and the disastrous situation of agriculture and rural areas. Subsequently, the amount of payment has not been substantial modified, not being linked to the rate of inflation and to the current conditions of economy. According to Law of state budget and to Law of environmental protection, about 30 percent of the collected sum of tax land should be used for monitoring the impact and improve soil quality. In reality, for these goals are allocated less than 10 percent. This is due, on the one hand, to insufficient revenue and expenditure priorities of local budgets in the fields of education, medical and social insurance, and, on the other hand, to negligence and postponing aware of solving problems of the most valuable resource of our republic [3, p. 112].

Despite applying reductions to pay annually are received only 50-60% of the amounts calculated for the current year. The biggest debts are registered in the agricultural land of farms and fruit-growing associations and in the large farms that are in the process of insolvency and / or legal reorganization.

Similar price regulation, in calculating the land tax does not take into account on some factors: economic (inflation rates, land rent, average profitability in agriculture); geographical-economic (position towards markets more of big urban centres, towards transport way and to processing centres of agricultural production); ecological, such as intensity and scale erosion processes, landslide, salinity, chemical pollution, biological or radioactive of soil. Also, by its essence, land tax is the main support of measures to improve the soil and restore the damaged land. By result, the social benefits resulting from the use of land resources is not correctly mobilized, on function to the present and future economic, social and environmental requirements, according to the principles of sustainable development. Also, applying for stimulating function, some specialists in the field

ecologice prezente și viitoare, conform principiilor dezvoltării durabile. De asemenea, pentru aplicarea funcției stimulatorii, unii specialiști în domeniu propun încasarea impozitului funciar din venitul întreprinderilor agricole ale beneficiarilor funciari, iar în costurile de producție, trebuie să se includă doar valoarea pământului, în calitate de resursă economică [11, p. 66].

Concluzii

Cuantumul și încasările impozitului funciar variază în funcție de destinația terenurilor, de bonitatea, localizarea (intravilan sau extravilan) și de suprafața acestora. Acestea nu reflectă starea ecologică a solurilor și poziția economico-geografică a terenurilor, costurile de restabilire a solurilor și terenurilor afectate.

Majoritatea încasărilor impozitului funciar sunt utilizate pentru soluționarea problemelor sociale stringente, pentru asistența financiară a persoanelor social vulnerabile și instituțiilor publice locale. Este absolut necesar ca majoritatea încasărilor impozitului funciar să fie utilizate pentru restaurarea terenurilor și ameliorarea calității solurilor în conformitate cu prevederile legislative normative naționale și Directivele UE în acest domeniu.

propose collect land tax from the income of agricultural enterprises of landowners, and in the production costs should include only the value of the land, as the economic resources [11, p. 66].

Conclusions

The amount of the land tax receipts varies according to the destination of land, creditworthiness, by location (inside or outside of localities) and to their surface. They do not reflect the ecological status of the soil and economic-geographical position of land, the restoring costs of affected lands and soils.

Most of the land tax revenues are used to resolve the pressing social problems, for financial assistance to socially vulnerable persons and to local public institutions. It is absolutely necessary that the majority of the land tax receipts to be used for restoring the land and improve the quality of the soil in accordance with the national legislation and EU directives in this area.

Bibliografia/Bibliography:

1. BACAL, P. *Economia protecției mediului*. Chișinău: ASEM, 2007. p. 29-35.
2. BACAL, P. *Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova*. Chișinău: ASEM, 2010, p. 112.
3. BACAL, P., MATEI, C. *Implementarea taxelor pentru utilizarea resurselor funciare și minerale în Republica Moldova*. În: *Economica*. 2009, nr. 1. Chișinău: ASEM, p. 17-24.
4. Codul Fiscal. Titlul VI. Impozitul funciar.
5. Codul Funciar (nr. 828 din 25.12.1991). În: Monitorul Oficial nr. 008 din 25.12.1991.
6. Legea nr. 1245 din 22.12.1992 cu privire la impozitul funciar și modul de impozitare. În: Monitorul Oficial nr. 002 din 01.02.93.
7. Legea pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal (nr. 1056 din 16.06.2000). În: Monitorul Oficial nr. 127 din 12.10.2000.
8. Legea nr. 128 din 18.06.2010 privind modificarea și completarea Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal În: Monitorul Oficial nr. 121-123 din 16.07.2010
9. Legea nr.267 din 23.12.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial nr. 13-14 din 13.01.2012.
10. Legile Bugetului de Stat pentru anii 1993-1999.
11. Экономические проблемы использования природных ресурсов и защита окружающей среды в условиях переходного периода. Кишинэу: Молд. НИИТЭИ, 1996.

UNELE ASPECTE PRIVIND CONCEPTUL CONTABILITĂȚII DE GESTIUNE

Lect. sup. dr. Svetlana MIHAILA, ASEM

Având ca bază multitudinea de definiții și abordări ale conceptului contabilitate de gestiune, prin acest articol, noi am efectuat un studiu al conceptului de contabilitate de gestiune, pe care l-am grupat în cinci concepte și am format accepțiunea sa asupra lor. Concluzionând fiecare abordare aferentă noțiunii de contabilitate de gestiune, considerăm că a cincea abordare este mai argumentată și mai complexă în raport cu acest concept.

Cuvinte-cheie: contabilitate de gestiune, decizii manageriale, planificare (bugetare), informație financiară, entitate.

JEL: M 41

Dezvoltarea evolutivă a contabilității a condiționat apariția unei noi direcții independente – *contabilitatea de gestiune*, care s-a separat de contabilitatea financiară, ca rezultat al necesității de informații mai detaliate pentru luarea deciziilor și asigurarea unui control mai eficient asupra activității entității. Necesitatea informației aferente costurilor pe subdiviziuni, pe centre de costuri, pe activități, tipuri de produse și servicii a favorizat dezvoltarea funcției de control și de elaborare a unor previziuni mai eficiente.

Pentru a analiza contabilitatea de gestiune, ca disciplină și sferă de activitate, este necesar, în primul rând, să se examineze definiția acesteia, deoarece, în literatura de specialitate, ea diferă, în funcție de modul și gradul de cuprindere și expunere a elementelor de bază (patrimoniale), care caracterizează contabilitatea de gestiune. Problema care se conturează este legată de faptul că, datorită dezvoltării economiei moderne, influenței factorilor externi, orientării activității spre consumator și necesității anticipării riscurilor de afaceri, s-au modificat rolul și sarcinile contabilității de gestiune și, în consecință, abordările specialiștilor în domeniu.

Noțiunea actuală de *contabilitate de gestiune* a apărut la mijlocul secolului al XX-lea, în țările anglo-saxone (SUA, Canada, Anglia) [17, p.78], cu denumirea de contabilitate managerială (Management Accounting), deoarece ea a fost creată prin combinarea a două discipline: contabilitatea și managementul. Legătura strânsă dintre management și contabilitate se explică prin influența caracteristicilor esențiale ale managementului asupra contabilității, și anume: funcții, procese, nivele de management etc. În țările europene, de regulă, se utilizează noțiunea „contabilitate de gestiune”, în cadrul căreia, prin gestiune se înțelege gestionarea întregului patrimoniu al entității. Însă, economistul român Briciu S. susține că „contabilitatea de gestiune este o componentă de bază a contabilității manageriale” [4, p.57], [5, p.58].

SOME ASPECTS OF THE MANAGEMENT ACCOUNTING CONCEPT

Senior Lect. PhD Svetlana MIHAILA, ASEM

Based on the multitude of definitions and approaches of the management accounting concept, through this article, we conducted a study of this concept, which we grouped into five concepts and have formed its meaning on them. Concluding each approach, related to the notion of management accounting, we believe that the fifth approach is more reasoned and more complex in relation to this concept.

Key-words: management accounting, managerial decisions, planning (budgeting), financial information, entity.

JEL: M 41

The evolutionary development of management accounting has conditioned the appearance of new independent directions - *management accounting*, which has been separated from the financial accounting, as a result of the need for more detailed information for decision making and ensure a more effective control of the entity's activities. The need for information related to subdivisions cost, cost centres, activities, types of products and services has favoured the development of the function of control and elaboration of more effective predictions.

In order to analyze management accounting as a discipline and sphere of activity, it is necessary, first, to examine its definition, because in specialty literature, it differs, depending on the mode and degree of coverage and exposure of the basic elements (patrimonial), which characterizes the management accounting. The problem that appears is linked to the fact that, due to the development of modern economy, the influence of external factors, the orientation towards the consumer activity and the need to anticipate business risks, have changed the role and tasks of the management accounting and consequently the approaches of specialists in the domain.

The current notion of *management accounting* appeared in the mid 20th century in Anglo-Saxon countries (USA, Canada and England) [17, p. 78] initially called managerial accounting, because it was created by combining two disciplines: accounting and management. The close relationship between management and accounting is explained by the influence of the key features of the management on accounting namely: functions, management levels, processes, etc. In European countries, as a rule, is used the term “management accounting”, whereby, management is understood as managing the entire patrimony of the entity. However, the Romanian economist Birciu S. argues that “management accounting is a basic component of managerial

Savantul român Caraiani C., de asemenea, face distincție între noțiunile „contabilitate de gestiune” și „contabilitate managerială, care este un concept mai larg” [6, p.21]. Deși diferența dintre aceste noțiuni ar fi la nivel de terminologie, acestea fiind sinonime, autorul consideră că, la definirea contabilității de gestiune, trebuie pus accentul, în primul rând, pe cuvântul „gestiune”, având în vedere că și Legea contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007 prevede această denumire [8].

Cercetarea de bază. Analiza critică a literaturii de specialitate și a reglementărilor contabile a permis identificarea a cinci abordări metodologico-organizaționale de bază cu privire la definirea și identificarea noțiunii „contabilitate de gestiune”.

1. Contabilitatea de gestiune – contabilitate a costurilor. Această abordare prevede că sarcina de bază a contabilității de gestiune constă în colectarea, înregistrarea și analiza costurilor de producție. Astfel, savantul din România, Oprea C., definește contabilitatea de gestiune ca „reflecția tuturor operațiilor de colectare și repartizare a cheltuielilor pe destinații, respectiv pe produse, lucrări, servicii, comenzi, faze de fabricație, activități etc., decontarea producției obținute, precum și calculul costului de producție al produselor fabricate, lucrărilor executate și serviciilor prestate, inclusiv a producției în curs de execuție” [11, p.17]. Aceași opinie o împărtășește și alt economist din România, Caraiani C. [6, p.21]. Asemenea abordare o au și profesorii din FR, Kerimov V., care divizează contabilitatea în contabilitate financiară și contabilitate de producere (a costurilor) [21, p.21] și Antipova L., care, în lucrarea sa, evidențiază, funcțiile contabilității de producere (a costurilor) [16, p.34]. Savanții americani, Horngren Ch., Datar S., Foster G., susțin că „contabilitatea costurilor furnizează informații pentru contabilitatea de gestiune și contabilitatea financiară. Contabilitatea costurilor cuantifică și raportează informații financiare și nefinanciare legate de costul achiziționării sau utilizării resurselor într-o organizație. Contabilitatea costurilor include acele componente ale contabilității de gestiune și ale contabilității financiare, în care sunt colectate sau analizate informații referitoare la costuri” [26, p.3]. În opinia noastră, această abordare îngustează aria de aplicare a contabilității de gestiune, deoarece limitează funcțiile ei numai la calculația costului, deși ele constituie o parte componentă importantă a acesteia. Procesul decizional vizează un spectru larg de informație, de aceea, considerăm că obiectul contabilității de gestiune îl constituie nu numai costurile, ci și alți indicatori economici și factori privind comportamentul consumatorului și conjunctura pieței care influențează deciziile conducerii.

2. Contabilitatea de gestiune – parte componentă a managementului entității. În acest context, profesorul din RM, Nderița A., susține că contabilitatea de gestiune „reprezintă un sistem de colectare și prelucrare a informațiilor privind gestiunea

accounting” [4, p. 57], [5, p. 58]. The Romanian scientist Caraiani C. also makes differences between the notions of “management accounting” and “managerial accounting, which is a broader concept” [6, p. 21]. Although the difference between these notions would be at the level of terminology, being synonyms, the author considers that when defining management accounting, it should be emphasised, first of all, the word “management”, considering that the Accounting Law No. 113-XVI of 27.04.2007 provides this name [8].

Main research. Critical analysis of literature in this field and the accounting rules allowed the identification of five methodological and organizational approaches with regard to the definition and identification of the notion of “management accounting”.

1. Management accounting – cost accounting. This approach requires that the basic task of management accounting is to collect record and analyze production costs. Thus, the Romanian scientist Oprea C. defines management accounting as a “reflection of all collection operations and the allocation of costs on destinations, respectively on products, works, services, orders, manufacturing phases, activities, etc., the settlement of the obtained production, cost calculation of production of manufactured products, works performed and services offered, including production work in progress” [11, p. 17]. The same opinion is shared by another Romanian economist, Caraiani C. [6, p. 21]. A similar approach have also the Russian professors Kerimov V., who divides accounting into financial accounting and accounting for production (costs) [21, p. 21] and Antipova L., who, in her study, emphasises the production accounting (of costs) functions [16, p. 34]. American scientists, Horngren Ch., Datar S., Foster G., argue that “cost accounting provides information for management accounting and financial accounting. Cost accounting reports and quantifies financial and non-financial information related to the cost of purchase or use of resources in an organization. Cost accounting includes those components of management and financial accounting in which information about costs is collected and analysed” [26 p. 3]. In our opinion, this approach narrows the scope of management accounting, because its functions are limited only to the calculation of costs, although they constitute an important part of these. The decision-making process is aimed at a broad spectrum of information, therefore, we consider that the object of management accounting is not only the costs, but also other economic indicators and factors relating to consumer behaviour and market situation affecting the management decisions.

2. Management accounting – part of the entity’s management. In this context, the Moldovan professor Nderița A., argues that management accounting “means a system of collecting and processing information related to internal

internă” [9, p.7]. Savantul din FR, Gluşkov I., subliniază că, prin contabilitate de gestiune, „se înțelege informația utilizată de specialiști și serviciile interne ale întreprinderii la luarea deciziilor manageriale” [18, p.11]. Idei similare găsim și la colegii săi: Avrova I. [14, p.11], și profesorul Paliu V., care relatează că accentul trebuie plasat „pe gestiune”, dar nu pe „contabilitate”, deoarece ultima constituie doar un instrument al sistemului de gestiune [23, p.91]. Savantul englez Drury C. consideră că „contabilitatea de gestiune este un proces de pregătire a informației, necesară pentru desfășurarea activității de antreprenariat, în scopul de luare a deciziilor, control și monitoring” [19, p.27]. CIMA accentuează mai clar această afirmație susținând că „contabilitatea de gestiune este o parte integrantă a managementului ce se ocupă cu identificarea, prezentarea și interpretarea informațiilor” [2, p.6].

Aceste definiții orientează informația furnizată de contabilitatea de gestiune spre management și pun accentul pe procesul decizional. Deși acestea evidențiază unul din scopurile de bază ale contabilității de gestiune – luarea deciziilor, considerăm că abordarea dată ar putea fi completată cu elemente, ce țin de instrumentarul acesteia și modul de atingere a scopului, în vederea obținerii unor performanțe înalte.

3. Contabilitatea de gestiune – un subsistem al contabilității. Prin această abordare, se pune accentul pe contabilitatea de gestiune ca parte componentă a contabilității entității, la modul general. Aceste idei le sunt caracteristice, îndeosebi, autorilor din FR. Astfel, Nikolaeva O. și Șișkova T. menționează că contabilitatea de gestiune „reprezintă un subsistem al contabilității ce asigură managerii întreprinderii cu informațiile necesare pentru luarea deciziilor manageriale” [22, p.21]. Profesorul Șeremet A. subliniază că contabilitatea de gestiune „reprezintă un subsistem al contabilității, din cadrul uneia și aceleiași întreprinderi, care asigură administrația cu informațiile necesare pentru planificarea și controlul activității întreprinderii” [25, p.17]. În opinia economiștilor Hansen D., din SUA [26, p.916] și Grabarovschi L. din RM, contabilitatea de gestiune „reprezintă un domeniu distinct în cadrul evidenței contabile, având drept obiectiv principal colectarea, măsurarea, prelucrarea și transmiterea informației pentru planificare (bugetare), calculație, control și analiza executării bugetelor în scopul pregătirii rapoartelor interne pentru luarea deciziilor manageriale” [10, p.10]. Deși aceste abordări indică orientarea contabilității de gestiune spre procesul decizional, aceasta este tratată ca o parte a contabilității, reducând legătura strânsă cu sistemul de management. Considerăm că această abordare îngustează tipul informațiilor prelucrate și furnizate, mai cu seamă, spre indicatorii financiar-contabili, utilizând, în mare parte, instrumente contabile, deși, în opinia noastră, contabilitatea de gestiune operează cu date variate din diferite sisteme atât din interiorul, cât și din exteriorul entității.

management” [9, p. 7]. The Russian scientist Gluşkov I., points out that management accounting, “means the information used by specialists and internal services of the enterprise in taking managerial decisions” [18, p. 11]. We find similar ideas expressed by his colleagues: Avrova I. [14, p. 11], and Professor Paliu V., who relate that emphasis should be placed on “management” but not on “accounting”, because the last one is just an instrument of management system [23, p. 91]. English scientist Drury C. considers that “management accounting is a process of preparing the information required for the conduct of entrepreneurial activity, for the purpose of decision-making, control and monitoring” [19, p. 27]. CIMA emphasizes more clearly that statement arguing that “management accounting is an integral part of management dealing with the identification, interpretation and presentation of information” [2, p. 6].

These definitions direct the information supplied by the management accounting to management and put accent on the decision making process. Although this highlights one of the primary purposes of management accounting – decision making, we believe that this approach could be supplemented by items relating to its instruments and how to achieve this goal, with a view to achieving high performances.

3. Management accounting – a subsystem of accounting. This approach emphasises that management accounting as part of the accounting entity. These ideas are characteristic in particular to the Russian authors. Thus, Nikolaeva O. and Șișkova T. mention that management accounting “means a subsystem of accounting which provides enterprise managers with information necessary for management decision making” [22, p. 21]. Professor Șeremet A. highlights that management accounting “means a subsystem of accountancy from one and the same company that ensures the administration with the necessary information for planning and control of enterprise’s activity” [25, p.17]. According to Hansen D. from USA [26, p. 916] and Grabarovschi L. from RM, management accounting “means a distinct domain within bookkeeping, having as main objective the collection, measurement, processing and transmitting of information for planning (budgeting), calculation, controlling and budgeting analysis in order to prepare internal reports for management decision making” [10, p. 10]. Although these approaches indicate the orientation of the management accounting to decision making, it is treated as a part of accounting, thereby reducing the close relationship with the management system. We believe that this approach narrows the type of information processed and provided, in particular, to financial and accounting indicators, using accounting instruments, though, in our opinion management accounting operates with data from various systems both inside and outside the entity.

4. Contabilitatea de gestiune – un sistem informațional independent. Această abordare este susținută de mai mulți autori. Astfel, profesorul român, Tabără N., susține că „contabilitatea de gestiune produce informațiile confidențiale, cuprinse în documente și analize destinate uzului intern al firmei folosit pentru conducerea operativă a acesteia, inclusiv corectarea din mers a eventualelor abateri de la parametrii estimați” [13, p.13]. Profesorul rus, Adamov N., definește contabilitatea de gestiune ca „un sistem de date și indicatori de calcul corelați, care reflectă funcționarea întreprinderii în calitate de subiect al activității de gestiune și sunt grupați pe întreprindere în ansamblu și pe subdiviziuni structurale” [15, p.7]. O definiție similară găsim și la profesorul francez, Bouquin H., în viziunea căruia „contabilitatea de gestiune reprezintă un sistem de informații contabile, care are în vedere să ajute managerii și influențează comportamentele prin modelarea relațiilor dintre resursele alocate consumate și finalitățile urmărite” [3, p.43]. Această opinie o susțin și economiștii autohtoni, Popovici A. și Cauș L., conform cărora contabilitatea de gestiune reprezintă un sistem de proceduri contabile și indicatori utilizați în scopul analizei economice, bugetării, calculației, normării, formării prețurilor etc., adică la luarea deciziilor fundamentate la diverse niveluri manageriale ale agentului economic [12, p.195].

În definițiile menționate, se arată, mai cu seamă, importanța informației furnizate de contabilitatea de gestiune prin analiza corelației dintre resursele utilizate și performanțele obținute. Aceste abordări pun accentul pe procesul furnizării unor informații și nu descriu funcțiile de analiză, control și monitorizare a contabilității de gestiune. În opinia noastră, contabilitatea de gestiune operează cu diferite instrumente, cum ar fi: bugetarea, controlul, având la bază atât informația financiară, cât și cea nonfinanciară, care ar putea completa definițiile de mai sus pentru o abordare mai completă.

5. Contabilitatea de gestiune – un sistem integrat de contabilitate autonom. Această abordare evidențiază o integrare la nivel de bază informațională și scop al componentelor procesului de gestiune: analiză, bugetare, control, evidență și decizii, realizate prin management, contabilitate financiară și contabilitate de gestiune. O tratare, în acest sens, se regăsește și în lucrările economistei din România, Avram M., și anume: „contabilitatea de gestiune reprezintă procesul de identificare, cuantificare, colectare, analiză, prelucrare, interpretare și transmitere a informațiilor financiare și nonfinanciare utilizate de management pentru realizarea funcțiilor de planificare, evaluare și control în cadrul întreprinderii și pentru asigurarea utilizării și contabilizării corespunzătoare a resurselor acesteia” [1, p.91]. O idee similară este promovată și de profesorii din FR, Karpova T. [20, p.32-33], și Stajkova M., care afirmă că „contabilitatea de gestiune reprezintă un sistem de evidență, planificare, control, analiză a veniturilor, cheltuielilor și rezultatelor activității economice a

4. Management accounting – an independent information system. This approach is supported by many authors. Thus, Romanian professor, Tabără N., argues that “management accounting produces confidential information contained in documents and analysis intended for internal use of the company for its operative management, including the correction of any deviations from the estimated parameters” [13, p. 13]. Russian Professor, Adamov N., defines management accounting as “a system of data and calculation related indicators, which reflect the operation of the company as subject of administration activity and are grouped on the enterprise as a whole and on structural subdivisions” [15, p. 7]. A similar definition is found in the works of the French professor Bouquin H., whose vision is that “management accounting is an accounting information system, aimed at helping managers and influencing behaviours through modelling the relationship between the resources consumed and pursued” [3, p. 43]. This opinion is also supported by the local economists Popovici A. and Caus L., according to which management accounting is a system of accounting procedures and indicators used in the economic analysis, budgeting, calculation, price formation, etc., generally to make fundamental decisions at various levels of management of the economic entity [12, p. 195].

The above mentioned definitions show, in particular, the importance of the information provided by management accounting through correlation analysis between resources used and the performance achieved. These approaches emphasize the process of providing information and do not describe the functions of monitoring, control and analysis of management accounting. In our opinion, management accounting operates with different instruments, such as budgeting, monitoring, based on both financial information and nonfinancial, which could supplement the definitions above for a more complete approach.

5. Management accounting – an autonomous accounting system. This approach emphasizes the integration of the information and the purpose of the basic components of the management process: analysis, budgeting, controlling, and decisions made by the management, financial accounting and management accounting. A treatment in this sense is reflected in the work of the Romanian economist Avram M. namely: “management accounting is the process of identification, quantification, collection, analysis, processing, interpretation and transmission of financial and non-financial information used by management for achieving the functions of planning, evaluation and control within the enterprise and to ensure appropriate accounting of its resources” [1, p. 91]. A similar idea is also promoted and by Russian professors Karpova T. [20, p. 32-33], and Stajkova M. who state that “management accounting is a system of planning, controlling and analysing the incomes,

întreprinderilor în volumul analitic necesar, de adoptare a deciziilor manageriale în scopul optimizării rezultatelor financiare pe termen lung și scurt” [24, p.10-11].

Concluzie. Concluzionând abordările aferente noțiunii de contabilitate de gestiune, considerăm că a cincea abordare este mai argumentată și mai complexă, deoarece tratează conținutul contabilității de gestiune ca pe un complex de componente cu privire la analiză, bugetare, control, evidență și gestiune și vizează realizarea obiectivelor tactice și strategice ale entității. Din cele expuse mai sus, rezultă că, pentru a crea o imagine veridică a conceptului „contabilitate de gestiune”, este necesară prezența tuturor elementelor definitorii.

În baza definițiilor ce țin de diferite abordări, putem afirma că contabilitatea de gestiune constituie obiectul unei definiții complexe, care trebuie să includă următoarele elemente de bază importante, cum ar fi: evidențierea unui proces de acumulare, prelucrare, furnizare și interpretare a informației; analiza și prelucrarea informației financiar-contabile și nonfinanciare; utilizarea informației cu caracter istoric și a unor evenimente de perspectivă; depistarea abaterilor, cauzelor în vederea corectării și optimizării activității atât a entității, în general, cât și a unor subdiviziuni separate; luarea deciziilor operative și de perspectivă.

expenditure and the results of economic activity of the enterprises in the necessary analytical volume, managerial decision-making in order to improve financial results in the long and short-term” [24, p. 10-11].

Conclusions. Concluding the approaches related of the concept of management accounting, we believe that the fifth approach is more argued and more complex because it treats the content of management accounting as complex components regarding the analysis, budgeting, accounting and management control, and cover the tactical and strategic goals of the entity. From the above, it follows that, in order to create a true picture of the “management accounting” concept, it is necessary the presence of all defining elements.

Based on the definitions of different approaches, we can assert that management accounting is the subject of complex definitions, which must include important and basic elements as highlighting a process of accumulation, processing, interpretation and providing of information supply; analysis and processing of financial, accounting and non-financial information; the use of historical information and perspective events; detection of irregularities, the causes in order to correct and optimize both the entity activity in general and of separate subdivisions of it; operational and perspective decision-making .

Bibliografie / Bibliography:

1. AVRAM, M. *Contabilitate managerială*. Craiova: Ed. Universitară, 2005. 252 p.
2. BAJEREAN, E., BUGAN, C., *Abordări conceptuale ale controlului de gestiune*. În: *Competitivitatea și dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere: conf. șt. intern., 28-29 sept. 2007*. Chișinău: ASEM, 2007, p. 174–176.
3. BOUQUIN, H. *Contabilitatea de gestiune*. Iași: Ed. TipoMoldova, 2004. 361 p.
4. BRICIU, S. *Contabilitatea managerială. Aspecte teoretice și practice*. București: Ed. Economică, 2006. 440 p.
5. BRICIU, S., CĂPUȘNEANU S. *Aspecte ale normalizării contabilității manageriale din România la nivel microeconomic*. În: *Economie teoretică și aplicată*, 2011, vol. XVIII, nr. 3(556), p. 57-68.
6. CARAIANI, C., DUMITRANA, M. *Contabilitate de gestiune & control de gestiune*. București: Ed. Universitară, 2008. 421 p.
7. HORNGREN, C., DATAR, M., FOSTER, G. *Contabilitatea costurilor, o abordare managerială*. Chișinău: Arc, 2006. 939 p.
8. *Legea contabilității*. nr. 113-XVI din 27.04.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.06.2007, nr.90-93/399.
9. NEDERIȚA, A. ș.a. *Contabilitate financiară*. Chișinău: ASEM, 2003. 640 p.
10. NEDERIȚA, A. ș. a. *Contabilitate managerială. Ghid practico-didactic*. Chișinău: ACAP, 2000. 264 p.
11. OPREA, C., CĂLIN, C. *Contabilitatea managerială*. București: Tribuna Economică, 2007. 322 p.
12. POPOVICI, A., CAUȘ, L. *Aspecte generale privind aplicarea contabilității manageriale în construcții*. În: *Anale ASEM*, ediția a XI-a, 2013, nr. 1, p.195-199.
13. TABĂRĂ, N. *Modernizarea contabilității și controlului de gestiune*. Iași: Ed. TipoMoldova, 2006. 408 p.
14. АВРОВА, И. *Управленческий учет*. Москва: Изд-во Бератор-паблишинг, 2007. 324 с.
15. АДАМОВ, Н., РОГУЛЕНКО, Т., ФОМИЧЕВА, Г. *Основы управленческого учёта*. Санкт-Петербург: Изд-во Питер, 2005. 112 с.
16. АНТИПОВА, Л. и др. *Производственный учёт и отчётность в мясной отрасли*. Санкт
17. БОЛЬШОВ, А. *Развитие понятия управленческий учёт*. В: *Бухгалтерский учёт*, 2009, № 8, с. 78-79.
18. ГЛУШКОВ, И. *Бухгалтерский учёт на сельскохозяйственных, агропромышленных и сельхозперерабатывающих предприятиях*. Москва: Кнорус, 2001. 507 с.
19. ДРУИ, К. *Управленческий и производственный учёт* (пер. с англ.). Москва: Юнити, 1997. 560 с.
20. КАРПОВА, Т. *Основы управленческого учёта: учеб. пособие*. Москва: ИНФРА-М, 1997. 392 с.

21. КЕРИМОВ, В., СЕЛИВАНОВ, П., МИНИНА, Е. *Концепция управленческого учета на современном этапе развития экономики*. В: Менеджмент в России и за рубежом. 2001. № 4, с. 134-142.
22. НИКОЛАЕВА, О., ШИШКОВА, Т. *Управленческий учёт*. Москва: Изд-во УРСС, 2000. 368 с.
23. ПАЛИЙ В., ВАНДЕР, Вил Р. *Управленческий учёт*. Москва: Изд-во ИНФРА-М, 1997. 477 с.
24. СТАЖКОВА, М. *Управленческий учет*. Москва: Изд-во Академический Проект, 2003. 176 с.
25. ШЕРЕМЕТ, А. *Управленческий учёт: учеб. пособ.* Москва: Изд-во ИДФБК ПРЕСС, 2000. 510 с.
26. HANSEN, D. R., MOWEN, M. M. *Management accounting*. 3rd ed. Cincinnati: South-Western Publishing Co., 1994. 940 p.

POLITICI CONTABILE: PRINCIPII DE BAZĂ ȘI CARACTERISTICI CALITATIVE ALE INFORMAȚIILOR

Lect. sup. Galina BĂDICU, ASEM
Lect. sup., dr. Svetlana MIHAILA, ASEM

În acest articol, se relevă semnificația și rolul politicilor contabile în activitatea entităților, precum și a principiilor de bază și a caracteristicilor contabile ale informațiilor conținute în situațiile financiare. Prin realizarea acestui articol, am constatat că fiecare principiu, regulă și cerință adoptate de entitate din alternativele prevăzute în standardele naționale de contabilitate, au implicații asupra relevanței informației privind elementele patrimoniale, care pot influența mărimea rezultatului, a elementelor situațiilor financiare și, în consecință, mărimea indicatorilor economico-financiar.

Cuvinte-cheie: politici contabile, contabilitatea de angajamente, inteligibilitate, relevanță, prag de semnificație, credibilitate, prudență, permanența metodelor.

JEL: M41

1. Introducere. În esența lor, **politicile contabile** ale unei entități reprezintă o totalitate de acte normative interne, în conformitate cu care se măsoară activele, pasivele, veniturile, cheltuielile și rezultatele financiare. Determinarea rezultatelor financiare este importantă, deoarece ne permite să apreciem performanța financiară a entității, precum și luarea deciziilor manageriale adecvate. Fiecare entitate este interesată de obținerea unui rezultat financiar maxim și, în asemenea circumstanțe, ea este pusă în situația de a-și optimiza profiturile. În acest sens, unele entități încearcă să elaboreze un document cât mai detaliat posibil, altele manifestă o atitudine formală, față de soluționarea problemei date, menționând în politicile contabile doar informații generale. Din aceste considerente, este destul de dificilă verificarea respectării regulilor de bază, principiilor și criteriilor, conform cărora se formează rezultatul financiar. De asemenea, acest fapt diminuează substanțial gestionarea eficientă a rezultatelor financiare și a întregii activități și conduce la reducerea funcției de analiză a informațiilor privind elementele patrimoniale. Totuși, în ultimul timp, rolul politicilor contabile a crescut considerabil, acesta devenind un real instrument de gestionare eficientă a entității.

2. Obiective și metode de cercetare. Modul de elaborare și aplicare a politicilor contabile în practica internațională este reglementat de prevederile IAS 8 „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori” [3]. În RM, aceste aspecte sunt prevăzute de reglementările SNC 1 „Politica de contabilitate” [6] și SNC „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare” [7, p. 24-29].

ACCOUNTING POLICIES: BASIC PRINCIPLES AND QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF INFORMATION

Senior Lect. Galina BADICU, ASEM
Senior Lect. PhD Svetlana MIHAILA, ASEM

This article reveals the significance and the role of accounting policies in business entities and also the basic principles and accounting characteristics of the information contained in the financial statements. Through this article, we found that each principle, rule and requirements, adopted by the entity from the alternatives set out in the national accounting standards, have implications for the relevance of information regarding the assets, which can influence the result, the elements of the financial statements and in consequence, the size of the economic and financial indicators.

Key-words: accounting policies, accrual accounting, intelligibility, relevance, materiality, reliability, prudence, consistency.

JEL: M41

1. Introduction. In their essence, the **accounting policies** of an entity represent a set of internal normative acts, according to which the assets, liabilities, income, expenses and financial results are measured. The determination of financial results is very important because it allows us to appreciate the entity's financial performance and adequate managerial decision making. Every entity is interested in obtaining the maximum financial result and, in these circumstances; it is put in a position to optimize its profits. In this respect, some entities are trying to develop a document as detailed as possible, others show a formal attitude, towards solving this problem, including in the accounting policies only general information. Therefore, it is quite difficult to verify the compliance with the basic rules, principles and criteria, according to which the financial result is determined. Also, this substantially reduces the effective management of all business and financial results and leads to decrease the information analysis function regarding the economic elements. However, recently, the role of accounting policies has increased considerably, being a real tool of entity's efficient management.

2. Objectives and research methods. The accounting policies elaboration and application in the international practice are governed by the provisions of IAS 8 „Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors” [3]. In the Republic of Moldova, these aspects are provided by the regulations of NAS 1 „Accounting Policy” [6] and NAS „Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates, Errors and

Autorii au investigat prevederile noilor SNC-uri și diferențele completărilor și modificărilor aferente modului de elaborare și adoptare a politicilor contabile. Informația denotă noul termen utilizat vis-à-vis de politica de contabilitate – **politici contabile**, după cum este prevăzut în practica internațională.

Este cunoscut faptul că politicile contabile, adoptate în cadrul entității, pot influența mărimea rezultatului, a elementelor situațiilor financiare și, în consecință, mărimea indicatorilor economico-financiar. Aceasta derivă din metodele de evaluare și calculare variate, precum și din procedeele de evidență a costurilor, cheltuielilor și veniturilor prevăzute în SNC-uri. Opțiunea unei entități pentru o metodă oarecare, diferită de ale celorlalte entități, conduce la rezultate financiare variate.

Procedura elaborării politicilor contabile **constă în alegerea unei opțiuni din câteva admise de actele legislative și normative** [7, p. 25, pct. 7]. Justificarea metodei alese depinde de specificul proceselor tehnologice și respectarea principiilor de bază și caracteristicilor calitative ale informațiilor [7, p. 25, pct. 10]. Entitatea, de sine stătător, selectează și elaborează un set de proceduri pentru toate operațiunile derulate, pornind de la întocmirea documentelor primare justificative până la finalizarea situațiilor financiare. În acest context, formarea obiectivă a rezultatelor financiare depinde de alegerea principiilor, regulilor și cerințelor, care să corespundă specificului sectorului de activitate și procesului tehnologic.

Autorii au studiat prevederile SNC-ului privind politicile contabile și au constatat că fiecare principiu, regulă și cerință adoptate de entitate din alternativele prevăzute, au implicații asupra relevanței informației privind rezultatele financiare. Astfel, analiza definiției politicilor contabile și a fiecărui component al acesteia, au condus la formularea următoarelor opinii prezentate în figura 1.

Menționăm că, în reglementările contabile din diverse țări, conceptele și principiile contabile au diferite denumiri și sunt tratate, în literatura de specialitate, în mod variat [5, p. 31]. Începând cu reforma contabilității (1998), convenții erau considerate următoarele: continuitatea activității, permanența metodelor și specializarea exercițiilor [6]. Actualmente, ele sunt calificate ca principii de bază în Legea Contabilității [4, art. 6], unde termenul „specializarea exercițiilor” a fost substituit cu termenul „**contabilitatea de angajamente**”.

În măsurarea eficienței unei entități, prezintă deosebită importanță calitatea și cantitatea informațiilor contabile, existente la un moment dat, cu referire la rezultatele financiare. Menționăm că recunoașterea și evaluarea acestora se înscriu în caracteristicile calitative ale informațiilor contabile: inteligibilitatea, relevanța, credibilitatea și comparabilitatea [7, pct. 11, p. 3-4].

Subsequent Events” [7, p. 24-29].

The authors investigated the provisions of the new NAS and the differences resulted from additions and changes related to the elaboration and adoption of accounting policies. The information reveals the new term used concerning the accounting policy – **accounting policies**, as set out in the international practice.

It is known that the accounting policies adopted within the entity can influence the outcome, the elements of financial statements and, in consequence, the amount of the economic and financial indicators. It derives from various valuation and calculation methods, as well as from costs, expenses, and income recording procedures, provided by NAS. An entity's option for a certain method, that is different from the other entities' option, leads to different financial results.

Accounting policy-making procedure **consists in selecting one of the few options allowed by laws and regulations** [7, p. 25, point 7]. The justification of the method chosen depends on the specific of technological processes and on compliance with basic principles and qualitative characteristics of information [7, p. 25, point 10]. The entity, by itself, selects and develops a set of procedures for all the operations performed, starting supporting primary documents to finalizing the financial statements. In this context, the objective determining of the financial results depends on the choice of those principles, rules and requirements that correspond to the specific of the industry and technological process.

The authors who have studied the provisions of NAS regarding the accounting policies found out that each principle, rule and requirements adopted by the entity from the provided alternatives, have an impact on the relevance of information regarding the financial results. The analysis of the accounting policies definition and each of its components, led to the formulation of the following opinions, presented in figure 1.

It should be noted that, in the accounting regulations from different countries, accounting concepts and principles have different names and are treated distinctly [5, p. 31]. Starting with the accounting reform (1998), conventions were considered the following: continuity of activity, consistency and exercises specialization [6]. Currently, they are qualified as basic principles in the Accounting Law [4, art. 6], where the term “exercises specialization” was substituted by the term “**accrual accounting**”.

In the process of measuring the effectiveness of an entity, a great role has the quality and quantity of the accounting information available, related to the financial results. Note that their recognition and evaluation are part of the qualitative characteristics of accounting information: comprehensibility, relevance, reliability and comparability [7, point 11, p. 3-4].

POLITICI CONTABILE / ACCOUNTING POLICIES	PRINCIPII / PRINCIPLES	<p>La selectarea și aplicarea politicilor contabile, trebuie respectate <i>principiile de bază și caracteristicile calitative ale informațiilor</i> din situațiile financiare [7, p. 25, pct.10]. Legea contabilității, prin art. 6 (1), prevede 6 principii, pe când SNC „Prezentarea situațiilor financiare”, prin pct. 10, prevede 5 principii, cu excepția principiului „permanența metodelor”. Caracteristicile calitative ale informațiilor din situațiile financiare prevăzute de Legea contabilității [4, art. 6 (2)] și SNC „Prezentarea situațiilor financiare” [7, p. 25, pct.11] sunt identice. / When selecting and applying accounting policies, one must follow the basic principles and qualitative characteristics of the information included in the financial statements [7, p. 25, point 10]. The Law on Accounting, article 6(1), provides 6 principles, while NAS “Presentation of Financial Statements”, point 10, provides 5 principles, except the „consistency” principle. Qualitative characteristics of the information included in the financial statements, provided by the Accounting Law [4, art.6(2)] and NAS „Presentation of Financial Statements” [7,p.25, pct.11] are the same.</p>
	BAZE / BASES	<p>Politicile contabile se selectează de către entitate în baza sistemului de reglementare normativă a contabilității care prevede diferite variante de recunoaștere, evaluare și contabilizare a elementelor (obiectelor) contabile (de exemplu, metoda de amortizare a activelor imobilizate, metoda de evaluare curentă a stocurilor, metoda de recunoaștere a veniturilor din prestarea serviciilor) [7, p. 25, pct. 7]. / The accounting policies are selected by the entity under the accounting statutory regulation system which provides different variants of recognition, measurement and registering the accounting elements (objects), (for example, the amortization of fixed assets method, current stock valuation method, recognition of income from the supply of services method) [7, p. 25, pct.</p>
	CONVENȚII / CONVENTIONS	<p>Lipsește în SNC, chiar dacă sunt nominalizate în definiția politicilor contabile. / Are missing in the NAS, even if they are mentioned in the definition of the accounting policies.</p>
	REGULI ȘI PRACTICI SPECIFICE / SPECIFIC RULES AND PRACTICES	<p>Dacă sistemul de reglementare normativă a contabilității nu stabilește metodele de ținere a contabilității referitor la o problemă concretă, entitatea este în drept să elaboreze metoda respectivă. În acest caz, se aplică, în următoarea consecutivitate, prevederile: <i>Cadrului general conceptual pentru raportarea financiară; SNC și IFRS, în care sunt reglementate aspecte similare; altor acte normative privind aspectul respectiv sau un aspect similar</i> [7, p. 25, pct. 8]. / If the accounting statutory regulation system does not establish normative accounting bookkeeping methods regarding a specific problem, the entity has the right to develop the method by itself.</p> <p>In this case, the provisions are applied in the following sequence: <i>General conceptual framework for financial reporting; NAS and IFRS that cover similar issues; other regulations regarding this aspect, or something similar</i> [7, p. 25, pct. 8].</p>

Figura 1. Caracterizarea elementelor componente ale politicilor contabile în baza prevederile SNC-urilor noi și Legii Contabilității [7]; [4] /

Figure 1. Characteristics of accounting policies components based on the provisions of the new NAS and Law on Accounting [7]; [4]

Sursa: elaborat de autor /Source: elaborated by the authors

Prin calitatea esențială a **inteligibilității**, se pleacă de la premisa că utilizatorii informațiilor posedă cunoștințe suficiente de contabilitate și de economie pentru a înțelege informațiile privind rezultatele financiare [1, p. 41]. Totodată, informațiile aferente unor probleme complexe nu ar trebuie excluse din situațiile financiare. Chiar dacă sunt mai dificile de înțeles pentru o parte din utilizatori, ele trebuie incluse în situațiile financiare, deoarece influențează deciziile manageriale privind evenimentele trecute, prezente și viitoare.

Din punct de vedere al reflectării informațiilor, este necesară respectarea **relevanței** costurilor, veniturilor, cheltuielilor și rezultatelor financiare. În unele cazuri, natura informației este suficientă, prin ea însăși, iar în alte cazuri, atât natura, cât și gradul de semnificație al informațiilor sunt importante. Datorită faptului că pot avea loc neînregistrări și/sau interpretări greșite ale unor operațiuni economice, reglementările naționale consideră semnificativă informația, dacă prezentarea sa eronată poate influența deciziile adoptate de utilizatori în baza situațiilor financiare [7, p. 26, pct. 29]. În acest sens, pentru a determina caracterul semnificativ sau nesemnificativ al unei erori, entitățile stabilesc un criteriu pentru determinarea necesității prezentării sau corectării informațiilor în situațiile financiare.

Conform prevederilor SNC-urilor noi, **pragul de semnificație** se stabilește în politicile contabile ale entității ca un criteriu unic aplicabil tuturor elementelor situațiilor financiare, sau câteva criterii pentru grupe separate de elemente [7, p. 26, pct. 30].

Principiul pragului de semnificație este prevăzut în IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare” [2], iar, în RM, se regăsește sub denumirea importanța relativă sau esențialitatea în SNC-urile actuale [6] și ca prag de semnificație în SNC-urile noi [7]. Utilizarea pragului de semnificație are destinația de a contribui la simplificarea lucrărilor de prelucrare (corectare) a informațiilor și de întocmire a situațiilor financiare. Lipsa investigațiilor aferente pragului de semnificație în sursele bibliografice autohtone, impune cercetarea regulilor conținute în SNC-urile noi prin calcule și formule contabile corespunzătoare.

La aplicarea pragului de semnificație, este necesar să se determine mărimea acestuia și să se constate în ce cazuri se va aplica, totodată, să se precizeze elementul (elementele) față de care urmează aplicarea pragului de semnificație. Determinarea mărimii, precum și a formei, rămâne la latitudinea fiecărei entități, urmând să cerceteze diverși factori, precum natura elementelor, mărimea relativă, absolută etc. În opinia autorului, semnificația comportă un caracter relativ, deoarece o entitate poate califica că nici 12% sau 15% din venitul din vânzări nu este semnificativ, pe când altă entitate poate considera 1% din venituri informație semnificativă. De exemplu, 1% din 2-3 miliarde lei venit al entității va constitui 20-30 de milioane lei. Pentru cine nu sunt semnificative aceste sume? În aspectul corectării erorilor contabile, se propune **aplicarea pragului**

The essential quality of **comprehensibility**, lies in that it is assumed that users of information possess sufficient knowledge in the field of accounting and economics to understand information related to the financial results. [1, p. 41]. However, the information related to some complex problems shouldn't be excluded from the financial statements. Even if they are more difficult to understand for some users, they must be included in the financial statements, as they influence management decisions regarding the past, present and future events.

In terms of information coverage, it is necessary **complying** the costs, revenues, expenditures and financial results relevance. In some cases the nature of the information is sufficient, by itself, while in other cases, both the nature and the significance of information are important. Because of unregistered operations and / or misinterpretations of certain economic operations, the national regulations consider that the information is a significant one if its misstatement could influence the decisions adopted by the users on the basis of financial statements [7, p. 26, pct. 29]. In this respect, for determining an error's significant or insignificant character, entities set a criterion for determining the need of presenting or correcting the information included in the financial statements.

According to NAS, **materiality** is set in entity's accounting policies as a single applicable criterion to all financial statements elements, or several criteria for separate groups of elements [7, p. 26, pct. 30].

Materiality principle is set out in IAS 1 “Presentation of Financial Statements” [2], and in the Republic of Moldova it can be found under the name relative importance or essentiality in the current NAS [6] and materiality in the new NAS [7]. The use of materiality is designed to help simplify the processing work (the correction) of the information and financial statements preparation. Lack of investigations related to materiality in the local bibliographic sources, requires researching the rules contained in the new NAS by using appropriate calculations and accounting formulas.

When applying materiality, it is necessary to determine its size and to state in what cases it will be applied, the same time it must be specified the item (s) against which the materiality will be applied. Determination of the size and shape is up to each entity that will examine various factors such as the nature of the elements, relative and absolute size and others. According to the author, the meaning has a relative character, because one entity can qualify as neither 12% nor 15% of the sales revenue is not significant, while another entity may consider 1% of revenues as significant information. For example, 1% of 2-3 billion MDL, that is entity's revenue, will constitute 20-30 million lei. For whom these amounts are not significant? In order to correct the accounting errors, it is proposed the **application of materiality in absolute**

de semnificație în mărime absolută, care va eficientiza procesul decizional, în cazul opțiunii de corectare, sau nu, în conformitate cu prevederile SNC „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare”. În consecință, aceasta ar contribui la evitarea corectării erorilor, a căror mărime poate constitui zeci și sute de milioane (calculată în baza % stabilit), în vederea asigurării cu informații obiective referitoare la performanța entității și conformității situațiilor financiare cu SNC-urile noi. Pentru aprecierea importanței pragului de semnificație se propune următorul exemplu convențional.

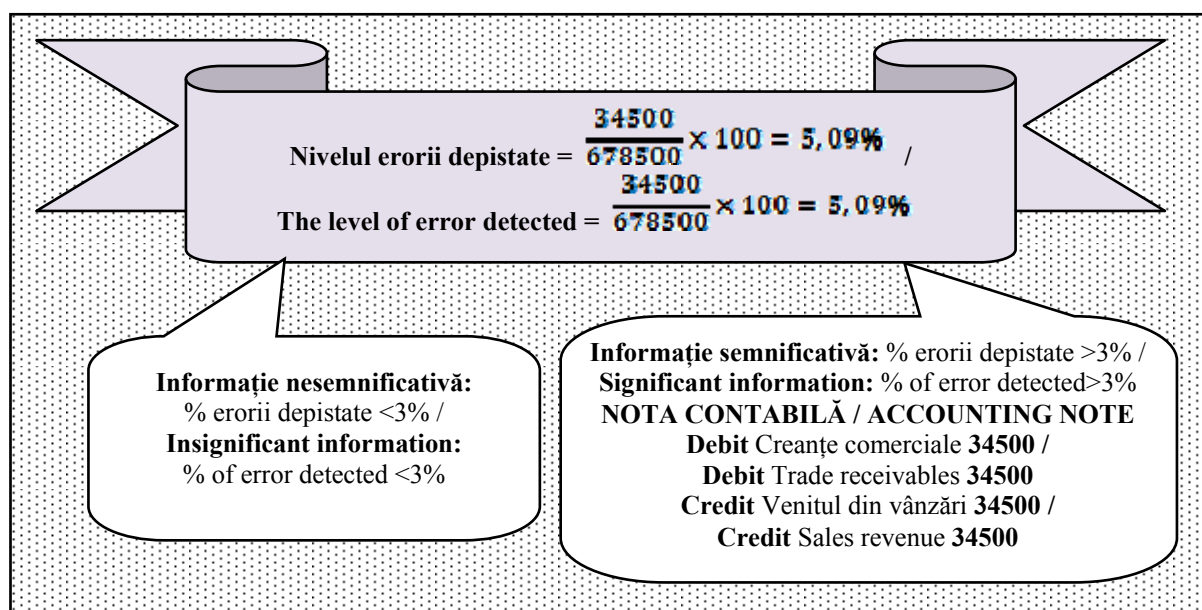
Exemplul 2.1. Admitem că, la întocmirea situațiilor financiare pentru anul 2014 până la semnarea acestora, s-a depistat neînregistrarea veniturilor în sumă de 34500 de MDL, rezultate dintr-un contract de prestări de servicii. Până la depistarea erorii, veniturile din vânzări pentru anul 2014 au constituit 678500 lei. Conform politicilor contabile, pragul de semnificație stabilit de entitate pentru elementele de venituri și cheltuieli constituie 3% din suma veniturilor din vânzări.

Algoritmul determinării caracterului semnificativ al erorii depistate și contabilizarea acesteia sunt prezentate în figura 2.

value, which will streamline the decision-making process, in the case of correction option, or not, in accordance with the NAS, „Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates, Errors and Subsequent Events”. It therefore helps to avoid correcting errors, whose size can be estimated to tens and hundreds millions (calculated on the basis of the % set) in order to provide objective information regarding the entity’s performance and financial statements compliance with the new NAS. In order to assess the importance of materiality, the following conventional example is proposed.

Example 2.1. Let’s suppose that between the preparation of financial statements for 2014 and signing them, unrecorded revenues in amount of 34500 MDL were found out, resulting from a contract for the supply of services. Till the error detection, the sales revenue for 2014 was estimated at 678,500 MDL. According to accounting policies, materiality determined by the entity for income and expense items represents 3% of the sales revenue.

The algorithm of determining the significant character of the accounting error detected and its registration is shown in Figure 2.

Figura 2. Determinarea caracterului semnificativ al erorii depistate /

Figure 2. The determination of the detected error’s significance

Sursa: elaborat de autori / Source: elaborated by the authors

Conform informației prezentate în figura 2, constatăm că entitatea trebuie să clasifice eroarea depistată drept una semnificativă, deoarece nivelul erorii depășește pragul de 3% și anume 5,09%. În acest context, situațiile financiare ale entității vor fi conforme cu prevederile SNC-urilor, doar în cazul corectării erorii comise de 34500 MDL. Corectarea se va realiza printr-o notă contabilă, efectuându-se înregistrarea contabilă

According to the data presented in Figure 2, we may conclude that entity must classify the detected error as a significant one, because the error exceeds the materiality of 3%, representing 5.09%. In this context, the entity’s financial statements will comply with the provisions of NAS only by correcting the error in amount of 34500 MDL. The correction will be done through an accounting note by registering the increase

privind creșterea atât a creanțelor comerciale, cât și a veniturilor din vânzări cu suma de 34500 lei.

Credibilitatea informației cuprinsă în situațiile financiare se caracterizează prin neutralitate, prevalarea economicului asupra juridicului, fidelitate și prudență. Prevalarea economicului asupra juridicului impune calcularea rezultatului în contabilitate prin recunoașterea cheltuielilor și veniturilor pe măsură ce ele au avut loc, perfectându-se documentar. Credibilitatea informației se definește prin reprezentarea, cu fidelitate, a tranzacțiilor și altor evenimente. Estimarea acesteia implică raționamente bazate pe cele mai recente informații credibile, pe care entitatea le are la dispoziție. *Se pot solicita estimări ale modificării duratei de utilizare a imobilizărilor corporale și valorii reziduale ale acestora, mărimii provizionului pentru garanții acordate abonaților, valorii realizabile nete a stocurilor etc.*

Principiul **prudenței** protejează entitatea și utilizatorii informațiilor împotriva evaluărilor subiective și riscurilor, care pot apărea în viitor în cazul multiplelor incertitudini. Necesitatea manifestării prudenței, în condiții de incertitudine, solicită la maximum raționamentul contabil. Exercițarea raționamentelor se face pentru estimările cerute în condiții de incertitudine, pentru a evita supraevaluarea veniturilor și subevaluarea cheltuielilor. Nerespectarea prudenței poate conduce la majorarea neîntemeiată a veniturilor și diminuarea cheltuielilor, și, în consecință, denaturează rezultatele financiare, care servesc drept bază informațională în procesul decizional. Expunerea în cauză se referă la faptul că principiul prudenței nu este prevăzut de Legea Contabilității și nici de SNC „Prezentarea situațiilor financiare”, doar în pct. 9 și pct. 11 din SNC „Cheltuieli” [7, p. 81]. Astfel, conform reglementărilor contabile naționale, în contabilitate, se vor înregistra, dacă este cazul, diverse categorii de provizioane pentru acoperirea cheltuielilor (pierderilor) eventuale, ca urmare a aplicării principiului prudenței.

Pentru **asigurarea comparabilității** informațiilor contabile, este necesară aplicarea consecvenței de către entitate a metodelor de evaluare a costurilor, veniturilor și cheltuielilor. În reglementările contabile internaționale, permanența metodelor este evidențiată ca un principiu de bază. În prevederile naționale, această condiție este prevăzută de SNC 1 „Politica de contabilitate” [6], dar nu și de SNC-urile noi [7]. Probabil, s-a avut în vedere faptul că principiul consecvenței poate fi dezvoltat astfel, încât să presupună și utilizarea principiului **permanența metodelor**. Prevederile legislației contabile cer selectarea și aplicarea politicilor contabile, în mod consecvent, pentru faptele economice similare în cursul perioadei de gestiune, precum și de la o perioadă la alta [7, pct. 12, p. 25]. Permanența metodelor permite comparabilitatea informațiilor în timp și „evită ca managementul entității să poată, prin schimbarea metodelor contabile, să disimuleze o deteriorare a performanțelor” [8, p. 122].

Concluzii. Necesitatea elaborării politicilor contabile rezidă în analiza și consultarea situațiilor financiare de către utilizatorii informațiilor contabile,

of both trade receivables and sales revenues by 34500 lei.

Information **credibility** included in the financial statements is characterized by neutrality, the prevalence of the economic over legal, loyalty and prudence. Prevalence of the economic over legal requires calculating the financial result, by expenditure and revenue recognition as they occurred, documenting them. The credibility of the information is defined by faithfully representing the transactions and other events. Its estimation involves judgments based on the latest reliable information, available to the entity. *It may be required use period modification estimates for the tangible assets and their residual value, size of the provision for guarantees provided to subscribers, net realizable value of inventories and others.*

The principle of **prudence** protects the entity and the users of information against subjective evaluations and risks that may occur in the future because of many uncertainties. The need for prudence in uncertain conditions requires the accounting judgement. Judgements are made for the required estimates in uncertain conditions in order to avoid revenues overvaluation and expenditure undervaluation. Failure to comply with prudence can lead to unjustified revenues increase and costs decrease, and, therefore, it distort the financial results, which serve as informational basis for the decision making process. This exposure refers to the fact that the principle of prudence is not provided by the Accounting Law or by the NAS “Presentation of Financial Statements”, excepting point 9 and point 11 from the NAS “Expenses” [7, p. 81]. Thus, according to national accounting regulations, in the accounting will be recorded, if necessary, various categories of provisions in order to cover the possible expenses (losses) due to the principle of prudence application.

To **ensure the comparability** of accounting information it is necessary the entity to apply the methods of assessing costs, income and expenses. In the international accounting rules, consistency is highlighted as a basic accounting principle. In the national provisions, this condition is provided by NAS 1 “Accounting Policy” [6], but it is not provided by the new NAS [7]. Probably it was considered that it is included or can be easily associated with or replaced by the **principle of consistency**. Accounting legislative provisions require selecting and applying accounting policies consistently for similar economic facts during the reporting period and from one period to another [7, pct. 12, p. 25]. Consistency allows the comparability of information in time and contributes to avoid that “entity’s management, by changing accounting methods, to be able to conceal a performance deterioration” [8, p. 122].

Conclusions. The need to develop accounting policies lies in financial statements analysis and consultation by the users of accounting information and also in the requirements of the provisions of the NAS

precum și din cerințele prevederilor SNC de a prezenta, în nota explicativă la situațiile financiare a unui compartiment aferent dezvăluirii politicilor contabile, astfel, încât utilizatorii de informații să înțeleagă semnificația indicatorilor din bilanț, situația de profit și pierdere și, după caz, situația modificărilor capitalului propriu și situația fluxurilor de numerar. În funcție de opțiunea selectată din totalitatea celor prevăzute de standardele naționale de contabilitate, putem determina o anumită mărime a rezultatului financiar. În acest caz, prevederile contabile permit alegerea unor criterii agresive (care reduc profitul) sau mai puțin conservatoare (care sporesc profitul) în funcție de interesele existente. Prin combinarea elementelor politicilor contabile, pot obține diferite rezultate, care să fie incomparabile pentru entitățile din același sector de activitate. În acest context, este necesar de identificat și analizat principalele elemente caracteristice ale politicilor contabile și modul în care ele influențează informația privind elementele patrimoniale.

to present, in the explanatory note to the financial statements, a compartment for the disclosure of accounting policies, so that the users of information to understand the significance of the balance sheet indicators, profit and loss statement and, where appropriate, the statement of changes in equity and cash flow statement. Depending on the selected option, from all the other options provided by the national accounting standards, we can determine a certain amount of the financial result. In this case, the accounting provisions allow the choice of some aggressive criteria (that decrease the profit) or less conservative (that increase the profit) according to the existing interests. By combining the accounting policies elements, there may be obtained different incomparable results, for those entities that belong to the same industry. In this context, it is necessary to identify and analyse the main characteristics of accounting policies and the way they influence the information regarding the patrimonial elements.

Bibliografie / Bibliography:

1. FELEAGA N., MALCIU L. *Politici și opțiuni contabile*. București: Editura Economică. 2002, 464 p.
2. *IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”*. Disponibil pe www.mf.gov.md (accesat 03.10.2014)
3. *IAS 8, „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori”*. Disponibil pe www.mf.gov.md (accesat 03.10.2014)
4. *Legea Contabilității nr.113-XVI din 27.04.2007*. În: Monitorul Oficial al RM. 2007, nr. 90-93 din 29.06. Disponibilă pe www.mf.gov.md
5. *Probleme metodologice ale contabilității veniturilor și cheltuielilor întreprinderii*. Nederița A., tz. de doct. hab. Chișinău, 2007.
6. *SNC 1 „Politica de contabilitate”*. În: Monitorul Oficial al RM. 1997. nr. 88-91 din 30.12.97. Disponibil pe www.mf.gov.md
7. *SNC cu aplicare de la 01 ianuarie 2014*. În: Monitorul Oficial al RM. 2013. nr. 233-237 (4551-4555) din 22.10.2013. Disponibil pe www.mf.gov.md
8. TABĂRĂ N. *Sisteme contabile comparate*. Manual. Ediția a II-a. Iași: TipoMoldova, 2014. 385 p.

RISUL DE LICHIDITATE ȘI SUPRAVEGHEREA BANCARĂ PRUDENȚIALĂ EFICIENTĂ

Drd. Elena MĂRGĂRINT, ASEM
Prof. univ. dr. hab. Angela SECRIERU, ASEM

De-a lungul timpului, practica economică a demonstrat că, pentru a asigura creșterea economică a unei țări, este indispensabil de a avea, în primul rând, un sector bancar stabil și viabil. Orice perturbare a activității sale, din cauza expunerii la riscuri excesive, va conduce la îndatorarea financiară a acestuia, reducerea nivelului veniturilor, imposibilitatea plății depozitelor populației și, în consecință, va reduce considerabil nivelul de încredere în sistemul bancar. Turbulențele de pe piețele financiare, care au început la mijlocul anului 2007, au scos în evidență, o dată în plus, consecințele dezastruoase ale gestionării neadecvate a riscului de lichiditate, lecție de care trebuie ținut cont la implementarea unei supravegheri bancare prudențiale eficiente.

Cuvinte-cheie: risc de lichiditate, supraveghere bancară, stabilitate, Comitetul Basel, Basel III

JEL: G21

I. Introducere

Lichiditatea este capacitatea unei bănci de a finanța activitățile acesteia și, totodată, posibilitatea de a-și îndeplini obligațiile scadente, fără a suporta pierderi inacceptabile (BCBS). Rolul fundamental al băncilor de a acorda credite pe termen lung, inclusiv din depozitele atrase pe termen scurt, le expune inevitabil la riscul de lichiditate. Ca urmare, având în vedere interconexiunea dintre bănci, riscul respectiv poate afecta banca propriu-zisă, dar și sectorul bancar în general. Astfel, gestionarea adecvată a riscului de lichiditate este de o importanță crucială, deoarece un deficit de lichiditate la o singură instituție poate avea repercusiuni la nivel de sistem. În plus, evoluțiile recente de pe piața financiară internațională au avut implicații directe asupra complexității riscului de lichiditate, supravegherea sectorului bancar necesitând a fi perfecționată în mod adecvat.

Este de menționat faptul că, până în anul 2010, standardele bază cu privire la gestionarea adecvată a riscului de lichiditate presupuneau o serie de principii calitative, care, însă, nu aveau un caracter obligatoriu. În ultimul timp, situația s-a schimbat radical: criza de lichiditate și restricțiile financiare au determinat autoritățile de reglementare și supraveghere să efectueze o analiză amplă și riguroasă a modalității de gestionare a riscului respectiv, în scopul de a asigura viabilitatea și stabilitatea sectorului bancar, prin prevenirea acestuia de eventualele situații de criză.

LIQUIDITY RISK AND EFFECTIVE PRUDENTIAL BANKING SUPERVISION

PhD candidate Elena MARGARINT, ASEM
Professor, Dr. Hab. Angela SECRIERU, ASEM

Over time, the economic practice has shown that, in order to ensure the economic growth of a country, it is indispensable to have first of all a stable and viable banking sector. Any disturbance of the banking sector activity, caused by the exposure to excessive risks will lead to its indebtedness, reduction of the income level, impossibility of payment of population deposits and, consequently, will reduce considerably the level of confidence in the banking system. The turbulences on the financial market that began in the mid of the year 2007 highlighted once again the disastrous consequences of an inadequate liquidity risk management, lesson that should be taken into account at the implementation of an effective prudential banking supervision.

Key-words: liquidity risk, banking supervision, stability, the Basel Committee, Basel III.

JEL: G21

I. Introduction

Liquidity is the ability of a bank to finance its activities and also to be able to meet its due obligations without incurring unacceptable losses (BCBS). The fundamental role of banks, to grant the long-term loans from short-term deposits, inevitably exposes them to the liquidity risk. Therefore, given the interconnection between the banks that risk may affect the bank itself, but also the banking sector in general. In this way, the proper management of the liquidity risk is crucial, because a shortage of liquidity at a single institution can have system-wide repercussions. Even more, the recent developments on the international financial market had direct implications on the complexity of liquidity risk, banking supervision should have been adequately improved.

It should be noted that until 2010, the basic standards, regarding the appropriate liquidity risk management, involved a number of qualitative principles, but which had not been compulsory. Lately, the situation has completely changed: the liquidity crisis and financial constraints have led regulators and supervisors to conduct a comprehensive and rigorous analysis of how that risk should be managed, in order to ensure the viability and stability of the banking sector by its prevention from the potential crisis situations.

¹ Prevederile Acordului au început a fi implementate gradual începând din 2011, urmând ca până la finele anului 2018 să fie implementate complet.

II. Analiza critică în domeniul problemei de cercetare

Ca urmare a crizei financiare internaționale, Comitetul Basel Pentru Supraveghere Bancară a publicat Principiile pentru gestiunea și supravegherea eficientă a riscului de lichiditate (*Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision*). Principiile respective prevăd descrierea detaliată a acțiunilor cu privire la gestionarea adecvată a riscurilor de lichiditate, în special, în situații critice. Suplimentar la Principiile respective, reglementările Basel III¹ (care reprezintă punctul central al reformei financiare globale pentru prevenirea apariției în viitor a crizelor bancare) prevăd introducerea a două standarde internaționale noi de lichiditate, care să asigure pe termen scurt (30 de zile) rezistența la șocuri/crize de lichiditate (rata de acoperire a lichidității *LCR (liquidity coverage ratio)*), iar pe termen lung (1 an), un profil solid al lichidității structurale (rata de finanțare netă stabilă – *NSFR (net stable funding ratio)*). Astfel:

1. Rata de acoperire a lichidității (*LCR = stocul de active lichide de calitate înaltă/ieșiri nete de numerar în decursul a 30 de zile*) $\geq 100\%$ promovează rezistența pe termen scurt la o eventuală criză de lichiditate, prin solicitarea de deținere a activelor lichide suficiente și de înaltă calitate, pentru a supraviețui stresului acut de durată unei luni.
2. Rata de finanțare netă stabilă (*NSFR = volumul de finanțare stabilă disponibil / volumul de finanțare stabilă necesar*) $> 100\%$ descurajează supra-dependența de finanțarea pe termen scurt, promovând rezistența pe termen lung prin finanțarea activităților bancare din surse mult mai stabile de finanțare, pe termen lung.

În ceea ce privește reglementările din R.Moldova, în scopul evitării expunerii băncilor la riscul de lichiditate și astfel asigurării unei eficiente funcționări a acestora, reglementările bancare autohtone stabilesc două cerințe: cu privire la deținerea unui volum minim al activelor lichide (pentru onorarea obligațiilor curente) și cu privire la limitarea raportului dintre activele și pasivele pe termen lung (pentru evitarea riscului de lichiditate de transformare).

Principiul I al lichidității (active cu termenul rămas până la rambursare 2 ani și mai mult/pasive cu termenul rămas până la rambursare 2 ani și mai mult ≤ 1) – identifică lichiditatea absolută și poate sta la baza evaluării riscului de transformare. Menținerea principiului I, în conformitate cu cerințele BNM, va permite băncilor să-și coreleze bilanțul după termenele de scadență, finanțând activele pe termen lung în exclusivitate din surse pe termen lung.

În scopul evaluării modalității de gestionare a riscului de lichiditate în sectorul bancar din R.Moldova, a fost selectată perioada 2000-2013, care include perioada de după

II. Critical analysis in the field of research problem

As a result of the consequences of the global financial crisis, the Basel Committee on Banking Supervision has published the Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision (“Sound Principles”). These principles provide a detailed description of actions regarding the appropriate management of liquidity risk, especially in critical situations. In addition to these Principles, the regulations of Basel III¹ (which is the focus of global financial reform for the prevention of future banking crises) requires the introduction of two new international liquidity standards, which ensure: short-term (30 days) shock resistance / liquidity crisis (*liquidity coverage ratio - LCR*) and for long term (1 year) a solid structural liquidity profile (*net stable funding ratio - NSFR*). Thus:

1. Liquidity Coverage Ratio (*LCR = stock of high quality liquid assets / net cash outflows within 30 days*) $\geq 100\%$ promotes short-term resistance to a possible liquidity crisis by seeking to hold sufficient liquid assets of high quality to survive acute stress during a month.
2. Net Stable Funding Ratio (*NSFR = volume of stable funding available / required stable funding volume*) $> 100\%$ discourage over-reliance on short-term funding, promoting a long-term resistance by financing the banking activities from sources that are more stable, in the long term.

Regarding the regulations in Moldova, in order to avoid the exposure of banks to liquidity risk and therefore, to ensure their efficient operation, the local banking regulations establish two requirements: on holding a minimum of liquid assets (in order to honor current liabilities) and on limiting the ratio of long-term assets and liabilities (in order to avoid liquidity risk transformation).

Principle I of the Liquidity Regulation: prescribes that the amount of a bank’s assets, with a remaining maturity period of more than 2 years, should not exceed the amount of its financial resources. This principle identifies the absolute liquidity and can be the assessment basis of risk transformation. Maintaining the Principle I in accordance with the requirements of NBM will allow banks to correlate their balance according to the periods of maturity, financing long-term assets exclusively from long-term resources.

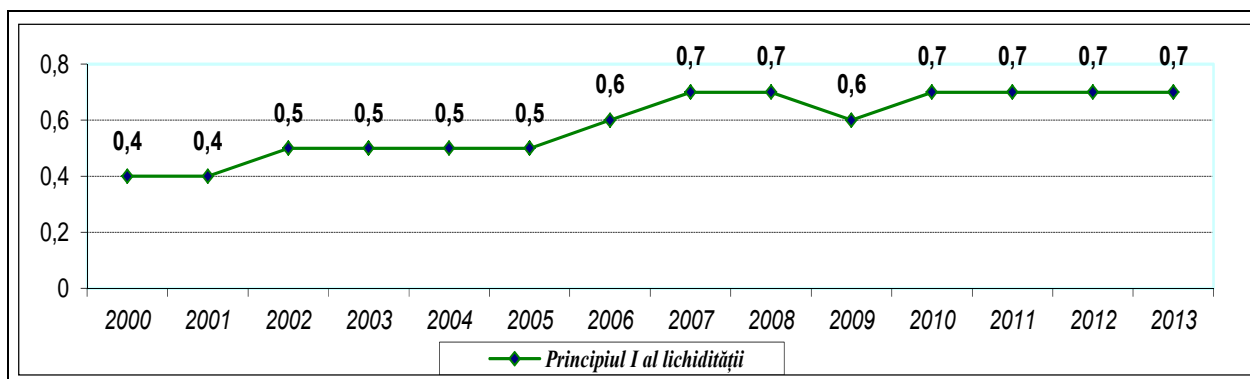
In order to assess how the risk of liquidity is managed in the Moldovan banking sector, the period from 2000 to 2013 was selected, including the period

¹ Prevederile Acordului au început a fi implementate gradual începând din 2011, urmând ca până la finele anului 2018 să fie implementate complet. /

The provisions of this agreement began to be gradually implemented since 2011, being determined that by the end of 2018 to be fully implemented.

criza din 1998, în timpul crizei din 2007-2009 și, respectiv, perioada ulterioară acesteia. after the crisis of 1998, during the crisis of 2007-2009 and, respectively, the period subsequent to it.

Sursa: elaborat de autor în baza informației de pe pagina web-oficială a Băncii Naționale a Moldovei / Source: elaborated by the author based on information from the official web page of the National Bank of Moldova

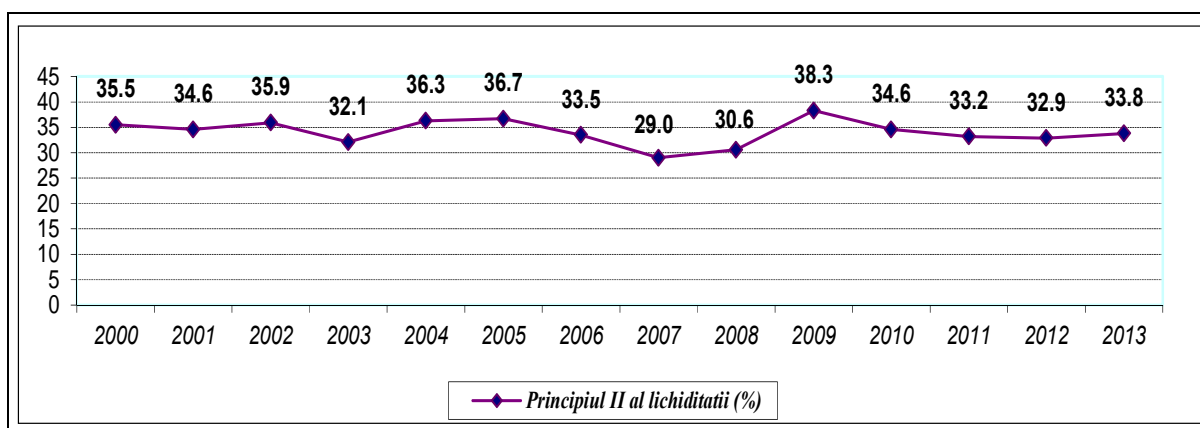
Figura 1. Dinamica Principiului I al lichidității pe sistemul bancar al R.Moldova, 2000-2013 / Figure 1. Dynamics of Principle I of liquidity in the banking system of Moldova, 2000-2013

Constatăm că pe parcursul perioadei analizate (2000-2013), indicatorii Principiului I al lichidității nu au înregistrat modificări esențiale, încadrându-se în limitele stabilite de actele normative în vigoare. Nivelul indicatorilor respectiv denotă disponibilitatea resurselor care pot fi investite pe termen lung.

Principiul II al lichidității (active lichide / total active ale bilanțului (excluzând reducerile pentru pierderi la active) nu trebuie să fie mai mic de 20%) – determină cantitatea de active lichide aflate la dispoziția băncii, în orice moment de timp (numerar și metale prețioase, depozite la BNM, valori mobiliare lichide, mijloace interbancare nete curente (plasările în alte bănci se includ în calculul activelor lichide numai în cazul în care aceste mijloace nu sunt grevate cu sarcini și sunt libere de interdicții)). Acest indicator permite urmărirea riscului de lichiditate imediată.

We find that during the analyzed period (2000-2013), the indicators of Principle I of Liquidity have not experienced significant changes, complying with the limits set in the normative acts in force. The level of the indicators show the availability of resources that can be invested in long term.

Principle II of the Liquidity Regulation (liquid assets / total assets in the balance sheet (excluding the loan loss provisions) shall not be less than 20%) - determines the amount of liquid assets available to the bank at any time (cash and precious metals, deposits with the National Bank of Moldova, liquid securities, current net interbank resources (placements in other banks are included in the calculation of liquid assets only if these resources are not encumbered with tasks and are free of prohibitions)). This indicator allows the current liquidity risk monitoring.

Sursa: elaborat de autor în baza informației de pe pagina web-oficială a Băncii Naționale a Moldovei / Source: elaborated by the author based on information from the official web page of the National Bank of Moldova

Figura 2. Dinamica Principiului II al lichidității pe sistemul bancar al R.Moldova, 2000-2013 / Figure 2. Dynamics of Principle II of liquidity in the banking system of Moldova, 2000-2013

Cu privire la indicatorii Principiului II al lichidității, pe parcursul perioadei 2000-2013, aceștia s-au încadrat în limitele stabilite de actele normative în vigoare. Totodată, este de menționat faptul că, pe parcursul anului 2007, valoarea indicatorului respectiv s-a diminuat semnificativ (până la 29.0% – limita minimă stabilită – 20%), rezultat al intensificării activității de creditare a băncilor comerciale, ceea ce a condus la majorarea activelor sistemului bancar (care sunt invers proporționale cu indicatorul lichidității). Respectiv, urmare a restrângerii activității de creditare, rezultat al incertitudinii, în anul critic 2009, s-a înregistrat valoarea maximă a indicatorului – 38.3%.

III. Rezultate și discuții

Din analiza efectuată, constatăm că sectorul bancar al Republicii Moldova dispune de un nivel suficient de lichiditate, ceea ce denotă capacitatea băncilor a-și onora la scadență atât obligațiunile curente, cât și pe termen lung – element important în menținerea stabilității și viabilității sistemului bancar.

Cu toate acestea, este de menționat faptul că actele normative ale BNM conțin lacune în ceea ce privește calcularea necesarului de lichidare în perioada cuprinsă de la 1 lună până la 2 ani. Băncile, prin activitățile lor specifice, reprezintă instituții care, îndeosebi, sunt vulnerabile la problemele lichidității ce pot fi atât interne (de natură specifică instituției), cât și externe (cele ce afectează piețele în întregime). Astfel, întrucât capacitatea de a îndeplini obligațiunile de plată este critică pentru viabilitatea continuă a oricărei bănci, existența lacunelor în ceea ce privește calcularea necesarului de lichiditate poate fi critică pentru bancă.

În general, lichiditatea bancară este o poziție de gestiune a datoriilor și activelor bancare, care, de fapt, au termene diferite de scadență. Astfel, este dificil pentru bănci să se afle într-o poziție de corelare perfectă, întrucât operațiunile bancare au, de ce cele mai multe ori, scadențe incerte și de natură foarte variată. Prin urmare, corelarea sau necorelarea dintre scadențele activelor și datoriilor sunt elemente fundamentale în gestiunea activității bancare. Astfel, subliniem faptul că principala cauză care conduce la apariția riscului de lichiditate bancară o reprezintă necorelarea dintre scadențele pasivelor și activelor, ceea ce, într-un final, poate conduce la incapacitatea unei bănci de a-și finanța operațiunile.

În contextul celor menționate, este elocventă practica internațională ce ține de cerințele organului de supraveghere vis-à-vis de lichiditatea bancară (Anexa 1). Astfel, s-a constatat că, în majoritatea țărilor Uniunii Europene, cerința față de lichiditate se calculează ca raportul dintre lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară, pe fiecare bandă de scadență: până la o lună, între o lună și 3 luni, între 3 și 6 luni, între 6 și 12 luni și peste 12 luni. Limita minimă a indicatorului de lichiditate este 1 și se calculează ca raport între lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară, pe fiecare bandă de scadență. Lichiditatea efectivă se determină prin însumarea, pe fiecare bandă de scadență, a activelor și angajamentelor condiționale de credit (cele în baza cărora se

Regarding the indicators of Principle II of Liquidity over the period from 2000 to 2013, we find that the limits set in the normative acts in force were respected. At the same time, it should be mentioned that in 2007, the value of this indicator decreased significantly (up to 29.0%) as a result of the intensification of lending by commercial banks, that led to the increase of banking system assets (which are inversely related to liquidity indicator). Respectively, following the restraint of lending activity, due to the uncertainty in the critical 2009, was registered the maximum value of this indicator - 38.3%.

III. Results and discussion

From the analysis, we find that the banking sector of Moldova has a sufficient level of liquidity, which shows the ability of banks to honor both their current liabilities, as well as long-term liabilities – an important element in maintaining the stability and sustainability of the banking system.

However, it is to be noted that the NBM normative acts contain gaps in the calculation of the liquidity needs for the period from 1 month to 2 years. Banks, through their specific activities, are institutions that are especially vulnerable to liquidity problems that can be both internal (concerning the specific nature of the institution) and external (those affecting the overall markets). Thus, since the ability to meet its payment obligations is critical to the ongoing viability of any bank, the existence of gaps in terms of calculating the liquidity needs may be critical for the bank.

In general, the bank liquidity is a position of management of a bank's assets and liabilities that actually have different maturity dates. Thus, it is difficult for the banks to be in a position of perfect correlation, since banking operations have often uncertain maturities and varied nature. Therefore, correlation or maturity mismatch between assets and liabilities are fundamental elements in the management of the banking activity. Thus, we emphasize that the main cause leading to the liquidity risk of the bank is the maturity mismatch between its assets and liabilities, which eventually may lead to the inability of banks to finance their operations.

In the context of the above, is eloquent the international practice regarding the requirements of the supervisory body related to the banking liquidity (Annex 1). It was found that for the most of the EU countries the liquidity requirement is calculated as the ratio of effective liquidity and required liquidity on each maturity band: up to one month, between one and three months, between 3 and 6 months, between 6 and 12 months and over 12 months. The minimum limit of the liquidity indicator is 1 and it is calculated as the ratio between the effective liquidity and the required liquidity on each maturity band. The effective liquidity is determined by summing, for each maturity band of the assets and contingent credit liabilities (those under

preconizează intrări de mijloace bănești). Lichiditatea necesară se determină prin însumarea, pe fiecare bandă de scadență, a datoriilor și angajamentelor condiționale de debit (cele în baza cărora se preconizează ieșiri de mijloace bănești). În cazul înregistrării unui excedent de lichiditate în oricare dintre benzile de scadență, cu excepția ultimei benzi, acesta se va adăuga la nivelul lichidității efective, aferent benzii de scadență următoare.

IV. Concluzii

În contextul celor menționate, este imposibilă admiterea unor lacune în gestionarea adecvată a riscului de lichiditate în sectorul bancar, întrucât aceasta îl poate expune unei eventuale crize. Astfel, în ceea ce privește perfecționarea supravegherii bancare a sectorului bancar din R.Moldova în domeniul gestionării adecvate a riscului de lichiditate, ar fi oportună înlocuirea Principiului I al lichidității (care prevede că suma activelor băncii cu termenul de rambursare mai mare de 2 ani să nu depășească suma resurselor ei financiare), cu cerința față de lichiditate în conformitate cu care va fi stabilită limita față de indicatorul de lichiditate, calculat ca raportul dintre lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară pe benzile respective de scadență. Cerința respectivă poate fi impusă băncilor comerciale până la implementarea finală a Acordului Basel III.

which are expected the cash inflows). The required liquidity is determined by summing, for each maturity band of the liabilities and contingent debit liabilities (those under which are expected the cash outflows). When recording a surplus of liquidity in any of the maturity bands, except the last band, it will be added to the level of the effective liquidity of the following maturity band.

IV. Conclusions

In the context of the above, it is impossible to admit gaps in adequate management of the liquidity risk in the banking sector, as this risk may expose the sector to a possible crisis. Thus, in terms of improvement of banking supervision of the banking sector in Moldova in the field of proper management of the liquidity risk, it would be appropriate to replace the Principle I of liquidity (which stipulates that the amount of bank assets with a maturity period of more than 2 years should not exceed the amount of its financial resources) with the liquidity requirement according to which will be determined limit of the liquidity indicator, calculated as the ratio of effective liquidity and the necessary liquidity on the respective maturity bands. This requirement shall be imposed to the commercial banks until the final implementation of the Basel III Accord.

Bibliografie / Bibliography:

1. Basel Committee on Banking Supervision: "Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools", January 2013.
2. Basel Committee on Banking Supervision: "Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision", September 2008.
3. European Central Bank "Liquidity (risk): concepts, definitions and interactions", Working Paper Series no 1008, February 2009.
4. National Bank of Moldova "Regulation on bank's liquidity". Official Monitor of the Republic of Moldova, No. 64-65, October 2, 1997.
5. http://www.bnm.md/md/bank_system

Anexa 1 / Annex 1

STUDIU COMPARATIV PRIVIND LICHIDITATEA BĂNCILOR ÎN DIFERITE STATE / COMPARATIVE STUDY OF THE BANKS' LIQUIDITY IN DIFFERENT COUNTRIES

Țara / actul normativ / Country / normative act	Prevederea din actul normativ / Provisions of the normative act	Cerința minimă / Minimum requirements
1. România / Romania <i>Regulamentul privind lichiditatea instituțiilor de credit</i> (art.7 alin.(1)) / <i>Regulation on liquidity of credit institutions</i> (article 7 paragraph (1))	Instituțiile de credit trebuie să mențină în permanență indicatorul de lichiditate, calculat pentru totalitatea operațiunilor în echivalent lei, pentru benzile de scadență de până la o lună, între o lună și 3 luni, între 3 și 6 luni și între 6 și 12 luni. / Credit institutions should permanently maintain the liquidity indicator calculated for all their operations in the lei equivalent for the maturity bands of up to one month, between one month and 3 months, between 3 and 6 months and from 6 to 12 months.	Indicatorul de lichiditate calculat pentru totalitatea operațiunilor în echivalent lei trebuie să fie cel puțin la nivelul 1 pentru benzile de scadență de până la o lună, între o lună și 3 luni, între 3 și 6 luni și între 6 și 12 luni. / The liquidity indicator calculated for all operations in their lei equivalent must be at least at level 1 for the maturity bands of up to one month, between one month and 3 months, between 3 and 6 months and from 6 to 12 months.

<p>2. Bulgaria / Bulgaria</p> <p><i>Ordonanța nr.11 cu privire la gestionarea și supravegherea lichidității băncii</i> (art.6 alin.(3)) / <i>Ordinance No. 11 on the management and supervision of bank liquidity</i> (article 6 paragraph (3))</p>	<p>Nivelul de scadență trebuie să cuprindă următoarele benzi ale scadenței: / The level of maturity should include the following bands of maturity:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. La vedere până la 7 zile / spot up to 7 days 2. 8 zile până la 1 lună / from 8 days up to 1 month 3. Mai mult de 1 lună până la 3 luni / between one month and 3 months 4. Mai mult de 3 luni până la 6 luni / between 3 and 6 months 5. Mai mult de 6 luni până la 1 an / from 6 to 12 months 6. Mai mult de 1 an. / more than 1 year. 	<p>Lichiditatea unei bănci se consideră acceptabilă în cazul în care coeficientul lichidității la benzi ale scadenței nu este sub 1 pentru cel puțin primele 2 benzi de scadenței. / The bank's liquidity is acceptable if the liquidity ratio at the maturity bands is not less than 1 for at least the first 2 maturity bands.</p>
<p>3. Irlanda / Ireland</p> <p><i>Cerințe pentru gestionarea riscului de lichiditate</i> (document de reglementare pentru bănci) (art.6.2) / <i>Requirements for liquidity risk management (paper for banks)</i> (article 6.2)</p>	<p>Cadrul de nepotrivire a scadenței cuprinde următoarele benzi: / The maturity mismatch framework includes the following bands:</p> <p>la vedere până la 8 zile; / spot up to 7 days; mai mult de 1 lună până la 3 luni; / between one month and 3 months; mai mult de 3 luni până la 6 luni; / between 3 and 6 months; mai mult de 6 luni până la 1 an; / from 6 to 12 months; 1 până la 2 ani; / from one year to two years; și 2 ani + / more than 2 years</p>	<p>Autoritatea de reglementare financiară propune de adopta o referință de materialitate de 1% din rata decalajului a fiecărei benzi. Aceasta înseamnă că, în vederea excluderii intrărilor sau ieșirilor de numerar din bandă ca rezultat al imaterialității, efectul acestor fluxuri nu trebuie să depășească 1% din decalajul benzilor. / The financial regulator proposes to adopt a reference of materiality that equals to 1% of the gap rate of each band. This means that in order to exclude cash inflows or outflows from the band as a result of immateriality, the effect of these flows must not exceed 1% of the bands' gap.</p>
<p>4 Macedonia / Macedonia</p> <p><i>Decizia cu privire la gestionarea riscului lichidității a băncilor</i> (art.III 2, pct. 27 și art.III4 pct. 34) / <i>Decision on liquidity risk management in banks</i> (article III 2, point 27 and article III4 point 34)</p>	<p>Banca trebuie să monitorizeze structura scadenței activelor și datoriilor, în termenele de potrivire a elementelor activelor și datoriilor cu scadența reziduală contractată. Pentru monitorizarea potrivirii, banca trebuie să distribuie intrările și ieșirile fondurilor bazându-se pe activele individuale și elementele datoriilor printre următoarele perioade: până la 7 zile, de la 7 zile la 1 lună, de la 1 lună până la 3 luni, de la 1 lună la 6 luni și de la 6 la 12 luni. Structura scadenței trebuie să includă atât intrările, cât și ieșirile băncii bazându-se pe elementele extrabilanțiere și intrabilanțiere. / The bank should monitor the structure of the maturity of assets and liabilities in terms of matching the assets and liabilities with the residual contracted maturity. To monitor the matching, the bank must distribute the inflows and the outflows of funds relying on individual assets and liabilities items among the following periods: up to 7 days, from 7 days to 1 month, between one month and 3 months, between one month and 6 months, from 6 to 12 months. The maturity structure should include both cash inputs and outputs of the bank relying on the balance and off-balance elements.</p>	<p>În vederea menținerii unui nivel adecvat de lichiditate, banca trebuie să calculeze și mențină următorii coeficienți de lichiditate: / In order to maintain an adequate level of liquidity each bank must calculate and maintain the following liquidity ratios:</p> <ul style="list-style-type: none"> - coeficientul de lichiditate până la 30 de zile ca coeficient dintre active și datorii care sunt scadente în următoarele 30 de zile; / liquidity ratio up to 30 days as a ratio between assets and liabilities that are due in the next 30 days; - coeficientul de lichiditate până la 180 de zile ca coeficient dintre activele și datoriile care sunt scadente în următoarele 180 de zile. / liquidity ratio up to 180 days as a ratio between assets and liabilities that are due in the next 180 days <p>Coeficientul de lichiditate trebuie să fie cel puțin egal cu 1 / The liquidity ratio must be at least equal to 1.</p>

<p>6. Germania / Germany</p> <p>Regulamentul privind lichiditatea instituțiilor (secțiunea 2) / Regulation on institutions liquidity (section 2)</p>	<p>Activele și datoriile urmează a fi atribuite la una din următoarele benzi de scadențe: / Assets and liabilities are to be assigned to one of the following bands:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. La cerere sau până la 1 lună (banda de scadență 1); / on demand or up to 1 month (maturity band 1); 2. Peste 1 lună și până la 3 luni (banda de scadență 2); / over 1 month up to 3 months (maturity band 2); 3. Peste 3 luni până la 6 luni (banda de scadență 3); / over 3 months up to 6 months (maturity band 3); 4. Peste 6 luni până la 12 luni (banda de scadență 4) / over 6 months up to 12 months (maturity band 4). 	<p>(1) Lichiditatea unei instituții trebuie să fie considerată adecvată, dacă coeficientul de lichiditate care necesită a fi calculat nu se micșorează sub valoarea 1. / (1) The liquidity of an institution shall be considered adequate if the liquidity ratio that needs to be calculated does not decrease below 1.</p>
<p>7. Slovenia / Slovenia</p> <p>Regulamentul cu privire la cerințele minime de asigurare a pozițiilor adecvate de lichiditate a băncilor și băncilor de economii (art.3, alin.(2)) / Regulation on minimum requirements to ensure adequate liquidity position of banks and savings banks (article 3, paragraph (2))</p>	<p>În scopul primului paragraf al acestui articol, banca trebuie să clasifice activele financiare și datoriile după scadența reziduală în următoarele 2 categorii de benzi de scadențe: / For the purposes of the first paragraph of this article, the bank shall classify the financial assets and liabilities by remaining maturity in the following two categories of maturity bands:</p> <p>(a) categoria 1: activele financiare și datoriile cu scadență reziduală până la 30 de zile / category 1: financial assets and liabilities with residual maturity up to 30 days</p> <p>b) categoria 2: activele financiare și datoriile cu scadență reziduală până la 180 de zile / category 2: financial assets and liabilities with residual maturity up to 30 days</p>	<p>(3) O bancă își calculează coeficientul de lichiditate zilnic pentru o categorie individuală pentru ziua lucrătoare următoare. / (3) A bank calculates its daily liquidity ratio for an individual category for the following working day.</p> <p>(4) În categoria 1, coeficientul de lichiditate trebuie să fie cel puțin 1. / (4) In the first (1) category the liquidity ratio must be at least 1.</p> <p>(5) În categoria 2, coeficientul de lichiditate trebuie să fie de natură informativă. / In the second (2) category the liquidity ratio must be of an informative nature.</p>

POLITICA FISCALĂ APLICABILĂ ÎN CAZUL FINANȚĂRILOR EXTERNE NERAMBURSABILE

*Conf. univ. dr. Ada ȘTAHOVSCHI, ASEM
Drd. Gheorghîța DIMA, ULIM*

Articolul reprezintă o analiză a conceptului de politică fiscală în cazul finanțării externe nerambursabile și unele propuneri pentru îmbunătățirea lui. Politica fiscală reprezintă diferite nuanțe, accentuându-se, de regulă, asupra laturii care privește sistemul de impozitare promovat de către un stat. Politica fiscală nu poate fi efectuată decât ca un mijloc între modalitățile de procurare a resurselor, la dispoziția statului și cele privind destinațiile, care se atribuie acestor resurse, în îndeplinirea funcțiilor și serviciilor ce-i revin.

Existența unui sistem fiscal optimal constituie, în prezent, o problemă importantă, care atrage atenția economiștilor și a factorilor de decizie, motivat de faptul că introducerea sau modificarea unui impozit constituie o problemă căreia trebuie să-i fie acordată o importanță majoră, datorită consecințelor generate de aceasta pe multiple planuri: economic și financiar, social și chiar politic.

***Cuvinte-cheie:** politica fiscală, sistem fiscal, finanțare externă, venituri impozabile.*

JEL: H3

Conceptul de politică fiscală reprezintă, cel mai des, nuanțe diferite, accentuându-se, de regulă, asupra laturii care privește sistemul de impozit promovat de către un stat. Altfel spus, politica fiscală nu poate fi concepută decât ca un mixaj între modalitățile de procurare a resurselor la dispoziția statului și cele privind destinațiile care se dau acestor resurse, în îndeplinirea funcțiilor și serviciilor ce-i revin.

*În fapt, **politica fiscală** reprezintă un ansamblu de decizii, prin care se realizează modelarea structurală a sistemului fiscal, în vederea asigurării funcționării acestuia, în scopul obținerii finalităților dorite de către cei responsabili în luarea deciziilor în economie.*

*Prin urmare, **politica fiscală** este, de fapt, o componentă a politicii financiare a statului care cuprinde, pe de o parte, ansamblul reglementărilor privind stabilirea și perceperea impozitelor și taxelor, concretizând, totodată, opțiunile statului în materie de impozite și taxe, cât și deciziile privind cheltuielile publice ce se finanțează, însă componentele sale trebuie concertate cu cele de politică bugetară sau monetară, respectiv cu politica prețurilor și cu cea a ocupării forței de muncă, pentru a se putea integra în politica generală.*

TAX POLICY APPLICABLE IN CASE OF EXTERNAL NON - REIMBURSABLE FINANCING

*Assoc.Prof., PhD Ada ȘTAHOVSCHI
ASEM
PhD candidate Gheorghîța DIMA, ULIM*

The article gives an analysis of the concept of fiscal policy for external grant funding and some suggestions for its improvement. Tax policy most often presents different nuances, ordinarily focusing on the part that relates to the tax system promoted by the state. In other words, the tax policy cannot be conceived but as a combination between the modalities of acquiring the resources available to the state and the ones regarding the destinations given to such resources, for the fulfilment of the functions and services due to the state.

Consequently the tax policy is in fact a compound of the financial policy of the state that includes on one hand the set of regulations regarding setting and collecting the taxes and charges, and at the same time materializing the options of the state in matters of taxes and charges, as well as the decisions regarding public expenses that are financed, but their compounds must be in alignment with the ones of budgetary or monetary policy, respectively with the policy of prices and the one of employment, in view of integrating in the general policy.

***Key-words:** fiscal policy, fiscal system, external financing taxable income.*

JEL: H3

The concept of tax policy most often presents different nuances, ordinarily focusing on the part that relates to the tax system promoted by a state. In other words, the tax policy cannot be conceived but as a combination between the modalities of acquiring the resources available to the state and the ones regarding the destinations given to such resources, for the fulfilment of the functions and services due to the state.

*In fact, the **tax policy** represents a set of decisions by means of which the structural modelling of the tax system is carried out, in view of ensuring the functioning thereof, for obtaining the purposes aimed at by the ones responsible for taking the economy decisions.*

Consequently, the tax policy is in fact a compound of the financial policy of the state that includes on one hand the set of regulations regarding setting and collecting the taxes and charges, and at the same time materializing the options of the state in matters of taxes and charges, as well as the decisions regarding public expenses that are financed, but their compounds must be in alignment

Existența unui sistem fiscal optimal constituie, în prezent, o problemă importantă, care acaparează atenția economiștilor și a factorilor de decizie, motivat de faptul că introducerea sau modificarea unui impozit constituie o problemă, căreia trebuie să-i fie acordată o importanță majoră, datorită consecințelor generate de aceasta pe multiple planuri: economic și financiar, social și chiar politic.

Astfel, pentru a răspunde cerințelor de calitate și performanță, sistemele fiscale moderne trebuie să fie organizate și să funcționeze pe bază de principii unanim acceptate.

Dintre acestea, se detașează principiul echității și cel al eficienței, a căror contrapunere face, de cele mai multe ori, obiectul disputelor legate de fiscalitate, fiecare impozit căutând să împace, mai mult sau mai puțin, aceste două exigențe. În acest sens, definitoriu, pentru a exista un sistem fiscal bun, este principiul echității fiscale, principiu cerut atât din considerente de ordin filozofic, în scopul asigurării unei dreptăți sociale în materie de impozite, cât și din considerente de ordin practic, dat fiind faptul că un sistem fiscal inechitabil generează o stare de rezistență din partea contribuabililor, fenomen care se materializează în amplificarea fenomenului de sustragere de la plata obligațiilor fiscale.

Astfel, politica fiscală care se aplică activităților desfășurate de către organizațiile non-profit (asociații, fundații), a căror sursă de finanțare o constituie fondurile nerambursabile, trebuie să aibă un caracter aparte, distinct.

În România, politica fiscală în domeniul finanțării externe nerambursabile a devenit aplicabilă odată cu apariția Ordonanței de Guvern nr.26/2000, aprobată prin Legea nr.246/2005 cu privire la asociații și fundații [2]. Astfel, abia după aprobarea reglementărilor în acest domeniu, se poate vorbi despre o politică fiscală ce vizează finanțările externe nerambursabile.

Drept urmare, aplicarea politicilor fiscale în acest domeniu s-a extins și s-a dezvoltat mai greu, existând reticențe cu privire la cunoașterea, înțelegerea și implementarea în practică a acestora.

În economia românească actuală, potrivit dispozițiilor Codului Fiscal, organizațiile non-profit, înființate conform legislației în vigoare, desfășoară activități de interes general, comunitar sau non-patrimonial [1, art.7 alin.1].

Potrivit legislației fiscale din România, venituri neimpozabile, obținute de către organizațiile non-profit, sunt scutite de la plata impozitului pe profit [1, art.15 alin.1 și 2]. Una din sursele principale de realizare a veniturilor neimpozabile, de către organizațiile non-profit, o constituie finanțarea din fonduri publice sau din finanțări nerambursabile externe.

Abordarea unei astfel politici fiscale, pentru sectorul non-profit, este determinată, în principal, de

with the ones of budgetary or monetary policy, respectively with the policy of prices and the one of employment, in view of integrating in the general policy.

The existence of an optimal tax system represents at present an important problem that draws the attention of economists and decision makers, motivated by the fact that introducing and modifying a tax represents a problem to which major attention must be given, due to the consequences generated by it on various levels: economic and financial, social and even political.

Thus, in order to fulfil the requirements of quality and performance, the modern tax systems must be organized and operate based on principles that are unanimously accepted.

Among these, the principle of equity and the principle of efficiency stand out, and the opposition thereof often make the object of disputes related to taxation, each tax trying to fulfil these exigencies more or less. To this purpose, in order to have a good tax system, the principle of tax equity is defining and it is requested both due to philosophical considerations, to the purpose of ensuring a social justice in matters of taxation, as well as due to practical considerations, given the fact that an inequitable tax system generates a state of resistance from the tax payers, a phenomenon which materializes in amplifying the phenomenon of withdrawing from the payment of tax liabilities.

Thus, the tax policy that applies to the activities performed by the non-profit organizations (associations, foundations), whose financing source is represented by non-reimbursable funds, must have a distinct, particular nature.

In Romania, the tax policy in the field of external non-reimbursable financing has become applicable simultaneously with the issue of the Government Ordinance no. 26/2000, approved by Law no. 246/2005 on associations and foundations [2]. Only after the approval of the regulations in this field, there may be a tax policy aimed at the external non-reimbursable financing.

Consequently, applying the tax policies in this field has extended and developed more difficulty, and there are reserves regarding the awareness, understanding and implementing thereof.

In the current Romanian economy, according to the provisions of the Tax Code, the non-profit organizations established according to the legislation in force perform activities of general, community or non-patrimonial interest [1, art.7 par.1].

According to the tax legislation in Romania, the non-taxable incomes, obtained by the non-profit organizations are exempted from the payment of profit tax [1, art.15 par.1 and 2]. One of the main sources for obtaining the non-taxable incomes by the non-profit organizations is represented by financing from public

rolul pe care aceste entități îl au în dezvoltarea societății și în implementarea obiectivelor programelor, precum și a proiectelor de cercetare/studii științifice.

Într-o viziune mai avansată, sprijinul financiar acordat organizațiilor non-profit este privit ca o parte a politicii guvernamentale, acestea fiind poziționate într-o relație de parteneriat constructiv în îndeplinirea unor roluri politice și sociale importante bazată pe un sistem bine dezvoltat de oferire a sprijinului public pentru sectorul neguvernamental.

Atingerea obiectivului din programele și proiectele implementate o constituie stimularea înființării de noi microîntreprinderi, îmbunătățirea performanțelor economice ale celor existente, creșterea potențialului de accesare a surselor de finanțare și dezvoltarea aptitudinilor antreprenoriale ale tinerilor în scopul implicării acestora în structuri economice private.

Obiectivele Programelor și Proiectelor pe fundament de cercetare și studii științifice urmăresc în principal:

- ❖ dezvoltarea aptitudinilor antreprenoriale bazate pe descoperirea, cunoașterea și gestionarea optimă a resurselor, în vederea adaptării rapide la rigorile determinate de globalizarea piețelor;
- ❖ sprijinirea demarării și dezvoltării firmelor nou-înființate (start-up-uri) prin facilitarea accesului acestora la finanțare;
- ❖ stimularea înființării de noi microîntreprinderi, precum și îmbunătățirea performanțelor economice ale celor existente, prin creșterea potențialului de accesare a surselor de finanțare.

În principiu, pentru implementarea unui proiect, este imperios necesară existența unui buget previzionat, care să includă toate costurile și veniturile implicate în vederea derulării activităților planificate. Principiul care guvernează marea majoritate a programelor de finanțare nerambursabilă externă este cofinanțarea.

Prin urmare, existența unui astfel de buget presupune angajarea unor costuri, care privesc:

➤ **cheltuielile directe:**

- salarii,
- deplasări,
- transport,
- cazare,
- diurnă,
- consumabile,
- echipamente,
- costuri specializate cerute de program,
- evaluare externă,
- audit financiar,
- traduceri,
- asigurări,

funds or from non-reimbursable external financing.

Approaching such a tax policy for the non-profit sector is mainly determined by the role that these entities have in developing the company and implementing the objectives of programs, as well as of research projects/scientific studies.

In a more advanced vision, the financial support granted to non-profit organizations is regarded as being part of the governmental policy, these being positioned in a constructive partnership relation to the purpose of fulfilling certain important political and social roles based on a well-developed system for granting public support for the non-governmental sector.

Fulfilling the objective of the implemented programs and projects is represented by stimulating the establishment of new microenterprises, improving the economic performances of the existing ones, increasing the potential for accessing the financing sources and developing the entrepreneurial skills of youngsters to the purpose of involvement thereof in private economic structures.

The *objectives* of the programs and projects based on research and scientific studies are mainly aimed at:

- ❖ developing entrepreneurial skills based on the discovery, awareness and optimum management of resources, in view of rapid adaptation to the rigors determined by the market globalization;
- ❖ supporting the start-up and development of recently established firms by facilitating the access thereof to financing;
- ❖ stimulating the establishment of new microenterprises, as well as improving the economic performances of the existing ones, by increasing the potential for accessing the financing sources.

As a principle, for implementing a project, it is mandatory to have a provisioned budget that should include all the costs and incomes involved in view of performing the planned activities. The principle that governs the majority of programs of external non-reimbursable financing is co-financing.

Consequently, the existence of such a budget supposes engaging certain costs related to:

➤ **direct expenses costs:**

- salaries,
- travel,
- transport,
- accommodation,
- daily allowance,
- consumables,
- equipment,
- specialized costs requested by the program,
- external assessment,
- financial audit,

- training,
- costuri financiare,
- amortizări,
- reclamă și
- publicitate etc.

➤ **cheltuielile indirecte sau cheltuieli de regie**

- chirii,
- utilități,
- poștă,
- telefon etc.

Politica fiscală în domeniul finanțării externe nerambursabile vizează neimpozitarea veniturilor de această natură, tocmai pentru că, prin implementarea programelor sau proiectelor de studii sau cercetare științifică, se vine în sprijinul dezvoltării și demarării unor noi aptitudini ale companiilor, deja, existente, precum și a celor nou-înființate, îmbunătățind performanțele și potențialul economic pentru o adaptare rapidă la rigorile impuse de politica de globalizare a piețelor.

Astfel, concluzia care se desprinde relevă că:

- prin practicarea politicii fiscale în ceea ce privește neimpozitarea veniturilor din finanțări externe nerambursabile, obținute de către organizațiile non-profit, statul nu pierde, ci, de fapt, câștigă, deoarece, așa cum am arătat mai sus, rezultatul implementării programelor sau proiectelor finanțate conduce spre noi oportunități economice cu un potențial crescut, diversificat și fluid.
- aplicarea, de către guverne, a unei politici fiscale distincte în cazul finanțării externe nerambursabile, în ceea ce privește veniturile neimpozabile obținute de către organizațiile non-profit, ca urmare a implementării unor programe sau proiecte pe fundament de studii științifice și de cercetare, are ca efect, descoperirea, cunoașterea și dezvoltarea aptitudinilor, gestionarea optimă a resurselor, îmbunătățirea performanțelor economice ale celor existente și creșterea potențialului de accesare a surselor de finanțare, în vederea adaptării rapide la rigorile determinate de politica de globalizare a piețelor.

- translations,
- insurances,
- training,
- financial costs,
- amortizations,
- advertising and publicity etc.

➤ **indirect expenses or overhead costs:**

- leases,
- utilities,
- mail,
- telephone etc.

The tax policy in the field of external non-reimbursable financing aims at non-taxation of incomes of this nature because the implementation of the programs or projects of scientific and research studies entails the support of the development and acquiring of new skills of the already existing firms, as well as of the recently established ones, improving the performances and economic potential for a rapid adaptation to the rigors imposed by the policy of market globalization.

As a conclusion:

- by practicing the tax policy with respect to non-taxation of incomes from external non-reimbursable financing, obtained by non-profit organizations, the state does not lose but in fact wins because, as indicated above, the result of implementing the programs or projects financed leads to new economic opportunities with an increased, diversified and fluid potential.
- application by Governments of different fiscal policy for external grant funding, in terms of taxable income earned by non-profit organizations as a result of the implementation of programs or projects on basis of scientific studies and research, has the effect, discovery, knowledge and skills development, optimal resource management, improving the economic performance of existing and potential increased access to funding sources in order to adapt quickly to the rigors of the policy of globalization of markets.

Bibliografie / Bibliography:

1. Legea nr.571/2003 privind Codul fiscal cu modificările și completările ulterioare. Monitorul Oficial al României, nr.927 din 23.12.2003.
2. Ordonanța de Guvern nr.26/2000, aprobată prin Legea nr.246/2005 cu privire la asociații și fundații. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.39 din 31.01. 2000.

IMPLEMENTAREA SISTEMULUI EUROSUR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Drd. Alexandru BOEȘU, ASEM

Conceptul EUROSUR a prins contur la nivelul UE în anul 2007. Implementarea acestuia a început în 2009 ca proiect-pilot în 6 state membre ale UE (România, Slovacia, Ungaria, Finlanda, Italia, Grecia) și în 2013, în celelalte state, în particular, după dezvoltarea unei Strategii pentru întregul spațiu comunitar. EUROSUR pune accent pe supravegherea frontierei externe a UE și a spațiului Schengen. EUROSUR va fi operațional în 30 de țări. 26 de țări UE și patru state asociate, care fac parte și din spațiul Schengen. Excepție fac Irlanda și Marea Britanie.

EUROSUR este un instrument ce facilitează schimbul de informații între țări. Toate datele și incidentele sunt stocate la nivel național în Centrele Naționale de Coordonare și acestea fac schimb de date conform acordului de înțelegere dintre ele.

EUROSUR nu a fost conceput doar pentru supravegherea frontierelor, dar, în particular, și pentru respectarea drepturilor omului și salvarea vieților omenești, în cazul emigranților care își riscă viața pentru a ajunge și a-și găsi un loc de muncă în UE. Dacă aceștia nu pot fi returnați în caz de amenințare cu represalii și torturi din partea statului din care vin și acest fapt se dovedește a fi adevărat, UE analizează posibilitatea de a acorda azil acestora.

La nivelul Republicii Moldova, conceptul EUROSUR a prins contur în anul 2008 și se regăsește în Strategia pentru Management Integrat al Frontierei 2010-2013. Neformal, R. Moldova a aderat la acest concept, dar mai are un drum lung de parcurs. E necesar să fie încheiate acorduri cu statele vecine și regionale pentru schimb de informații și o comunicare mai eficientă a CNC din Moldova cu cele din statele vecine UE. Cadrul conceptual și cel legislativ este necesar să fie armonizat, ca să corespundă celui UE, iar Centrul Național de Coordonare, cât și cele regionale și locale, e necesar să fie modernizate și dotate cu echipament și softuri moderne de colectare și prelucrare a datelor.

Cuvinte-cheie: eurosur, Centrul național de coordonare (CNC), Centrul regional de coordonare (CRC), Centrul local de coordonare (CLC), frontex, Schengen, criminalitate transfrontalieră, poliția de frontieră, sistemul național de supraveghere a frontierei de stat (SNSFS)

JEL: A-20

Introducere

Această cercetare se bazează pe analiza Sistemului EUROSUR de Supraveghere a Frontierelor la nivel european și, totodată, evidențiază nivelul de pregătire și etapa de implementare la care se află autoritățile naționale

EUROSUR IMPLEMENTATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

PhD candidate, Alexandru BOESU, ASEM

The EUROSUR concept was outlined in the EU in 2007. Its implementation started in 2009 as a pilot project in six EU Member States (Romania, Slovakia, Hungary, Finland, Italy, and Greece), and in other countries in 2013, particularly after developing a Strategy for the whole community. EUROSUR focuses on the external border surveillance and Schengen area. EUROSUR will be operational in 30 countries, 26 EU countries and four associated countries that are part of the Schengen area, except Ireland and the UK.

EUROSUR is a tool that facilitates the exchange of information between countries. All data and incidents are stored at the national level in National Coordination Centers and they exchange data according to the agreement between them.

EUROSUR was not designed only for border surveillance, but in particular, for respecting human rights and saving lives, in case of migrants who risk their lives by going and finding a job in the EU. If they cannot be returned in case of threat of repression and torture by the State they come from and this proves to be true, the EU analyzes the possibility to give them asylum.

In the Republic of Moldova EUROSUR concept was outlined in 2008 and is found in the Integrated Border Management Strategy 2010-2013. Informal Moldova joined this concept, but still has a long way to go. We need to conclude agreements with neighboring and regional countries for exchange of information and effective communication of the Moldovan NCC with EU neighboring countries. The concept and the legislative concept should be harmonized to correspond to the EU; the National Coordination Centers as well as the Regional and Local Centers need to be upgraded and equipped with modern equipment and software for collecting and processing the data.

Key-words: Eurosurr, National Coordination Center (Ncc), Regional Coordination Center (Rcc), Local Coordination Center (Lcc), Frontex, Schengen, Cross-Border Crime, Border Police, National System Of State Border Surveillance (Nssbs)

JEL: A-20

Introduction

This research is based on the analysis of EUROSUR Border Surveillance System at European level. It also points the preparation level and implementation phase where the national authorities are in order to join to the concept. This concept encompasses a more efficient management and border

pentru a adera la acest concept, care înglobează o gestionare și supraveghere mai eficientă a frontierelor și o dezvoltare a comunicării dintre agențiile responsabile de managementul frontierelor, atât la nivelul țărilor UE, cât și cu țările terțe. O atenție deosebită îi este acordată și protecției refugiaților, respectării drepturilor și libertății acestora.

Analiza problemei cercetate

Context European:

În iunie 2007, Comisia Europeană a prezentat statelor membre un prim plan pentru crearea unui sistem european de supraveghere a frontierelor, denumit „EUROSUR”.

Implementarea acestuia a început în 2009 ca proiect-pilot în 6 state membre ale UE (România, Slovacia, Ungaria, Finlanda, Italia, Grecia).

Ce reprezintă și semnifică EUROSUR: European External Border Surveillance System (Sistemul de Supraveghere la Frontiera Externă a UE).

La 2 decembrie 2013, Sistemul european de supraveghere a frontierelor (EUROSUR) a devenit operațional. EUROSUR a adus o contribuție importantă la salvarea vieților celor care își asumă riscuri pentru a ajunge pe țărmurile Europei. De asemenea, a oferit UE și statelor sale membre instrumente mai bune pentru a preveni infracțiunile transfrontaliere, precum traficul de persoane sau traficul de droguri și, în același timp, pentru a detecta micile ambarcațiuni cu migranți aflate în primejdie și a le furniza asistență, în deplină conformitate cu obligațiile europene și internaționale, inclusiv principiul nereturnării, care interzice returnarea unei persoane către un loc unde viața sau libertățile i-ar putea fi amenințate.

Conform Frontex, în anul 2012, peste 72 000 de persoane au trecut ilegal frontierele Uniunii Europene, de două ori mai mult decât în anul 2011.

EUROSUR va fi operațional în 30 de țări în total. În prima fază, el a devenit operațional în 19 țări, în cele 18 state membre ale UE de la frontierele externe meridionale și orientale și în Norvegia, țară asociată spațiului Schengen. Începând cu 1 decembrie 2014, celelalte 8 state membre ale UE și 3 țări asociate spațiului Schengen vor începe implementarea principiului EUROSUR. Irlanda și Regatul Unit nu iau parte la cooperarea Schengen și, prin urmare, nu participă nici la EUROSUR.

Cooperarea dintre agenții, schimbul de informații și răspunsul comun

Structura de bază a EUROSUR este reprezentată de „centrele naționale de coordonare”, prin intermediul cărora sunt obligate să coopereze și să își coordoneze activitățile toate autoritățile naționale care au responsabilități în ceea ce privește supravegherea frontierelor (de exemplu, poliția de frontieră, poliția, paza de coastă, marina militară). Aceste autorități naționale fac schimb de informații privind incidentele care se produc la frontierele externe terestre și maritime, privind situația și poziția patrulelor, precum și rapoartele analitice și de informare, prin intermediul „tablourilor situaționale

surveillance and communication development between agencies responsible for border management, both in EU countries as well as with other countries. Particular attention is assigned to refugee protection, respecting their rights and freedom.

The Analysis of the Considered Issue

European Context:

In June 2007, the European Commission presented to the Member States a foreground to create a European border surveillance system, called "EUROSUR".

Its implementation started in 2009 as a pilot project in six EU Member States (Romania, Slovakia, Hungary, Finland, Italy, and Greece).

EUROSUR represents: European External Border Surveillance System

On December 2, 2013 the European Border Surveillance System (EUROSUR) has become operational. EUROSUR made an important contribution to saving the lives of those who take risks to reach the shores of Europe. It also gave the EU and its Member States better tools to prevent cross-border crimes such as human trafficking or drug trafficking, and at the same time, to detect small boats with migrants in distress and provide them assistance in full compliance with European and international regulations, including the principle of non-refoulement, which prohibits the return of a person to a place where his life or freedom would be threatened.

According to Frontex, in 2012 more than 72 000 people have illegally crossed the borders of the European Union, twice more than in 2011.

EUROSUR will be operational in 30 countries. In the first phase, it became operational in 19 countries, the 18 EU Member States from the Southern and Eastern external borders and Norway, Schengen associated country. Starting from December 1, 2014 eight other EU member states and Schengen associated countries will begin implementing the EUROSUR Principle. Ireland and the United Kingdom do not participate in the Schengen cooperation and, therefore, do not take part in EUROSUR.

Inter-agency Cooperation, Information Exchange and Joint Response

The basic structure of EUROSUR represent the “national coordination centers” through which all national authorities that have border surveillance responsibilities are obliged to cooperate and coordinate their activities (ex. border guards, police, coast guard and navy). These national authorities exchange information on incidents occurring at the external land borders and sea borders, regarding the situation and patrols position, as well as analytical and information reports by means of “national situational pictures”.

Thanks to this cooperation and information exchange, the Member State concerned may react more quickly in case of any incidents of illegal migration and cross-border crime or that pose a risk to migrants lives.

naționale”.

Grație acestei cooperări și schimbului de informații, statul membru în cauză poate să reacționeze mult mai rapid în cazul oricăror incidente legate de migrația ilegală și de infracționalitatea transfrontalieră sau care prezintă un risc pentru viața migranților.

Agenția pentru gestionarea frontierelor UE, Frontex (înființată la 26 octombrie 2004), joacă un rol important în reunirea și analizarea informațiilor din „tabloul situațional european” culese de către statele membre, identificând astfel eventualele schimbări ale rutelor sau noi metode folosite de către rețelele infracționale. Acest tablou situațional european conține, de asemenea, informațiile colectate în cursul operațiunilor comune ale Frontex și informații privind zona prefrontalieră. În plus, Frontex sprijină statele membre în detectarea navelor mici, cooperând îndeaproape cu alte agenții ale UE, cum ar fi Agenția Europeană pentru Siguranță Maritimă și Centrul Satelitar al UE.

EUROSUR permite statelor membre să reacționeze mai rapid nu numai în cazul unor incidente izolate, ci și în cazul unor situații critice care au loc la frontierele externe. În acest scop, frontierele externe terestre și maritime au fost împărțite în „secțiuni frontaliere”, fiecareia dintre acestea fiindu-i atribuit un „nivel de impact” scăzut, mediu sau ridicat, similar cu un semafor. Această abordare permite identificarea punctelor critice la frontierele externe, determinând o reacție standardizată la nivel național și, dacă este nevoie, la nivel european.

O atenție deosebită a fost acordată asigurării respectării drepturilor fundamentale și a obligațiilor care decurg din dreptul internațional. De exemplu, trebuie să se acorde prioritate persoanelor vulnerabile, cum ar fi copiii, minorii neînsoțiți sau persoanele care au nevoie de asistență medicală de urgență. Regulamentul privind EUROSUR prevede, în mod clar, că statele membre și Frontex trebuie să respecte, pe deplin, principiile nereturnării și demnității umane în cazul persoanelor care au nevoie de protecție internațională. Deoarece schimbul de informații în cadrul EUROSUR este limitat la informațiile operaționale, cum ar fi localizarea incidentelor și a patrulelor, posibilitatea de a face schimb de date cu caracter personal este foarte limitată.

Cadrul **EUROSUR** constă din următoarele componente:

- Centrul Național de Coordonare;
- Tablouri situaționale naționale;
- O rețea de comunicații;
- Un tablou situațional european;
- Un tablou comun al informațiilor privind zona prefrontalieră;
- O aplicare comună a instrumentelor de supraveghere.

Centrul Național de Coordonare

Un birou mare, fără ferestre, este centrala „Eurosur”, noul sistem de pază a frontierelor UE. O hartă

The EU Border Management Agency, Frontex (established on October 26, 2004), plays an important role in bringing together and analyzing information from the “European situational picture” collected by Member States, thus, identifying any changes in routes or new methods used by criminal networks. This European situational picture also contains information collected during Frontex joint operations and information on pre-frontier area. In addition, Frontex support the Member States in detecting small vessels, closely cooperating with other EU agencies such as the European Maritime Safety Agency and the EU Satellite Centre.

EUROSUR allow Member States to react quickly not only in isolated incidents, but also in critical situations occurring at the external borders. For this purpose, land and maritime external borders were divided into “border sections” and to each of them being assigned a “level of impact” – low, medium or high, similar to a traffic light. This approach allows the identification of critical points at the external borders, causing a nationally standardized reaction, and if necessary, at the European level.

Particular attention was paid to ensuring the respect of fundamental rights and obligations under international law. For example, priority should be given to vulnerable persons such as children, unaccompanied minors or persons who need emergency care. EUROSUR Regulation clearly states that Member States and Frontex should fully respect non-refoulement and human dignity of people in need of international protection. Since the exchange of information within EUROSUR is limited to operational information, such as the location of incidents and patrols, the opportunity to exchange personal data is very limited.

EUROSUR consists of the following components:

- National Coordination Center;
- National situational pictures;
- A communications network;
- A European situational picture;
- A common information picture on pre-frontier area;
- A common application of surveillance tools.

National Coordination Center

The new EU border guard system “Eurosur” is a large office with no windows. The map of Europe is on a large screen. These are located in the European headquarters of Frontex in Warsaw. On the map there can be seen many red points. Each point means that there came new information to the system. A red dot may mean, for example, that there were found smugglers. However, it can as well mean that there has been observed a boat with African refugees. Eurosur main component is to provide an organized crime crack down network and rescue the persons who are in danger at sea. Thanks to the Eurosur system, different

a Europei, vizibilă pe un ecran uriaș domină încăperea. Toate acestea se află în sediul autorității europene Frontex de la Varșovia. Pe hartă, se pot vedea numeroase puncte roșii. Fiecare punct înseamnă că pe acolo a intrat o nouă informație în sistem. Un punct roșu poate însemna, de exemplu, că acolo au fost descoperiți contrabandiști. Poate, însă, la fel de bine, însemna că acolo a fost observată o ambarcațiune cu refugiați africani. Componenta principală a Eurosur este să pună la dispoziție o rețea de stăvilire a crimei organizate și de salvare a persoanelor aflate în pericol pe mare. Grație sistemului Eurosur, diversele fenomene vor putea fi mai bine evaluate pe termen lung. Totodată, se va putea reacționa mai rapid la accidente pe mare.

UE a pus la dispoziția sistemului 144 de miliarde de euro până în 2020. Elicoptere, drone și sateliți strâng informații la fața locului, care sunt stocate apoi în sistem. „Depinde de fiecare stat membru ce informații pune la dispoziția celorlalți. De exemplu, dacă grecii vor să știe neapărat ce se întâmplă în zona Lampedusa, ei trebuie să încheie un acord cu Italia”. Și raportarea sau trecerea sub tăcere a unui incident oarecare depinde de poliția de frontieră a fiecărui stat membru al UE. Dacă se descoperă o ambarcațiune cu refugiați pe cale de a se scufunda, poate dura și șase ore până la sosirea echipelor de salvare.

Dar nu numai din cauza funcționării greoaie se fac auzite critici. Organizația de apărare a drepturilor omului Human Rights Watch (HRW) acuză Frontex că nu știe nici ea prea bine ce are de gând cu ajutorul Eurosur. „Reclamăm faptul că nu este prioritară salvarea refugiaților”, afirmă Wenzel Michalsky, activ în cadrul biroului HRW de la Berlin. Cu ajutorul Eurosur, „Fortăreața Europa” este întărită, adaugă el. „Frontex este big brother al spațiului mediteranean, fiindcă rolul Frontex este să-i țină la distanță pe refugiați. Or, rolul autorității europene de pază a frontierelor ar trebui să fie tocmai protejarea refugiaților”, susține Michalsky. În plus, ar trebui asigurată respectarea drepturilor omului. „Refugiații sunt depistați cu ajutorul tehnologiei de vârf și reținuți în țările lor de origine, unde riscă să fie executați sau torturați. UE și Frontex nu au voie să devină părtașe la așa ceva”, a mai spus activistul HRW.

Că sistemul Eurosur va fi capabil să salveze vieți omenești, după cum susține Frontex, sau că va contribui la întărirea „Fortăreței Europa”, după cum afirmă adversarii săi – ce acesta se va vedea în continuare, deoarece sistemul a fost dat în folosință la 1 decembrie 2014. Ca un prim pas, acele state membre ale UE, care au frontiere cu țări nemembre ale UE, au înființat centre naționale de coordonare. Aceasta fiindcă se știe, deja, că sistemul nu poate funcționa mai bine decât permit autoritățile naționale de pază a frontierelor.

Context Național (Implementarea Principiului EUROSUR în R.Moldova)

La nivelul Republicii Moldova, conceptul EUROSUR a prins contur și a fost pus în discuții în anul 2008. La moment, componentele-cheie ale acestuia sunt

phenomena will be better evaluated on long term. At the same time, one will react more quickly to accidents at sea.

EU will have provided 144 billion Euros for the system until 2020. Helicopters, drones and satellites gather information on the site, which is then stored in the system. “It depends on each member state what information makes available to others. For example, if the Greeks really want to know what happens in the Lampedusa region, they must enter into an agreement with Italy”. Reporting or concealment of any incident depends on the border police of each EU Member State. In case is discovered a refugee boat about to sink, it can take up to six hours until the rescue arrives.

Slow operation is not the only thing criticism is received. Human Rights Watch (HRW) accused Frontex that it does not know exactly what are the intentions regarding Eurosur. “We complain that refugees’ saving is not a priority”, says Wenzel Michalsky, active member within HRW office in Berlin. With Eurosur, “Fortress Europe” is strengthened, he added. “Frontex is the big brother of the Mediterranean space, because the role of Frontex is to keep refugees away. As Michalsky says “the role of the European border guard should be the protection of refugees”. In addition, one should ensure human rights respect. “Refugees are detected with the help of high technology and sent back to their home countries, where they may be executed or tortured. EU and Frontex are not allowed to become part of it”, said HRW activist.

Whether Eurosur system will be able to save lives, as Frontex claims, or will contribute to the strengthening of “Fortress Europe” as its opponents say – it will be seen later, since the system was put into operation on December 1, 2014. As a first step, those Member States which have borders with non-EU countries have set up national coordination centers. It is well known from now that the system cannot work better than the national border guard allow.

National Context (Implementing the EUROSUR Principle in R. Moldova)

In the Republic of Moldova the EUROSUR concept was outlined and put into discussion in 2008. Currently, its key components are described and are found in the Strategy for Integrated Border Management 2010 to 2013.

National system of state border surveillance (NSSBS) – is a mechanism for information exchange and cooperation that allows the national border control authorities to cooperate at the tactical, operational and strategic level. At the same time, NSSBS creates the necessary framework for cooperation and information sharing regarding the border guard field with the national coordination centers of the neighboring states, the European Agency for the Management of

descrie și se regăsesc în Strategia pentru Management Integrat al Frontierei de Stat 2010-2013.

Sistemul Național de Supraveghere a Frontierei de Stat (SNSFS) – constituie un mecanism de schimb de informații și cooperare, care permite autorităților naționale cu atribuții în domeniul controlului frontierei să coopereze la nivel tactic, operațional și strategic. Totodată, SNSFS creează cadrul necesar pentru cooperarea și schimbul de informații în domeniul frontierelor cu centrele naționale de coordonare ale statelor vecine, Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe (FRONTEX), alte state și agenții internaționale.

Scopul SNSFS constă în asigurarea Republicii Moldova cu un cadru tehnic și operațional în vederea asigurării securității frontierei de stat prin sporirea cunoașterii situației existente la frontiera de stat și creșterea capacității de reacție în cadrul acțiunilor de prevenire a migrației ilegale și a criminalității transfrontaliere în Republica Moldova.

Implementarea SNSFS se axează pe folosirea următoarelor instrumente de bază:

- schimbul operativ de informații între autoritățile implicate;
- cooperarea reciprocă;
- sporirea capacității de reacție în cadrul acțiunilor de prevenire a migrației ilegale și a criminalității transfrontaliere.

Noțiuni de bază ale activității SNSFS:

- *conștientizarea situației* – capacitatea de a monitoriza, detecta, identifica, urmări și înțelege activitățile transfrontaliere pentru a identifica motive rezonabile pentru măsurile de control pe baza combinării cunoștințelor existente cu informațiile noi;
- *capacitate de reacție* – abilitatea de a executa acțiuni cu scopul de a combate criminalitatea transfrontaliară, inclusiv mijloacele și promptitudinea reacției adecvate în circumstanțe deosebite;
- *tablou situațional* – o interfață grafică destinată prezentării, în timp real, a datelor și informațiilor primite de la diferite autorități, senzori, platforme și alte surse, care face obiectul partajării prin intermediul canalelor de comunicare și informare cu alte autorități, în scopul conștientizării situației și sprijinirii capacității de reacție de-a lungul frontierei de stat și în zona prefrontaliară;
- *infraționalitate transfrontaliară* – orice infracțiune care implică trecerea frontierei de stat, precum traficul de ființe umane, organizarea migrației ilegale, contrabanda;
- *secțiune de frontieră* – frontiera de stat a Republicii Moldova, astfel cum este definită de Legea nr.215 din 4 noiembrie 2011 cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova;
- *zonă prefrontaliară* – regiunea geografică

Operational Cooperation at the External Borders (FRONTEX), other countries and international agencies.

NSSBS goal is to provide Moldova with technical and operational framework for the security of the state border by increasing the knowledge regarding the existing situation at the state border and increasing the response capacity with respect to actions concerning the prevention of illegal migration and cross-border crime in Moldova

NSSBS implementation focuses on using the following basic tools:

- Operative exchange of information between the authorities involved;
- Mutual cooperation;
- Enhancing the response capacity with respect to actions concerning the prevention of illegal migration and cross-border crime.

Basic notions regarding NSSBS activities:

- *situation awareness* - the ability to monitor, detect, identify, track and understand cross-border activities to identify reasonable grounds for control measures based on combining existing knowledge with new information;
- *response capacity* - ability to perform actions to combat cross-border crime, including adequate reaction means and promptness under special circumstances;
- *situational picture* - a graphical interface designed for real-time presentation of data and information received from various authorities, sensors, platforms and other sources subject to sharing through information and communication channels with other authorities, for the purpose of situation awareness and responsiveness support along the state border and pre-frontier area;
- *cross-border crime* - any crime involving the border crossing, as human trafficking, illegal migration, smuggling;
- *frontier section* - state frontier of the Republic of Moldova, as defined by Law No. 215 of November 4, 2011 on the state border of the Republic of Moldova;
- *pre-frontier area* - the geographical area located outside the state border, which is not covered by NSSBS;
- *border control national authorities* - Border Police, Customs Service, National Police, Ministry of Foreign Affairs and European Integration, other authorities competent in the field.

NSSBS is based on the following principles:

The principle of interest community - National Coordinating Center (NCC) form specific communities of interest for information sharing and communication

situată în afara frontierei de stat, care nu este acoperită de SNSFS;

- *autorități naționale cu atribuții în domeniul controlului frontierei* – Poliția de Frontieră, Serviciul Vamal, Poliția Națională, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, alte autorități cu competențe în domeniu.

SNSFS se bazează pe următoarele principii:

Principiul comunității de interes – Centrul Național de Coordonare (CNC) formează comunități specifice de interes pentru partajarea informațiilor și comunicarea în cadrul SNSFS. Comunitățile de interes sunt utilizate pentru organizarea CNC și centrelor regionale sau locale în vederea schimbului de informații în scopul obiectivelor, cerințelor și intereselor comune;

Principiul gestionării coerente și al utilizării unor structuri existente – Poliția de Frontieră asigură coerența dintre diferite componente ale cadrului SNSFS, inclusiv oferirea de orientări și asistența autorităților naționale și centrelor de coordonare regionale sau locale de coordonare și promovarea interoperabilității informațiilor și tehnologiei. SNSFS utilizează sistemele și capacitățile existente. În acest context, SNSFS este instituit în deplină compatibilitate cu alte sisteme la nivel național, astfel contribuind și beneficiind în același timp de o abordare coordonată și eficientă din punctul de vedere al costurilor pentru schimbul de informații;

Principiul partajării informațiilor și al asigurării informațiilor – informațiile puse la dispoziție în cadrul SNSFS sunt disponibile tuturor autorităților naționale competente, centrelor de coordonare regionale sau locale, în afara cazului în care au fost stabilite sau convenite restricții specifice. CNC garantează disponibilitatea, confidențialitatea și integritatea informațiilor care vor face obiectul schimburilor la nivel național și internațional. Poliția de Frontieră garantează disponibilitatea, confidențialitatea și integritatea informațiilor care vor face obiectul schimburilor la nivel internațional;

Principiul orientării către servicii și al standardizării – diferitele capacități SNSFS sunt puse în aplicare cu ajutorul unei abordări orientate către servicii. Poliția de Frontieră asigură că cadrul SNSFS se bazează pe standarde convenite la nivel național și internațional;

Principiul flexibilității – organizarea, informarea și tehnologia sunt concepute în așa fel, încât să permită părților interesate să reacționeze la situațiile în schimbare în mod flexibil și structurat.

Viziunea proprie asupra problemei și rezultatele obținute din cercetare

Dacă e să analizăm și să comparăm Conceptul European EUROSUR cu cel al Republicii Moldova (SNSFS), observăm foarte multe asemănări, chiar și în componentele de bază și denumirea acestora, totodată, Republica Moldova mai are mult de lucru la capitolul privind respectarea drepturilor omului și a refugiaților sau a persoanelor care nu pot fi returnate statelor de unde vin din cauza pedepselor sau a torturilor la care ar putea fi supuși. Ca și Uniunea Europeană, Republica Moldova este la

within NSSBS. Interest Communities are used to organize NCC, regional or local centers with the aim of exchange of information for objectives, requirements and common interests;

The principle of consistent management and use of existing structures - Border Police shall ensure consistency between the different components of the NSSBS, including provision of guidance and assistance to national authorities and regional or local coordination centers and promotion of information and technology interoperability. NSSBS use the existing systems and capacities. In this context, NSSBS is established being fully consistent with other systems at national level, thus contributing and benefiting from a coordinated and efficient approach in terms of costs for the exchange of information;

The principle of information sharing and information ensuring - information provided within NSSBS is available to all competent national authorities, regional or local coordinating centers, unless there have been fixed or agreed specific restrictions. NCC guarantees the availability, confidentiality and integrity of information that will be subject to national and international level exchange. Border Police shall ensure the availability, confidentiality and integrity of information that will be subject to international level exchange;

The principle of service orientation and standardization - different abilities of NSSBS are implemented using a service-oriented approach. Border Police ensure that NSSBS is based on national and international level agreed standards;

The principle of flexibility - the organization, information and technology is designed so that the stakeholders to react to changing situations in a flexible and structured way.

Own Vision regarding the issue and the research results

If we analyze and compare the European concept EUROSUR with that of the Republic of Moldova (NSSBS) we notice many similarities, even in the name of their basic components, at the same time Moldova has much work to do regarding human rights and refugees or persons who cannot be returned to the states they come from, due to punishment or torture to which they may be subject. Moldova just like European Union is at the beginning concerning the implementation of this concept. A good communication with other authorities of the countries in the region will help the Border Police of the Republic of Moldova to apply more quickly and efficiently the same measures as in EU and then this would facilitate a much simpler accession to the Schengen area. Namely here, is put the greatest emphasis on security and border surveillance; the exchange of information with the neighboring countries is

început de cale cu implementarea acestui concept, dar o comunicare bună cu alte autorități din țările din regiune, va ajuta Poliția de Frontieră a Republicii Moldova să aplice cât mai repede și mai eficient aceleași măsuri ca în statele UE, iar, ulterior, acest lucru ar facilita o aderare mult mai simplă la spațiul Schengen. Anume aici, cel mai mare accent se pune pe securizarea și supravegherea frontierelor, se evaluează schimbul de informații cu autoritățile din țările vecine, se monitorizează respectarea drepturilor omului și se analizează operativitatea intervențiilor și deciziilor luate asupra incidentelor de orice gen. Odată cu dezvoltarea și implementarea acestui concept la nivel național, se impune dotarea Centrului Național de Coordonare și a Centrelor Regionale și Locale de Coordonare cu echipament și softuri moderne de prelucrare a datelor, de comunicare și schimb de informație. Ca stat țerț ce dorește să adere la Conceptul UE EUROSUR, RM ar trebui să încheie diferite acorduri cu statele vecine în ceea ce privește schimbul de informații și o comunicare mai eficientă. Premisele pentru un schimb securizat de informații există, deoarece R. Moldova se află în faza a 2-a de implementare a Proiectului pentru Dezvoltarea Infrastructurii de RadioTelecomunicații Tetra. Același sistem există și în România și este cel mai sigur sistem pentru schimbul de date și informații care este conceput pentru moment în lume.

De asemenea, se impune dezvoltarea conceptului EUROSUR în R. Moldova și armonizarea legislației la standardele UE. Conceptul Sistemului de Supraveghere a Frontierei de Stat trebuie dezvoltat ca un cadru normativ separat de Managementul Integrat al Frontierei de Stat și aprobat prin hotărâre de guvern. În Strategia privind Managementul Integrat al Frontierei de Stat trebuie să se regăsească doar componentele de bază și cum se prevede a fi modernizat acest sistem.

Concluzii și recomandări:

- ❖ Instituționalizarea la nivelul Poliției de Frontieră a Centrului Național de Coordonare creează premise reale pentru a implementa la nivel național principiile EUROSUR. Totodată, este necesară o viziune integrată a tuturor autorităților implicate în implementarea acestor principii, inclusiv în ceea ce privește activitatea acestui Centru. Experiența României în acest sens ar fi foarte oportună prin solicitarea asistenței, ținând cont și de evoluțiile Poliției de Frontieră în perioada decembrie 2011-decembrie 2013 în acest domeniu;
- ❖ Dezvoltarea Centrelor Regionale de Coordonare și Centrelor Locale de Coordonare, precum și dotarea acestora cu echipament modern și programe de culegere a datelor și prelucrarea acestora;
- ❖ Dezvoltarea continuă a cooperării și a schimbului de informații în acest domeniu cu statele vecine, îndeosebi cu România, care are deja o experiență vastă în implementarea conceptului EUROSUR și deține o parte din

assessed; the respect of human rights is monitored; the efficiency of interventions and decisions of incidents of any kind is analyzed. With the development and implementation of this concept at the national level, one should equip the National Coordination Center and the Regional or Local Coordination Centers with modern equipment and software for data processing, communication and exchange of information. As a member country wishing to join the EU concept EUROSUR, RM should conclude various agreements with neighboring countries in terms of information sharing and more effective communication. There exist preconditions for secure exchange of information, because Moldova is in the 2 Phase of implementing the Project regarding the Tetra radio telecommunications Infrastructure Development. The same system exists in Romania and is the most secure system for sharing data and information in the world. EUROSUR concept should be developed in Moldova and the legislation harmonized to the EU standards.

The development of the EUROSUR concept is imposed, as well as the legislation harmonization with the EU standards. The concept of State Border Surveillance System must be developed as a separate regulatory framework for the State Border Integrated Management and approved by Government decision. The strategy on State Border Integrated Management should include only basic components and how this system will be upgraded.

Conclusions and recommendations:

- ❖ The institutionalization of the National Coordination Center at the level of Border Police, gives real prerequisites to implement EUROSUR principles at national level. There is also needed an integrated view of all the authorities involved in the implementation of these principles, including the work of this Centre. Romania's experience in this regard would be very appropriate, by requesting assistance, taking into account the development of Border Police during December 2011 - December 2013 in this area;
- ❖ Development of Regional Coordination Centers and Local Coordination Centers, as well as equipping them with modern equipment and software for data collection and processing;
- ❖ The continuous development of cooperation and exchange of information in this area with neighboring countries, especially with Romania, which already has extensive experience in implementing the EUROSUR concept and has a part of the external border of the European Union. There is a need of a

frontiera externă a Uniunii Europene. Este necesară o cooperare mai strânsă între Centrul Operațional de Comandă al României și cel al Republicii Moldova, în contextul integrării europene a Republicii Moldova și posibila aderare a României la spațiul Schengen.

closer cooperation between the Operational Control Centre of Romania and the Republic of Moldova, in the context of Moldova's EU integration and the possible accession of Romania to the Schengen Area.

Bibliografie / Bibliography:

1. <http://frontex.europa.eu/intelligence/eurosur>
2. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114579_ro.htm
3. <http://www.dw.de>
4. <http://www.border.gov.md>
5. Legea nr.215 din 4 noiembrie 2011 cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova
6. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336113>

LIBERALIZAREA PIETEI EUROPENE A GAZULUI NATURAL

Drd. Iulian VIȚĂ, ASEM

Gazele naturale constituie o sursă promițătoare și contemporană de energie primară, cu efecte pozitive asupra mediului, prezentând un interes deosebit. Cererea actuală de energie a diverselor economii este principala inițiativă pentru noi investiții în sectorul gazelor și se concentrează, în prezent, asupra transportului de gaze naturale către piețele de desfacere a acestei comodități. Având o structură puternic industrializată și tendințe de creștere, necesarul de energie în țările europene este în continuă creștere, iar în absența unei surse suplimentare de energie primară, aceste economii se vor confrunta cu o creștere continuă a cererii de gaze în viitorul apropiat. În plus, pentru a asigura furnizarea de energie, este necesară diversificarea surselor de aprovizionare, ceea ce constituie un aspect delicat al politicilor energetice în Europa. Atât nevoia de gaz și surse alternative de energie pentru a contrabalansa monopolul rusesc, cât și liberalizarea pieței europene a gazelor naturale, au determinat UE să se implice mai activ, ca niciodată, în materializarea acestei politici prin oferte și proiecte.

Cuvinte-cheie: gaz natural, liberalizare, dependență, concurență, diversificare.

JEL: A20

Introducere. În vederea armonizării și liberalizării pieței interne a energiei în UE, au fost adoptate pachete legislative succesive de măsuri, care abordează accesul la piață, transparența și reglementarea, protecția consumatorilor, sprijinirea interconexiunilor și nivelurile adecvate de aprovizionare. Ca urmare a acestor măsuri, noi furnizori de gaze și de energie electrică au acces la piețele statelor membre, iar consumatorii industriali și casnici au acum libertatea de a-și alege furnizorul. Alte politici ale UE, aferente pieței interne a energiei, abordează securitatea aprovizionării cu energie electrică, gaze și petrol, precum și dezvoltarea unor rețele transeuropene pentru transportarea energiei electrice și a gazelor naturale.

1. Analiza pregătirii către liberalizare a pieței europene a gazului natural

În timp ce piețele pentru electricitate din Regiunea de Nord sunt bine dezvoltate, piețele pentru gaz nu sunt. Norvegia este un principal producător de gaz natural, dar întreaga producție este exportată. Suedia folosește numai cantități mici de gaz natural (mai puțin de 2% din nevoile de bază pentru energie) și nu poate fi considerată o piață. Pentru Finlanda, gazul natural se ridică la aproximativ 11% din nevoia de energie și toate celelalte cereri pentru gaz natural sunt importate din Rusia, astfel, în prezent,

THE LIBERALIZATION OF THE EUROPEAN NATURAL GAS MARKET

PhD candidate Iulian VITA, ASEM

Natural gas is a promising and contemporary source of primary energy, with the least damaging effects over environment and attracting particular interest. The present increase in energy demand of various economies is the main vector for new investments in the gas sector, which is currently focusing on the transportation of natural gas towards markets demanding these commodities. With a highly industrialized structure and growth trends, the energy demand in European Union (hereinafter the 'EU') Member States is increasing, and, in the absence of additional primary sources of energy, these economies will face a growing demand for gas in the near future. In addition, in order to ensure the supply of energy, it is necessary to diversify the supply sources, a delicate aspect of energy policy in Europe. The need of gas and alternative energy sources to counterbalance the Russian monopoly, as well as the European gas market liberalization have all led the EU to be more active than ever in delivering its energy policy through offers and projects.

Key-words: natural gas, liberalization, dependence, competition, supply diversification;

JEL: A20

Introduction

In order to harmonize and liberalize the internal energy market in the EU, successive legislative packages adopted measures that address market access, transparency and regulation, consumer protection, support and appropriate levels of supply interconnections. Following these measures, new suppliers of gas and electricity have access to the EU Member States markets and industrial consumers and households are now free to choose their supplier. Other EU policies related to domestic market address energy security of supply, gas and oil as well as the development of trans-European networks for transport of electricity and natural gas.

1. Analysis of liberalization preparedness of European gas market

While the energy markets in the North of continental Europe are well developed, gas markets are not. Norway is a major producer of natural gas, but the whole production is exported. Sweden uses only small amounts of gas (less than 2% of the basic needs for energy) and cannot be considered a substantive market. For Finland, the domestic production of natural gas constitutes approximately 11% of energy needs, the rest being imported from Russia. Therefore, so far,

Finlanda este scutită de la Directiva pentru gazul natural.

Numai în Danemarca există condiții atât de piață, cât și de cantități importante de gaz pentru a fi folosite (aproape 23% din nevoia de energie). Danemarca este un producător important de gaz, care exportă aproape 40% din producția sa. Deși Danemarca a fost de acord cu independența, totuși, piața este puternic dominată de către DONG, compania națională de gaz, existând astfel o concurență minimă chiar la nivel angro și cu amănuntul.

Nici Italia și nici Spania n-au încă o piață angro competitivă. Italia a introdus un program de deblocare a gazului pentru compania dominantă, ENI, pentru a încuraja noii veniți pe piață, dar raportul anual din 2005, emis de reglementator, arată: intrarea unor noi operatori pe piață prin programele de deblocare a gazului n-au dat rezultate încă în favoarea competiției care a fost pasată consumatorilor. Spania, de asemenea, a introdus un program de deblocare a gazului, care a funcționat din 2001 până în ianuarie 2004 și a avut ca rezultat șase nou-veniți, care au obținut gaz natural de la cea mai mare companie, Gas Natural. Acest lucru a redus partea companiei Gas Natural la cantitatea rămasă de gaz de la 85% în 2002, la 40%, în 2003, deși, în 2004, partea sa a crescut din nou la 45%. Cealaltă parte a pieței (28%) a fost deținută de către cele două mari companii, Endesa și Iberdrola. Rămâne de văzut dacă se va dezvolta acum o nouă piață angro competitivă de gaz. Piețele cu amănuntul de gaz natural, din Spania și Italia, s-au deschis încă din 2003, dar valorile anuale de schimb din Spania sunt de numai 5%. În Italia, valoarea de schimb pentru micii consumatori, în 2003, raportată de Raportul Benchmark, a fost de 35%.

Aceasta este greu să se împacă cu declarația din Raportul anual 2004 al Autorității de control: „De mai bine de un an de la data memorabilă din ianuarie 2003, consumatorii autohtoni nu au făcut nicio schimbare de la un furnizor la altul și astfel n-au beneficiat de nicio reducere reală de preț”. Iar în Raportul anual din 2005: „companiile de comerț legate de companiile de distribuție continuă să predomine la nivel local, uneori, funcționând prin instrumente de comunicare ale clientului destinate și obstrucționând concurența”.

În ambele țări, industria a fost dominată de către o mare companie înainte de liberalizare, ENI în cazul Italiei și Gas Natural în cazul Spaniei. În ambele cazuri, rețeaua de transmisie este separată, în Enagas din Spania și SNAM Rete din Italia, iar cele două mari companii încă domină piețele angro și cu amănuntul direct și prin filialele lor.

O serie de „centre” pentru gaz s-au dezvoltat (locurile unde infrastructura se întâlnește și gazul poate fi comercializat), de exemplu, la Zeebrugge în Belgia și Bunde-Oude la granița dintre Olanda și Germania, dar lichiditatea, în aceste centre, este foarte scăzută, iar semnalele pentru preț, nu sunt demne de încredere. Piețele de gaz din Franța și din regiunile Walloon și Bruxelles, din Belgia, nu sunt încă deschise pentru consumatorii

Finland is exempted from the application of the EU Directive on natural gas.

In Denmark, both market conditions, as well as the quantities of gas to be used are present (almost 23% of the energy need). Moreover, Denmark is a leading manufacturer of gas export in the region, amounting to almost 40% of its production. Although Denmark has agreed to energetic independence, however, the national market is strongly dominated by one national gas monopoly company – DONG – leaving space for minimal competition at the wholesale and retail trade levels.

When it comes to the South European gas markets, neither Italy nor Spain has still a competitive wholesale market. Italy introduced a program to unlock the market, dominated by ENI gas company and encourage new entrants, but as the 2005 annual report issued by the regulator shows: new entrants into the market through the gas release programs have failed to foster competition, which was passed on to consumers. Spain also introduced a gas release program which ran from 2001 to January 2004, which resulted in six new natural gas companies on the market which obtained gas from the largest company, Gas Natural. The programme has reduced Gas Natural gas share on the gas market which decreased from 85% in 2002 to 40% in 2003, with a slight increase in 2004 to 45%. The other side of the market (28%) was owned by two major companies, Endesa and Iberdrola. It remains to be seen if they will now develop a new competitive wholesale gas market. Natural gas retail markets in Spain and Italy were opened in 2003. Nevertheless the annual exchange values in Spain constitute only 5%. In Italy, the exchange rates for small consumers in 2003 reported by Benchmark report, was 35%.

It is difficult to reconcile the above findings with the statement in the Annual Report 2004 of the Authority Control: 'For more than a year after the memorable January 2003, domestic consumers have not made any change from one provider to another and thus have received no real reduction in price'. Similarly in the Annual Report 2005 states that: 'trade related companies and distribution companies continue to dominate locally, sometimes functions through customer communication tools designed and obstructing competition'.

In both countries, the industry was dominated by one large dominant company before gas market liberalization: Italian ENI and Gas Natural in Spain. In both cases, the transmission network is ensured by separate operators: Enagas in Spain and SNAM Rete in Italy. The two big companies still dominate the wholesale and retail markets directly or through their subsidiaries.

In other EU Member States, a series of gas 'centres' developed (places where infrastructure meets and gas can be sold) for example Zeebrugge in Belgium and Bunde-Oude on the border between the

rezidențiali, în timp ce piețele din Olanda și Belgia au fost deschise complet, în ianuarie 2004, respectiv, iulie 2003. Valorile anuale de schimb pentru consumatorii rezidențiali din Belgia și Olanda sunt mai mici de 5%. Teoretic, piețele de gaz germane și austriece s-au deschis total în 1999, respectiv, 2002, dar, practic, aproape niciun consumator nu și-a schimbat furnizorul. Înainte de Directivă, Franța a fost aprovizionată de o singură companie națională, Gaz de France (GDF), în timp ce Austria, Belgia și Olanda au fost dominate, la sfârșitul pieței de angro, de către companiile OMV, Distrigaz și respectiv Gasunie, cu un număr mare de companii de comerț cu amănuntul și de distribuție, adesea, sub forma unei proprietăți publice locale. Cel mai mare acționar, cu 31.5%, este Guvernul austriac prin deținerea și privatizarea agenției OIAG. Agenția Abu Dhabi, IPIC deține 17,6% din acțiuni. Germania a avut o structură mult mai complexă deși cea mai mare companie, Ruhrgas, deține aproximativ 70% din piață, iar restul era deținut de către RWE și afiliații săi. Distribuția era efectuată de o serie de mari companii locale, adesea, de stat-publice. GDF rămâne intactă, deși se preconizează să fie împărțită legal între ramura infrastructurilor. Se așteaptă ca Guvernul francez să înceapă să vândă acțiuni în companie în 2005, dar va rămâne majoritar. OMV, de asemenea, rămâne, în mare măsură, intactă numai cu o singură separare între rețea și activitățile sale de concurență. Distrigaz și-a împărțit activitățile sale de rețea între Fluxys, o nouă companie, dar majoritar cu 63,5% atât în Fluxys, cât și Distrigaz este compania franceză Suez-Electrabel, compania dominantă de electricitate din Belgia. Gasunie a fost înainte deținută de către statul olandez (50%) și de către Exxon-Mobil și Shell (25%). La 1 iulie 2005, Gasunie a fost împărțită, în mod formal, între două companii, o companie de rețea, care va continua să fie cunoscută sub denumirea de Gasunie și o companie de comerț cu gaz natural Gasunie Trade and Supply. Statul olandez a cumpărat drepturile de proprietate, în compania de rețea, ale lui Shell și Exxon-Mobil, în timp ce dreptul de proprietate al companiei de comerț a rămas neschimbat. Guvernul olandez și-a exprimat dorința ca Trade and Supply să fie împărțită în două companii competitive, una să fie deținută de Exxon-Mobil, iar cealaltă de Shell, dar nu există un plan concret în această privință până acum. Piața de gaz germană este dominată de către Ruhrgas, care a fost preluată de către E.ON, una din cele două companii dominante de electricitate din Germania în 2002, în timp ce o altă companie mare, RWE este un competitor important pe piața de industrie a gazului. Rețelele sunt separate numai pe criterii contabile, iar distribuția continuă să fie făcută de către o serie de companii locale. Ca și în cazul electricității, piața de gaz britanică trebuie luată în considerare ca o piață separată. Până în 1998, Marea Britanie a fost efectiv o insulă a gazului natural fără nicio legătură cu Europa, iar până în 2002, Marea Britanie a avut gaz mai mult decât era necesar.

Aceasta a însemnat că Marea Britanie a avut mijloacele necesare să controleze furnizorii de gaz și să stabilească prețul gazului, în mod diferit, față de celelalte

Netherlands and Germany, but liquidity in these centres is very low, and the price signals are not reliable. Gas markets in France, in Walloon and Brussels, regions of Belgium, are not yet open for residential consumers, while in the Netherlands and Belgium's Flander region markets were fully opened in January 2004 and July 2003 annual replacement values of residential consumers of Belgium and the Netherlands were less than 5%. Theoretically, German and Austrian gas markets were fully open in 1999 and 2002 respectively, but, practically, virtually no consumer has changed supplier. Before the enforcement of the Directive, France was supplied by one national company, Gaz de France (GDF), while Austria, Belgium and the Netherlands wholesale gas markets were dominated at the end of the day by OMV and Gasunie respectively, with a large number of companies in retail and distribution, often in the form of local properties. The largest shareholder, with 31,5%, is the Austrian government, that has privatized the OIAG Agency. The Abu Dhabi Agency – IPIC – owns 17,6% of shares. The German gas market has a more complex structure. The largest gas provider, Ruhrgas, owns about 70% of the market share, while the rest is owned by RWE and its affiliates. The distribution is carried out by a large number of local companies, often state owned – public. In France, GDF remains intact, although the network is expected to be legally divided between branch infrastructures. The French government was expected to begin selling shares of the company in 2005, but it would still hold the largest market share. OMV also remains largely intact with only one separation between the network and its competition activities. Distrigaz has divided its activities between Fluxys network, a new company, but the majority, with 63.5% both in Fluxys and Distrigaz, is held by the French company Suez-Electrabel – dominant electricity company in Belgium. Gasunie was previously owned by the Dutch State (50%) and by Exxon-Mobil and Shell (25%). On July 1, 2005, Gasunie was formally split between the two companies, a network company, which will continue to be known as Gasunie and natural gas trading company, Gasunie Trade and Supply. Dutch State acquired ownership rights in the company's network of Shell and Exxon-Mobil, while the company's competence in trade remained unchanged. The Dutch government has expressed its intention to divide gas trade and supply between two competitive companies, one to be owned by Exxon-Mobil, and the other by Shell, but there is no concrete plan in this regard so far. German gas market is dominated by Ruhrgas, which was taken over by E.ON, one of the two dominant electricity companies in Germany in 2002, while another large company RWE is a major competitor in the gas industry market. Networks are only separated on the accounting basis and distribution continues through a number of local companies. Similar to the electricity market, the British

piețe din Europa (indexarea la petrol a fost mai puțin importantă). Producția de gaz din câmpurile naționale este în puternic declin acum, și importurile prin conducte și gaz natural lichefiat (LNG) vor crește cererile Marii Britanii în următorii ani. Aceasta înseamnă că, în câțiva ani, Marea Britanie va fi mult mai integrată în piețele din Europa și este posibil să devină o parte a pieței internaționale. O piață de gaz angro există de zece ani, conform National Balancing Point privind National Transmission System. Piața este, de obicei, considerată lichidă, deși cantitățile nu sunt ușor de găsit. Acorduri detaliate în curs, cunoscute ca New Gas Trading Arrangements, sunt în vigoare de aproape cinci ani, ca un model pentru piața echivalentă de electricitate (NETA/BETTA). Guvernul și Comisia de Reglementare acționează pentru a sparge puterea pieței companiei anterioare de monopol, British Gas, aceasta înseamnă că piața este fragmentată, astfel încât o companie să nu poată controla mai mult de 25% din piață, iar cinci companii cel puțin 5% din piață. Din multe cauze, piețele de gaz și electricitate pentru consumatorii rezidențiali au fuzionat cu toți furnizorii importanți oferind gaz și electricitate sub formă de „dual fuel package”. Totuși, dacă structura anterioară de distribuție a electricității era regională cu 14 companii separate, care comercializau cu amănuntul electricitatea, pentru gaz există o singură companie, British Gas, care a fost integrată complet vertical. Sectorul comerțului cu amănuntul al lui British Gas, a devenit o companie separată în 1997, ca Centrica, deși se află pe piețele din Marea Britanie, i se permite să facă comerț, în continuare, ca și British Gas. Încă deține 60% din piața rezidențială de gaz, iar restul pieței merge spre cinci companii importante: RWE/NPower, E.ON/Powergen, EDF, Scottish and Southern, și Scottish Power. Centrica deține numai un mic procentaj din piața industrială, în care o parte importantă este deținută de către mai marii în petrol și gaz. Pentru o analiză a problemelor privind piața de gaz cu amănuntul Compania națională British Gas a fost privatizată în 1986, și după 15 ani de presiune din partea Comisiei de control și Guvern s-a destrămat. În 1997, sectorul de comerț cu amănuntul a fost scos din circulație ca și Centrica, căreia i se permite să comercializeze în Marea Britanie ca British Gas. Compania-mamă, BG plc, care face comerț, în afara Marii Britanii, ca British Gas, s-a desprins de compania de rețea, Transco, ca o companie separată, Lattice, în 2001, iar în 2002, fuziona cu omoloaga sa în sectorul electricității de la National Grid Transco (NGT). Comisia de control a cerut NGT să împartă și sectoarele angro de gaz pentru generarea de electricitate. Directiva trebuie să fie amendată astfel, încât să permită autorităților publice să asigure o capacitate de generare suficientă și gaz contractat suficient. O astfel de responsabilitate nu este compatibilă cu piața liberă de electricitate și gaz, deoarece, într-o piață liberă, intrările și ieșirile de piață nu pot fi controlate. Opțiunea Cumpărătorului unic pentru electricitate, care a existat în Directiva din 1996, o

gas market should be considered as a separate market. By 1998, Britain was effectively an island of natural gas with no connection with Europe, and by 2002, Britain had more gas than necessary.

This meant that Britain had the means to control gas suppliers and gas price, which were set differently than in other markets in Europe (indexation of oil was less important). National gas production fields are in decline now, and imports by pipeline and the liquefied natural gas (LNG) are likely to increase the Great Britain's demand of gas in the coming years. This means that in a few years, Britain will be more integrated into European markets and it is likely to become part of the international markets. A wholesale gas market has been already in place for ten years, according to the National Balancing Point on the National Transmission System. The market is usually considered liquid, although quantities are not easy to find. Detailed arrangements, known as New Gas Trading Arrangements are in place for nearly five years as a model for equivalent electricity market (NETA/BETTA). The Government and Regulatory Commission act to break the previous market monopoly powers of British Gas, this means that the market is fragmented, therefore, a company cannot control more than 25% of the market, and five companies must hold at least 5% of market share. Therefore, gas and electricity markets for residential consumers merged with all major suppliers offering gas and electricity in the form of 'dual fuel package'. However, whereas in the previous structure of the regional electricity distribution market there were 14 separate retail companies, in gas sector there was only one company, British Gas, which was completely vertically integrated. The retail sector of British Gas has resulted as a separate company in 1997 – Centrica. Although Centrica is on the UK market it is allowed to continue to trade just like British Gas. It also owns 60% of the residential gas market and the rest of the market goes to five major companies: RWE/NPower, E.ON/Powergen, EDF, Scottish and Southern, and Scottish Power. Centrica owns only a small percentage of the industrial market in which an important part is owned by major oil and gas companies. British Gas was privatized in 1986, and after 15 years of pressure from the Commission of control and the government it fell apart. In 1997, the retail sector has been out of circulation as the Centrica, which is allowed to sell in the UK as British Gas. Its parent company, BG plc, which trades outside Great Britain as British Gas, came off the company network, Transco, as a separate company – Lattice in 2001 and in 2002 it merged with its similar company in electricity from the National Grid Transco (NGT). Control Commission asked NGT to divide so as to generate electricity and gas in the wholesale sectors. The directive should be amended to allow public authorities to provide sufficient generating capacity and contracted gas. Such a responsibility is

versiune destul de confuză, pare să ofere o metodă de a satisface această obligație. Conform Cumpărătorului unic, presiunea competitivă asupra generatorilor și asupra angrosiștilor de gaz ar putea fi exercitată. De exemplu, dacă o capacitate nouă sau o cantitate nouă de gaz este solicitată, ar putea să existe o concurență, pentru a crea noua capacitate sau a contracta gazul cerut prin apelarea la compania care oferă cele mai bune prețuri, o perioadă limitată de timp, și ar trebui să existe licitații permanente pentru a garanta că energia furnizată a fost produsă cu cele mai mici cheltuieli posibile.

2. Pachetul legislativ pentru liberalizarea pieței de energie electrică și gaze naturale

Prin adoptarea pachetului legislativ de către Parlamentul European privind piața internă de energie electrică și gaze naturale, drepturile consumatorilor au fost întărite. În urma compromisului la care s-a ajuns, statele membre vor putea alege unul dintre cele trei modele în ceea ce privește separarea producției de distribuția de gaze naturale și electricitate. Astfel, separarea producției de distribuția de gaze naturale și electricitate se va putea face prin separarea proprietății între companiile de producție de energie electrică și cele de transmisie sau prin opțiunile Operatorului Independent de Sistem (OIS) și Operatorului Independent de Transport (OIT). Opțiunea OIS permite întreprinderilor integrate pe verticală să-și păstreze proprietatea asupra activelor rețelei, dar prevede că rețeaua de transport în sine să fie administrată de un operator de sistem independent, o întreprindere sau o entitate complet separată de întreprinderea integrată pe verticală, care îndeplinește toate funcțiile unui operator de rețea. A doua opțiune, OIT, va permite societăților să rămână în proprietatea sistemelor de transport, cu condiția ca acestea să fie gestionate de un operator independent de transport. Operatorul de transport și de sistem deține un organism de supraveghere responsabil cu luarea deciziilor susceptibile de a avea un impact major asupra valorii activelor acționarilor. Un program de conformitate va defini măsurile adoptate în vederea excluderii posibilităților de comportament discriminatoriu. Un agent de conformitate va monitoriza punerea în aplicare a programului de conformitate. Clauza pentru operatori din țări terțe Autoritatea de reglementare le poate refuza operatorilor de sisteme de transport a electricității și gazelor naturale, controlați de o persoană sau de persoane dintr-o țară sau mai multe țări terțe, certificarea în cazul în care nu respectă prevederile legate de separarea proprietății (unbundling) sau dacă acordarea certificării va pune în pericol securitatea alimentării cu energie a statului membru în cauză și a Comunității. Protecția consumatorilor, un aspect esențial în ceea ce privește aprovizionarea consumatorilor, constă în accesul la date obiective și transparente privind consumul. Consumatorii trebuie să aibă acces la aceste date privind consumul, prețurile asociate și costurile serviciului, astfel, încât să poată invita concurenții să le

not compatible with the free market for electricity and gas as in a free market, the ins and outs of the market can't be controlled. The electricity single buyer option that existed in the Directive of 1996 – quite a confusing version – this seems to offer a way to meet this obligation. Under the single buyer option, the competitive pressure on generators and gas wholesalers could be exercised. For example, if new capacity or new volume of gas is required, there may be a competition to create new capacity or contract the gas requested by calling the company that offers the best prices for a limited time and there should be ongoing auctions to ensure that the energy supplied was produced at the lowest possible cost.

2. The legislative package of the market liberalization for electricity and natural gas

The legislative package on domestic electricity and gas has strengthened the consumer rights. Following the compromise reached, Member States may choose one of the three models in terms of separating the production of natural gas and electricity distribution. The separation of production and distribution of gas and electricity is possible by separating ownership from production companies and electricity transmission or through options of the Independent System Operator (ISO) and the Independent Transmission Operator (ITO). ISO option enables vertically integrated companies to retain ownership of their network assets, but requires transport network itself to be managed by an independent system operator, a company or entity entirely separate from the vertically integrated undertaking which fulfils all functions of a network operator. As a second option, ITO will allow companies to retain the property of the transport systems, provided that they are managed by an independent transmission operator. The transmission system operator has an oversight body responsible for taking decisions with a major impact on the value of shareholders' assets. A compliance program will define the measures taken to exclude discriminatory conduct. A compliance officer will monitor the implementation of the compliance program. According to the clauses on third countries operators the regulatory authorities may refuse certification of the transportation system operators for electricity and gas, controlled by a person or persons from one or more third countries, if these do not comply with related separation property (unbundling) or if granting certification will endanger the security of energy supply in the Member State concerned and the Community. Consumer protection, a critical issue in terms of customer supply, is access to objective and transparent consumption practices. Consumers should have access to their consumption data, associated prices and service costs so that they can invite competitors to make an offer on them. The new law gives consumers the right to change the

prezintă o ofertă pe baza acestora. Noua legislație conferă consumatorilor dreptul de schimbare a furnizorului de gaze naturale sau electricitate, în timp de trei săptămâni, în mod gratuit, și dreptul de a primi un decont final de lichidare, după schimbarea furnizorului de energie electrică sau gaze naturale, în termen de șase săptămâni de la schimbarea furnizorului. De asemenea, clienții au dreptul de a primi toate datele relevante privind consumul, iar furnizorii de energie electrică trebuie să precizeze, în documentele puse la dispoziția clienților finali, ponderea fiecărei surse de energie în mixul energetic utilizat de către furnizor. Totodată, statele membre garantează că este înființat un mecanism independent, de exemplu, un mediator pentru energie sau un organism pentru consumatori pentru tratarea eficientă a reclamațiilor și soluționarea extrajudiciară a litigiilor, iar Comisia stabilește o listă de control a consumatorului de energie clară și concisă, care oferă consumatorilor de energie informații practice referitoare la drepturile lor. Statele membre trebuie să garanteze că furnizorii de energie electrică și/sau gaze naturale sau operatorii de sisteme de distribuție iau măsurile necesare pentru a prezenta tuturor clienților lor un exemplar al listei consumatorului de energie și pentru a garanta că aceasta este pusă la dispoziția publicului. Garantarea furnizării cu electricitate și/sau gaze naturale este un serviciu universal. Statele membre sunt obligate să garanteze că toți clienții casnici și, atunci când consideră adecvat, micile întreprinderi, adică întreprinderile cu mai puțin de 50 de salariați și o cifră de afaceri anuală sau un bilanț care nu depășește 10 milioane de euro, beneficiază de serviciile universale, și anume de dreptul de a li se furniza, pe teritoriul lor, energie electrică și/sau gaze naturale de o calitate bine definită, la prețuri rezonabile, transparente, ușor comparabile și nediscriminatorii. La inițiativa Parlamentului European, noua legislație include măsuri speciale de protecție a consumatorilor vulnerabili. Statele membre ar trebui să ia măsuri corespunzătoare, precum planuri naționale de acțiune sau beneficii în sistemele de asigurări sociale, pentru a garanta clienților vulnerabili alimentarea cu energie electrică și/sau gaze naturale necesare. Printre alte măsuri, se numără și crearea unei agenții europene de cooperare a autorităților de reglementare, care va elabora linii directoare facultative, obligația operatorilor de sistem de a prezenta în fiecare an autorităților naționale de reglementare un plan de dezvoltare a rețelei, precum și măsuri menite să îmbunătățească cooperarea regională și independența dintre diferitele autorități naționale de reglementare.

3. Liberalizarea pieței unice energetice, inclusiv a gazelor naturale, și efectele acesteia asupra Uniunii Europene

Pentru UE constituie un nou angajament politic ferm de integrare a piețelor naționale într-o piață unică europeană de energie electrică și gaz natural, ca fundament pentru o politică energetică europeană comună. Este clar că, odată creată o piață de energie

supplier of natural gas or electricity for three weeks without charge, the right to receive a final closure after changing electricity supplier or natural gas within six weeks from the switch. Customers also have the right to receive all relevant consumption data and electricity suppliers must specify the documents made available to final customers the share of each energy sources in the energy mix of the supplier. Also, member states ensure that an independent mechanism is established, for example, an energy ombudsman or a consumer body for effective treatment of complaints and alternative dispute resolution, and the Commission sets out a clear and concise checklist of the energy consumer that provides energy consumers with practical information on their rights. Member States shall ensure that suppliers of electricity and / or natural gas distribution system operators take the necessary measures to provide all their customers a copy of the energy consumer checklist and ensure that it is made available to the public. These, as well, shall ensure that supply of electricity and / or gas is a universal service. Member States are obliged to make sure that all household customers and, where deemed appropriate, small enterprises, namely enterprises with fewer than 50 employees and an annual turnover or balance sheet not exceeding 10 million euro, benefit from universal service, namely the right to be supplied in their territory, right to access electricity and / or gas of a specified quality at reasonable prices set in a transparent, easily comparable and non-discriminatory manner. At the initiative of the European Parliament, the new legislation includes special measures for the protection of vulnerable consumers. Member states should take appropriate measures, such as national action plans or benefits in social security systems to ensure vulnerable customers supplying electricity and / or gas required. Other measures include the creation of a European Agency for the cooperation of regulators, to develop voluntary guidelines, system operators transmitted obligation to present national regulators each year network development plan, as well as measures to improve regional cooperation and independence between the different national regulatory authorities.

3. The liberalization of the energy market, including natural gas and its effects on the European Union

EU demonstrated a new strong political commitment to integrate national markets into a single European market for electricity and natural gas, as a basis for a common European energy policy. It is clear that once created a common energy market, Member States will be obliged to adopt a common policy in the field, similarly to other fields, as for example in the common agriculture policy.

The European markets are strongly interconnected. A crisis in supply of natural gas or

comună, statele membre vor fi obligate să adopte o politică comună în domeniu, așa cum este, de exemplu, în agricultură. O criză în alimentarea cu gaz natural sau energie electrică, la București sau Sofia, va avea repercusiuni la Paris sau Berlin. Pe termen scurt, o serie de state membre ar putea avea parte de un disconfort în legătură cu acest proces, fie legat de alinierea prețurilor la consumatori, fie legat de protejarea unor producători autohtoni, care nu pot face față rigorilor pieței, fie o temere față de un proces pe care nu îl înțeleg prea bine. Pe termen lung, câștigurile conectării piețelor sunt mari, iar efectele unei piețe cu adevărat concurențiale se văd deja în unele țări, în care acest proces s-a realizat. În SUA, de exemplu, prețul gazului natural plătit de consumatori este de aproape 3-4 ori mai mic decât în Europa. În America, însă dereglementarea a început în anii 80, fiind un proces lung și dificil de realizat, inclusiv datorită opoziției unora dintre statele americane ce credeau că reglementat, separat și regional e mai bun decât împreună și liberalizat.

Ca un impuls suplimentar pentru dereglementare, Comisia Europeană va prezenta, la cererea șefilor de stat și de guvern din UE, la mijlocul acestui an, o comunicare privind stadiul liberalizării piețelor în statele membre, fapt ce trebuie interpretat și ca un îndemn la o toleranță mai scăzută a Comisiei, față de cei care nu își respectă angajamentele comunitare.

Pentru România, deciziile care s-au luat, în unanimitate, la Consiliul European, înseamnă că transpunerea celui de-al treilea pachet de liberalizare va fi, probabil, accelerată, ținând cont de faptul că data de transpunere asumată (martie 2011) a fost depășită cu mai mult de un an, România fiind printre statele membre, pentru care Comisia Europeană a avansat o procedură împotriva încălcării legislației comunitare.

În România, va fi accelerată și definirea consumatorilor vulnerabili, adică a acelor categorii care au nevoie de ajutor de la stat, deoarece nu au venituri suficiente pentru plata facturii la energie. Aceste categorii trebuie identificate și ajutate direct, în mod echitabil și transparent. Ceilalți consumatori care nu sunt „vulnerabili”, dacă îi preocupă valoarea facturii la energie și dacă vor să o scadă, trebuie, în primul rând, să consume mai eficient și să elimine risipa, prin investiții în eficiența energetică.

Liberalizarea piețelor de energie electrică și gaz natural în UE pare a fi un proces ireversibil. Liberalizarea, ca și globalizarea, trebuie bine înțeleasă pentru a te putea adapta și a o folosi în interes propriu ca stat, regiune, companie sau individ. Liberalizările trebuie făcute cu mult curaj, determinare și planificare, pentru că riscul unor efecte negative pe termen scurt să fie diminuate. Nu trebuie să ne fie frică de liberalizare. Trebuie doar să înțelegem și să încercăm să ne adaptăm, pomind de la premisa că acest proces nu a fost inițiat și nu este îndreptat împotriva consumatorilor, ci este făcut pentru ca ei să fie principalii beneficiari ai unor servicii de calitate, la un preț de piață, corect, sustenabil și cât

electricity in Bucharest or Sofia will have repercussions in Paris or Berlin. In the short term, a number of Member States may have some discomfort about the process related to the alignment of consumer prices, the protection of local producers who can't cope with the rigors of the market or related to a general concern towards a process they do not understand. In the long term, earnings of connecting markets are large, and the effects of a competitive market are already seen in some countries in which the process has been achieved. In the USA, for example, natural gas prices paid by consumers are about 3-4 times lower than in Europe. In USA, however deregulation began in the 80's, was a long and difficult process, also due to opposition from some American states which believed in separately and regionally regulated markets as opposed to unified and liberalized one.

Aiming to provide an additional impetus for deregulation, the European Commission will present, at the request of Heads of State and Government of the EU, by the middle of the current year a Communication on the state of liberalization of markets in the Member States, which must be interpreted as a call to less tolerance from the Commission towards those who do not comply with EU commitments.

For Romania, the decisions taken unanimously by the European Council are translated into an accelerated transposition of the third liberalization package, given that assumed transposition date (March 2011) was exceeded by more than a year. Romania is among the Member States against which the European Commission has started the infringement procedure.

In Romania, will be introduced the definition of vulnerable consumers, those categories that need help from the state, because they do not have enough income to pay the energy bill. These categories should be identified and helped in a direct, fair and transparent manner. Other consumers than “vulnerable” ones, may benefit from reductions to the energy bill if they implement energy efficient systems and waste management systems, through investments in energy efficiency.

The liberalization of electricity markets and natural gas in the EU seems to be an irreversible process. Liberalization, as well as globalization, must be well understood so that to be adapted and used in the best interest of a country, region, company or individual. Liberalization should be done with courage, determination and planning, so that the risk of short-term negative effects to be mitigated. One must not be afraid of liberalization. One must understand and try to adapt, on the assumption that this process was initiated and is not directed against consumers, but is made for them as main beneficiaries of quality services in a market with fair, sustainable and more accessible prices.

Returning to the particular situation of Moldova, the country has the ability to connect to the European

mai accesibil.

În primul rând, pentru că Republica Moldova are capacitatea de a se conecta la piața europeană prin intermediul României, interconexiunile au început deja să fie construite, iar un prim pas în ceea ce privește interconexiunea Republicii Moldova cu piața europeană de gaze naturale, a fost deja realizat, prin interconexiunea sistemului gazier național cu cel român prin gazoductul Iași-Ungheni, însă acestea trebuie extinse și către alte conducte care duc spre Republica Moldova. Însă chestiunea nu vizează doar România și Republica Moldova. Lucrurile trebuie văzute din următoarea perspectivă: România este interconectată cu Ungaria, țară care, la rândul ei, este unită cu piața energetică europeană. Deci, la un moment dat, va fi posibil pentru Republica Moldova, ipotetic vorbind, să importe sau să cumpere gaz din Norvegia. Poate, fizic, gazul norvegian nu va curge prin conductele moldovenești, însă va ajunge în Germania, va fi tranzacționat prin sistem, iar rezervele Germaniei vor fi livrate spre piața energetică moldovenească. Nu este neapărat nevoie substituirea absolută a gazului rusesc, pur și simplu, este necesară concurența. Sistemul concurențial în baza căruia funcționează piața energetică europeană nu va înlocui livrările de gaze din Federația Rusă. De fapt, în 2013, livrările rusești pe piața europeană au fost în creștere, deoarece comercianții europeni, care au vrut să profite de prețurile majorate din Asia, au direcționat gazul spre Asia, fapt care a dus la creșterea livrărilor de gaz rusesc. A fost alegerea lor. Deci, provocarea este crearea unei piețe cu mai mulți furnizori, dintre care să poți alege. Alternativa realistă a Moldovei, pentru viitor, este să se integreze cât mai bine în piața internațională (pentru a-și diversifica sursele de gaze) și este un lucru pe care-l poate realiza.

Uniunea Europeană și-a îndreptat atenția spre mai multe soluții pentru a avea acces la sursele alternative de gaze. Aș vrea să mă refer mai pe îndelete la cazul proiectului Nabucco. Acest proiect a fost o opțiune din cele două coridoare sudice prin care să poată fi adus gaz din Azerbaidjan pe piața europeană. Coridorul, care ar fi trecut prin Bulgaria spre Balcani, nu și-a demonstrat competitivitatea. Mai potrivit s-a dovedit a fi coridorul care trece prin Turcia, Grecia, Albania și, oricum, ajunge pe piața europeană. Decizia finală asupra acestui proiect a fost luată în decembrie și se așteaptă că gazul va ajunge în Europa, prin această conductă, în 2018. Însă, există și alte soluții care se discută în prezent. Astăzi, Europa are capacitatea să importe aproape 170 de miliarde metri cubi de gaz lichefiat și îl poate transporta în diferite zone ale pieței europene. Terminale noi sunt ridicate în Croația, Polonia construiește un terminal care va fi gata la finele acestui an, la fel în Țările Baltice sau Finlanda. Toate aceste mecanisme vor permite importarea gazelor din diferite surse. Cine sunt astăzi furnizorii? Nu doar Federația Rusă, or în 2012, Norvegia a livrat mai mult gaz pe piața Uniunii Europene decât Gazprom. Alți furnizori sunt Qatar, Trinidad-Tobago, Nigeria,

market through Romania. Interconnection process has already begun, and, a first step in terms of connection of Moldova to the European gas market has been achieved through the national interconnection system to the Romanian natural gas via the pipeline Ungheni-Iași. However, the connection still has to be extended to other inland pipelines. Nevertheless, Moldova's way towards the integration into the European energy market should not stop with Romania. Things must be seen in perspective: Romania is interconnected with Hungary, a country which, in turn, is connected to the European energy market. So, at some point it will be possible for Moldova, hypothetically speaking, to import or buy gas from Norway. Maybe, physically, Norwegian gas will not flow through Moldovan pipes, but will arrive in Germany, will be exchanged through the system, and the reserves of Germany will be delivered to the Moldovan energy market. The absolute substitution of Russian gas is not necessary; however, there is an acute need of market competition. Competitive system under which European energy market works will not replace gas supplies from the Russian Federation. In fact, in 2013, Russian supplies to the European market were rising because European traders, who wanted to take advantage of higher prices in Asia, directed gas to Asia, which has increased the supply of Russian gas. It was their choice. So the challenge is to create a market with several suppliers, of which you can choose. Moldova's realistic alternative for the future is to integrate in as much as possible in the international gas market (to diversify gas sources). This is something that it can achieve.

In this context, the EU has turned to more solutions to access alternative gas sources. We would like to refer in detail to the case of Nabucco. The Nabucco project was a choice from two Southern corridors that could have been used to bring Azerbaijani gas to the European market. The alternative corridor which would have passed through Bulgaria to the Balkans has not proved its competitiveness. The best corridor proved the one passing through Turkey, Greece and Albania towards the European market. The final decision on the project was taken in December, and it is expected that gas will reach Europe through the pipeline in 2018. However, there are also other solutions currently under discussion. Today, Europe has the ability to import almost 170 billion cubic meters of liquefied gas and can carry different parts of the European market. New terminals are high in Croatia; Poland is building a terminal that will be ready later this year, so do the Baltic countries and Finland. All these mechanisms would allow importing gas from different sources. Who are today's suppliers? Not only the Russian Federation. In 2012, Norway has delivered more gas to the EU market than Gazprom. Other providers are Qatar, Trinidad and Tobago, Nigeria, Azerbaijan, Israel and other countries in the Mediterranean are expected

Azerbaidjan, se așteaptă ca în viitor și Israelul și alte țări din zona mediteraneană să fie importanți furnizori de gaze. Piața energetică se schimbă foarte rapid și, cu siguranță, spre anul 2015, și Statele Unite vor livra gaze pe piața internațională. Unii dintre contractanții care vor cumpăra acel gaz sunt, de exemplu, compania britanică „British Gas” or „Gas Natural” din Spania, care au capacitatea să-l vândă oriunde există cerere. Deci, piața se schimbă rapid și există numeroase opțiuni.

Federația Rusă ar trebui să înțeleagă că diversificarea surselor energetice este cel mai înțelept lucru pe care îl poate face orice consumator din lume. Până și Federația Rusă face acest lucru. De ce astăzi Rusia caută activ să construiască terminale de gaz lichefiat, care ar putea să exporte spre Asia? Construiește conducte spre China? Pentru că în Asia cererea pentru gaz este în creștere. Această piață se schimbă. Furnizorii se orientează spre noi piețe, consumatorii sunt în căutarea unor surse alternative de energie. De fapt, vom avea parte de o piață care va intersecta diverse continente, pentru că nu doar furnizorii se schimbă, ci, mai ales, pentru că lumea gazului natural nu depinde astăzi în exclusivitate de conducte și instalații. Astăzi, avem surse de gaz lichefiat care face concurență pe piața energetică. Dar gazul lichefiat poate fi mai scump decât gazul transportat prin conducte, însă importantă este competiția care dezvoltă opțiuni și limitează din intenția furnizorilor de a-și folosi puterea energetică pentru interese geopolitice. De aceea, se dorește ca lucrurile să funcționeze în baza unor reguli clare de piață, în care geopolitica să fie lăsată la o parte, iar unele țări să nu-și poată folosi puterea energetică pentru a dicta politica altor țări. De aceea, să atragem atenția spre trei direcții specifice. Primo: de a înțelege care sunt posibilitățile strategice de diversificare a livrărilor de energie pe piața europeană și cum se poate alătura Republica Moldova la acest proces. Secundo: ne uităm la modalitățile practice prin care se pot crea condiții de atragere a investitorilor aici, în Republica Moldova. Sectorul energetic necesită investiții foarte mari, prin urmare, e nevoie de jucători eficienți, din mediul privat, prin intermediul cărora se pot acoperi costurile de menținere. Deci, urmează să răspundem la întrebarea: care sunt condițiile de atragere a acestor investitori? A treia direcție spre care ne concentrăm este: cum pot participa Statele Unite, prin intermediul sectorului privat, la facilitatea obținerii acestor investiții. Suntem la început de cale, până acum am avut un schimb de opinii foarte productiv, pe dimensiuni strategice. Vom continua discuțiile într-o manieră practică și pragmatică despre cum Republica Moldova își poate diversifica opțiunile de procurare a gazelor atât în beneficiul industriei locale, cât și al cetățenilor.

4. Concluzii: În urma liberalizării pieței europene a gazelor naturale cu implementarea politicilor și strategiilor energetice menționate mai

to be in the future to become major gas suppliers. The energy market is changing very quickly and certainly for 2015, and the United States will deliver gas to the international market. Some contractors will buy that gas, for example, the British company “British Gas” or “Natural Gas” in Spain, which have the ability to sell wherever there is in demand. So, the market is changing rapidly and there are many options.

Russian Federation should understand that diversification of energy sources is the most reasonable approach any consumer in the world could take. Even the Russian Federation does so. Why is Russia today actively seeking to build liquefied gas terminal that would export to Asia? Building a pipeline to China? Because the Asian demand for gas is growing. This market is changing. Providers are turning to new markets; consumers are looking for alternative sources of energy. In fact, we will have a market that will cross different continents, because not only changing providers, but also because the world today is not dependent on natural gas pipelines and facilities exclusively. Today, we have sources of LPG bringing competition to the energy markets. The liquefied gas can be more expensive than pipeline gas, but it is important to develop options as the limited competition between gas providers tends to use the energy power in geopolitical interests. Therefore there is a need to operate under clear rules of the market, with the geopolitical angle to be laid aside, so that some countries may not be able to use the power to dictate energy policy in other countries. That is why we must draw the attention to three specific directions. Firstly: understanding the strategic opportunities to diversify the energy supplies to the European market and how to join Republic of Moldova to the process. Secondly: having a close look at the practical ways in which one can create conditions to attract investors in Moldova. The energy sector requires large investments, therefore, needs effective players in the private sector, through which it can cover the cost of maintenance. So, Moldovan authorities need to answer the question: what are the conditions to attract these investors? A third direction in which we should focus is to determine how the United States can participate through private sector investment facility to obtain these investments. We are at the beginning of a long process. So far Moldova has had productive exchange of views on strategic dimensions. There is a need to continue discussions in a practical and pragmatic way about the strategy to be adopted by Moldova to diversify its gas procurement options for the benefit of local industry and end consumers.

4. Conclusions: In the aftermath of European gas market liberalization process and the complete implementation of EU the energy policies and strategies mentioned above, one can safely claim that Europe will avoid the Russian monopoly. Under the

sus, putem afirma cu certitudine că Europa va putea ieși mai mult sau mai puțin de sub monopolul rusesc, pentru că numai în aceste condiții, aceasta va putea beneficia de contracte mai avantajoase în ceea ce privește prețul și distribuția gazelor naturale, datorită întăririi concurenței în zona dată și, în același timp, își va asigura securitatea energetică. Liberalizarea pieței europene de energie și legăturile mai strânse ale Republicii Moldova cu piața energetică a Uniunii Europene ar avea un impact pozitiv asupra pieței interne a energiei din Republica Moldova, care, în prezent, este o piață închisă, care depinde în totalitate de gazul rusesc. new created energy market conditions, Europe should benefit from more favourable contracts in terms of natural gas price and distribution, as a put come of increasing healthy market competition in this sector, at the same time ensuring the energy security of the European area. On the background of the European liberalized energy market, the ever closer ties of Moldova with the EU and European energy market would similarly have a positive impact on the internal Moldovan energy market, which is currently a closed one and highly dependent on the Russian gas provision.

Bibliografie / Bibliography:

1. PAPTULICĂ, Mariana. „Surse și rute de aprovizionare cu gaze naturale a UE, alternative la importurile din Rusia”, p.4, disponibil online la <http://www.iem.ro/fisiere/Sinteze-comunic%C4%83ri/rute-aprovizionare-gaz.pdf>
2. LOPATKA, J. (2014). *Central Europeans want U.S. gas to cut dependence on Russia*. Reuters EditionUS, Editing by Mark Trevelyan, Mar 8.
3. Oxford Analytica (2014), *The EU Stalls Natural Gas Deals with Russia*, March 11.
4. Oxford Analytica (2014), *CE four will cut ties with Russia if EU says so*, March 13.
5. Stratfor Global Intelligence (2014a). *U.S. Natural Gas Will Not Curb Russian Influence*, GeopoliticalDiary, March 7.
6. Stratfor Global Intelligence (2014b). *How Iran could benefit from the US-Russian standoff*, Geopolitical Diary, 4 martie.
8. Washington Post (2014). *Europe needs an alternative to Russian natural gas*, Editorial Board, The Post's View, 6 martie.
9. Marketwatch, 16 martie 2014 „Rusia și China, pact pentru livrarea de gaze. UE cere continuarea livrărilor. România primește asigurări de la americani”, *Stirileprotv.ro*, 21.05.2014;
10. BĂRBUȚ, Dan Marcel, *Strategia energetică în contextul securității moderne*, Editura Top Form, București, 2012.
11. CODOBAN, Alin, *Rusia și Europa în cursa pentru energie. Gazul natural: între economie și geopolitică*, Editura Ars Docendi, București, 2012.
12. Consiliul European, *Concluzii privind energia și schimbările climatice*, Bruxelles, 20-21 martie 2014;
13. BAHGAT, Gawdat. „*Europe's energy security: challenges and opportunities*”, *International Affairs*, vol.82, nr.5, 2006, p. 966.
14. “Gazprom, China's CNPC strike deal on gas supplies to China”, *ITAR-TASS*, 21.05.2014;
15. SOCOR, Vladimir. „*Lugar Urges Active Role for NATO in Energy Security Policy*”, *The Jamestown Foundation*, December 1, 2006, http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2371701.
16. *ITAR-TASS*, “Gazprom, China's CNPC strike deal on gas supplies to China”, 21.05.2014, disponibil online la <http://en.itar-tass.com/economy/732449>.
17. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_5.7.2.pdf

MODELE DE ANALIZĂ A INFLAȚIEI

Prof. univ. dr. Ion PĂRȚACHI, ASEM
Prof. univ. dr. Constantin ANGHELACHE
Academia de Studii Economice, București
Universitatea „Artifex” din București

Acest articol trece în revistă unele elemente-cheie referitoare la analiza inflației. Inflația este unul dintre cele mai importante fenomene care afectează o economie de piață. Sunt luate în considerare și explicitate opiniile și viziunea lui Adam Smith, David Hume, John Maynard Keynes. Analiza comparativă dintre diferitele abordări naționale, europene și americane oferă concluzii relevante pentru studii de caz și practice.

Cuvinte-cheie: inflație, teorie, prețuri, evoluție, nominal

JEL: C10, E31, E52, E58

În secolul XIX, inflația era legată, în mod direct, de devalorizarea monedei, și nu de creșterea prețurilor. Conform unui comunicat din anul 1919 al Rezervei Federale, „Inflația este un proces de multiplicare adițională de monedă neîntemeiat de o creștere corespunzătoare a producției de bunuri”.

După aproximativ 60 de ani, citatul preluat din comunicatul Rezervei Federale a încetat să mai fie valabil, astfel că, în 1978, termenul de inflație avea drept cauze: evoluția cursului de schimb, creșterea considerabilă a costului forței de muncă, starea vremii, și nu creșterea excesivă a banilor.

În consecință, definiția inflației a fost victima unui „război” teoretic dintre creșterea masei monetare și creșterea nivelului general al prețurilor. Ceea ce, odată, era descris ca o cauză monetară, este prezentat acum ca un efect al prețurilor. Această schimbare de sens a complicat poziția susținătorilor antiinflație, prin simplu fapt că inflația bazată pe nivelul prețurilor poate avea, așa cum am mai precizat, mai multe cauze, ceea ce îngreunează identificarea soluțiilor de eliminare a acestui fenomen.

Economiștii clasici, contemporani cu Adam Smith, erau foarte atenți cu definirea exactă a termenilor economici, deoarece ei construiau un limbaj care se afla la baza construcției unei științe emergente.

Printre primele lor contribuții, s-a aflat și distincția dintre prețurile reale și nominale, astfel că prețul real (valoarea) al unui produs era definit ca fiind efortul necesar producerii lui, în timp ce în termeni nominali (bani) era caracterizat numai de costul în bani (fixat în termeni de aur sau alte metale prețioase). Altfel spus, valoarea bunurilor este dată de legi ale naturii – efortul forței de muncă – iar prețul nominal diferă în funcție de disponibilitatea metalelor

INFLATION ANALYSIS MODELS

Professor, PhD Ion PARTACHI, ASEM
Professor, PhD Constantin ANGHELACHE
Bucharest Academy of Economic Studies
„Artifex” University of Bucharest

This paper reviews some key issues regarding the analysis of the inflation. The inflation is one of the most important phenomena that affect a market economy. The opinions and views of Adam Smith, David Hume, John Maynard Keynes are taken into account and explained. The comparative analysis between various national, European and US approaches on inflation provides strong conclusions for practical and case studies.

Key-words: inflation, theory, prices, evolution, nominal

JEL: C10, E31, E52, E58

In the XIX century inflation was directly connected with the currency devaluation and not with the prices increase. According to a Federal Reserve press release of 1919, “Inflation is a process of additional multiplication of currency ungrounded by a corresponding increase of the goods production”.

After approximately 60 years, the quoting taken over from the Federal Reserve press release ceased of being valid, so that, in 1978, the term of inflation has as causes: the evolution of the exchange rate, the considerable increase of the labour force cost, the weather condition but not the excessive increase of money.

Consequently, the definition of inflation has been the victim of a theoretical “war” between the increase of the monetary mass and the increase of the general level of prices. What was once described as a monetary cause is presented nowadays as an effect of the prices. This change of sense has complicated the position of the anti-inflation supporters, simply because inflation, based on the level of prices, can have, as we have already pointed out, more causes which make the identification of the solutions, meant to eliminate this phenomenon, more difficult. When inflation was the cause of money with a single location, namely the central bank, there was a single solution – the reduction of the increase rate of the monetary mass.

Classical economists, contemporaries of Adam Smith, were very careful with the exact definition of the economic terms since they were building up a language, that was being at the ground of the construction of an emergent science.

Among their first contributions, there was also the distinction between the real and nominal prices, so that the real price (the value) of a product was defined as the effort required by its production, while in nominal terms (money) it was characterized only by

prețioase și de legile suverane, care definesc banii unei națiuni.

Deși economiștii clasici credeau că fluctuația prețului nominal al bunurilor poate avea influențe temporar perturbatoare asupra economiei (cum ar fi producerea de redistribuiri versatile de resurse între părțile unui contract cu preț nominal fix), la final, aceste modificări serveau doar la schimbarea scalei prin care se măsoară prețul real. Ideea că modificările survenite în cantitatea de bani afectează numai prețul nominal al bunurilor a fost susținută de mulți dintre economiștii clasici timpurii, dintre care cel mai cunoscut a fost David Hume.

Teoria a fost dezvoltată mult mai riguros la începutul secolului XX, de către economistul Irving Fisher, devenind cunoscută ca „teoria cantitativă a banilor”.

Prima generație de economiști, succesorii lui Adam Smith în secolul XIX, au fost foarte interesați de banii de hârtie, iar modalitatea lor de raportare la cauzele modificării costurilor unui bun se baza pe trei surse distincte:

- ✓ modificarea valorică care lua în considerare resursa reală a costurilor unui bun;
- ✓ modificarea prețului banilor (nominală), cauzată, în principal, de fluctuația conținutului de metal al monedei;
- ✓ deprecierea monedei, datorată modificărilor cantitative ale monedei raportate la metalul care constituia moneda națională.

Termenul de inflație a fost descris inițial luând în considerare sursa referitoare la deprecierea monedei, dar, la sfârșitul secolului XIX, distincția dintre monedă și bani a fost din ce în ce mai neclară. Astfel că, la începutul secolului XX, economiștii aveau tendința de a se raporta la termenul de inflație a monedei folosind orice mediu de circulație a banilor atribuit unei cereri comerciale. Dar și asupra acestei schimbări de raportare la termenul de inflație, a fost ridicat un semn de întrebare. În timp ce cantitatea de monedă raportată la masa de metal prețios era ușor de determinat, lucrurile se complicau atunci când cineva încerca să determine cantitatea aflată în circulație care excede cererea comercială.

În primele decenii ale secolului XX, economiștii par să ajungă la o definiție prin care excesul existent în mediul de circulație al banilor poate fi explicat numai prin efectul avut asupra nivelului prețurilor. Astfel, noțiunile inflației monedei și a prețurilor au devenit legate într-un mod de neînțeles.

Această schimbare de retorică poate avea un impact nesemnificativ asupra teoreticienilor economiei cantitative, deoarece pare neverosimil ca ei să poată remarca o distincție importantă între cele două idei. Din punctul lor de vedere, creșterea cantității de monedă raportată la cererea comercială poate avea un singur efect – creșterea prețurilor, iar o creștere a nivelului prețurilor poate avea o singură

the cost in money (fixed in terms of gold or other precious metals). In other words, the value of the goods is given by the laws of the nature – the effort of the labour force- and the nominal price differs depending on the availability of the precious metals and sovereign law, which define the money of a nation.

Although the classical economists believed that the fluctuation of the nominal price of the goods can have disturbing temporary influences on the economy (such as generating the versatile redistribution of resources between the parties of a contract with a nominal fix price), at the end of the day these modifications served only for changing the scale through which the real price was measured. The idea that the changes occurring in the quantity of money is affecting the nominal price of the goods only, has been supported by many of the early classical economists, among which the most known was David Hume.

The theory has been developed more rigorously at the beginning of the XX century, by the economist Irving Fisher, becoming known as the “quantitative theory of money”.

The first generation of economists, the successors of Adam Smith in the XIX century, have been very interested in paper money and their modality to relate to the causes of the modifications of one goods costs was based on three distinct sources:

- ✓ value modification which took into account the real source of one goods costs;
- ✓ modification of the money price (nominal), basically caused by the fluctuation of the metal content of the money;
- ✓ depreciation of the currency relatively to the metal which constituted the national currency.

The term of inflation has been initially described by taking into consideration the source concerning the currency depreciation but, by the end of the XIX century, the distinction between the currencies and money became more and more unclear. So that by the beginning of the XX century, the economists had the tendency to relate to the term of inflation of the currency by using any environment of money circulation attributed to a commercial demand. But on this change of relating to the term of inflation a question mark raised also. While the quantity of currency related to the mass of precious metal was easy to establish, the things became more complicated when somebody tried to establish the quantity in circulation which exceed the commercial demand.

During the first decades of the XX century, the economists seem to reach a definition through which the excess existing within the circulation environment of the money could be explained through the effect on the prices level only. Thus, the notions of the currency and prices inflations became connected in an incomprehensible mode.

This change of rhetoric may have an insignificant impact on the theoreticians of the quantitative economics as it seems unlikely that they

origine – o creștere a cantității de bani corespunzătoare cererii lor.

Cu toate acestea, unii economiști au încercat să mențină distincția dintre o creștere a nivelului prețurilor bazată pe „tipărirea” adițională de monedă corespunzătoare schimburilor comerciale și o creștere, rezultat al diminuării schimburilor comerciale pentru o ofertă de bani certă.

Legătura inflației cu nivelul prețurilor s-a dovedit a fi un alt punct important de răscruce pentru umanitate. Apariția Teoriei Generale a lui Keynes, în anul 1936, a fost considerat momentul asaltului teoriei cantitative asupra teoriei monetariste, care a dominat macroeconomia timp de 40 de ani.

Apelând la convingerea că resursele neangajate, în mod regulat și persistent – o idee susținută la momentul Marii Depresiuni la nivel mondial – teoria keynesiană a contestat necesitatea legăturii dintre cantitatea de bani și nivelul general al prețurilor. În plus, susținea că evoluția de ansamblu a prețurilor poate fi datorată altor cauze decât banii.

Pe lângă separarea nivelului prețurilor de masa monetară, revoluția keynesiană pare să separe termenul de inflație de situația banilor și să-l redefinească ca o descriere a prețurilor. În acest fel, inflația a devenit sinonimă cu orice creștere de preț și, de aceea, în zilele noastre, în foarte puține cazuri, se face distincție între creșterea prețurilor și inflație.

În concluzie, termenul de inflație, într-o primă fază, a fost legat de monedă, mai târziu de bani și acum este utilizat, în mod obișnuit, pentru descrierea prețurilor. Această schimbare de paradigmă pare să provină dintr-o secvență de evenimente nefericite, dar, probabil, inevitabile.

Referindu-se la inflație ca fiind o consecință a prea multor bani, economiștii au fost forțați să lupte cu problema operațională: „cât de mult înseamnă mult?”. Teoria cantitativă a oferit un răspuns clar la această întrebare: „prea mulți bani” reprezintă o creștere a masei monetare acompaniată de o creștere a nivelului general al prețurilor. Când teoria economică keynesiană a contestat legătura directă dintre bani și nivelul prețurilor, inflația a pierdut asocierea cu bani și a ajuns să fie, în primul rând, asociată cu starea prețurilor.

Fără a fi legată de oferta de bani, orice creștere de prețuri pare să fie revendicată de termenul de inflație. În acest sens, atunci când acest termen este folosit pentru descrierea nivelului prețurilor, măsurile antiinflaționiste ar putea fi caracterizate ca fiind împotriva oricărei creșteri de preț, incluzând aici și creșterea salariilor. Conform monetariștilor, acest lucru este de neacceptat, iar o strategie antiinflaționistă este preocupată de un anumit tip de creștere a prețurilor – cea creștere care rezultă prin crearea excesivă de monedă. Privit în acest sens, obiectivul de țintire a unui nivel sustenabil al inflației a devenit pentru băncile centrale un obiectiv mult mai rațional.

were in the position to remark a significant distinction between the two ideas. From their point of view, the increase of the currency quantity related to the commercial demand can have only one effect – the prices increase, while an increase of the prices level can have only one origin – an increase of the money quantity corresponding to their demand.

Nevertheless, a number of economists tried to maintain the distinction between an increase of the prices level based on the additional “printing” of currency corresponding to the commercial exchanges and an increase, as result of the commercial exchanges diminishing for a certain money offer.

The connection of the inflation with the prices level proved to be another significant point of crossroads for the humanity. The apparition of the General Theory of Keynes, in 1936, has been considered as the moment of the assault of the quantitative theory on the monetarist theory, which dominated the macro economy for 40 years.

Making recourse to the conviction that the resources regularly and persistently non-engaged – an idea sustained at the moment of the Great Depression at the worldwide level-, the Keynesian theory contested the necessity of the connection between the quantity of money and the general level of the prices. Moreover, it sustained that the overall evolution of the prices may be due to other causes than money.

Apart the separation of the level of prices from the monetary mass, the Keynesian revolution seems to separate the term of inflation from the money situation and to re-define it as a description of the prices. In this way, the inflation became synonymous with any increase of price and that is why nowadays the distinction between the prices increases and the inflation is seldom done.

Referring to the inflation as a consequence of too much money, the economists have been forced to fight the optional issue: “how much is much?”. The quantitative theory provided a clear answer to this question: “too much money” represents an increase of the monetary mass accompanied by an increase of the general level of the prices. When the Keynesian economic theory disputed the direct connection between money and the prices level, the inflation lost the association with money and became in the first place, associated with the prices situation.

Without being connected with the money offer, any increase of prices seems to be claimed by the term of inflation. In this respect, whenever this term is used for describing the level of prices, the anti-inflationist steps might be characterized as being against any price increase, including the wage increase as well. According to the monetarists, this is unacceptable while an anti-inflationist strategy is concerned with a certain type of price increase – the increase resulting through an excessive creation of currency. According to this point of view, targeting a sustainable level of inflation has become a more rational goal

Perioada mării inflații, din anii 1970-1980, a fost considerată, alături de Marea Depresiune din anii 1929-1932, cel mai mare și grav eșec al politicilor monetare din secolul XX. În perioada respectivă, inflația depășea nivelul de 10% în toate țările membre OECD, o excepție notabilă fiind Germania.

Cu toate că istoria economică s-a confruntat, în permanență, cu perioade de inflație și chiar hiperinflație, Marea Inflație este considerată, de către economiști, ca fiind un episod unic. În comparație cu perioada Marii Inflații, celelalte perioade au fost asociate celor două războaie mondiale sau altor evenimente interne, care au dus la schimbări majore în economia și politica unei țări și care, în final, au avut drept rezultat, ca răspuns al nevoilor guvernamentale, finanțarea masivă a deficitelor bugetare apelând la emisiunea monetară (senioraj).

Consecințele negative ale fenomenului inflaționist, din anii 1970-1980, au contribuit decisiv la schimbare percepției asupra inflației, atât din punct de vedere al decidenților politicilor monetare, cât și la nivel individual al traiului de zi cu zi.

Sondajele de opinie referitoare la condițiile economice relevă dorința cetățenilor de a trăi într-un mediu stabil din punct de vedere al evoluției prețurilor. Despre stabilitatea prețurilor se poate discuta atunci când, în medie, prețurile nici nu cresc (inflație), nici nu descresc (deflație), ci rămân stabile în timp.

Teoria și literatura economică abundă în informații referitoare la importanța și beneficiile stabilității prețurilor și la cauzele care au stat la baza creșterii sau descreșterii prețurilor.

Toate argumentele prezentate în literatura de specialitate sugerează că o bancă centrală care menține stabilitatea prețurilor contribuie major la realizarea obiectivelor economice privind creșterea și stabilitatea economică, a nivelului de trai și a gradului de ocupare al forței de muncă. De aceea, în deceniile care au urmat perioadei Marii Inflații, s-a înregistrat o convergență remarcabilă asupra necesității declarării stabilității prețurilor ca principal obiectiv al politicii monetare. Stabilitatea prețurilor a devenit punctul central, deoarece este considerată, în același timp, un obiectiv realizabil pe termen mediu, dar și o precondiție de bună funcționare a unei economii de piață.

Tratatul Uniunii Europene a atribuit Băncii Central Europene (BCE) mandatul de menținere a stabilității prețurilor la nivel european, obiectiv definit în termeni cantitativi, ca fiind o creștere medie anuală a indicelui armonizat al prețurilor de consum IAPC, sub 2%. Consiliul guvernatorilor BCE și-a propus drept obiectiv păstrarea inflației sub, dar aproape de 2%. Această țintă are în vedere o margine pozitivă adecvată pentru evitarea riscului de deflație, dar și suficientă pentru a rezolva eventualele implicații create de diferențialul existent între statele zonei euro,

of the central banks.

The period of the great inflation of the years 1970-1980 has been considered, along with the Great Depression of the years 1929-1932, the gravest failure of the monetary policies of the 19th century. During the respective period, the inflation exceeded the level of 10% in all the countries members of OECD, a notable exception being Germany.

Although the economic history has permanently faced periods of inflation and even of hyperinflation, the Great Inflation is considered by the economists as being a unique episode. In comparison with the period of the Great Inflation, the other periods have been associated with the two world wars or with other internal events which led to major changes within the economy and policy of a country and which, finally, as response to the government needs, resulted in the massive financing of the budgetary deficits by means of monetary emission (seigniorage).

The negative consequences of the inflationist phenomenon of the years 1970-1980 contributed to a major extent to the change of the perception on the inflation from the point of view of both the monetary policies makers and the individual level of the day-to-day living.

The opinion polls referring to the economic conditions evidence the citizens' will as to live within a stable environment from the point of view of the prices evolution. We can discuss about the prices stability when, as average, the prices neither increase (inflation) nor decrease (deflation) but keep on remaining stable over the time.

The economic theory and literature is abundant in information concerning the significance and benefits of the prices stability, as well as to the causes at the basis of the prices increase or decrease.

All the arguments submitted by the specialized literature suggest that a central bank which maintains the prices stability has a major contribution to the achievement of the economic goals concerning the economic growth and stability, the standard of life and the degree of the labour force occupation. That is why, during the decades following the Great Inflation, a remarkable convergence has been recorded as to the need to declare the prices stability as the main target of the monetary policy. The prices stability became the central point as it is considered an achievable goal on medium term and, meantime, a pre-condition for the good functioning of a market economy.

The European Union Treaty attributed to the European Central Bank (ECB) the mandate to maintain the stability at the European level, a target defined in quantitative terms as being an annual average increase of the harmonized index of the consumption prices IAPC, below 2%. The Council of the ECB governors undertook as target to maintain the inflation but close to 2%. This target takes into account an adequate positive margin in order to avoid the deflation risk but sufficient to solve the eventual implications generated

astfel, că un stat nu poate supraviețui în interiorul zonei euro având rate ale inflației prea mici, sau chiar deflație. Această țintă ia în considerare și posibilitatea unei ușoare supraestimări a inflației reale măsurate prin IAPC.

În ciuda acestei recunoașteri arătate nevoii de stabilitate a prețurilor, noțiunea este periodic supusă dezbaterilor, care au condus, în cele din urmă, la o lipsă de consens asupra a ceea ce ar trebui să se înțeleagă prin stabilitatea prețurilor. Această lipsă de consens există între mediul academic și băncile centrale.

Toate aceste preocupări privind inflația au influențat și metodologia de calcul al indicilor de preț. Problema erorilor de măsurare a inflației a fost adresată, pentru prima dată, în anul 1961, în SUA, de către Comisia Universității din Chicago, condusă de George Stigler. Principala recomandare a acestei Comisii a fost necesitatea adoptării unei metode probabilistice riguroase pentru stabilirea eșantionului de magazine și produse, dar și o mai mare rigurozitate la stabilirea specificațiilor produselor.

În decembrie 1996, tot în SUA, a fost dat publicității Raportul Comisiei Boskin al cărui impact este recunoscut la nivel mondial, atât în lumea academică, practica statistică, cât și în rândul băncilor centrale. Comisia Boskin a scos în evidență o serie de posibile erori de măsurare a indicelui prețurilor de consum, cum ar fi: substituirea produselor în cadrul indicilor, schimbarea magazinelor, dificultățile în măsurarea adecvată a modificărilor de calitate și necesitatea introducerii produselor noi. Analiza realizată de Comisia Boskin asupra datelor SUA a indicat faptul că efectul acestor inadecvări statistice pot fi majore, conducând la o supraestimare a inflației măsurate la nivelul anului, cu valori estimate între 0,8-1,6 puncte procentuale.

În afara acestor probleme de măsurare, există o întrebare generală referitoare la sfera de cuprindere a indicilor de preț utilizați pentru evaluarea stabilității prețurilor. Pot exista cazuri în care poate fi utilizat un indice de preț general – cum ar fi deflatorul PIB – care include prețurile tuturor bunurilor finale și serviciilor produse într-o economie și care poate fi considerabil mai relevant pentru deciziile de investiții și economii.

Indicele de preț poate fi caracterizat ca un factor prin care se măsoară modificarea relativă a acestei valori agregate ca rezultat al modificării prețurilor. Ca urmare, toate formulele importante de măsurare a indicilor de preț pot fi exprimate ca medie ponderată a prețurilor relative ale căror ponderi sunt reprezentate de contribuția fiecărui produs (articol) în valoarea totală. Reamintim aici cele mai cunoscute formule de măsurare a indicilor de preț, exprimate ca medie ponderată a prețurilor relative: indicele Laspeyres, indicele Paasche și indicele Walsh, respectiv Tornqvist. Exprimat ca medie geometrică a indicilor Laspeyres și Paasche, indicele Fischer poate fi considerat, de

by the differential existing between the member states of the euro zone so that no state can survive within the euro zone when showing too low inflation rates or even deflation. In addition, this target takes into consideration also the possibility of a slight over-estimation of the real inflation through IAPC.

Despite this recognition shown to the need of stability of the prices, the notion is periodically submitted to debates, which finally led to a lack of consensus on what should be understood by the price stability. This lack of consensus occurred between the academic environment and the central banks.

All these concerns regarding the inflation influenced also the methodology of calculating the price indices. The issue of the inflation measurement errors has been addressed for the first time in the year 1961, in the USA, by the Commission of the Chicago University, led by George Stigler. The main recommendation of this Commission referred to the necessity to adopt a rigorous probabilistic method to set up the sample of stores and products as well as a higher strictness as to setting up the products specifications.

In December 1996, in the USA as well, the Report of the Boskin Commission has been issued and made public, with a recognized impact at international level, both by the academic world, the statistical practice and among the central banks. The Boskin Commission emphasized a series of possible errors of measurement for the index of the consumption prices, such as: the substitution of products in the frame of the indices, the stores change, difficulties in the adequate measurement of the quality modifications and the necessity to bring in new products. The analysis achieved by the Boskin Commission on the USA data, indicated the fact that the effect of these statistical lack of accuracy may be a major one, leading to an over-estimation of the measured inflation at the level of the year, with values estimated between 0.8-1.6 percentage points.

Besides these problems of measurement there is a general question mark concerning the covering sphere of the price indices utilized for evaluating the prices stability. It may be possible that there are situations in which a general price index is used – such as the GDP deflator – including the prices of all the final goods and services produced within an economy and which can be considerably more relevant for the decisions regarding investment and saving.

The price index can be characterized as a factor through which the relative modification of this aggregated value is measured as a result of the prices modifications. As a result, all the significant formulas for the measurement of the price indices can be expressed as a weighted average of the relative prices which weights are represented by the contribution of each product (item) in the total value. We remind here the most known formulas for the measurement of the price indices, expressed as weighted average of the relative prices: Laspeyres index, Paasche index and Walsh indices, respectively Tornqvist. Expressed as a geometrical average of the Laspeyres and Paasche

asemenea, o funcție a ponderilor cheltuielilor derivate direct din valoarea totală.

Relațiile existente între cei mai importanți patru indici de preț sunt definite prin asocierea lor la agregatele centralizate clasificate în Sistemul Conturilor Naționale (SCN). Sistemul conturilor naționale este supus periodic revizuirilor, ultima versiune fiind cea din 2008.

Astfel, putem explica acele concepte utilizate pentru definirea sectoarelor instituționale și tipurilor de tranzacții menționate de SCN, pentru a distinge mai exact asocierea dintre cele mai importante tipuri de indici și valorile agregate măsurate folosind aceste concepte. Cel mai adecvat cadru de prezentare a indicilor de preț existent în sistemul statistic este tabelul resurse utilizări.

Tabelele resurselor și utilizărilor servesc obiectivelor statistice și analitice. Principalele necesități statistice ce pot fi acoperite sunt:

- ✓ identificarea lacunelor și incoerențelor ce afectează datele de bază;
- ✓ ponderarea și calculul indicilor care măsoară prețul și volumul;
- ✓ obținerea estimărilor într-o manieră reziduală (pentru obținerea unei variabile, se începe prin estimarea tuturor celorlalte variabile, cea necunoscută rezultând ca diferență), mai ales pentru producția și consumul final al produselor specifice;
- ✓ verificarea și ameliorarea coerenței, fiabilității și exhaustivității datelor conținute în tabelele resurselor și utilizărilor și cifrelor derivate (ca, de exemplu, cele ale conturilor de producție).

Indicii de preț au o lungă istorie și o varietate largă de utilizare, plecând de la ajustarea nivelului salariilor, pensiilor și plăților incluse într-un contract pe termen lung, deflatarea agregatelor conturilor naționale, până la elaborarea politicilor macroeconomice.

Cel mai simplu și mai timpuriu exemplu de indice a fost cel propus de William Fleetwood, în 1707, care a intenționat să măsoare modificările medii ale prețurilor plătite de studenții Universității din Oxford, de-a lungul a două secole și jumătate. Un alt exemplu, din secolul XVIII, a fost indicele calculat de legislatura din Massachusetts, în 1780, care își propunea să indexeze solda plătită ostașilor care luptau în războiul revoluționarilor împotriva Angliei.

Secolul XIX este considerat cel mai important moment în istoria teoriei indicilor. În 1823, Joseph Lowe a publicat un studiu privind agricultura, comerțul și serviciile financiare. În cadrul acestui studiu, autorul a dezvoltat conceptul indicelui de preț, ca modificare a valorii monetare a unui set, sau nomenclator, de bunuri și servicii. Această metodă este utilizată și în zilele noastre. Diewert (1993) argumentează că Lowe poate fi considerat părintele indicilor de preț.

indices, the Fisher index can be considered also as a function of the weights of the expenses directly derived from the total value.

The relations existing between the most important four price indices are defined through their association with the centralized aggregates defined by the System of the National Accounts (SNC). The system of the national accounts is periodically submitted to revisions, the last version being the one issued in 2008. So that, we explain the concepts utilized for defining the institutional sectors and the transaction types mentioned by SNC, in order to underline more exactly the association between the most significant types of indices and aggregated values measured through these concepts. The most adequate frame for presenting the price indices existing in the statistical system is the table resources utilizations.

The tables of the resources and utilizations are meant to serve the statistical and analytical purposes. The main statistical requirements which can be covered are the following:

- ✓ Identification of the gaps and incoherencies which affect the basic data;
- ✓ Weighing and calculating the indices which measure the price and volume;
- ✓ Getting the estimates in a residual manner (in order to obtain a variable, we start with estimating all the other variables, the unknown one resulting as a difference), mainly for the production and consumption of the specific products;
- ✓ Verifying and improving the coherence, liability and exhaustively of the data contained by the tables of resources and utilizations and the derived figures (as, for instance, those of the production accounts).

The price indices have a long history and a large variety of utilization, starting from the adjustment of the level of wage, pensions and payments included within a long term contract, the deflation of the aggregates of the national accounts, up to the macroeconomic policies making.

The simplest and earliest example of index has been the one proposed by William Fleetwood in 1707, who intended to measure the average modifications of the prices paid by the students of the Oxford University, over a period of two and a half centuries. Another example from the XVIII century has been the index calculated by the legislative body of Massachusetts in 1780, which considered indexing the pay to the soldiers fighting the revolutionary's war against England.

The XIX century is considered the most interesting moment in the history of the indices theory. In 1823, Joseph Lowe published a study concerning the agriculture, trade and financial services. In the frame of this study, the author developed the concept of price index as a modification of the monetary value of a set, or classification of goods and services. This method is

Mai târziu, în secolul XIX, au fost realizate alte contribuții importante aduse teoriei indicilor, inclusiv cele ale lui Laspeyres (1871) și Paasche (1874), ale căror nume sunt asociate cu cele mai răspândite tipuri de indici de preț. Marshall (1887) a susținut utilizarea indicilor în lanț, în care indicii măsoară evoluția prețurilor, de la un an la altul, legați împreună pentru a estima evoluția indicilor pe perioade lungi de timp.

În 1922, Irving Fisher a publicat o lucrare monumentală, pentru cei preocupați de teoria indicilor: *The Making of Index Numbers*. Lucrarea a scos în evidență interesul lui Fisher pentru inflație și suportul lui pentru teoria cantitativă a banilor. Fisher a investigat proprietățile a sute de tipuri de formule posibile pentru măsurarea indicilor de preț, predilecția lui îndreptându-se către media geometrică a indicilor Laspeyres și Paasche, cunoscută azi ca indicele Fisher.

În 1924, Konüs a publicat un studiu, în care prezenta fundamentul teoriei economice a indicelui costului vieții (COLI), care este elaborat pentru a măsura modificările de cost pentru menținerea aceluiași standard de viață (utilitatea sau bunăstarea). În realitate, consumatorul nu cumpără același set de produse și servicii în perioade diferite, ajustându-și propriile cheltuieli în funcție de schimbările de preț și alți factori, care intervin în economie. O contrapartidă la producerea COLI este indicele costului fix de bunuri.

O altă abordare importantă din cadrul teoriei numerelor a fost cea a lui Divisia, în anul 1926, care se bazează pe presupunerea că prețurile și cantitățile se modifică în timp, într-un mod continuu și instantaneu.

Ca fenomen economic, monetar și social, inflația s-a situat în centrul atenției cercetătorilor aparținând diferitelor perioade istorice și școli care se integrează în gândirea monetar-financiară românească. Cauzele, intensitatea, formele de manifestare, dar, mai ales, efectele generate de inflație nu se pot identifica, în totalitatea lor, cu aceleași împrejurări și manifestări pe care acest fenomen le-a cunoscut în cadrul altor zone și țări ale lumii.

still utilized nowadays. Diewert (1993) argues that Lowe may be considered the father of the price indices. Later on in the XIX century, other significant contributions have been achieved, brought to the indices theory, including those of Laspeyres (1871) and Paasche (1874), whose names are associated with the most spread types of price indices. Marshall (1887) supported the utilization of the chained indices, where the indices are measuring the evolution of prices from one year to another, lined together in order to estimate the evolution of the indices over long periods of time.

In 1922, Irving Fisher published his work, considered a monumental one by those preoccupied by the indices theory: *The Making of Index Numbers*. This work underlined Fisher's interest on inflation and his support for the money quantitative theory. Fisher investigated the properties of hundreds of types of possible formulas for measuring the price indices, his preferred being the geometrical mean of the Laspeyres and Paasche indices, known presently as Fisher index. In 1924, Konüs published a work which resented the foundation of the economic theory of the life cost index (COLI), which is elaborated in order to measure the modifications of cost in order to maintain the same living standard (utility or welfare). In fact, the consumer does not buy the same set of products and services during different periods, adjusting his expenses depending on the prices changes and other factors occurring in the economy. Counter-party to the setting up of COLI is the index of the fix cost of goods. Another important approach from within the numbers theory has been the one issued by Divisia, in 1926, which is based on the assumption that the prices and the quantities are changing in time, in a continuous and instantaneous mode. As an economic, monetary and social phenomenon, the inflation took position in the centre of the attention of the researchers belonging to different historical periods and schools, which get integrated within the Romanian monetary-financial thinking. The causes, intensity, forms of acting and, mainly, the effects generated by the inflation cannot be identified, in their totality, with the same circumstances and manifestations which this phenomenon met within other zones and countries of the world.

Bibliografie / Bibliography:

1. ANGHEL, M.G. (coautor). (2009) *The hypotheses of the simple linear regression model*, Metalurgia International, Vol. XIV, special issue no. 12
2. ANGHELACHE, C., ISAIC-MANIU, AL., MITRUȚ, C., VOINEAGU, V. (2011) - „Sistemul conturilor naționale: sinteze și studii de caz”, Editura Economică, București
3. AUKRUST, O. (1977) – „Inflation in the Open Economy. An Norwegian Model”, in Klein, L. B. and W. S. Sălant (eds.), *World Wide Inflation. Theory and Recent Experience*. Brookings, Washington D.C., p.130
4. ANGHELACHE, C. (2013) – *România 2013. Starea economică sub povara efectelor crizei*, Editura Economică, București
5. ANGHELACHE, C. (coord., 2012) – „Modele statistico – econometrice de analiză economică – utilizarea modelelor în studiul economiei României”, *Revista Română de Statistică*, Supliment Noiembrie 2012

6. ANGHELACHE, C. (2012). *România 2012. Starea economică în criză perpetuă*, Editura Economică, București
7. ANGHELACHE, C., VOINEAGU, V., MIHAI, G. (2013) – *Metode și modele de măsurare și analiză a inflației*, Editura Economică, București
8. VOINEAGU, V., FURTUNĂ, F., VOINEAGU, M., ȘTEFĂNESCU, C., *Factorial analysis of socio-economic phenomena, in regional profile*, RAMIS Publishing House, Bucharest, Romania, 2002
9. VOINEAGU, V., ȚIȚAN, E. și colectiv (2007) – „*Teorie și practică econometrică*”, Editura Meteor Press

IERARHIZAREA ORAȘELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN NOILE CONDIȚII SOCIAL- ECONOMICE ȘI DEMOGRAFICE

Drd. Vadim CUJBĂ, ASEM

Discrepanțele majore, care s-au creat pe parcursul mai multor decenii, între orașele Republicii Moldova, reprezintă o problemă fundamentală în planul sistematizării rețelei de așezări și al dezvoltării regionale echilibrate. În lipsa unor instrumente de analiză, rămâne doar să constatăm aceste probleme, fără a putea oferi soluțiile necesare, pentru schimbarea raportului de forțe între centrele de atracție urbană. În acest sens, este propusă metoda ierarhizării urbane după Zipf, care ne oferă o imagine clară și obiectivă asupra sistemului urban din Republica Moldova, fiind înaintate măsuri concrete de atenuare a supracentralizării demografice excesive.

Cuvinte-cheie: *Legea lui Zipf; ierarhie; rang; talie.*

JEL: J 11, C13, C15

Introducere

În analiza modernă a fenomenului urban, ierarhia devine un concept esențial, acest fapt este determinat de ecarturile care s-au creat între așezările urbane. Indiferent de scara de analiză a unui sistem urban, se relevă, practic, aceeași legitate, conform căreia: numărul orașelor scade în progresie geometrică pe măsură ce crește talia lor. În acest sens, G.K. Zipf, în anul 1949, a formulat o relație, „legea” rang-talie, în care corelează talia unui oraș (dimensiunea demografică) cu rangul său (poziția pe care o ocupă în ierarhia sistemului urban). Importanța acestei relații este determinată de analiza gradului de organizare ierarhică și maturitate într-un sistem de așezări urbane.

Material și metodă

Această metodă presupune o reprezentare grafică a două caracteristici urbane: pe abscisă rangul, iar pe ordonată – populația orașului. Obținem astfel, în sistemul de coordonare rectangulară, o așezare a orașelor aproximativ în lungul unei hiporbole echilaterale de forma:

$$P^{-q} \cdot r = K$$

În care P exprimă populația orașului, r – rangul orașului de populație P, iar q și K sunt două constante care trebuie determinate. Considerând, deci, pe $q = -1$, relația de mai sus se poate scrie: $P = K/r$, unde K reprezintă populația celui mai mare oraș. Prin transformarea tuturor datelor în logaritmi, s-a obținut o distribuție a orașelor în largul unei drepte de pantă -1 de forma: $y = -bx + a$ [1, p.75-78; 2, p.106].

THE CITIES' HIERARCHY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITHIN THE NEW SOCIO- ECONOMIC AND DEMOGRAPHIC CONDITIONS

PhD candidate Vadim CUJBA, ASEM

Major discrepancies between the cities of the Republic of Moldova, that have been created over several decades, represent a fundamental problem in terms of systematic network of settlements and balanced regional development. In the absence of analysis tools, it remains only to note these issues, without being able to provide necessary solutions to change the balance of power between the major urban centres. In this respect, urban hierarchy method by Zipf is proposed, that provides us a clear and objective view of the urban system in the Republic of Moldova, and concrete measures are proposed to mitigate excessive demographic over-centralization.

Key-words: *Zipf's law, hierarchy, rank, size.*

JEL: J 11, C13, C15

Introduction

In modern analysis of urban phenomenon, hierarchy represents a key concept; this is determined by the links that were created between urban settlements. Regardless the scale of an urban analysis, virtually, is revealed the same regularity, that: numbers of cities decreases in geometrical progression as their size is increasing. In this respect, in 1949, G.K.Zipf developed a relationship, the law “rank-size”, in which the size of a city (population size) is correlated with its rank (the position they occupy in the hierarchy of urban system). The importance of this relationship is determined by analyzing the degree of hierarchical organization and maturity in a system of urban settlements.

Materials and methods

The method involves a graphical representation of urban characteristics: the rank is on the abscissa and the city's population is on the ordinate. Thus, we obtain a rectangular coordinate system, a settlement of cities approximately along a hyperbole of equilateral shape:

$$P^{-q} \cdot r = K.$$

Where P – is the city's population, r – represents the city's population rank P, and q and K are two constants to be determinate. Considering $q = -1$, the above relation can be written: $P = K / r$, where K represents the population of the largest city. Transforming all data into logarithms has been obtained a distribution of cities in the length of a straight slope -1 as following: $y = -bx + a$ [1, p.75-78; 2, p.106].

Rezultate și discuții

Criza social-economică și demografică, de la începutul anilor '90 ai secolului al XX-lea, a influențat asupra variației rangurilor orașelor după importanța lor demo-economică, cu evidențierea a 4 subsectoare în evoluția schimbărilor ierarhice pe parcursul perioadei 1989-2014 (figura 1). Variația rangurilor la nivel regional prezintă diferite intensități, fiind afectate, de regulă, sectoarele mediane și inferioare, care cuprind un număr important de orașe. În perioada respectivă, schimbările ierarhice nu s-au datorat atât dezvoltării unor orașe, cât, mai ales, regresului în plan social-economic și demografic înregistrate de unele dintre acestea. În acest sens, orașele din sfera de influență a municipiului Chișinău (Durlăști, Ialoveni, Codru) cu potențial funcțional redus au devansat în ierarhia demografică orașe importante pentru stabilitatea regională, precum Edineț sau Florești (figura 1). În general, aglomerația municipiului Chișinău, prin puterea sa de influență, contribuie la reținerea concentrării resurselor materiale și umane în orașele mici.

Results and Discussion

Socio-economic and demographic crisis of the early 90's of the XX century influenced the cities rank variation according to their demo-economic importance, highlighting four subsectors in the evolution of hierarchical changes during 1989-2014 (figure 1). At regional level, ranks variation has different intensities, being affected the middle and lower sector, comprising a significant number of cities. During that period hierarchical changes were not only due to the development of cities, but especially because social-economic and demographic regression observed in some of them. In this regard, the cities of the Chisinau sphere of influence (Durlăști, Ialoveni, Codru), with a reduced functional potential, have overtaken in population hierarchy important cities for regional stability such as Edineț or Florești (figure 1). In general, Chișinău agglomeration, by its power of influence, contributes to concentration in retaining material and human resources in small towns.

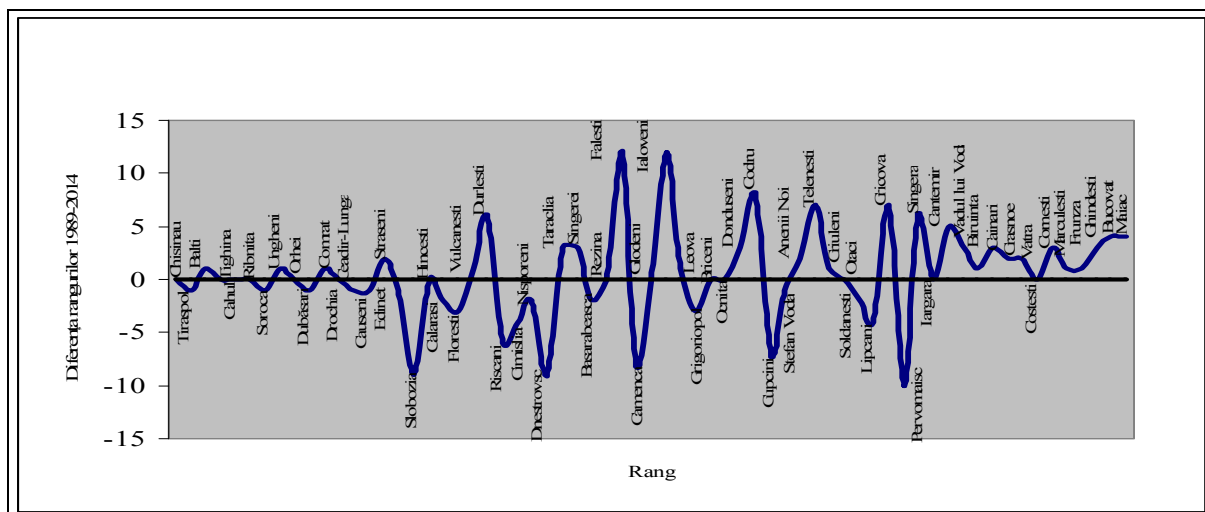

Figura 1. Variația rangurilor orașelor din Republica Moldova în perioada 1989-2014 (realizat de autor) / Figure 1. The variation cities ranks in the Republic of Moldova during 1989-2014 (Developed by the author)

Modificările care au intervenit în ierarhia urbană, în condițiile detașării orașului Chișinău de celelalte orașe din sistemul urban al Republicii Moldova, pot fi analizate mai detaliat prin utilizarea modelului relației rang-talie (modelul lui Zipf) pentru anii 1989 și 2014. Analiza parametrilor statistici ai relației rang-talie demonstrează pentru perioada analizată, 1989-2014, că sistemul urban al Republicii Moldova a avut o tendință de hipertrofiere, care s-a manifestat prin creșterea demografică excesivă a orașului Chișinău față de celelalte orașe din ierarhie. Pornind de la nivelul anului 1989, mutațiile care survin în ierarhia urbană sunt reflectate prin indicatorii distribuției reale: panta (a1), raportul de primordialitate și reziduurile calculate (R²).

Pe parcursul celor 25 de ani ai intervalului,

Changes that have occurred in the urban hierarchy under Chisinau detachment from other cities within the urban system of the Republic of Moldova can be analyzed more detailed through the rank-size relationship model (Zipf's model) for the years 1989 and 2014. Analysis of rank-size relationship statistical parameters demonstrates for the period considered in the study 1989-2014, that the urban system of the Republic of Moldova has a tendency to hypertrophy, which was revealed through the excessive population growth of Chisinau city compared to other cities within the hierarchy. Starting at the level of 1989, mutations that occur in the urban hierarchy are reflected by indicators of real distribution: the gradient (a1), calculated report primacy and residues (R²).

constatăm că procesul de urbanizare, în Republica Moldova, a intrat în impas, dovada fiind evoluția descrescătoare a lui R^2 de la 0,9026, în anul 1989, la 0,8853, în anul 2014. În același timp, panta (a_1) se atenuază, ca urmare a detașării orașului primordial (Chișinău) de restul orașelor din ierarhie. Acest fapt este vizibil și din creșterea valorii indicelui de primordialitate, de la 3,6 în anul 1989 la 4,6 în anul 2014 (tabelul 1).

During the 25 years of interval, we find that the process of urbanization the Republic of Moldova has entered a deadlock, as evidenced by decreasing evolution of R^2 from 0.9026 in 1989 to 0.8853 in 2014. At the same time, the gradient (a_1) attenuates as a result of secondment the primacy city (Chișinău) from remaining cities in the hierarchy. This is visible in the primacy index value growth, from 3.6 in 1989 to 4.6 in 2014 (table1).

Tabelul 1 / Table 1

Parametri statistici ai relației rang-talie aplicată sistemului urban al Republicii Moldova / Statistical parameters of the rank-size relationship applied to the urban system of the Republic of Moldova

Sistemul urban / The urban system	Panta (a_1) / The gradient (a_1)	Abaterea medie pătratică la regresia liniară (R^2) / Square mean deviation in the linear regression (R^2)	Raport de primordialitate (talia oraș rang 1 / talia oraș rang 2) / Primacy report (size city rank 1 / size city rank 2)	Număr de orașe / Number of cities
1989	-1,1909	0,9026	3,6	70
2014	-1,1597	0,8853	4,6	66
2014 – peste 10 000 loc. / 2014 – over 10 000 loc.	-0,9868	0,9510	4,6	33

Sursa: realizat de autor / Source: elaborated by the author

Aceste transformări, pe care le-au suferit parametrii ecuației drepte de regresie, se datorează creșterii mărimii demografice a orașului Chișinău, pe fondul reducerii numărului de locuitori în celelalte orașe care urmează în ordinea ierarhică.

În ambele cazuri, 1989 și 2014, observăm că orașul Chișinău se află deasupra drepte de regresie, fapt ce indică asupra unui oraș exagerat de mare pentru un sistem urban, în care predomină orașe mici și foarte mici (figurile 2 și 3).

These transformations the regression equation parameters underwent are due to increased population size of the city Chișinău, on lower number of inhabitants in other cities that are in hierarchical order.

In both cases, 1989 and 2014, we notice that the city Chisinau is above the regression line, which indicates to an excessively large city over a predominantly small and very small town's urban system (figures 2,3).

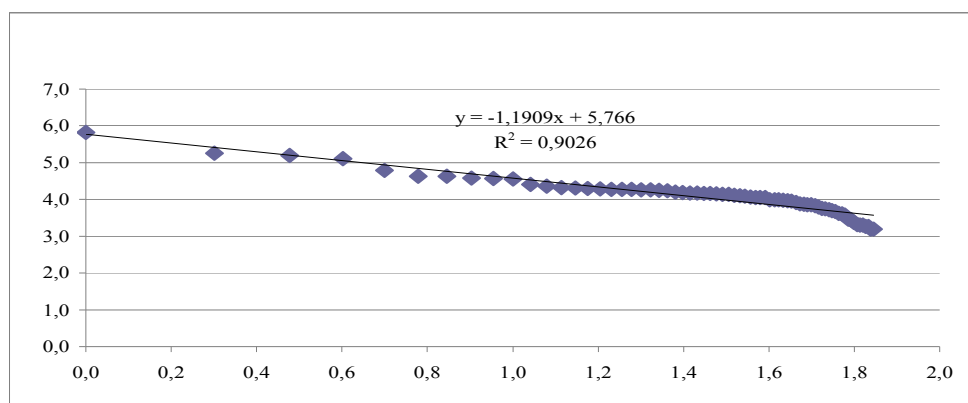
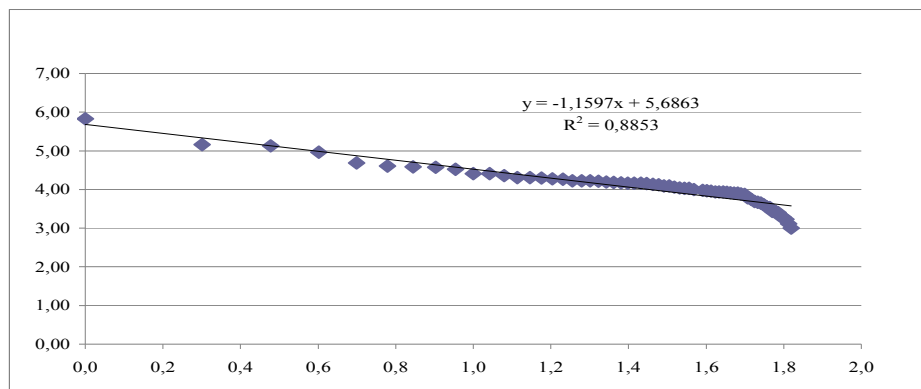

Figura 2. Reprezentarea grafică a relației rang-talie aplicată sistemului urban al Republicii Moldova pentru anul 1989 /

Figure 2. Graphical representation of the rank-size relationship applied the urban system of the Republic of Moldova in 1989

Sursa: realizat de autor / Source: elaborated by the author

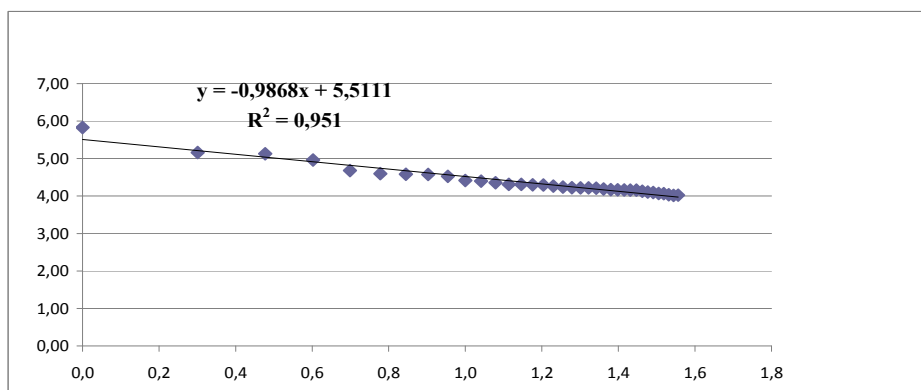
Figura 3. Reprezentarea grafică a relației rang-talie aplicată sistemului urban al Republicii Moldova pentru anul 2014 /

Figure 3. Graphical representation of the rank-size relationship applied the urban system of the Republic of Moldova in 2014

Sursa: realizat de autor / Source: elaborated by the author

Dacă am elimina din sistem orașele foarte mici (sub 10 mii de locuitori), panta drepte de regresie s-ar menține subunitară, însă dimensiunea ei ar crește la 0,951 (figura 4). Valoarea înaltă a lui R^2 (distribuție calculată), argumentează caracterul non-urban al orașelor din Republica Moldova de talie mică și foarte mică, și demonstrează în același timp caracterul voluntarist al obținerii statutului urban [3, p.184-185].

If remove from the system very small cities (under 10.000 inhabitants), the slope of the regression line would remain sub-unitary, but its size would increase to 0.951 (fig.4). The high value of R^2 (calculated distribution), arguments the non-urban character of Republic Moldova small and very small cities and demonstrates at the same time voluntarist character of achieving their urban status.

Figura 4. Reprezentarea grafică a relației rang-talie aplicată sistemului urban al Republicii Moldova fără orașele mici sub 10 mii de locuitori pentru anul 2014 /

Figure 4. Graphical representation of the rank-size relationship applied to the urban system in the Republic of Moldova without small towns under 10.000 inhabitants for the year 2014

Sursa: realizat de autor / Source: elaborated by the author

Totuși, relația rang-talie, aplicată ierarhiei orașelor a căror talie este de peste 10 mii de locuitori, evidențiază o hipertrofiere a capitalei, în raport cu palierul ierarhic inferior. În plus, se observă că, pentru o echilibrare a sistemului urban, orașul Chișinău înregistrează un surplus de populație (tabelul 2). Orașele secundate își păstrează, în continuare, un ecart considerabil față de valorile calculate. Toate acestea demonstrează menținerea rigidității unui sistem urban creat și controlat minuțios de autorități, căruia îi lipsește un palier urban intermediar capabil să restructureze subsistemele urbane regionale.

However, rank-size relationship applied to hierarchy to the cities whose size is over 10.000 inhabitants, records a hypertrophy of the capital, in relation to the lower hierarchical tier. Moreover it is observed that for a balancing of the urban system, Chisinau records an excess of population (table 2). Seconded towns still retains a considerable difference to the calculated values. This demonstrates maintain rigidity of an urban carefully created and controlled by the authorities, lacking an urban intermediate tier able to restructure regional urban subsystems.

Tabelul 2 / Table 2

**Populația reală și populația calculată conform dreptei de regresie /
The real population and calculated population according to the regression**

Rang / Rank	Populația reală în 1989 / The real population in 1989	Populația calculată în 1989 / Calculated population in 1989	Populația reală în 2014 / The real population in 2014	Populația calculată în 2014 / Calculated population in 2014	Populația calculată în 2014 (> 10 000) / Calculated population in 2014 (> 10 000)
1	661414	583445	674500	485623	324 414
2	181862	255587	144900	217385	163 709
3	157068	157696	133800	135833	109 723
4	129969	111963	91900	97311	82 612
5	61352	85838	47900	75125	66 286
6	42624	68081	39600	60804	55 369
7	42225	57503	38400	50857	47 516
8	37677	49047	37500	43560	41 689
9	37517	42622	33600	37994	37 110
10	35806	37592	26000	33620	33 442

Conform calculelor efectuate s-a determinat că, pentru situația din anul 1989, orașul Chișinău n-ar fi trebuit să depășească 583 mii de locuitori, iar în prezent, această cifră trebuie să fie mai mică de 500 mii (tabelul 2). Dacă s-ar lua în calcul orașele cu o populație de peste 10 mii de locuitori, atunci mărirea demografică a orașului Chișinău ar fi în limita a 300 mii de locuitori, sau doar 50% din numărul actual al populației. Totodată, ecuația dreptei de regresie permite estimarea populației fiecărui oraș ierarhizat, inclusiv pentru orașele mici și mijlocii în condițiile în care legea rang-talie ar fi strict respectată. Astfel, în prezent, pentru atingerea unui echilibru demografic între orașele republicii, se recomandă ca orașul Cahul să atingă în jur de 60 mii de locuitori, orașul Orhei – 50 mii, iar orașul Ungheni – 45 mii de locuitori.

Concluzii

Astfel, conform morfologiei graficelor de mai sus, sistemul urban din Republica Moldova se încadrează în rândul celor cu un regim economic planificat și o organizare administrativ-teritorială centralizată. O astfel de structură ierarhică indică asupra faptului că procesul de sistemogeneză urbană încă nu este finalizat, deoarece persistă încă un număr destul de mare de orașe mici, care nu își găsesc rolul în cadrul sistemului urban. Principala problemă în echilibrarea sistemului urban din Republica Moldova constă în mărirea demografică excesivă pe care o are Chișinău față de celelalte orașe, care urmează în ordinea ierarhică. Datele calculate pentru populația orașelor, în anul 2014, relevă că doar orașul Chișinău necesită o reducere a numărului populației, pe când celelalte orașe au nevoie de un surplus de populație.

According to calculations it was determined that the situation in 1989, the Chisinau city would not have to exceed 583.000 inhabitants, and currently this number should be less than 500.000 (table 2). If we consider cities with a population over 10.000 inhabitants, the population size of the Chișinău city would be up to 300.000 people, or just 50% of the current population. Also, the regression equation allows estimating the population of each city hierarchy, including small and medium towns, while the rank-size law should be strictly observed. Thus far in achieving a demographic balance between country cities is recommended that Cahul to reach around 60.000 inhabitants, Orhei - 50.000 and Ungheni - 45.000 inhabitants.

Conclusion

Thus, according to the morphology of the above graphs, the urban system in the Republic of Moldova fits among those with a planned economic system and a centralized administrative-territorial organization. Such hierarchical structure indicates the fact that the urban systemogenesis is not yet finished, because still exist a large number of small towns which cannot find role in their urban system. The main problem in balancing the urban system in the Republic of Moldova is in the size of demographic excess, that Chișinău express compared to other cities following in the hierarchy. Calculated data for the cities' population in 2014 have revealed that only the Chisinau requires a reduction of the population, while other cities require a surplus population.

Bibliografie: / Bibliography:

1. MANIC, S. *Ierarhizarea orașelor din Republica Moldova*. În: *Economica* (supliment), ASE Chișinău, 1997.
2. NEGUȚ, S. *Modelarea matematică în geografia umană*. Editura „Științifică”, București 1997, 232 p.
3. UNGUREANU, Al., ȚURCĂNAȘU, Gh., *Geografia așezărilor umane*, Performantica, Iași, 2008, 220 p.184-185

UN MANUAL INEDIT PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL FINANCIAR

Recenzie la manualul *Moneda și Credit*, autor prof. univ. dr. Oleg STRATULAT

Manualul *Monedă și Credit* (Monedă și credit: [în 2 vol.]/ Oleg Stratulat; Academia de Studii Economice a Moldovei. – Chișinău: ASEM, 2014) constituie un material amplu, bine documentat și cu o sporită utilitate atât pentru studenți, cât și pentru specialiștii din practica bancară.

Pentru scrierea acestei cărți, autorul a consumat numeroase surse bibliografice, a prelucrat informații, a îmbinat aspectele generale monetare și bancare și evoluțiile pe plan internațional, cu cele specifice Republicii Moldova, evidențiind cele mai recente evoluții din domeniu.

Manualul ne oferă un volum impresionant de informații, pentru a căror sistematizare s-a urmărit atât criteriul didactic, servind, astfel, studenților, cât și criteriul științific, răspunzând, astfel, celor preocupați de cele mai recente abordări teoretice și practice din domeniu. În funcție de tematica abordată, cartea este structurată în 4 mari părți, care însumează 13 capitole, și care oferă cititorului o imagine detaliată despre: monedă și organizarea monetară; credit și dobândă; băncile centrale, instituțiile de credit, băncile și instituțiile financiare nebankare; instrumente monetare, creație monetară și politică monetară.

Moneda..., fascinantă și misterioasă, de mii de ani obsesie a bogaților și săracilor, a regilor și cărturarilor, subiect a numeroase expresii celebre. Ce-i conferă atâta măreție? Ce se află în spatele ei? Cine o creează și cum circulă? Care este prețul monedei? Ce instituții o gestionează și prin ce mecanisme face ca economia să funcționeze?

La aceste întrebări, găsim răspuns în paginile manualului. În urma lecturii, cititorul va înțelege și va accepta, poate, mai ușor, uriașele decalaje între națiuni, și va prețui valoarea fiecărei unități monetare știind că în spatele ei se află evoluții și procese derulate în ultimele sute de ani.

Întrucât recente evoluții ale sistemului financiar global, în contextul actualei crize mondiale, au fost generate de importante dezechilibre la nivelul sistemelor bancare, autorul acordă un spațiu însemnat problematicii instituțiilor de credit, băncilor și instituțiilor financiare nebankare, ale căror caracteristici și operațiuni sunt prezentate pe larg, în partea a treia a lucrării. Aspectele generale se îmbină cu cele specifice sistemului bancar al Republicii Moldova și itemurile de lucru sunt prezentate de la simplu la complex.

Sistemul băncilor ascunse, denumite Shadow bank, sau al non-băncilor (IFN), constituie, în prezent, la nivel mondial, un subiect predilect al teoreticienilor și practicienilor, ca urmare a volumului însemnat al activelor deținute și al caracterului nereglementat al activității desfășurate, aspect care a generat însemnate riscuri în cadrul sistemului bancar din SUA. Care sunt principalele activități ale acestui tip de instituții și ce particularități prezintă la nivelul Republicii Moldova, sunt aspecte care se regăsesc în paginile acestui capitol.

De asemenea, autorul prezintă băncile centrale, în complexitatea funcțiilor și rolurilor pe care le îndeplinesc acestea în economie și în cadrul sistemelor bancare. Funcțiile clasice și moderne ale băncilor centrale, creația monetară, reglementarea și supravegherea bancară, rolul acestor instituții în elaborarea și implementarea politicii monetare, sunt elemente pe care le regăsim în finalul acestei cărți.

Temeinic documentată și fundamentată, cartea prezintă cititorului o structură încheagată, la nivelul fiecărui capitol. De asemenea, pentru a veni în sprijinul cititorului, cartea prezintă și un dicționar al termenilor de specialitate, ceea ce constituie un sprijin însemnat pentru cel nefamiliarizat cu limbajul specific domeniului.

Complexitatea lucrării și caracterul predominant analitic al acesteia o recomandă ca fiind o lucrare de referință în domeniu, dedicată tuturor celor care doresc să aprofundeze domeniul monetar și bancar: studenților, cadrelor didactice și specialiștilor de profil.

Am citit cu plăcere această carte și sper ca studenții care frecventează cursurile de Monedă și bănci, din cadrul Facultății „Finanțe” a ASEM și „Finanțe, Asigurări, Bănci și Burse de Valori” ale ASE București, să o includă în bibliografia lor de bază.

Prof. univ. dr. Teodora Cristina BARBU,
Departamentul Monedă-Bănci,
Facultatea FABBV, ASE-București

Bun de tipar 24.12.2014.
Coli de tipar 16,25. Coli editoriale 20,0.
Tirajul 80 ex.
Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM
tel. 402-986